Vámos Miklós - A New York - Budapest metró

regény

1993.

Ensi,a japán drámaíró,nem szeretett fényképezni. Úgy vélte, a dolgok meg-örökítésének mindössze két értékes módszere van: az emlékezés, meg az írás. Ha ugyan ez a kettô külön-választható - *az író rendszerint emlékképeibôl dolgo-zik.* Bántotta, hogy ilyen mondatokat termel az agya, de nem tehetett róla, az utóbbi idôben abból élt, hogy színikritikákat írt a *Yokohama Sinbum* számára, ami nem túl egészséges foglalatosság, és ide vezet.

Bávatagon nézte az ismeretlen város látványát, *az alant kanyarodó, meglehetôsen széles, örvénylô folyót* (na tessék!), az *igézô ívû* hidakat, a *távolba veszô* házsorok *eklektikus, mégis valamiképpen strukturált összevisszaságát*. Van, aki versben beszél, és van, aki prózában. Ensi újabban kritikában beszélt. Kavarogtak körötte az arcok, villogtak a vakuk. A turistacsoport, amelynek botcsinálta vezetôjeként ide érkezett, már apróbb alakzatokra szakadozott, a klikkek elszántan gyûlölték egymást. Most azonban viháncoló gyerekek módjára igyekeztek lefényképezni a panorámát, bele-komponálva saját magukat. A Halászbástyát mindenki meg akarta örökíteni. Valamennyi útikönyvben láthat-ták a fotóját. Ensi, a japán drámaíró, engedve a köz-hangulat nyomásának, szintén lefényképezte néhány-szor, miután teljesítette változatos csoportképekbe rendezôdött honfitársai kérését, hogy kattintson az ô gépeikkel is.

Odahaza nem ilyennek képzelte. A Tokióban sebté-ben vásárolt Sundai útikönyv leírása nyomán azt hitte, a *Halfogók Erôdítménye* (így fordították japánra) kúpos domb tetején álldogál magában, s kacskaringós lépcsôsor

vezet fel oda. *E képzet kialakulását döntôen befolyásolhatta a párizsi Sacré Coeur* (tessék!), mely csakugyan egyedül áll kúpos dombján, a hozzá vezetô kacskaringós lépcsôsorral; Ensi persze a *kábelkabinnal* ment föl, nyomában a többi japánnal, akiket szívbôl utált. Csupa hülye technokrata, százezer idiótikus kéréssel és problémával, teljesítésük és megoldásuk mind ôrá, Ensire vár, mert ô - az ígéretes drámaíró, aki kilenc évvel ezelôtt elnyerte a Yamaha Színházi Központ aranykoszorúját - *tour guide*-ként vezeti e társasutazást, amelyre a Yosuko gyár befizette alkalma-zottainak egy félrepülônyi csapatát.
A Yosuko gyár futószalagjairól kis- és közepes méretû aratógépek kerültek le, karosszériájuk a Yosuko színeket - élénk sárga és alkonyati bíbor - viselték, valamint a Yosuko jelmondatot: KI MINT ARAT, ÚGY VET. Ensi, amióta megismerkedett azok-kal, akik - ahogyan egyikük mondotta az ismerkedési esten: - *a gyár lelkét alkotják*, tudta, ha nagy szüksége volna kis- vagy közepes méretû aratógépre, semmiképp sem vásárolna a Yosuko gyár termékeibôl. Ensinek azonban nem aratógépre volt szüksége, hanem némi önfegyelemre, hogy nagyobb döccenô nélkül csinálja végig ezt a túrát, s azután ugyanolyan hamar felejtse el a Yosuko nevet, ahogyan megtanulta. Úgy érezte, kétszer idegenvezetett most Európában: elôször és utoljára. Errôl rögtön a Yosuko cég sövényvágó ollójának színes hirdetése jutott eszébe: EGYET FIZET, KETTÔT KAP! Van ilyen.
A japánok elexponálták az ezredik filmkockát (többségük a Fuji gyár termékeit használta, melyek VETEKEDNEK A KODAKKAL!), a videókamerák is tették a dolgukat. Ensi dacosan hátat fordított az egész bagázsnak, és a Halfogók Erôdítménye mögötti épüle-teket kezdte fényképezni. Nikonjának keresôjében vette észre azt a - vele nagyjából egykorú - férfit. Kül-földi lehet, a magyarok föltehetôen nem jönnek ide bámészkodni. A férfi elmélyülten szemlélte a várost, arcán lenge mosollyal. Ensi úgy döntött, az illetô bizonyára francia - sötét, durva szálú haj, villogó fekete szem, széles járomcsont -, s mindjárt mögé képzelte Párizst, azt a várost, mely e körutazás során *a legnagyobb hatást gyakorolta rá.*
Mindez átsuhant az agyán, majd szétporladt, helyet engedve más gondolatoknak és érzületeknek. Ensi a Nikont a közeli, gót stílusú katedrális felé fordította. E templom nevének kiejtésével - Máth-i-ásh - ma már meggyûlt a baja. A francia férfi újra fölbukkant a Nikon keresôjében. Odébb ment? Ensi igyekezett kihagyni azt a férfit a kompozícióból, de akkor meg a Yosuko dolgozói türemkedtek a kép négyszögébe. Eh… nem

mindegy? - megnyomta a gombot, a gép engedelmes kattanással nyitotta és zárta a redônyt, majd pajzán zsittyenéssel továbbította a filmet.
Marton Gyula, a magyar színész, abban a másod-percben pislogott, amikor a japán drámaíró Fuji márkájú filmjére másolódtak az arcvonásai. Érdekes lesz, gondolta, elôhívatja ez a kis japcsi a filmet, mutatja a családjának a fotókat. Na, és ki ez a pasas itt? - kérdezik a ferdeszemû kisfiúk és kislányok. Ez? - a japcsi eltûnôdik, ez senki. Egy magyar, véletlenül... Egy véletlen magyar.
Ilymódon elkerülhet az ember bárhová, szôtte to-vább a véletlen magyar. Aki kellô türelemmel álldogál egy efféle turistalátványosságnál, azt elôbb-utóbb lekapják a németek, a franciák, a kanadaiak, a kínaiak, a mexikóiak, a tunéziaiak, az amerikaiak, az angolok, a brazilok, a svédek, az ausztrálok, *und zó veiter,* lásd a világatlaszt. Nézik azután e *megnyerô, nehezen feled-hetô* arcot, mind több családban és mind több országban válik közismertté - ezen az alapon szívós munkával megteremthetô a világhír egy sajátos válfaja…
Nem volna közönséges fegyvertény, ha valakinek sikerülne elérnie, hogy *minden* család fotóalbumába bekerüljön, gondolta Marton Gyula, a magyar színész. Végeredményben ez is egy módszer… Nem valami gyors, nem túl hatékony, de azért…
Marton Gyula, a magyar színész, kábé másfél órát töltött aznap a Halászbástyán. Ezalatt hetvennégy privát fényképre nyomakodott rá - igaz, általában csak a háttérbe. Az eredmény: legalább három világrészre utaznak majd a vonásai a fényérzékeny anyag emlé-kezetére bízva, hogy azután a vegyszerekben elôhívód-janak, végül (az esetek többségében) a fotópapíron kössenek ki. Mindez röpke másfél óra alatt! - nem rossz eredmény.
A Halászbástya csak a kezdet. Mi volna, ha olyan színhelyeken csinálná ugyanezt, ahol nemcsak amatô-rök, hanem hivatásos sajtófotósok kattintgatnak?! Vagy ahol a tévétársaságok forgatnak!? A családi albumok-nál százszorta nagyobb nyilvánosság a sajtófotóké (akkor is, ha csak a hátterükrôl lehet szó), még sokkalta komolyabb lehetôség rejlik a tévéfelvé-telekben. Megjegyzi-e valaki azokat az arcokat, melyek *véletlenül* kerülnek a képernyôre, a tudósítások hátterében? Talán igen, talán nem. Ki tudja. Minden-esetre ez is egy út, meg kéne próbálni.
Komolyan gondolom én ezt? - kérdezte Marton Gyula, a magyar színész, önmagától. Nem tudott vála-szolni. Búcsúzni jött a Halászbástyára, ösztöndíjat kapott Amerikába - ahol egyébként töltött már néhány hónapot a

közelmúltban, amikor két egyfel-vonásosát bemutatta egy washingtoni színház. Mert ô nemcsak színész, hanem rendezô és drámaíró is, szóval, szôröstül-bôröstül színházi ember. Úgy ám! Holnap indul a repülôgép. Szerbusz, Budapest!

Ezt a várost, úgy érezte, többé-kevésbé már meg-hódította. Bizonyos mértékig ismerik és elismerik itt (bár nyugodtan sétálhat az utcákon, kevesen fordulnak utána), kap jó szerepeket olykor (nem túl gyakran), szép kritikákat is (még ritkábban), a közönség szereti (az erre vonatkozó apró jelek és bizonyítékok persze viszonylagosak). Mindegy, most átrepül Amerikába, hogy megnézze, milyenek a korlátlan lehetôségek odaát, s ha teheti, színpadra (filmvászonra) verekszi magát, továbbá meggazdagszik, de nem kicsit, hanem nagyon, annyira, hogy az itthoni kollégák mind sárguljanak aszott körtévé az irigységtôl. Persze, ôk már most is eléggé sárgák az irigységtôl, mert nem ôk kapták az ösztöndíjat.

Marton Gyula ugyanolyan véglegesen rögzítette agytekervényeibe a Halászbástya látványát a nyüzsgô japánokkal, ahogyan az ô képe merevült a színesfilmek fényérzékeny felületére. Számára sokáig ez a panoráma jelentette Magyarországot, vitte magával, túl az óperencián, a connecticuti New Havenbe, majd New York City-be, azután New Orleans-ba, Chicagóba, Kaliforniába, New Mexicóba ésatöbbi. Vándorlásai során újra meg újra fényképezôgépek torkolattüzébe ügyeskedte magát, sôt néhányszor sikerült bekerülnie amerikai tévémûsorokba is. 1988 ôszén Dukakis, a görög származású demokrata elnökjelölt, New Haven-be látogatott, s végigsétált a Green nevû parkot átszelô utcán. Marton Gyula, a magyar színész, minden leleményességét bedobta, hogy a járda szélére furakodhassék, épp amikor az aprótermetû politikus ott haladt el. A véletlen magyar kinyújtotta a kezét. Dukakis ránézett, majd ferdén mögé, arcára széles mosoly települt, megragadta Marton Gyula tenyerét a jobbjával, aztán rákulcsolta a balt is, és hosszú másodpercekig rázogatta, mielôtt továbbhaladt volna. A magyar színész viszonozta a mosolyt, s arra gondolt: megnézted, hogy vesznek-e a kamerák, mi? egy cipôben járunk, apuskám! csak ne vigyorogj olyan hülyén, mert nem fogsz tetszeni a választóidnak!

Aznap az NBC országos tévécsatorna délutáni és esti híradóiban legalább ötvenmillió amerikai láthatta Dukakis jattolását a véletlen magyarral. A kommen-tátor szerint: *Massachusetts kormányzója korteshad-járata során ma a connecticuti New Havenben járt. A nagygyûlés után szívélyesen elbeszélgetett a helyi lakosokkal. Egy görög származású férfival néhány*

szót váltott az anyanyelvén. Marton Gyulának az elsô adás után többen telefonáltak, hogy gratuláljanak: nem is tudtuk, hogy te görög vagy! Jelentkezett aztán a Connecticuti Görögök Érdekszövetségének elnöke, bizonyos Georgopulosz úr: miért nem hallottam én rólad? - kérdezte igen szigorún. Marton Gyula az elsô telefonálóknak még megmagyarázta, hogy félreértésrôl van szó, hiszen ô magyar, nem görög, vagyis Budapestrôl való, nem pedig Athénból, de mindenki olyan csalódott volt, hogy hamarosan úgy döntött, vállalja a görögséget. Elvégre miért ne lehetnék én görög? Az is csak egy kis nép, nagy múlttal. Mire Georgopulosz úr hívása befutott, Marton Gyula már javában görögnek érezte magát. Georgopulosz úr mindig is görögnek érezte magát, az angolt erôs akcentussal beszélte, így azonnal görögre váltott. Marton Gyula kínosnak érezte volna bevallani, hogy e szózuhatagból (melynek hangzása ôt leginkább az oroszra emlékeztette) kukkot sem ért, inkább egyetértôn hümmögetett. Úgy tetszett, Georgopulosz úrnak a nézetváltás eme formája megfelelt, sokáig mondta a magáét, végül azt kérdezte angolul: akkor hát hová küldjem a belépési nyilatkozatot? - a magyar színész pedig lediktálta a lakcímét.
Nemsoká megérkezett a nyilatkozat, kiderült, hogy évi ezerkétszáz dollár a tagdíj, Marton Gyula ettôl rögtön kijózanodott, írt néhány sort a Connecticuti Görögök Érdekszövetségének, megmagyarázván, hogy itt valami félreértés van, ô nem görög, hanem török (noha ez angolul egyáltalán nem rímel). Mindegy, beérte azzal, hogy jót röhögött a saját viccén. De akár görög, akár török, mindenesetre tény, hogy Marton Gyula *szerepelt* az NBC - a három legnagyobb ameri-kai tévétársaság egyikének - híradóiban, a nyúlfark-nyi jelenetet több európai televízió is átvette (a magyar nem).
Hasonló sikert könyvelhetett el, amikor a rákövet-kezô tavaszon Floridába látogatott. Daytona Beach-en, ahol a tengerparti homokon a kocsik lehajtanak egé-szen a vízig, filmforgatás volt. Marton Gyula két jelenet hátterébe is belopta magát, ingyen statisztaként. *Vágyaid valóra válnak* címmel mutatták be azt a filmet, Marton Gyula tisztán kivehetôen napozott hátul, a kép bal sarkában, öreg Ford Mercury Zephyrjének támasz-kodva. (A másik jelenetet - amely mögött a hullámokban ugrándozott - sajnos kivágták.)
Minden kezdet nehéz. Volt azután - valamivel késôbb - egy másik amerikai film, melyet New Hampshire-ben forgattak. Marton Gyulát beajánlotta a rendezônek egy Joe Seeger nevû drámaíró. A rendezôt Jerry Andersonnak

hívták, és csakugyan adott Marton Gyulának egy szerepet, egy kis szerepet, egy icurka-picurkát, melyért azonban már fizetség járt: ötven dollár. No jó, hát statiszta volt, igen, járókelôt alakított egy utcai jelenetben. A fôszereplô házaspár összeveszett egy nyitott sportkocsiban, miközben Marton Gyula elsétált a túloldalon. Ôrá igazán nem lehetett panasz, a jelenetet kilencszer vették föl, de soha nem miatta kellett ismételni. Más kérdés, hogy a produkció az utómunkálatok során csôdbe ment, a film nem érte meg a bemutatót, s Marton Gyula hiába várta, hogy megérkezzék a postaládájába az ötven dolláros csekk. Mindegy, elmondhatta magáról, hogy föllépett *amerikai filmekben* - és el is mondta, sokszor, sokaknak.
Amint lejárt az ösztöndíja a Yale-en, Marton Gyula fôleg alkalmi tanításból élt. Ismerôs ismerôse révén került a New London-i Connecticut College színházi tanszékére, ahol *Távoli tájak színmûírói* címmel tartott speciálkollégiumot. A Connecticut College szabályzata szerint legalább hat hallgatónak kell jelentkeznie egy kurzusra ahhoz, hogy ne töröljék a tanrendbôl, ugyan-akkor egy kurzusra nem vehetô fel több hallgató, mint kilenc. Marton Gyula speckoljára éppen kilencen jelentkeztek. Az egyetem ódon angol iskolákat idézô gyepén megszólította egy japán fiatalember. Bocsánat, kezdte, éneklôs akcentussal a japán, a magyar vendég-professzorhoz van szerencsém, aki a THR 310-et tanítja? Személyesen, mondta Marton Gyula, a magyar színész. A japán félénken pislogott, bocsánat, mit ért azon, hogy személyesen? Semmit… vicc, rossz vicc.
Vagy úgy, a japán fejet hajtott, sajnos, a vicceket itt nem érteni szoktam. E nyelvi hiba hallatán Marton Gyula szíve megtelt együttérzéssel, felöltötte legszívé-lyesebb ábrázatát, beszélj csak, te kis japán hallgatlak! - ezt üzente a pillantása. A kis japán pedig elôadta, hogy az ô neve Ensi, vendéghallgató itt, eredetileg IREX ösztöndíjas volt New Yorkban, de csak hat hónapig, azóta saját maga tartja fenn magát. Folyamodott tandíjmentességért, kérelmére azonban még nem kapott választ. Boldog volna, ha járhatna a magyar vendégprofesszor kurzusára, hiszen eléggé érinti a téma, ô maga is a távoli tájak drámaírói közé tartozik. Úgy érzi, még sok az elsajátítanivalója, biztosan rengeteget tanulhatna a magyar vendég-professzortól, akirôl köztudomású, hogy színmûveket is írt. Olvasta a *syllabus*-ban, hogy szó lesz *a jellemfestés egyedi módszereirôl* és *a sajátos pár-beszéd-technikákról*, ôt éppen ezek a dolgok érdeklik.
Marton Gyula fölsóhajtott. Ôt viszont éppen ezek a dolgok nem érdekelték. A syllabus-t - a kurzus leírá-sát - összecsapta, mindenféle hangzatos

frázisokat és nagyképû mûszavakat zsúfolva bele. Remélte, soha senki nem fogja számonkérni rajta, kellemetlen megle-petés, hogy a beiratkozók ilyen gondosan áttanulmá-nyozzák. Mi a túrót fogok mondani a jellemfestésrôl vagy a dialógusokról egy ilyen kis japánnak? - gon-dolta rosszkedvûen, agyában kergetôztek az okoskodó félmondatok, amelyeket különféle rendezôkôl hallott, hát, majd csak lesz valahogy.

A kis japán folytatta: megértem, hogy a THR 310 elôfeltétele egy elsôéves fogalmazási kurzus abszol-válása, csakhogy az a probléma, hogy én nem voltam elsôéves itt, hiszen én Nagaszakiban végeztem a mûvé-szeti fôiskolát, odaát egészen más a szervezet és a rend, így kivétel szeretnék lenni, drámaírásból én tíz évvel ezelôtt megnyertem a Yamaha Színházi Központ arany-koszorúját *A hôsök álmai* címû történelmi színmû-vemmel, mely a második világháborút ábrázolja, japán szemszögbôl. De van is még más probléma. A tanszéki *registrar* szerint már a létszám betelt. Azért bizonyára található valamiféle megoldás, ha a magyar vendég-professzor úgy akarná. Számomra ez létkérdés, mert a magyar vendégprofesszor kurzusán kívül alig akad olyan, amelyik az érdeklôdési körömbe vágna, kár, hogy csak késve kaptam róla tudomást.

Marton Gyula nézte a japán drámaíró töpörödött arcát, fátyolos mélybarna szemét, s elképzelte, miféle színdarab lehet *A hôsök álmai*, amelyben a második világháborút ábrázolta ez a kis japán, kis (vagy nagy) japán szempontból. Eszébe jutott a *Teaház az augusz-tusi holdhoz* címû komédia, japán kisiparost alakított benne. Az ô japánságát nyilván éppolyan nevetségesnek találta volna ez az igazi japán, mint amilyennek ô találja az igazi japán… hm… igazi japánságát. Az igazi magyarságot kár volna belekeverni. Mit szólna ez a japcsi a *Bánk bán*-hoz, annak *egyedi jellemfestéséhez* és *sajátos párbeszéd-technikájához?* - ebben a pillanatban határozta el, hogy ódon magyar színdarabokkal fogja traktálni kurzusa hallgatóit. Abba majd bele-gebednek… Talán néhányan hamar föl is adják, és kimaradnak. Minél kevesebb marad a kilencbôl, annál jobb!

A távol-keleti színmûíró izgatottan várta a választ. Végeredményben tök mindegy, hogy kilenc vagy tíz szempár mered rád, gondolta Marton Gyula. Nagylel-kûségi roham jött rá, megígérte, igyekszik elintézni a dolgot. Rendkívül hálás vagyok, mondta a kis japán.

Marton Gyula, a magyar színész, elindult tehát, hogy megkeresse a *Registrar's Office*-t. Más egyetemeken, ahol megfordult vagy tanított, nem sok sikert aratott az ilyesfajta irodákban. A Yale-en egy kislányosan félénk

olasz származású nô, Miszisz Dzsottó, töltötte be a registrar - fôadminisztrátor - szerepét, s Marton Gyula minden kérésére azt felelte: hát, azt éppen megpróbálhatom. A töméntelen próbálkozás azonban szinte soha nem járt eredménnyel. Nem intézte el, hogy Marton Gyula kapjon Yale igazolványt, amire pedig nagy szüksége lett volna, nem segített a lakás-keresésben, nem szerzett neki parkolási engedélyt sem, márpedig anélkül szinte lehetetlen megállni New Haven belvárosában, mely kilencven százalékban a Yale központi épületeivel azonos.
Mindezt - és még sok egyéb problémát - a magyar színésznek kellett megoldania tavaly szeptemberben. Miszisz Dzsottó elmagyarázta, hogy Yale igazolványt azért nem kaphat, mert 1. külföldi ösztöndíjasként magasabb kategóriába tartozik, mint a diák, 2. alacsonyabba, mint a professzor. Marton Gyula tehát ott lebegett e két kaszt között, bárminô amerikai igazolvány nélkül, minek folytán semmilyen boltban nem fogadták el az általa kiállított csekkeket. CSEKKET CSAK KÉT FÉNYKÉPES IGAZOLVÁNY FELMUTATÁSA ESETÉN FOGADUNK EL! - olvas-hatta a feliratokon. Útlevelét gyanakodva nézegették, majd fejcsóválva tolták vissza, az ilyen könyvecs-keszerû valamit nem tekintették *photo i.d.*-nak, az igazolvány Amerikában laminált, hitelkártyaszerû, színes, fényképes mûanyaglapocska. Jogosítványa sincs? - kérdezték tôle a pénztárosok, ám a sápadt rózsaszín, négyrét hajtogatott magyar jogosítvány sem úgy festett, mint az itteni kártyaigazolványok. Marton Gyula megdühödött, s a Yale School of Drama könyvtárában kapott - megfelelô méretû - olvasó-jegyrôl zsilettpengével levakarta a könyvtár szót, a bal sarokba odaragasztott egy színes igazolványképet, ezek után a kartonnak tokot készített egy zöld mûanyag irattartóból, s ezt mutatta föl *fotó ájdí* gyanánt - mindenütt elfogadták. Senki se tételezte föl, hogy a hírneves Yale Egyetem ösztöndíjasa fogja magát és igazolványt hamisít.
Hasonló módszerrel szerzett parkolásra jogosító matricát - bement a *Parking Office*-ba, kicsit udvarolt az ott ülô testes lánynak, majd azt hazudta, hogy valaki éjnek évadján lekaparta a *sticker*-t a kocsija lökhárítójáról. Ilyenek az emberek, mondta az a lány együttérzôn, és minden további kérdezôsködés nélkül adott egy matricát.
Vajon a japán drámaíró is ilyen jól föltalálja magát? - merengett Marton Gyula, a magyar színész, s amint visszaidézte a kis ember párás szembogarát, biztosra vette, hogy Ensi soha nem hazudna egy parkolójegyért. Talán még ennél jóval fontosabb dolgokért sem.

A Connecticut College, e méregdrága magánegye-tem, minden áron igyekezett a nagy múltú angliai iskolákra hasonlítani. Azzal kezdte, hogy a *campus* egy New London nevû városkába települt, melynek közepén a folyót természetesen úgy hívták: Temze… Az egyetem jelenlegi épületeit ebben a században emelték, ám többségüket középkorira fazonírozták, fémbetétes ablakokkal, boltozatos bejáratokkal, avittá faragott kövekkel. A pázsiton rendszerint - most is - *Lacrosse*-t játszottak, egyfajta gyephokit, furcsa módon mindig lányok, copfos, szôke kiscsajok. Egyáltalán, a Connecticut College-ban a diákok - és a tanárok - zöme szôke és kék szemû, gondolta Marton Gyula, a (fekete hajú és szemû) magyar színész. Lehet, hogy ez is fölvételi követelmény… Szegény kis japcsi a sötét gomb szemével, ugyanolyan hajszál a Connecticut College levesében, mint te. Mi, hajszálak, tartsunk össze…
A Registrar's Office-ban azonban kiderült, hogy hiába a magyar vendégprofesszor jóindulata, itt komo-lyan veszik a szabályokat. Kilenc fônél több semmi-képp sem járhat a kurzusra, Professzor Marton, mondta az az elhízott szôke asszony, aki a külföldi diákok *officer*-jeként mutatkozott be. Ha az ön kérésére kivételt tennénk, joggal panaszkodnának a többi diákok, ôk nem azért fizetik a tandíjat, hogy túlzsúfolt termekben ücsörögjenek, ahol esetleg a tanár szavát se hallják. Tíz diák azért még nem túlzsúfoltság, jegyezte meg Professzor Marton, pláne a kilenchez képest. Nem tehetünk kivételt, ismételte a szôke asszony (fehér, mint a rózsa! - dúdolta Marton Gyula hangtalanul). Értem, de az illetô híres japán drámaíró, aki tíz évvel ezelôtt elnyerte a Yamaha Színházi Központ aranykoszorúját. Nem, mondta a szôke asszony, az illetô a Connecticut College vendég-hallgatója, aki mindarra igényt tarthat, amire a többi vendéghallgató, mellesleg tandíjmentességért folya-modott, és az illetékes bizottság a kérését félig teljesítette. Hogyhogy félig? Féltandíjmentességet engedélyeztek számára, tekintettel arra, hogy híres japán drámaíró, aki tíz évvel ezelôtt elnyerte a Yamaha Színházi Központ aranykoszorúját.
Marton Gyula, a magyar színész, tudta, a tandíj a Connecticut College-ban mintegy húszezer dollár. Hon-nét teremti elô a kis japán a felét? Tízezer dollár nem kevés pénz, ô kábé félév alatt keres annyit, így, hogy óraadóként agyontanítja magát, négy különbözô egyetemen. Na persze, ha *rendes* professzor volna, nem pedig óraadó… alkalmi hajszál…
Föltette, hogy a távol-keleti drámaírót többé nem látja. Tévedett. Amikor belépett az elsô órájára, a kis japán úgy integetett neki a padsor szélérôl,

mint egy gyermekkori jóbarát, aki hosszú évek után bukkant föl. Úgy látszik, mégsem annyira élhetetlen, valahogyan elintézte magának. Ajjaj… most aztán számonkéri rajtam a kis stréber a jellemfestést meg a dialóg-technikákat! - összerándult a gyomra. Jónapot kívá-nok, mondta közben gépiesen, nevem Gyula Marton, színházi ember vagyok, Magyarországról jöttem, a vasfüggönyön túlról, amivel kapcsolatban szeretném megjegyezni, hogy az európai színházakban tényleg van *vasfüggöny,* melyet leereszthetnek a színpad és a nézôtér közé, ha a színpadon ne adja isten tûz üt ki, korábban - a gyertyavilágítás idején - ez eléggé gyakori volt.
Kilenc hallgatója tekintetében kigyúlt a figyelem lángja. Marton Gyula mindig e szavakkal kezdte az elsô órát. A kis japán gondosan jegyzetelt; kérdés, jeleket rajzol vagy angolul ír? - a száz személyre méretezett elôadóterem padsorainak asztallapja a bennük ülôk felé lejtett, így Professzor Marton nem láthatta a papírt.
A bemutatkozáskor Ensi nem mulasztotta el meg-jegyezni a Yamaha Színházi Központ aranykoszorúját, amire a többi nyolc hallgató udvariasan elismerô *ou*-t mormolt. Hány éves lehet? - tûnôdött Marton Gyula, ha tíz éve nyerte az aranykoszorút, akkor legalább har-minc.
A szünet elôtt Marton Gyula - mint rendesen - fölajánlotta, hogy szívesen válaszol a hallgatók kérdé-seire a kurzussal vagy a személyével kapcsolatban. Ilyenkor szoktak arról érdeklôdni, van-e cenzúra Magyarországon? utazhatnak-e külföldre a magyarok? támogatja-e az állam a színházakat? Miután elmondta konzervválaszait, indult volna kifelé, ám ekkor Ensi jelentkezett: szabadna még megtudnunk, hogy hány éves a magyar vendégprofesszor? Tehát ô éppolyan bajban van a fehéremberek korának megsaccolásával, mint mi az övékével, gondolta Marton Gyula; har-minckilenc, mondta. A kis japán olyan arckifejezéssel bólogatott, mintha ezt rendkívüli teljesítménynek tarta-ná. Idôsebb volna nálam? Vagy fiatalabb?
Kávézni kell, de gyorsan! Kilépett az épület hátsó kapuján. A benti léghûtés után arconcsapta a fullasztó New England-i hôség. A kánikula itt néha szeptember végéig is eltart. Azonnal átizzadta az ingét. Óvatosan szedte a levegôt, amíg a tüdeje megszokta a forróságot. Kissé bizonytalan léptekkel keresztülballagott a füves térségen, s bemenekült a *Dining Hall*-ba, ahol diákok és oktatók ingyen étkezhettek. Megmutatta ideiglenes tanári igazolványát a cerberusnak, az idôs férfi jóváhagyóan biccentett. Marton Gyula töltött magának egy bögre híg amerikai kávét (már megszokta), s

elvett egy *blueberry muffin*-t az önkiszolgáló pultról. Eszegette a süteményt, élvezte, ahogyan a mélykék blueberry bogyók összeroppantak a szájában, s megint - vagy ezredszer - eszébe jutott, hogy meg kéne néznie a szótárban, mi is az a blueberry? som? vagy kökény?

Leülhetek? - a kis japán jött oda, kezében tálcával. Marton Gyula az üres székre mutatott. Ensi roskadásig telerakta a tálcáját a Dining Hall kínálatából, hozott magának tonhalas szendvicseket, gyümölcssalátát, csokoládéfagylaltot és *két* bögre - legalább fél liter - kávét. Ennyi löttyöt képes meginni? ettôl majd beadja a kulcsot, gondolta Marton Gyula. Bár valószínû, hogy a kis japán csak azért szerelte föl magát ilyen alaposan, mert ingyen van. Pitiáner…

Ensi egy texasi házaspár válásának köszönhette, hogy bejutott a THR 310-re, a magyar vendég-professzor kurzusára. Föliratkozott a várólistára, másodikként. Az elsô egy New London-i fiatalember volt, aki egy videókölcsönzôben dolgozott és színész szeretett volna lenni. Félreértette a kurzus leírását, azt hitte, távoli színpadokon a kaliforniaiak értendôk. Amikor aztán rájött, hogy európaiakról és ázsiaiakról lesz szó, inkább a THR 296-ra jelentkezett (*Bevezetés az amerikai film történetébe - Chaplintôl a Marx fivérekig*, tartja Donald Cumberland az angol tanszékrôl). Ensi így lett elsô a várólistán. Mr és Mrs Bunkenport hosszas viták után úgy döntött, hogy elválnak, az asszony maradt a San Antonió-i (Texas) házban, a férfi elköltözött Oregon államba, új életet kezdeni. Mrs Bunkenport öt oldalas levélben adta a lánya, Jane, tudtára a történteket, azzal zárván sorait: “Ne nyugtalankodj miattam, tökéletesen rendben vagyok. Tanulj, végezd a dolgodat, meglátod, túl-leszünk ezen is. Ölel és csókol szeretô anyád.” Jane azonnal összecsomagolt, New Yorkba utazott, s onnan a következô géppel hazarepült az anyjához - így nem tudta beadni a jelentkezési nyomtatványt a THR 310-re a határidô letelte elôtt. Ensit pedig fölhívták telefonon: örömmel értesítjük…

Hírlett, hogy a magyar vendégprofesszor nem akárki. Már szerepelt több amerikai filmben. Két egy-felvonásos darabját bemutatták New Yorkban és Washingtonban, sôt állítólag másutt is játszani fogják. Ha ilyen jók az összeköttetései, talán segíthet, hogy az én darabjaimat is bemutassák Amerikában, gondolta Ensi. Majd ha megismer és megszeret, odaadom neki valamelyiket, hogy olvassa el. Véleményezze. Segítsen átírni. Aztán elhelyezni.

Ensi *A hôsök álmai*-t már véres verejtékkel lefor-dította angolra. Reménytelen feladat volt. Ensi törve beszélt angolul, s még törtebben írt. A szavak és kifejezések jelentését többé-kevésbé tudta már (vagy megnézhette a szótárban), de ízüket és hangulatukat nem érzékelte. Segítségre szorult. Egy koreai sza-káccsal bérelt szobát felesben a tengerparton. A szaká-csot Chungnak hívták, mindig éjjel dolgozott, nappal aludt. Chung tizenkét éve érkezett Amerikába egy teherhajó rakterében, hamis papírokkal. Ensi föltette, tizenkét év alatt eléggé megtanulhat valaki angolul ahhoz, hogy az ô nyers fordítását átjavítsa. Chung vállalkozott a munkára, háromszáz dollárért. A gépelt kéziratot a fölismerhetetlenségig összefirkálta piros és zöld filctollal. Mit jelentenek a színek? - kérdezte Ensi. Azt, hogy kifogyott a piros, mondta Chung, és eltette a háromszáz dollárt.
Ensi nekilátott, hogy letisztázza a darabot. Volt írógépe, de inkább a Connecticut College könyvtárában lévô számítógépek egyikét használta, hátha késôbb is javítani kell. Augusztusban minden délután ott görnyedt a képernyô elôtt, igyekezvén kisilabizálni Chung betûit. Amikor elkészült, lézerprinteren nyomatta ki, annak ellenére, hogy így oldalanként ötven centbe került. A példány nyomdai minôségû lett, és amikor átadták neki a még forró papírköteget, óvatosan magához ölelte, akár az anyák az újszülött gyermeküket.
Azt hitte, a munka lezárult. De amint megmutatta egy amerikai ismerôsének, kiderült, hogy Chung nem a szavak embere. Hogyan is lehettem ilyen ostoba! hiszen attól, hogy valaki beszél angolul, még nem biztos, hogy képes jó stílusban fogalmazni! Olyasvalaki kell nekem, aki író, sôt ha lehet, drámaíró. Ensi e feladatra a magyar színházi embert tartotta legalkalmasabbnak. Külföldi, így nyilván megérti a gondjaimat. További elôny, hogy állítólag ô maga fordította a saját darabjait, van rutinja e téren. Ennyit igazán megtehet egy tanítványáért…
Ensi úgy érezte, itt kávézik tôle karnyújtásnyira szerencséjének letéteményese. Mindent elkövetett, hogy jó benyomást keltsen. Kisujját eltartotta a többitôl, s a lehetô legilledelmesebben falatozott, nem csámcsogott, nem szürcsölt. Professzor, milyen ország az a Magyar-ország? - kérdezte. Kicsi, mondta Marton Gyula, a gondolataiba mélyedt magyar színész. Épp honvágya volt. Képzeletében otthon járt, a budapesti József Attila Színházban, ahol már fôiskolás korában is statisztált.
Egy görög versdráma elôadásán, amikor már vala-mennyi statiszta lemészárolva és vérbenfagyva hevert a színpadon, odasúgta neki a Teknôc -

akkori legjobb barátja -: tudod, mi a legnagyobb siker? Marton nem válaszolt, utálta, ha elôadás alatt röhögtetik, a Teknôc híres volt bárgyú színpadi vicceirôl. De persze a Teknôc nem nyughatott: Marton! - sziszegte, ez komoly! tudod, mi a legnagyobb siker? Marton Gyula várt egy kicsit, aztán visszasúgta: nem. A szép halál, mondta erre fojtott hangon a Teknôc. Nagy vicc, dünnyögte Marton Gyula. Akkor vette észre, hogy a Teknôc - kissé púpos tartású, hórihorgas srác - egész testét rázza a zokogás. Mi a baj? - kérdezte Marton Gyula ütôdötten, és felült. A nézôtér az egyik hulla váratlan föltámadását szerteszaladó kacagással fogadta. Marton Gyulát ötszáz forintra büntették. A Teknôc a szünetben kapta a hírt, hogy meghalt az apja: megelégelvén a hosszú szenvedést, kezébe vette a karjába kötött infúzió üvegét, és pizsamában, kalapban, de mezítláb indult a Rókus kórházból haza - tüdôembóliával ápolták az intenzív osztályon. A Teknôc évekig ismételgette ezt a történetet. Az embernek lehet több esküvôje, születhetnek újabb gyerekei, de halála csak egy van, és ha az rosszul sikerül, visszamenôleg minden el van rontva (nem így mondta). Marton Gyula sokat töprengett a Teknôc filozófiáján. Hangzatosnak találta, de elfogadni nem tudta. Bánom is én a szép halált! nekem a szép élet kell… addig legyek sikeres, amíg élek. Különben sem olyan nagy eset, ha az ember meghal - épp ô az egyetlen, aki nem is tud róla.
Japán szintén picike egy ország, jegyezte meg Ensi, néhányka sziget, és az a probléma, hogy majdnem senki se beszéli nyelvünket rajtunk kívül. Nekem mondod ezt? - így Marton Gyula, a véletlen magyar, ne röhögtess, mi össz-vissz tízmillióan vagyunk! Hát igen, de legalább a latin ábécét írtok ti, vagy nem? Latin ábécét írunk, igen, viszont vagy negyven éve szocializmus van, és nem konvertibilis a pénzünk! Nálunk azonban ledobálták atombombát, és a nulláról kellett kezdeni az egészet!! Persze, de miért nem beszélsz a hatalmas amerikai segélyekrôl?! Nem voltak is olyan hatalmasok!! Ugyan… te panaszkodsz, amikor fölpumpáltak titeket, a fél világnak ti gyártjátok az autót, a kompjútert, a videót!!! - Marton Gyula ezt már ordította, az egész terem érdeklôdve figyelte ôket.
A magyar színész elszégyellte magát, egy professzor nem üvöltözhet a diákjával, elnézést, vetette oda, nagyon rossz napom van. Nekem is, mondta Ensi szolgálatkészen, biztosan a melegség miatt. Lehetsé-ges… - Marton Gyula úgy döntött, nagy ívben kerülni fogja a kis japánt. Csakhogy a kis japán épp az ellenkezôjét határozta el, s kettejük közül ô volt a makacsabb. Minden alkalmat megragadott, hogy a magyar vendégprofesszorral

társalogjon. Az óra két szünetében folyton ott nyüzsgött a közelében. Kávézni és vacsorázni hívta, e javaslatokat Marton Gyula néhány hétig különféle kifogásokkal visszautasította. Ensi a tanteremben semmi tanújelét nem adta lassan izmosodó magánkapcsolatuknak, változatlanul készsé-ges jótanulóként viselkedett. Rendszeresen bejárt Pro-fesszor Marton fogadóórájára. Új kiadású könyveket adott kölcsön. Szerzett színházjegyet New Yorkba, s ô fuvarozta oda a viharvert Volkswagenjén, ragaszkod-ván ahhoz, hogy a parkolástól a vacsoráig mindent ô fizessen. Marton Gyula - némi vita után - bele-egyezett. Azzal nyugtatta háborgó lelkiismeretét, hogy a japánok mégiscsak 125 millióan vannak. Különben is, Japán már-már a leggazdagabb ország, írta a *Newsweek.*
Kezdeti ellenérzése olvadozott, majd átváltott forró baráti szeretetbe. Egyre több estét töltött a kis japán szobájában, néha ott is aludt, Chung engedélyével és üres ágyában - persze, reggel hét elôtt távoznia kel-lett, amikorra a szakács hazatért. Átolvasták egymás darabjainak angol fordítását. Vak vezet világtalant, gondolta Ensi. *I dunno, he dunno, we dunno,* gondolta Marton Gyula, kis ragozási hibával. Én se tom, ô se tom, mi se tom…
Tiszta hülye vagyunk, mondta Ensi egy éjjel, miután kinyitották a második üveg kaliforniai vörösbort, mér olyan fontos az minekünk, hogy pont angolul legyünk drámaírók? Azért, édes öregem, mert itt van a dohány, válaszolta Marton Gyula, ha itt egy jót húzol, egész életedben ellehetsz. Na de téged már bemutattak, és mégis… mégse… - Ensi bizonytalanul abbahagyta. Ez az, gondolta Marton Gyula, *mégis*, és *mégse*. Eddigi bemutatóin nem gazdagodott meg, a *filmszerepein* sem - oké, azok mondjuk nem voltak igazi filmszerepek. És a bemutatók igaziak voltak? Nézôpont kérdése. Lehet, hogy valami épp attól nem igazi, hogy énvelem történik. Lehet, hogy velem kapcsolatban *semmi* nem igazi.
Ezen az éjszakán mesélte el Ensi, a japán drámaíró, hogy járt ô már Budapesten egyszer, *tour guide*-ként, jól emlékszik a városra, az alant kanyarodó, meglehetôsen széles, örvénylô folyóra, az igézô ívû hidakra, a távolba veszô házsorok eklektikus, mégis valamiképpen strukturált összevisszaságára, a Máth-i-ásh templomra meg a Halfogók Erôdítményére, mindkettôt lefényképezte. Én nem csinálok fotókat, mondta erre Marton Gyula, a véletlen magyar, szerin-tem a dolgok megörökítésének mindössze két jó módszere van: az emlékezés, meg az írás. Ha ugyan ez a kettô különválasztható, vélte Ensi, hiszen az író az emlékképeket használja.

Tökéletesen egyetértettek, már megint. A japán drámaíró elôvette a Nikon fényképezôgépét, s arra kérte a magyar színészt és vendégprofesszort, hogy hadd fotózza le, a mai nap emlékére. Marton Gyula fölállt, fejet hajtott, azzal a mozdulattal, ahogyan a fôiskolai vizsgaelôadásban tette, spanyol grandként. A Nikon zárja kinyílott (60-addal), s Professzor Marton képmása a filmre kopírozódott, mely ezúttal Eastman Kodak márkájú volt.
Ensi nem emlékezett rá, hogy történt már velük ilyesmi, és Marton Gyula sem. A Nikon talán igen, ám ôt nem kérdezték.

Don McGuire,

a beszédtanár,

egyre rosszabbul beszélt. Hangszíne rohamosan mé-lyült, színtelenedett, s mind rekedtebben kongott. McGuire sok trükköt tudott, amelyekkel érthetôen artikulálhatta a szavakat, annak dacára, hogy ami a gégefôjébôl érkezett, immár csupán elfúló recsegés volt.

Sejtette, mi történik vele. Nem volt kétsége afelôl, hogy hamarosan újra gyógykezelésre szorul. Min-denekelôtt abba kellene hagynia a dohányzást. Bár meglehet, hogy késô - késô bánat, eb gondolat. A felesége ôrjöngve követelte, hogy azonnal szokjon le a cigarettáról: napról-napra romlik az állapotod! képte-lenség, hogy egy felnôtt ember ilyen felelôtlen legyen, és ne gondoljon a családjára! a két szép gyerekére! itt ölöd meg magad! szántszándékkal! a szemünk láttára!!!

Don McGuire türelmesen végighallgatta ezeket a hisztérikus hangon elôadott érveket, s csak annyit mondott: *never mind*, azaz: sose bánd, nem számít. Szavajárása volt ez, ilyenkor azonban olaj a tûzre: hogyhogy ne bánjam? nagyon is bánom! te vagy a férjem! a gyerekeim apja! nem

nézhetem végig tét-lenül, ahogyan kinyírod magad! nagyon szépen kérlek, csinálj valamit!!! Csinálok. Mit? Élek.

Ilyesfajta kijelentésekkel azonban nem nyugtathatta meg a feleségét, a lányát, a fiát, az anyósát vagy a beosztottait. McGuire kilencedik éve állt a *Yale School of Drama* - Amerika egyik legjobb színiakadémiája - élén. Ô volt az *Associate Dean*, a *Dean* helyettese és jobbkeze. Azóta nemcsak beszédet, hanem színész-mesterséget is tanított. A Dean pozícióját ugyancsak kilencedik éve Saul Gordon töltötte be, az ország öt leghíresebb rendezôinek egyike, többszörös Tony-díjas. Gordon jóformán csak napokat töltött New Havenben, pedig vett magának egy emeletes házat, közvetlenül a *Yale Gym* - a templomra emlékeztetô tornaterem-együttes - mellett. Kellett valaki, aki vezeti a drámaiskolát, szerzôdteti a tanárokat, lebo-nyolítja a felvételi- és a rostavizsgákat, megszervezi az elôadásokat. Ezért hívta Gordon a Yale-re McGuire-t, már korábban is együtt dolgoztak, a jónevû *Carnegie-Mellon* Egyetemen, Chicagóban.

McGuire tudta, hogy a tényleges munka ôrá marad, hiszen Gordon - mint afféle sztár-rendezô - örökké utazgatni fog városról városra, ahová a szerzôdései szólítják. Gordon feketebôrû, most épp annak van divatja az amerikai színpadokon. Talán csak akkor lehetne sikeresebb, ha indián volna - illetve ha *indián* (vagy fekete) *nô.*

A nyár elsô felét általában Angliában töltötte, ám az idén nem volt kedve az utazáshoz, inkább leköltözött a *Martha's Vineyard* szigetére, a tengerparti házba, amelyet a felesége örökölt. Hírneves szomszédai vol-tak, egyik oldalon Styron, az író, a másikon pedig Buchanian, egy újabban fölkapott *stand up* komikus, aki szórakozóhelyeken - és gyümölcslét népszerûsítô tévéreklámokban - kereste a kenyerét. Gyakran átjár-tak egymáshoz poharazgatni. Régebben Don McGuire boldog volt, ha valaki váratlanul betért hozzá, mosta-nában már inkább fárasztotta, nehezére esett a beszéd. Mogorva vénember lettél, állította a felesége. Mindig is az voltam, mondta - vagy inkább sziszegte - ô. *Never mind.*

Postája halomban tornyosodott az íróasztalán, nem volt kedve kinyitni a borítékokat. Régebben minden héten egy estét a leveleinek szentelt, három dobozba szortírozta ôket: az elsô volt a FONTOS, a második a MÉG RÁÉR, a harmadik pedig a SZEMÉTLÁDA. Most legszívesebben az utóbbiba taszította volna vala-mennyit. Igen, de némelyikben pénzes csekk lapulhat (McGuire gyakran írt színikritikákat a New York-i lapokba, s könyveket is

szerkesztett), másokban kifizetendô számla… Áh, majd megnézem… holnap.
Figyelmét immár csak a rendkívüli színû vagy formájú küldemények keltették föl. Mint az a négyzet alakú, szegényes légipostai boríték, mely Magyar-országról érkezett. Úgy nézett ki, akárha a múlt szá-zadból küldték volna. A papír silány, a szöveget öreg írógépen írták, mely az r-betûket mindig a sor fölé ugratta. A drámaiskola címére jött, onnét küldte utána a titkárnô, a többivel együtt.
Kedves uram, írta az illetô, Magyarországról ösztöndíjasként fognék érkezni az ön tanszékéhez, körülbelül tíz hónapért. A budapesti követségtôl kap-tam a nevét. Megmondták, hogy tanácsadóm lesz. Máris szeretném kapni a tanácsát atekintetben, hogy miként majd lesz a dolgom a Yale School of Dramában. Azt hiszem, okos, hogyha bemutatkozás gyanánt önéletrajzomat mellékelve lássa. Színházi ember vagyok én itt Magyarországban, színész, de szintén rendezô s egy kissé drámaíró, volt egy színdarabom bemutatva már Amerikán is (Washington DC-ben), jártam akkor néhány hónapig odaát. Nagyon tetszett az USA. Abban az idôben jöttem rá, hogy szeretnék lenni benne hosszasabban. Örülnék, ha tudásaim átadhatnám a diákoknak odakint. Tartanék szeretettel tanfolyamot vagy/és elôadást színészi mes-terségben vagy a magyar színházról…
McGuire tûnôdve szemlélte a régimódi gépelést, mely az apja leveleire emlékeztette. Manapság már fôleg számítógépes nyomtatású sorokat kap az ember. Magyarországon még nem terjedtek volna el a számí-tógépek? A levélíró neve - Gyula Marton - ismerô-sen csengett, de McGuire képtelen volt rájönni, hogy honnan, miért. Rövid töprengés után a papirost gom-bóccá gyûrte, s a harmadik dobozba hajította. Kosár, csont nélkül.
Hamarosan befutott a második levél Magyar-országból, ugyanolyan borítékban és gépeléssel. Kedves uram, soraimra nem jön válasz, gondolom, meg se kapta azokat talán. Írok újból most. Ösztön-díjasként fognék érkezni az ön tanszékéhez… Satöbbi. Makacs ember, gondolta McGuire, s ismét célbadobott a papírgalacsinnal.
A harmadik levél csupán néhány napot váratott magára. McGuire érdeklôdve simította szét. Grafomán, gondolta megvetôen. A magyar egy hajszálnyival sem fogalmazott ingerültebben: fölteszem, hogy a leveleim nem érkeznek el… - írta a megszólítás után, s ugyan-azokat a mondatokat variálta, mint korábban. Hogy ô mennyire szívesen tanítana, már csak anyagi okokból is, mert az ösztöndíja eléggé szûkös lesz.

Ez azt hiszi, hogy épp ôrá várunk, dünnyögte McGuire, amikor a magyar színházi ember harmadik ajánlkozásából is labdacsot készített. Hozzám beszélsz? - kérdezte a felesége az alsó szinten, a konyhában. Nem. Kár, mondta az asszony. McGuire nem felelt. Úgy társalgunk mi már, mintha egy abszurd dráma szereplôi volnánk. *Never mind.*
Még négy levél érkezett a tanév kezdetéig a kitartó magyartól. Tulajdonképpen megérdemelné, hogy tanít-hasson, gondolta McGuire egy nagylelkû pillanatában. Ám azután ingerülten legyintett: miért éppen ô? rajta kívül még sokan megérdemelnék! a Yale School of Dramáról van szó, nem pedig egy vasárnapi iskoláról!
Fülledt napok jöttek, a tengeri szelek sem hoztak enyhülést. Don McGuire harákolt, és naphosszat hevert a nyugágyban a felsô teraszon, a sirályokat bámulva. Ha rágyújtott, a mellébôl azonnal fölszakadt a köhögés, olyan hangosan ugatott, hogy a madarak csapatostul odébb rebbentek. Kár, hogy nem lehet némán köhögni, gondolta. Amikor a roham elmúlt, behunyta a szemét. Délután több órás autózás vár rá. Egyetlen porcikája se kívánta. Pedig nem akárihez: Arthur Millerhez volt hivatalos, hónapok óta iparkodott rábeszélni, hogy tartson elôadásokat a drámaíró-szakos hallgatóknak. McGuire szerette, ha a színházi világ sztárjai egymás-nak adják a kilincset a drámaiskolán. Használjuk ki, hogy New York csak másfél órás vonatút. Mindig úgy képzelte, egy színésznek készülô fiú vagy lány számára inspiratív élmény, ha mondjuk Robert de Niróval szerepelhet egy színpadon.
Az egyetem vezetôi nem osztották e nézetet. Többször kifogásolták a Drama School "költséges sztárkultuszát". Don nagy csodálkozására, a diákok egy része sem méltányolta erôfeszítéseit. Minek hoz ide befutott színészeket? mért jó, ha folyton ôk kapják a legklasszabb szerepeket?- kérdezte egy másodéves a *Szabad Szó Napjá*-n, amikor a hallgatók elmondhatták minden gondjukat. Úgy érzitek, hogy azokat a szerepe-ket ti is el tudnátok játszani, olyan színvonalon, mint ôk? Igen, mondták néhányan azonnal, kórusban; vagy jobban, tette hozzá az eredeti kérdezô. A többség egyetértôn bólogatott. Don szája tátva maradt. Ô maga a *Júszíelé*-n diplomázott színészetbôl, annak idején egy évet adott volna az életébôl, ha mondjuk Marlon Brandóval játszhatott volna. Ma már persze más a helyzet, semmiért nem adna egy évet az életébôl.
Tizenkettôkor ült be a kocsiba, átment a komppal a szárazföldre, s nekivágott az autópályának. Elgémbe-redett a háta, mire bekanyarodhatott

Arthur Miller házához, a vadregényes erdei úton. Az író farkas-kutyája öblös csaholással rohant oda McGuire fekete Oldsmobile-jához, hátsó lábára állva az ajtónak támaszkodott. Menj innen, te dög, mondta McGuire rekedten, öt óra óta most szólalt meg elôször, nem esett jól. A kutya körme csikorgott a dukkózott fémen, az ugatást abbahagyta, de nem moccant. Takarodjál, te… izé! - nem jutott eszébe a kutya neve, hess! mert nem tudok kiszállni!

Addigra elôballagott az élô klasszikus. Dont meglepte, milyen fiatalos. Az író egyetlen intéssel elzavarta a dögöt. Donnak az jutott eszébe, hogy nem is olyan régen Arthur Millert tartották Amerika legoko-sabb emberének; akkori feleségét, Marilyn Monroe-t pedig Amerika legszebb nôjének kiáltották ki. Kezet fogtak. Hogy vagy? - kérdezte az élô klasszikus, de nem gondolta komolyan; jól, mondta McGuire, de nem gondolta komolyan, és te hogy vagy? - kérdezte, de nem gondolta komolyan; remekül, mondta az élô klasszikus, de nem gondolta komolyan.

Kiültek Arthur Miller híres verandájára, ahol Amerika vezetô színházi embereinek döntô többsége megfordult már. Az élô klasszikus elsô kérdése az volt, hogy Don mit iszik, a második meg az: hallom, jön hozzátok egy bizonyos Mr Martin. Hát… - Don nem tudta, bevallja-e, hogy fogalma sincs, kirôl van szó. Mindenesetre nagyon helyes, hogy ti is nyittok a keleti blokk felé, mondta az élô klasszikus, elég hosszú ideig a kutya se törôdött velük… én jártam Budapesten, többször is, helyes város, széles folyóval a közepin, kedvesek ott az emberek.

Don McGuire nem értette, miért meséli mindezt az élô klasszikus, aztán a városnévrôl beugrott neki a kitartó magyar; kérlek szépen… te ismered azt a bizo-nyos… Mr Martint? Nem, mondta az élô klasszikus, de kaptam tôle néhány levelet a közelmúltban… állítólag több darabomban játszott Budapesten, azt írta, régi vágya, hogy megismerhessen.

Vajon még ki mindenkinek írt annak érdekében, hogy taníthasson a Yale School of Dramán? Don McGuire irtózott a túlságosan rámenôs emberektôl. Eldöntötte, ha rajta múlik, Mr Martin soha semmit nem fog tanítani a drámaiskolában, még akkor sem, ha az Amerikai Egyesült Államok Elnöke vagy az ENSZ fôtitkára emel szót az érdekében.

Hamarosan megfeledkezett a magyarról. Szeptember legelején azonban Elaine, a titkárnôje, jelezte, hogy bizonyos Martin úr szeretne bejönni hozzá, sürgôs ügyben, lehetôleg még ma. Magyar? - kérdezte Don, s már a szájában érezte a düh csípôs ízeit. Hát… mindenesetre külföldi… állítólag

ösztöndíjas. Mondd meg neki, hogy velem nem lehet sürgôsen beszélni. Jöjjön szerdán reggel kilencre.
Amint Elaine becsukta maga után a lyuknyi iroda ajtaját, Don kinézett a falba vágott nyithatatlan üveg-ablakon. A tágas elôtérben tetôfokára hágott a csúcsforgalom, legalább húsz hallgató várakozott a jelentkezési nyomtatványokkal a három íróasztalnál, kapkodva dolgoztak az adminisztrátorok. Don rögtön kiszúrta a magyart - ô volt az egyetlen ember a teremben, aki nem szorongatott papírokat. Alacsony, törékeny muki volt, gondosan elválaszott szôke hajjal és drótkeretes szemüveggel. *Kis* fasz, gondolta Don McGuire. Elaine azonban nem ahhoz a kis faszhoz ment, hanem egy termetes, göndör hajú, latinos külsejû férfihoz, aki a szoba közepén álldogált, enyhe terpeszben, tömött válltáskával és erôszakos állkapoccsal. Tehát ô az… *nagy* fasz, gondolta Don McGuire. Az általános zajgomolyban is hallatszott, amint Elaine - azon a szép alt hangján - átadta az üzenetet a göndörhajú magyarnak. Nem lehetne valahogyan elôrébb? - kérdezte Mr Martin, McGuire megítélése szerint kissé nazálisan. (Talán náthás. Az elmaradott országokból érkezôk gyakran meghûlnek, nincsenek hozzászokva a légkondícionáláshoz.) Sajnos nem, mondta Elaine, az Associate Dean nagyon elfoglalt, most zajlanak a beiratkozások, láthatja, mi folyik!
Kedd este azonban kitört az egyeztetési balhé: adminisztratív hiba folytán két harmadéves színésznek négy különbözô produkcióban kellett volna próbálnia ugyanabban a négy hétben, ami fizikai képtelenség. Régebben ilyesmi nem fordulhatott elô - Don rendszerint saját kezûleg készítette a beosztást. Idén a színésztanszak vezetôjére bízta, íme az eredmény. Másnap reggelre válságstábot hívott össze minden érdekelt - a tanszak vezetôje, a két hallgató és a rendezôk - részvételével. Ennyien csak úgy fértek be Don irodájába, ha a két diák a földre kuporodott törökülésben, a falat támasztva. Javában vitatkoztak a megoldás lehetôségein, amikor Elaine jelezte, hogy Mr Martin befutott. Nem baj, mondd, hogy valami közbe-jött, adjál neki más idôpontot.
Nem sokkal ezután heves szóváltás szûrôdött be az elôtérbôl. Mindannyian kinéztek az üvegablakon. Tudom, miért ezt velem csinálják, harsogta Mr Martin odakinn, csak mert én a vasfüggönybôl jövök, és mi nem számítunk! Ki ez a marha? - kérdezte a tanszak vezetôje, egy elhízott és kiöregedett Broadway-bonviván, a homlokán sötét, körteformájú májfolttal. Egy magyar színész, hozzánk küldték ösztöndíjasnak. És mi a baja? Hallod.

Ismertem egy magyart, úgy hívták, Martin, darabokkal ügynökölt, mondta a kiöregedett bonviván, az özvegye még most is megvan, nem lehet, hogy ez a krapek egy rokon? Don McGuire vállat vont, s átgondolta, mi bajt okozhat, ha a Martin ügynökség netán megharagszik a Yale School of Dramára, aztán türelmetlenül lezárta: nem mindegy? gyerünk tovább!
Téved, Mr Martin, mondta Elaine a gyógypeda-gógusok türelmével, minket nem izgat, hogy ki honnét érkezik, Don McGuire-nek tényleg közbejött egy halaszthatatlan tárgyalás, ezért szeretné, ha más idô-pontban beszélhetnének. Na de nem ô az ott benn?! - a magyar színész az üvegablakra bökött. Igen, Mr Martin, Don McGuire ott van bent, de sajnos mégsem ér rá, pillanatnyilag akkor sem érne rá, ha ön amerikai volna, vagy marslakó! Marton a nevem, mondta a magyar színész ellenségesen, Gyu-la Mar-ton! Djú-la Mar-toun, ismételte Elaine rendületlen nyugalommal, bocsánatot kérek, Mr Mar-toun, többé nem fogom elfelejteni.
Gyula Marton már nem rá figyelt, hanem az üveg-ablakra. Egy pillanatra összeakadt a tekintete a férfiéval, akit McGuire-nek tippelt, odabiccentett, az meg vissza, kissé tétova - vagy inkább bárgyú - mosollyal az arcán. Nagy fasz, gondolta Gyula Marton, s megállapította, hogy épp ilyennek képzelte odahaza Magyarországon, hiába várván választ a leveleire; igen, ilyen öreg, széthízott fejû bürokratára számí-tottam, a körteformájú májfolt az egyetlen meglepetés.
Gyula Marton elhatározta, hogy a maga részérôl megfingatja Don McGuire-t. Utánanézett, hogy mit tanít, s az elsôs színészek mesterség-kurzusát válasz-totta. Bizonyára lesz rá alkalma, hogy hülyét csináljon belôle a tanítványai elôtt. Gyula Marton eddigi tapasz-talatai szerint az amerikaiaknál könnyû mûveltebbnek lenni, ez a Don McGuire amúgy sem látszik túl nagy számnak, ravasz kötözködéssel az idegeire mehet, álvitákat provokálva tönkreteheti az óráit, beugratós kérdésekkel a halálba kergetheti. Már elôre dörzsöl-gette a tenyerét, milyen pofát fog vágni a pasas, amikor észreveszi ôt a tanteremben. Tíz perccel hamarább érkezett, de nem tudott bejutni az épületbe, errefelé biztonsági okból minden ajtó mindig zárva, az összes tanár és diák irdatlan kulcscsomókkal közlekedik. Várt, míg jött egy pattanásos arcú lány, s beeresztette. Lementek az alagsorba, egy ütött-kopott terembe. A téglalap alakú helyiség végében két tucat lecsapható asztalkájú szék állt, három sorban, a falak mentén pedig díszletelemek és paravánok. A lány ledobta vászontarisznyáját, kirohant a folyosóra. Vízcsobogás hallatszott. Pis-pis, gondolta Gyula Marton. Bámészkodott. Az

agyonkarcolt szürke linó-leumpadlón zöld szigetelôszalag-darabkák jelezték egy színpadkép és a díszletbútorok sarkait. Mindez nagyon ismerôs volt, a fôiskoláról. Gyula Marton úgy érezte, tizennyolc évet fiatalodott egy csapásra.

Göthös, alacsony, ugráló ádámcsutkájú férfi lépett be az ajtón. Félüveges olvasó szemüvege az orra hegyéig csúsztatva, átnézett a lencsék fölött, szürke szembogarával. Hát maga kicsoda és mit keres itt? Nevem Gyula Marton, magyar színész vagyok, ösztöndíjas. Örvendek, mondta a férfi - a hangja olyan rekedten szólt, mintha smirglipapír volna a torkában -, Don McGuire a nevem. Tényleg? - Gyula Marton nagyot nyelt. Tényleg, mondta a kis muki, foglaljon helyet… zavartnak látszik. Ôszintén szólva… másmilyennek képzeltem. Engem? Igen. Jobbra vagy rosszabbra számított? Hm… - kövé-rebbre, gondolta Gyula Marton, de nem mondta ki.

Szállingóztak befelé a diákok, McGuire otthagyta Gyula Martont, letérdelt a linóleumra, egyenként föltépte a szigetelôszalag-csíkokat, majd a szemétládába dobta. A bejárat mellett állt egy kerek üvegtartályos hidegvíz-automata, McGuire ivott néhány kortyot, aztán a papírpoharat is a szemétládába helyezte. Pedáns ember, gondolta Gyula Marton.

Elkezdôdött az óra, McGuire harminc perc leforgása alatt két lányt megríkatott, s többeket kíméletlenül megalázott. Az elsô pár - egy keménykötésû fiú és egy vöröshajú lány - nem tanulta meg a szerepét. Olvasták a kurzus-leírásban, hogy mindjárt az elsô órán rajtuk a sor, de nem sejtették, hogy McGuire azonnali szövegtudást követel. Hogyan akartok játszani, ha ott a kezetekben a példány? - ordította McGuire, ami az ô hangján inkább sistergésre emlékeztetett. A vöröshajú lány elbôgte magát. Kérem, kezdte a fiú, nem tudtuk, hogy mindjárt az elsô órán… Nem tudtátok?! - szakította félbe McGuire, miért, mit gondoltatok, mi a faszt fogunk csinálni itt? nem azért iratkoztatok be, hogy játsszatok? mit képzeltek, óvoda ez? vagy bölcsöde?

A második párbeli lány - a *Solness építômester*-bôl adták elô a cukkolós jelenetet - annyira izgult, hogy remegett a hangja, csurgott róla a verejték. Ujjaival állandóan és kényszeresen a miniszoknyáját igazgatta. McGuire egy spirálos gyorsíró füzetbe jegyzetelt. Amikor az utolsó szó is elhangzott, McGuire a homlokára tolta a szemüvegét, és megkérdezte: mit gondolsz, miért izzadsz ennyire? A miniszoknyás lány legszívesebben elsüllyedt volna a szégyentôl, beharapta az ajkát. Nem a szag miatt kérdezem, tette hozzá McGuire. Ez volt a kegyelemdöfés, a lány visítva bôgött, azt

ismételgetve: nekem még soha senki nem mo-hon-do-hott ilyet… én úgy szégyellem ma-ha-ga-ham… Ne rángasd a szoknyádat! - horkant rá Don McGuire, ha zavar, hogy ilyen rövid, minek hordod?!
Faragatlan pokróc, gondolta Gyula Marton, a keze ökölbe szorult, a szíve megtelt lovagias érzelmekkel. Gyanította, hogy McGuire respektust akar szerezni magának, így a késôbbiekben számíthat a hallgatók fegyelmezettségére. De akkor is… visszataszító. Szólni kellene. Megmondani, hogy ez nem stílus. Milyen alapon használ ennyire ordenáré szavakat az osztály-teremben? Föl kéne jelenteni… vagy megvárni odakinn és fölpofozni!
McGuire közben már azt a végkövetkeztetést vonta le, hogy a miniszoknyás lány magában tartotta a fe-szültséget, ahelyett hogy kiengedte volna, azért izzadt. A színészet nem más, mint a bennünk villódzó magasfeszültség szabadonbocsátása, hadarta, hörgésbe fúló szóvégekkel, ezt a belsô tüzet kell fölszítani a levegôben, vagyis átadni a partnernek, aki hozzáteheti a maga belsô izzását, így hevül a cselekmény fokról-fokra, ezt hívják jobb helyen színháznak!
Gyula Martonnak el kellett ismernie: McGuire hasonlatai pontosak. Visszagondolt egész eddigi pálya-futására, mélabúsan állapította meg, hogy mindig ilyesfajta közös tûzrakásra vágyott a színpadon, ám csak nagyon kevés része volt benne. Már hazafelé ballagott az Elm Streeten, amikor rájött: McGuire fingatásáról elfeledkezett. Nem baj, majd legközelebb.
Mit tehetek önért? - kezdte Don McGuire, rend-kívül nyájasan, amikor Gyula Marton végre bejutott az irodájába (az idôpontot Elaine kétszer is módosította telefonon). Gyula Marton addigra már McGuire több óráját végigülte, s a megfingatás még mindig csupán elvont lehetôség maradt, mert… Gyula Marton maga sem tudta, miért. Úgy alakultak a dolgok, hogy nem jött - illetve elszalasztódott - a kedvezô alkalom. Nem vagyok eléggé résen… vagy pedig...?
McGuire türelmetlenül várta a választ, ujjai dobolni kezdtek az íróasztal lapján. Gyula Marton érezte, kérhetne bármit, ez a pofa úgysem teljesítené. Így azt felelte, hogy McGuire semmit sem tehet érte, ô csupán bemutatkozni jött. McGuire helyeslôen bólintott, mesélje el, hogy mik a tervei. Szeretném egy évig tanulmányozni a drámaiskolát, a színészet oktatását, az itteni színházi életet, magyarázta Gyula Marton, szívesen tartanék néhány elôadást a magyar vagy a kelet-európai színházról, kiegészítendô a fapados ösztöndíjam, kurzust is szívesen tartanék, de

fölteszem, hogy nem pont énrám vártak, nyilván be vannak töltve a helyek a drámaiskola saját tanáraival. Igen, mondta erre Don McGuire. Szívesen játszanék is, folytatta Gyula Marton, olyan szerepet, amelynél az akcentus és a hiányos nyelvtudás nem akadály. Esetleg rendeznék, ha volna rá mód. Van aztán két egyfelvonásosom, Magyarországon nagy sikerrel vitték ôket színre (e mondatban a “nagy” szó hazugság, a “siker” pedig erôs túlzás volt), fordítgatom a szöveget angolra, hátha valahol be lehetne mutatni.
Ezek szerint mégiscsak tudnék segíteni, mondta McGuire, a Yale School of Drama hét színháztermének a mûsortervét én állítom össze, és ha lefordította a darabjait, esetleg adja ide, igyekszem majd belenézni. Jó, mondta Gyula Marton, s arra gondolt, hogy ennél feltételesebb módban már nem lehet fogalmazni. Don McGuire félreérthetetlen mozdulattal jelezte, hogy Gyula Marton ideje lejárt. Mindketten fölálltak, s mert az Associate Dean nem nyújtott kezet, Gyula Marton színpadias fôhajtással búcsúzott, majd kifarolt az ajtón. Ide is fölöslegesen jöttem, gondolta.
Beült az *Atticus*-ba, hogy megvigasztalódjék. E könyvesbolttal egybeépített kávéházban friss szend-vicset és süteményt ehetett az ember, miközben olvas-hatta az új könyveket, anélkül hogy meg kellett volna vennie. Hosszú francia szendvicset rendelt magának, s kávét, mellyel itt annyiszor töltik tele a bögrét, ahány-szor a kedves vendég kívánja. Olyan megalázottnak érezte magát, mint Don McGuire tanítványai, egy-egy durva kirohanás után. Azért ha én egy amerikai drámaiskola volnék, s bezuhanna oda egy magyar színész, biztosan megkérném, mesélje el, milyen náluk a színház, hogyan mûködik a fôiskola, miféle darabokat írnak a magyarok. Ezeket semmi nem érdekli?!
Elveszettnek érezte magát. Szívós munkával sikerült elérnie, hogy az álom valóra váljék: kikerüljön Ame-rikába, íme, most itt van, a Yale Egyetem dráma-iskoláján - és ez se jó. Régen volt ennyire boldog-talan, mint itt, a külföldi ösztöndíjas megfoghatatlan státuszában, valamivel a diákok fölött, de jóval a tanárok alatt lebegve. Senki sem törôdik vele, senkit sem izgat, él-e, hal-e, mihez kezd magával, az idejével, a képességeivel - egyszóval, az életével. Elemi erôvel tört rá a honvágy, otthon szeretett volna lenni, a barátai, a kollégái vagy akár az elvált feleségei társaságában, ülni egy füstös presszóban, vicceket hallgatni vagy mesélni, amelyekben Arisztid, Móricka, a nyulacska vagy a nagy zöld kôevô a fôszereplô. Itt még senkinek sincsenek érzelmei vele kapcsolatban, McGuire sem utálja, egyszerûen észre sem veszi, *ô egyszerûen nem számít*, mint Füles a *Micimackó*-ban.

Kér még kávét? - az aprótermetû kiszolgálónô nem várt választ, azonnal teletöltötte Gyula Marton bögréjét. Kösz, dünnyögte a csüggedt magyar színész. Nem ilyennek gondolta Amerikát. Odahaza a különféle ramaty színházi büfékben, sûrû cigarettafüstben, ízetlen virslik és szemérmetlenül fölvizezett pálinkák elfogyasztása után rendszeresen elôhozakodott valamelyik kolléga azzal, hogy *bezzeg ha Amerikában születtünk volna!* Úgy látszik, az ember - az ilyen ember, mint én - soha nincs *jó* helyen.

E kontinenst számukra az amerikai filmek díszletei és az amerikai színészek gesztusai testesítették meg. Ahogyan Marlon Brando hátrasimítja a haját. Meg ahogyan Dustin Hoffman jégkockákat dob a viszkijébe. És ahogyan Robert de Niro átveszi a jobb kezébe a villát…

A szenátorné magyarázta el (jóval késôbb) Gyula Martonnak, hogy a hagyományos amerikai illemtan szerint az embernek le kell tennie a kést az asztalra, miután vágott egy szeletet a húsból, a villát átvennie a jobb kezébe, s úgy enni. Amikor újra szüksége van a késre, a villa megint a bal kézbe vándorol, ésatöbbi. Gyula Marton azt a tetszetôs magyarázatot találta ki, hogy a kés letevésének eredete bizonyára a vadnyugat: jobb, ha az éles fegyvert minél rövidebb ideig szoron-gatják az emberek… Így mesélte tovább mindenkinek, amerikaiaknak is. Soha senki sem vonta kétségbe e história tudományos hitelességét.

Gyula Marton két kézzel evett - a kés és a villa mellôzésével. Az *Atticus*-ban a szendvics mellé egy háromágú villát adtak, kést nem. A falusi vasvillák jutottak róla az eszébe. Elképzelte, mit szólna Don McGuire, ha a következô órájára magyar paraszti jelmezben érkezne - a tshikósh, gulásh, fokosh szelle-mében -, lajbiban, pörge kalapban és fekete csizmá-ban, a kezében vasvillával, Rózsa Sándor modorában: neköm penig ne káromodjék kend, ne egzecíroztassa a deákokat, ne gonoszkodjék, mert mögtanítom kesztyû-be dudálni! - ha netán McGuire egy rossz szót merészel szólni, azonnal hasba szúrja, döccennének a villahegyek abban a csontos testben, de Gyula Marton addig nyomná beléje, míg kibukkannának a hátán, nesze! - zubogna a tripla vérpatak a szürke linóleum-padlóra.

Gyula Marton szeretett volna többet tudni Don McGuire-rôl. Vajon színész volt-e régebben, amikor még volt rendes hangja? Milyen szerepeket játszott? Amerika melyik szögletében született? Hogyan került a Yale-re? - igyekezett mindezt kideríteni. Beszélgetést kezdeményezett néhány elsôs színésszel, faggatta a könyvtároslányt, a registrart és másokat, elolvasta a Yale Repertory Theatre ismertetô füzetkéjét, amelyben a drámaiskola

minden vezetôjének önéletrajza és fényképe szerepelt. Ám amit így megtudott - néhány száraz adat -, nem sokat mondott. Don McGuire maga soha nem volt sikeres színész, ám tanítványai közül többen világhírûek lettek - fôleg a New York-i beszédtanársága korszakában. Operálták a hangszálait kétszer is. A felesége egy biológiai kutatóintézetben dolgozik, adminisztratív munkakörben. A fiuk a kaliforniai *Stanford* Egyetemen építészetet tanul, a lányuk gimnazista. McGuire-ék egy közeli kert-városban laknak, Don onnét jár be fekete Oldsmobile-ján. Végzett diákjai istenítik, és - ezt Gyula Marton tapasztalhatta - vissza-visszajárnak, hogy végigüljék az óráit. Egy könyvet publikált, *Akcentusok és dialektusok a színpadon* címmel. Gyula Marton nekilátott, hogy átrágja magát rajta, de a szakszavak sûrû hálóján újra meg újra fönnakadt. Elôrelapozott, mindenféle undorító grafikonokat meg ábrákat látott, pfúj…

Az elsôéveseknek McGuire heti háromszor tartott mesterségórát, hétfôn, szerdán és pénteken tizenket-tôtôl kettôig. Október elején Gyula Marton egyszercsak összeszámolta, hogy immár tizennégyszer ülte végig - fingatás nuku. Be kellett vallania: McGuire értette a dolgát. Gyula Marton gyakran kitalálta, hogy mire akarja McGuire rávezetni a gyerekeket, de sokszor ôt is meglepte a tanár darabértelmezése. A végén azon kapta magát, hogy jegyzetelni kezdett egy kis kapcsos füzetbe. A belsô címlapra fölírta McGuire egyik gyak-ran hangoztatott jelmondatát: *Acting is reacting!* Még sosem hallott ennél pontosabb és magvasabb mondatot a saját mesterségérôl, szerette volna visszaadni magyarul, de nem találta a megfelelô szavakat. “A színészet = reagálás!” Így pocsékul hangzott. McGuire másik alapelvét is lényegbevágónak találta: “A színészet nem viselkedési mód, hanem emberi kapcsolat - közted és a partner között.”

McGuire és a tanítványai között szó sem volt emberi kapcsolatról, változatlanul el-elsírták magukat a lányok, néha egy-egy fiú is, és véresre harapdálták a szájukat. McGuire legidegesítôbb szokása az volt, hogy közbeszólt az elsô néhány mondat után: úgy érzem, nincs összpontosítás, fussatok neki még egyszer! Megesett, hogy egy trió ötször indult rá a *Hedda Gabler* második felvonásának elejére, fogvicsorgatva és ujjakat tördelve.

Gyula Marton úgy látta, Don McGuire a szó szoros értelmében szerelmes a Csehov (Ibsen, Strindberg) drámák figuráiba, jeleneteiket félig lehunyt szemmel hallgatta - jegyzetelte - végig, olyan arckifejezéssel, mint az operabarát a legendás áriákat. Gyula Marton különösnek találta a jól ismert

csehovi sorokat angolul. Ô persze mindig magyarul hallotta - oroszul, ahogyan íródtak, soha. Az oroszoknak ugyanilyen furcsa lehet magyarul, angolul és minden egyéb nyelven. Csehov magyarul rendszerint veretesnek és ódivatúnak hat, angolul valahogyan köznapibb. A nevek is átalakultak. *Ványa bácsi* például “Ánkl Vanja” lett, *Tuzenbach* “Tuzinbecs”, a szerzô maga pedig “Csekoff”. Gyula Marton a sors irónikus fintorának vélte azt a tényt, hogy a “check off” ige jelentése: kipipálni valamit egy listán. Csehov soha semmit nem pipált ki.
Asztrov - táskás szemû, kissé már ritkuló hajú srác - megmutatta a környék pusztulását bizonyító terv-rajzait és grafikonjait a nônek, akire vágyott. Jelena rendezetlen mozgású, széles arccsontú, hibátlan foga-zatú kaliforniai lány volt. Nem viselt melltartót. Gyula Martonnak fizikai fájdalmat okozott, hogy máshová nézzen. Jelena mindent elkövetett, hogy az erdôkrôl és az állatállományról saját magára terelje a doktor figyelmét.
Gyula Marton annak idején látta a *Ványa bácsi* híres elôadását a Vígszínházban. A címszerepben: Latinovits. Asztrov: Darvas Iván. Jelena: Ruttkai Éva. Pontosan emlékezett erre a részre, Ruttkaiból áradt a szerelem-vágy, Darvas elegáns volt, de célratörô.
Rendben van, mondta Don McGuire. Ez nála a dicséret felsôfokának számított, a két játszó személy boldogan összeölelkezett. De miért nem figyelsz oda, amikor a tervrajzait mutatja? Jelena érezte, korai volt az öröm; hát, azért figyeltem… Rá se bagóztál a papírjaira! - McGuire fölnyalábolta a díszlet-asztalkáról Asztrov filctollal készített kellék-rajzait, s elmélyülten nézegette. Szemüvege még lejjebb csúszott az orrán, az egész osztály azt figyelte, leesik-e. Odamutatta a rajzokat Jelenának, látod az erdôket? Látom. És a tavakat? Hát… igen. Az állatállományt is? Igen. Külön a teheneket és a disznókat? Hm… mondjuk rá! - Jelena idegesen elvigyorodott. Akkor mutasd meg a teheneket!
Jelena közelebb hajolt, találomra rábökött az egyik fekete kriksz-krakszra. Aztán egy másikra: itt pedig a disznók, dünnyögte. McGuire biccentett, na ugye, jó kis rajzok ezek, igaz? A hallgatók egy része helyeselt, mások nevetgéltek. Príma kis rajzok, folytatta McGuire, csak az a baj, hogy kurva unalmasak! azért nem figyelsz oda!
Jelena és Asztrov buzgón bólogatott, szerettek volna szabadulni már. De McGuire nem adta ilyen olcsón. Miért mondod azt a végén, hogy “hát, ez szörnyû?” Jelena óvatosan kezdte, itt engem… rajtakapnak Aszt-rovval. És az miért olyan szörnyû? Azért, mert megtudják, hogy mi ketten… pedig

ugye itt van *Szónia* (Szonya), aki szerelmes a doktorba. Te nem vagy szerelmes bele? Én… asszem én is… egy kicsit… - Jelena fülig vörösödött. McGuire úgy tett, mintha észre se venné, mennyire zavarba hozta, kínozta tovább: tulajdonképpen mi történik itt köztetek? Jelena akadoz-va elmondta a jelenet tartalmát. Asztrov hozza a rajzait és kimutatásait, melyek nagyon érdekesek, de viszont ô, mármint Jelena, azt szeretné megtudni, hogy milyen érzelmeket táplál Szónia iránt. Jó, jó, recsegte közbe McGuire türelmetlenül, de basztatok? Jelena hátra-hôkölt, mi? ketten? itt? hát már hogy basztunk volna? Basztatok, jelentette ki Don McGuire megfellebbez-hetetlenül. Magyarázni kezdte, hogy a színdarabokban - pláne a régebbiekben - egyezményes jelekkel helyettesítették a szexet. Ahogyan a klasszikus regények is ilyen megoldásokkal élnek. Az elsô néhány csók utáni három pontos fejezetvég azt jelenti, hogy hôseink ezután nagyot keféltek, ám az általános közerkölcs és a cenzúra miatt ennek leírásától elte-kintünk. Csekoff darabjai tele vannak le nem írt ágy-jelenetekkel, a korabeli nézôk pontosan érzékelték. Ezért olyan fontos eldönteni, hogy adott esetben volt-e szex vagy sem, és ha ez eszedbe sem ötlött, akkor lószart se tudsz errôl a jelenetrôl! - McGuire hangja egyre reszelôsebben sípolt.
Ezután *Nájna* (Nyina), a Sirály, visszatért gyermek-kora színterére, meglátogatván Konsztantyint, az immár neves írót, aki egy pillanatra elhiszi, hogy a lány ômiatta jött ide - de persze téved, Nájna a birtokon vendégeskedô Trigorin kedvéért állított be. Nájna - sovány, szôke lány, biciklinadrágban és kockás férfiingben - rendkívül idegesnek látszott, többször elakadt, mondat közepén. Konsztantyin segítôkészen súgott neki. Miután Nájna ismételten leszögezte, hogy ô a sirály, majd fölzaklatva elszaladt, Konsztantyin elkeseredetten összetépte a kéziratait, s kérdôn pillantott McGuire-re.
McGuire Nájnát megdicsérte, Konsztantyin alakítá-sával viszont elégedetlen volt. Azt akarta kiszedni belôle, hogy miért tépeti össze Csekoff az ifjú íróval a kéziratait? Konsztantyin önnön csüggedt lelkiállapotát hozta föl indokul, a szörnyû csalódást, amiért Nájna még mindig Trigorint szereti. Gyula Marton azonnal rájött, hogy hová akar kilyukadni McGuire: “Ha egy író összetépi a kéziratait, tulajdonképpen öngyil-kosságot követ el. Szellemi öngyilkosságot.” Mindezt nem kitalálta, hanem fölidézte: a Szolnoki Szigligeti Színházban játszott ô a *Sirály*-ban (sajnos, csak Medvegyenkó szerepét), az ottani rendezô instruálta e szavakkal Konsztantyint, egy tehetségtelen frátert, aki azóta már nincs is a pályán. Az itteni Konsztantyin

az istennek se jött rá, hogy McGuire az öngyilkosság szót szeretné hallani. Rajta kívül ezt lassan már mindenki tudta. Nájna finom mozdulattal a saját torkára tapasztotta a tenyerét, így akarván ötletet adni a partnerének, ám a fiú nem vette észre. Egy srác a halántékára helyezte a mutatóujját, revolvert imitálván, Konsztantyin ezt tökéletesen félreértette, úgy hitte, osztálytársa beszédes mozdulattal lehülyézi.
Gyula Martont azonban már nem érdekelte Konsz-tantyin küszködése, kopóként vetette magát az alkalom nyomába: *fingatás indul!* - alig várta, hogy végre kimondják az öngyilkosság szót, rögtön jelentkezett, most elôször, amióta a mesterségórákra járt. McGuire gépiesen intett: tessék.
Mr McGuire, kezdte Gyula Marton (szándékosan *nem* a keresztnevén szólította, mint ahogyan a többiek szokták - az angolban az a tegezés jele), Konsztantyin ugyebár a darab végén ténylegesen öngyilkos lesz. Ha a kézirat-megsemmisítés is öngyilkosság, akkor Csekoff kétszer vettet véget Konsztantyin életének önkezével. Miért? - diadalittasan hátradôlt.
McGuire pillanatnyi habozás nélkül válaszolt: azért, mert a legtöbb nézô tökhülye! Van más kérdés? ha nincs, tartsunk szünetet! - elsôként lépett ki az ajtón.
Talán hugyoznia kell, gondolta Gyula Marton sava-nyún. Sajnos, a kérdésére adott válasz tökéletesnek tûnt. Csekoff hajszálfinom üzeneteit nyilván csak a vájtfülûek veszik, a többieknek biztonság kedvéért szájbarágta a mondanivalóját.
Gyula Marton sportszerû volt, idôvel beletörôdött, hogy az Associate Dean iránti utálata észrevétlenül átváltozzék tiszteletté. Ellenszenves alak is lehet jó tanár…
Közeledett *Thanksgiving*, vagyis a Hálaadás napja. Gyula Marton onnét értesült róla, hogy hirtelen fölolvadt körötte a jég: meghívásokat kapott. Hol töltöd Thanksgiving estéjét? - kérdezte több színész-hallgató (köztük Jelena is), ha nincs más meghívásod, gyere el hozzánk! Gyula Marton természetesen Jelenát válasz-totta. Rengeteget képzelgett hitvány szobája magányá-ban arról az estérôl, pontosabban arról a pillanatról, amikor Jelena szülei és testvérei már nyugovóra tértek, s ôk ketten magukra maradnak a kereveten, a márványkandalló elôtt, melyben pattogva ég a tûz, pirosra festvén az arcokat.
A Thanksgiving olyasmi, mint a karácsony, magya-rázta Jelena, ajándékozás nélkül… jó nagy zabálás… töltött pulyka, áfonyamártással. Mindig pulyka? Igen, annak emlékére, hogy a korai telepesek vadpulykát

ettek… nem szereted? Dehogynem! - hazudta Gyula Marton. A szájában szétáradt a pulykahús nedves vattára emlékeztetô íze. *Never mind…*
Azon a héten a Drama Schoolban a futó és várható elôadások kisalakú plakátjai közt Gyula Marton föl-figyelt az egyikre, melyen Beckett eredetileg hang-játéknak írt darabját hirdették: *Knapp's Last Tape,* rendezte Bill Kramer, elôadja Don McGuire. Gyula Marton azt hitte, rosszul lát. *Az a* Don McGuire? Hogy a fenébe adhat elô bármit, a nem létezô hangjával?! Agyrém!!! - A plakát annyira felizgatta, hogy a registrar irodájában elkérte Bill Kramer telefonszámát. Kramer harmadéves rendezô-szakos volt, Gyula Marton már összefutott vele néhányszor. Aznap este fölhívta: te, arról a Don McGuire-rôl van szó, aki… Hát persze, öregem, mondta Bill Kramer, Don McGuire csak egy van. De hát alig tud beszélni! Épp ez az! Nem értem. Gyere el, majd megérted.
Gyula Marton ismerte Beckett hangjátékát, egyfel-vonásos monodrámaként játszotta az övével párhu-zamos színész osztály egyik tagja a fôiskolán, *Az utolsó tekercs* címmel. Egy Knapp nevû öregemberrôl szólt, aki mindenféle üzeneteket vesz magnetofonra, és aztán - ha Gyula Marton jól emlékszik - meg is hal.
A Yale School of Dramán valamennyi elôadásról helylistát függesztettek ki a *Zöld Terem*-nek nevezett átjárószobában, aki meg akarta nézni, odakanyarította a nevét. Igyekezni kellett, mert a produkciókat csak néhányszor játszották, hamar beteltek az ívek. Gyula Marton fölírta magát, meg Jelenát is. Akarsz jönni a Knappra? - kérdezte a lányt a mesterségórán (újabban már mindig Jelena mellé ült). Naná, Dont mindenki látni akarja. Jó, mert beírtalak. Kösz.
Az utcán olyan tömeg várakozott, mintha aznap este Robert Redford lépett volna föl az Annex épület színháztermében. Négy karvastagságú gyertya égett a járdán, mutatván az utat befelé. A koratéli este sötét-ségében imbolygó lángok titokzatos ünnepélyességet árasztottak. A belsô kapunál név szerint ellenôrizték a terembe igyekvôket, aki nem szerepelt a helylistán, azt kíméletlenül elküldték - ilyen se volt még! Mire Gyula Marton és Jelena az általános tolongásban bejutott, a Yale elnöke és több magasrangú vezetôje már ott ült az elsô sorban, talpig öltönyben, arcszesz-felhôben, ezüstkeretes szemüvegben. A székek zömén kis cédula jelezte, hogy foglalt, alig találtak két egymás melletti szabad helyet.
Már tíz perccel múlt hét, de még mindig nem kezdôdött az elôadás. A leheletektôl befülledt a terem, Gyula Marton verejtékezett, az ingujjával

itatta föl, remélte, hogy Jelena nem veszi észre. McGuire szerint a színész nem izzadhat, ha jól játszik. Vajon a nézô izzadhat-e? Lehet, hogy csak akkor, ha rosszul néz?!
Egy ballonkabátos alak ácsorgott a sorok közti folyosón, Gyula Martonék mellett, s idegesen nézelô-dött. Már nem volt üres szék a teremben, a diákok egy csoportja a földre ült, ez a pasi is jobban tenné, hogyha lekuporodna, láthatja, hogy nincs hely, gondolta Gyula Marton, meddig akar itt szerencsétlenkedni? Egyre többen bámulták azt az ütött-kopott kis mukit, és Gyula Marton végre rájött: Don McGuire téblábolt ott, Knapp, a magányos öregember szerepében. Nem viselt maszkot vagy arcfestéket, mégis húsz évvel idôsebbnek látszott, mint az órákon, diákjai kuncogtak, összesúgtak. A terem elcsöndesült. Knapp tovább bámészkodott, elégedetlenül csóválta a fejét, majd lassú léptekkel fölballagott a színpadra. Kinyitotta a száját, de nem szólalt meg. Körbejárta hitvány odúját, melyben csupán egy ócska priccs, egy düledezô asztal, két szék és egy régimódi magnetofon árválkodott. Az ellenfények - *gegenlicht* - köde vacogó hideget árasztott a szobában, Knapp fázósan dörzsölte össze végtagjait, Gyula Marton érezte, ô is kihûl, az izzadság a testére dermedt.
Knapp még most sem szólalt meg, kotorászni kezdett az asztal fiókjában, hangszalag-tekercseket húzott elô. Lenézett a közönségre, mint aki már mondani akarna valamit, ám azután legyintett, az egyik szalagot befûzte a magnetofonba, elindította a készüléket. Nem történt semmi. Knapp nézegette a magnót, végül rájött mi lehet a baj, s benyomta a dugaszt a konnektorba. A közönségen végigfutott a nevetés. Knapp rosszallóan ingatta a fejét, szalagot cserélt. Az ósdi magnó vászonborítású hangszórójából kisvártatva fölhangzott a Beatles szám. *Yesterday, all my troubles seemed so far away…* A nézôk fetrengtek. Knapp sóhajtott, ôneki ez sem tetszett, újra szalagot cserélt. A megafonból metszô tisztasággal és nagyon felhangosítva szakadt ki a suttogása: *Nem tudok beszélni…* - szomorúan a készülékre mutatott.
Kitört a tapsvihar. Gyula Martonnak lesett a tantusz. McGuire tehát *fölvette az egész monológot*, a mikrofont a szájához szorítva. A darab amúgy is egy öregember magnófelvételeirôl szól… A magnetofon már belekezdett az eredeti szövegbe, McGuire pedig a játékba, egy-egy gesztussal jelezte, mi a véleménye a saját mondatairól, a helyzetrôl, s legfôbbképpen önmagáról. Gyula Marton úgy érezte, csoda részesese, igen, ilyen az a színház, amelyért érdemes mindent föláldozni. Azon kapta magát, hogy valamit szorítanak az

ujjai, s az ô kezét is szorítja valami - Jelena mindkét tenyere az övére kulcsolódott. Ezt is Don McGuire-nek köszönheted…
Amikor az utolsó tekercs kifutott a magnóból, Knapp nem állította le, a szalag vége, akár egy kificamodott ventillátor, csapkodva körözött és neszezett a mûanyag káván. Gyula Marton tudta, az elôadásnak vége. Knapp azonban nem hajolt meg, csak ült ott, szemezve közönségével - diákjaival, kollégáival és feletteseivel -, járatva tekintetét az arcokon. Hosszú másodpercek teltek így, míg azután Gyula Marton elsôként kezdett tapsolni. A bénultnak tûnô sokaság azonnal átvette. Hosszan ünnepelték az est hôsét. Knapp nem állt föl. Hagyta, hogy a gratulálók körbevegyék, ám senkinek sem válaszolt, csak elfogadta a feléje nyújtott kezeket. Mire Gyula Marton és Jelena is odanyomakodott, már eltûnt, bement az öltözôjébe.
Fantasztikus! - lelkendezett Gyula Marton. Beültek a *Gipsy Club*-ba egy pohárra, a magyar színészbôl ömlött a szó, Knapp minden egyes mozdulatát elemez-ni akarta. Jelena kissé fáradt mosollyal hallgatta. Ne haragudj, mondta azután de holnap korán kelek, próbám van! - a lány egy másodéves rendezô produkciójában dolgozott, világosítóként. A Yale School of Drama alapszabálya volt, hogy mindenkinek csinálnia kell mindent, a színész rendez, a drámaíró játszik, a kritikus ügyel, a díszlettervezô táncol… Csak engem nem hagynak labdába rúgni, gondolta Gyula Marton. Hazakísérlek! - ajánlotta Jelenának, de a lány elhárította, maradj csak, tudod, hogy itt lakom a sarkon! - kilibbent a csillagos éjszakába.
Gyula Marton a bárpultra könyökölt a sûrû félho-mályban és cigarettafüstben, kért magának még egy konyakot. Hiába minden, barátom, mondta a mellette ücsörgô feketebôrû fiatalembernek, vannak, akik tudnak varázsolni, és vannak akik nem. Nem baj, mondta erre a fekete - egy büdös szót sem értett, mert Gyula Marton, a magyar színész, az anyanyelvén beszélt. De persze igazságtalan dolog ez, folytatta Gyula Marton, nagyon-nagyon igazságtalan. Nem baj, mondta a fekete barátságosan. Hogy lehet az, hogy fölmegy a színpadra, hangja annyi sincs neki, mint egy nyikorgó ajtónak, a kiállása nulla, az alkata semmilyen, és mégse bírod levenni róla a szemed?! Nem baj, mondta újra a fekete, s arrébb taszította a magyar színészt, mert félt, hogy a végén lehányja - ami gyakran megesett a Gipsy Clubban.
Maga sem tudta, hogyan került haza. A lakhelye semmivel se volt különb, mint Knappé. Ruhástul feküdt le. Másnap negyed tizenkettôkor ébredt, megrágva és kiköpve.

Türelmetlenül várta McGuire következô óráját. Biztosra vette, hogy szó esik a tegnapi bemutatóról, és úgy döntött, ezúttal mindenképpen jelentkezik, hogy elmondja a véleményét. Néhány perccel tizenkettô után ért az alagsori terembe. McGuire még nem volt ott, egy ismerôsnek látszó férfi állt a hallgatók elôtt, mesélt nekik valamit. Gyula Marton lerogyott az elsô üres székre - a Jelena mellettieket már elfoglalták. Kereste a lány tekintetét, ám Jelena a férfira figyelt. Furcsa hangulatot árasztottak az arcok, meglepô komorságot. Lényeg az, hogy már túlesett rajta, mondta a férfi, jelenleg csak az a kérdés, hogy meddig tart.
Mirôl van szó, kérdezte Gyula Marton súgva a szomszédjától, Asztrov doktortól. Don, mondta a doktor. Tessék??? Don McGuire! Mi van vele? Kórház. Kórház? Igen, kórház, ismételte a srác ingerülten, nem értesz angolul???
Gyula Marton sértetten hátat fordított neki, jó vicc, most jön rá? - antennái azonban már riadtan ágas-kodtak: Don kórházban? miért? mióta?? hogyhogy??? Az operáció a lehetô legjobban ment, magyarázta az a férfi, már magához is tért, mindenkit szeretettel üdvözöl. Amíg visszatérhet a körötökbe, én fogom tanítani a színész-mesterséget, valaha magam is Don osztályába jártam a Carnegie-Mellon Egyetemen, mint említettem, a nevem Ted Willow, láthattatok off-Broadway színpadokon, de a filmbarátoknak sem vagyok ismeretlen… Mikor jöhet ki Don a kórházból? - kérdezte az egyik lány; nehéz megjósolni, felelte Ted Willow, egy-két hónapig biztosan nem. Egy-két *hónapig?* - ismételték többen is, hüledezve. Igen, ez azért komoly mûtét, eltávolították az egész gégefôjét… - Ted Willow hosszú mutatóujjával körülrajzolta az érintett területet a saját nyakán. Ilyenkor az a fô cél, hogy a daganat ne támadhasson meg más szerveket. Kioperálnak mindent a torokból, és nyitnak egy kis rést a nyakon, a lélegzéshez. Don a jövôben a szokott módon többé nem is beszélhet, legföljebb csak rezonátorral.
Gyula Martont a roszullét kerülgette. Don McGuire tehát *rákos… volt?* A kérdôjel sötét zászlóként lógott a tétova mondat végén.
Az osztályból néhányan nem tudták, mi az a rezoná-tor, Ted Willow részletesen leírta, hogyan mûködik, utánozta a rezonátort használók beszédmodorát, mely leginkább arra emlékeztet, ahogyan a tudományos-fantasztikus filmekben a robotok makognak. Hosszú hetekre van szükség, hogy Don elsajátítsa a rezonátor használatát, olyan ez, mint amikor a kisgyerek megtanul beszélni. Az elkövetkezô hónapokban Don nem várható

vissza - ebben a tanévben már szinte biztosan nem. *Ebben a tanévben nem?* - harsant föl újra a hüledezô kórus. Sajnos, be kell érniök velem, mondta szerény fôhajtással Ted Willow, az off-Broadway színész, aki a filmbarátok számára sem ismeretlen.

Gyula Marton közel állt ahhoz, hogy elbôgje magát. Jelena nem - ô már túlesett rajta. A termet hatalmába vette a síri hangulat. Most értették meg, mit jelentett *Az utolsó tekercs.* Don McGuire így búcsúzott az emberi beszéd képességétôl, a kimondott szavaktól - a saját hangjától. Gyula Marton e gesztust szív-bemarkolónak és gyönyörûnek érezte. Nem volt mit tenni, kibukott belôle a sírás. Édes istenem, miért csak a nôk bôghetnek?

Alpári vicce a sorsnak, hogy amikorra már nem csak tisztelem, de vallásosan imádom is ezt az embert, fogja magát, és… Mi lesz most velem? - legszívesebben fölállt volna, hogy hazamenjen. Egyáltalán nem érdekelte, hogyan tanítja a színészetet Ted Willow. Hamarosan kiderült, hogy igaza volt: Ted Willow épp olyan unalmas mesterségórát tartott, amilyenbôl elég jutott Gyula Martonnak fôiskolás korában. Jól mondta Bill Kramer, Don McGuire csak egy van.

Gyula Marton meghívta Jelenát ebédre a *Kavanagh*-ba, a drámaiskolások törzshelyére. Pontosabban csak *elhívta*, abban nem volt biztos, hogy a végén csakugyan ô fizethet. Az általa enni invitált amerikaiak magától értetôdô természetességgel nyúltak a számla után s tették az asztalra a fogyasztásuk ellenértékét. Mintha emberi méltóságuk sérelmének éreznék, ha valaki - helyettük - kiegyenlítené a cechet.

A lány szeme még mindig vörös volt a sírástól, Gyula Marton szívesen megcsókolta volna mind a kettôt, de ezt a pillanatot sehogyan sem érezte alkalmasnak, McGuire szelleme ott lebegett közöttük. Néhány perccel késôbb óvatosan Jelena vállára csúsztatta a kezét, a lány hagyta, sôt közelebb bújt. Na jó, gondolta Gyula Marton kis megkönnyebbüléssel. Nekem Don olyan volt, mintha az apám lett volna, mondta Jelena, az igazi apám gyakorlatilag eltûnt az életembôl.. Mindig izgatottan jöttem az órára, különösen ha aznap én voltam soron, reméltem, hogy lesz hozzám egy bátorító szava vagy legalább egy biztató mosolya. Én is, lovallta bele magát Gyula Marton az önámításba. Sütötte a bôrét a lány testének melege, remélte, ez csak a kezdet. Jelena tovább áradozott Don McGuire-rôl, Gyula Marton már már kezdett gyanakodni: a lány talán inkább az Associate Deanhez szeretne bújni, s csupán jobb híján éri be ôvele. De ez akkora baromságnak tûnt, hogy nem mondta ki.

Jelena egy Kavanagh hamburgert rendelt, Gyula Marton követte a példát, ámbár fogalma se volt, milyen az. Amikor a tömzsi pincér letette elé, alig akart hinni a szemének. A tányéron közepes malomkerék nagyságú cipó - *bun* -, vízszintesen kettôbe vágva, a fölsô rész külön tálcán érkezett, az alsóra helyezték a tenyérnyi széles, ökölnyi vastag hamburgert. Gyula Marton érdeklôdve vizsgálgatta ezt a túlméretezett porciót, reménytelennek tûnt, hogy mindezt megegye, úgy döntött, a buci fölsô részétôl eleve eltekint, hiszen ha rátenné, ez az egész dolog sehogyan se férne a szájába. Viszont a hamburgert szokásosan két marokba kapva fogyasztják, ha nem rakja a helyére a cipó tetejét, összezsírozza a kezét. Az a legokosabb, ha késsel-villával lát neki. Ám az ilyesfajta puha zsömlecipót harapásra gyártják, nem szeletelésre, hiába akarta belenyomni a pengét, össze-lapult, de nem hasadt szét. Lehetetlen, hogy ne tudnám elvágni! - teljes erôvel nyiszált, fogát csikorgatva.
Ekkor vette észre, hogy Jelena - kissé megrettent arccal - nézi. A lány annak rendje s módja szerint fogta a Kavanagh hamburgert, mely az ujjai között szabvány méretûre nyomódott össze. Gyula Marton szívesen eldobta volna a kést és a villát, ám úgy érezte, hülyét csinálna magából. Végeredményben ez egy szabad ország, mindenki úgy zabál, ahogyan akar, nem igaz? Mondd, kezdte Jelena óvatosan, ti mit szoktatok ebédelni Magyarországon, úgy általában?
Gyula Marton pontosan értette: Jelena burkolt mó-don az iránt érdeklôdött, hogy látott-e ô már hambur-gert. Tudom, hogy szabad kézbevenni, jelentette ki elvörösödve, csak most nincs kedvem hozzá. Oké, mondta a lány, ne zavartasd magad.
E döccenô lehervasztotta Gyula Martont. Azért sem magyarázkodom! - hajtogatta némán, tudta, két halántékcsontja táncot jár, mint rendesen, ha benne szorul az ingerültség. Kérte a számlát, légy a vendé-gem! Nem kell, mondta Jelena mosolyogva. Tudom, hogy nem kell, de én szeretném! - ám addigra a lány magához húzta a cetlit, s számlálni kezdte a részét. Gyula Marton ekkor bedobta: *Let's make an easy bill and just split!* - tegnap hallotta ezt, egy tévé-sorozatban.
Egy kis japán ült a szomszéd asztalnál. Megütötte a fülét ez a mondat. Mit jelenthet az, hogy “Csináljunk egy könnyû számlát és repesszük szét?” Aha… - látta, hogy a férfi és a nô egyszerûen felezte a számla összegét. Amíg a fizetésre nem került a sor, házas-párnak nézte a férfit és a nôt. Az esetben nyilván a hapsi rendezte volna a számlát. Ámbár… talán külön

kasszán vannak. Ebben az országban semmi sem lehetetlen. A kis japán New Yorkból vonatozott New Havenbe, hogy megnézzen egy Shakespeare darabot a híres *Yale Rep*-ben. Feketebôrû színészek játszották a klasszikus szerepeket - e figurákat ô mindig sárga-bôrûnek képzelte.

Gyula Marton remélte, hogy Jelena fölhívja magá-hoz, de a lány a Kavanagh elôtt puszival búcsúzott, még dolga van. Gyula Marton szívesen megkérdezte volna, hogy mi dolga lehet éppen most, amikor ô randevút szeretne kérni tôle, ám mire eszébe jutottak a szükséges szavak, Jelena már eliramodott. Gyula Marton ottmaradt a járdán. Ekkor lépett ki az ajtón a japán, s tett egy lépést a magyar felé. Akarsz valamit, haver?! - mordult rá Gyula Marton ellenségesen; bocsánat, mondta a kis japán éneklôs kiejtéssel, és elkacsázott.

Thanksgiving napján Jelena a York mozi elôtt vette föl Gyula Martont egy bumfordi fekete kocsiba. Milyen autó ez? - kérdezte Gyula Marton. A nôvéremé, egy évre kölcsönadta, amíg a *Brown*-on tanul. De milyen márka? Fogalmam sincs. Nem tudod, milyen márkájú kocsit vezetsz? Miért kéne tudnom?

A kormány bôrözésébe domborított betûk jelezték: Saab. A sportos vonalú autó Gyula Martonnak igen tetszett, szívesen vezette volna egy kicsit, de nem mert szólni, attól tartott, Jelena visszautasítaná, pláne hogy a nôvéréé a kocsi. Ám a lány maga ajánlotta föl, amikor átértek Connecticutból Massachusetts-be. Gyula Mar-tonnak a torkában dobogott a szíve, amikor a volán mögé ült. Még sosem vezetett ilyen pöpec autót.

Jelena szüleit Gyula Marton - talán a Csekoff darab hatása miatt - falusi udvarházba képzelte el, nyírfa-ligettel, tavacskával, kerti hintával. Ehelyett többszintes alpesi faházakból álló telepre hajtottak be, miután Jelena a megfelelô mûanyagkártya bedugásával fölnyi-totta az automata sorompót. Érkeztükre összefutott a család, Jelena anyja (vastagon krémpúderezett szôke démon), mostohaapja (dagadt, kopasz, köpködve lövöldözi magából a szavakat), húga (nyakigláb bakfis, aki állandóan szemezni igyekezett Gyula Martonnal, fülsértô vihogást hallatva), nôvére (egy pattanásos és szemüveges lány, indiai száriba burkolódzva), öccse (sértôdékeny kamasz, aki mindenáron a kommuniz-musról akart beszélgetni Gyula Martonnal) és nagya-nyja (halálszagot árasztó öregasszony, tolókocsiban, szélütés folytán elferdült szájjal).

E kiruccanással kapcsolatos szexuális ábrándjai azonnal szétfoszlottak, amint a népes család körülvette, s egyenként bemutatkoztak. Nagyon

örülünk, hogy el-jött, ismételgette Jelena anyja, kínos lassúsággal artikulálván a szavakat - a lánya bizonyára figyelmeztette, hogy ne hadarjon, mert különben a magyar színész nem fogja érteni. Köszönöm a meghívást. Ou, ez a legkevesebb, amit megtehetünk, Thanksgivingkor mindenkinek családi körben a helye! - fuvolázta Jelena mamája, olyan erôszakolt mosollyal, hogy Gyula Marton alig tudott uralkodni a vonásain. Mi a büdös francnak jöttem ide? - kérdezte önmagát. Persze, tudta a választ.
A vacsoránál kellemes meglepetéssel észlelte, hogy az egybesült pulyka nem a nedves vattára emlékez-tetett, inkább a legfinomabb csirkemellre, ám jóval nagyobb darabokban landolt a tányéron, mely magyar mérce szerint amúgy is inkább tálnak tûnt. A rosszul-létig teleette magát. Szolgálatkészen válaszolgatott Jelena öccsének, aki egy másodpercre sem hagyta békén. Igen, Magyarországon van cenzúra. A szính á-zakat támogatja a minisztérium, de mostanában már nem szólnak bele a mûsortervbe. Nem, tudtommal nin-csenek kínvallatott politikai foglyok. Nem, a magyar nem ázsiai nyelv. Ésatöbbi.
Tizenegy tájt a családtagok gyorsan szétspricceltek a ház különbözô emeleti és alagsori szobáiba, Gyula Marton kettesben maradt Jelenával, éppen úgy, aho-gyan képzelte, még a márványkandalló is megvolt, igaz, nem égett benne a tûz. A háttérben rendkívüli méretû televízió döngicsélt, egész idô alatt bekapcsolva hagyták, úgy látszik, itt ez a szokás.
Gyula Marton a kamaszkorát idézô terveket szôtt. Tízig számolok, utána átkarolom, megcsókolom, majd lehengeredünk a sûrû bolyhos padlószônyegre… A képernyôn földrengést mutattak, mely - az áldozatok bôrszíne alapján - valahol Ázsiában pusztíthatott. Jelena arról mesélt, hogy ô tulajdonképpen már másodszor elsôs a Yale School of Dramán. Két éve vették föl, vagyis inkább három, és akkoriban minden összezavarodott körülötte, a szülei váltak, a nagyapja meghalt, a fiúja pedig csúnyán felültette. Egyetlen ember tartotta benne a lelket, *Dánld,* rengeteget beszél-gettek, igazán nem ô tehet róla, hogy a végén bele-szeretett.
Csakhogy Dánld ugye nôs, ettôl ez az ügy ugyan-olyan bonyolult lett, mint az egész szerencsétlen életem… egy este aztán fölmentem az East Rock hegyre, oda, ahová a Yale Biztonsági Kézikönyv szerint egyedül még férfinak sem ajánlatos, pláne sötétedés után, újabban ott tanyáznak a New Haven-i kábítószeres bandák. Meg akartam halni. Csöppet se bántam volna, ha kirabolnak, megerôszakolnak, hátbaszúrnak. De senkivel se találkoztam. Meleg ôszi este volt, átmásztam a vaskorláton, léptem egyet-egyet elôre a

nagy szikla lapos tetején. Semmit se láttam. Nem tudtam, mikor hullok le a mélybe, vágytam e halálos zuhanásra, féltem is tôle. Izzadságban úszott a testem. Hirtelen valaki a nevemen szólított - ismerôs hang. Újra hívott, megfordultam, indultam visszafelé, két fénysugár villant a szemembe, akkor már tudtam, Dánld jött értem, szaladtam feléje, a karjába vetettem magam, öleltem-csókoltam, honnan tudta, hogy itt vagyok? - azt felelte: megérezte! - mindig olyan férfira vágytam, aki megérzi, ami fontos! az övé lettem, ott, az East Rock tetején, a kocsija hátsó ülésén. Nem csoda, ha másnap még sokkal zavarosabbnak éreztem mindent, összepakoltam, csapot-papot hátra-hagyva hazajöttem.
Miért? - kérdezte Gyula Marton. Ne hülyéskedj, azért az nem semmi, hogy lefeküdtem vele, az Asso-ciate Deannel! Kicsodával???
Jelena erre már nem válaszolt, s Gyula Marton fejében szörnyû döndüléssel becsapódott egy vasajtó: Dánld = Donald, nyilván annak rövidebb változata a Don! Don McGuire … Az Associate Deant nem izgatta a korkülönbség, az sem zavarta, hogy ez a széles arc-csontú, hibátlan fogazatú lány a tanítványa, megragadta a kínálkozó alkalmat, bumm!
Gyula Marton már nem akarta átkarolni, meg-csókolni, majd lehengeredni vele a sûrû bolyhos padló-szônyegre. Szívesen kirohant volna a téli éjszakába, sebzetten vonítva, akár a kóbor kutyák. Jelenának azonban más tervei voltak, gyöngédségre és melegségre vágyott, hosszú ujjai behatoltak Gyula Marton inge alá. Ô bágyadtan viszonozta a kezdeményezést. Jelena föltápászkodott, vezette Gyula Martont föl az emeletre, a szobájába. Lábujjhegyen lopakodtak, az ajtók mögött szenderegtek a lány családtagjai. Odabenn Jelena villanyt gyújtott, vetkôzni kezdett, Gyula Marton bénultan nézte. Mire vársz, te ökör?! - nógatta önmagát, ám odalenn sehol semmi, szégyenteljes ernyedtség. Na, most mi van? - kérdezte Jelena valamivel késôbb, kezében egy lila színû kotonnal, amit már kivett a fóliahegesztett zacskóból. Ott kuporogtak az ágy lábánál a szônyegpadlón, a lány meztelenül, ô alsógatyában - az óvszer látványa tovább lankasztotta. Persze, itt közkeletû… az AIDS miatt… - erôsen verejtékezett, amirôl ismét McGuire jutott eszébe, nem mintha egy pillanatra is képes lett volna megfeledkezni róla. Szóval… - zavartan krákо-gott, engem nagyon meglepett, hogy te és Don… Tényleg? - Jelena fölnevetett, azt hittem, mindenki tudja a Drama Schoolban.
Én nem, mondta Gyula Marton. Csak nem vagy féltékeny? - kérdezte a lány; deee-hogy! - hazudta Gyula Marton. Visszaértünk a kiindulási

ponthoz, gon-dolta, már megint gyûlölöm… Ezt is *elbaszta* nekem… *That fucking guy fucked up the whole thing.*

Thanksgiving után egy hétig be sem tette a lábát a Drama School épületeibe, magas lázzal feküdt a szobájában. Súlyos beteg volt. Náthás. A kutya se nézett feléje. Úgy látszik, Jelenának ennyi elég volt belôle, mert még csak nem is telefonált. Rákövetkezô hétfôn Gyula Marton elment a mesterségórára. Amikor benyitott az ajtón, azt hitte, káprázik a szeme. Don McGuire ült ott, a szokott helyén, az elsô sor közepén - nyakán fehér gézpólyával -, a mellette lévô széken pedig Ted Willow. Bátorítóan intett Gyula Martonnak. Ted Willow is odabiccentett: jöjjön csak bátran, még nem kezdtük el.

Gyula Marton közvetlenül mögöttük talált magának helyet. Azok ketten leveleztek. *A Haláltánc és a Nóra lesz ma,* írta Ted Willow. *Oké,* írta Don McGuire, *mindig viselkedj úgy, mintha ez az egész természetes volna.* Ted Willow kacsingatott, mint aki mindent ért.

A késôn érkezôk ugyanúgy kôvé dermedtek McGuire láttán, ahogyan Gyula Marton. A *Három nôvér* Irinája letérdelt elôtte, kezet akart csókolni. McGuire nem hagyta, mutatta, hogy az arcára kéri.

Hol van Jelena? Késôbb derült ki, hogy a lányt is ágyba döntötte az influenza, odahaza fetrengett, sértô-dötten várva, mikor kérdezi már meg a magyar színész, hogy él-e, hal-e?

Aznap Ted Willow volt McGuire nyelve. A beszéd lehetôségétôl megfosztott beszédtanár mindig leírta, amit mondani akart, s egyszerûen odamutatta a füzetét a New York-i színésznek, hogy olvassa föl. Ted Willow igyekezett úgy tenni, mintha ennél azért több szerepe volna, a maga megjegyzéseit is hozzáfûzte. Olga és Natasa harmadik felvonásbeli veszekedésérôl például kijelentette: az sem lehetetlen, hogy Natasa nemcsak a házbeli uralomért küzd, hanem Olga barátságáért is… ugye, Don? - nem várt választ, csak udvarias akart lenni. Olga és Natasa kérdôn pillantott McGuire-re. Don McGuire habozott, láthatólag nem szeretett volna vitába szállni a New York-i színésszel, ám végül úgy érezhette, *muszáj,* a fejét rázta, s leírta: *Nem, Natasa uralkodni akar, bármi áron.* Nem, mondta Ted Willow kedvetlenül, Don szerint Natasa uralkodni akar, bármi áron.

Ted Willow a következô órára már be se jött. Nem volt rá szükség. Addigra Don McGuire megtanulta, hogyan beszéljen a rezonátor segítségével. Állítólag másoknak ez több hónapig tart. A nyakához szorított szerkezetbôl

gépies zümmögés hallatszott, Gyula Marton eleinte egy kukkot sem értett, ám azután hozzá-szokott a füle. Az elsô két szó, amit sikerült fölfognia, nagyon ismerôs volt: *never mind…*

Don McGuire úgy tett, mintha semmi sem történt volna, ott folytatta, ahol abbahagyta. Gyula Martont mindez annyira lenyûgözte, hogy ô is szívesen térdre borult volna elôtte, ahogyan Irina tette. Mint kiderült, McGuire a másodéveseknek tartott beszédkurzusát is folytatta rendületlenül, közmegelégedésre.

Gyula Marton tehát újra megbocsátott Don McGuire-nek. Egyetlen óráját sem mulasztotta volna el. McGuire változatlan könyörtelenséggel bánt a diák-jaival, a lányok megint sírtak, néha a fiúk is, és valamennyien véresre harapták az ajkukat. Aki ilyen könyörtelen önmagával, az megengedheti, hogy mások-kal is az legyen, gondolta Gyula Marton.

Jelenának nem tudott megbocsátani. A lány sem kereste. Don óráján egyszer-egyszer összeakadt a tekintetük, ám többé nem találkoztak, nem is beszéltek egymással.

Don McGuire három hetenként járt a Yale-New Haven Kórházba, ellenôrzésre. Tudta, a hangja csak a kezdet, más veszteségek következnek, fokozatosan és elkerülhetetlenül. Állapota sokáig stagnált, csak három évvel késôbb, május végén - a vizsgaelôadások idôszakában - fordult rosszabbra. Orvosai javasolták, feküdjön be a kórházba, ô azonban inkább átadta a folyó ügyeket Ted Willownak, akit utódjául szemelt ki, s elköltözött egy vermonti faluba, anélkül hogy a címét bárkinek hátrahagyta volna. A felesége a végén a szövetségi rendôrséggel kerestette. Don McGuire ott halt meg, szeptember végén, abban a hegyvidéki ház-ban. A szomszédok törték rá az ajtót. A teraszon feküdt, egy régimódi nyugágyon, a rezonátort görcsösen a nyakához szorítva. Mintha az utolsó pillanatokban még beszélni akart volna valakihez.

Temetésére a Yale School of Drama oktatói és diák-jai teljes létszámban kivonultak. Jelenához és Gyula Martonhoz Don McGuire halálhíre el sem ért, sorsuk addigra mintegy négyezer mérföldnyire vetette ôket a connecticuti New Haventôl - két különbözô irányban.

Lora,

a panziósnô,

gyakran föltette a kérdést: miért épp az év utolsó hetében akar az egész világ New Orleans-ba jönni? A választ önmagától várta, illetve Elisabeth Taylortól, a fekete macskától. Amikor beköszöntött a december, a panzió bágyadt csöndjét szétverték a szaporodó tele-fonhívások. Szoba egy hétre, három napra, tíz éjszakára - pénz nem számít. De tisztességes panziós nem szabhat *sokkal* magasabb árat, pusztán azért, mert az embereket megszállja az évvégi agybaj.

Lora tudta, hogy egyre jobban hasonlít Elisabeth Taylorra. Nem bánta. Inkább hasonlítsak arra, akit szeretek, mint olyasvalakire, akit ki nem állhatok, ugye, Liz? Nyaou, mondta a fekete macska. Meglátod, akad vendég a padlásszobába is! Azt hiszik, év végén másképp fest ez a város. Micsoda hülyeség… a *Vieux Carré* sokkal bájosabb tavasszal, amikor nincs akkora nyüzsi, és az erkélyek vaskorlátjáról az úttestre eresz-kednek a virágba boruló indák. Közhírré kéne tenni, hogy New Orleans nemcsak szilveszterkor szép.

Megcsörrent a telefon. Elisabeth Taylor születése óta rettegett a telefontól, most is hátrahôkölt, gerince ívbe domborodott, fölállt rajta a szôr. Lora az állat nyakára eresztette vékony ujjait, nincs semmi baj. Ámbár ezt legalább annyira saját magának mondta - ô is telefonfóbiás volt. *Armstrong House*, parancsoljon, dünnyögte a régimódi készülék kagylójába.
Jónapot, szeretném tudni, van-e szoba? - kérdezte egy reszelôs férfihang, darabos kiejtéssel. Hány sze-mélyre? Egy. Sajnálom, már csak a padláson. Hol? Van két kis szobám a padláson. Elnézést, nem értem.
Lora belefújt a membránba, majd megismételte, hangosabban. Bocsánat, mondta a férfi, hallom, csak nem értem azt, hogy *padlás*. Nem érti azt, hogy padlás? Elnézést, külföldi vagyok. Milyen külföldi? Nagyon. Hogyhogy nagyon? Hát… magyar. Magyar? Miért, van valami kifogás a magyarok ellen? Nekem nincs, én még sose láttam egyet se. Itt a ragyogó alkalom, mondta a férfihang. Lora nem tudta, mit válaszolhatna erre, így hát visszatért az elôzô témához: a szoba kicsi és a padláson van, a padlás pedig… nos, a padlás az, ami fönt van! Fönt? Igen, a háztetô alatt. Ja, a *padlás!* - örvendezett az illetô. Van hozzá vécé és tusoló, *nagyon* külföldieknek megszámítom napi húsz dollárért, az csak nem sok!?
Látod, mondta Elizabeth Taylornak, amikor lerakta a kagylót, *tuttam*, hogy kiveszik a padlásszobákat is, *én tuttam,* ilyenkor a kutyaólat is kivennék. A macska mintha nem örült volna annyira e hírnek, otthagyta a gazdáját, fölszaladt a nemezborítású belsô lépcsôn. Lora beírta a magyart a könyvbe. Épp karácsony este érkezik… tehát nincs családja.
Az Armstrong House az öreg negyed sarkában állt, szemközt a rendôrséggel, hátsó ablakai a St Louis temetôre néztek. A New Orleans védjegyévé vált cirádás vaskorlátok már elrozsdásodtak a hosszú balkonokon. Ha a vendégei rátehénkedtek, Lora figyelmeztette ôket: vigyázat, leszakadhat, s akkor engem átvisznek oda! - a rendôrség épületére mutatott. Gyakran szóbakerült, hogy meg kéne javíttatni a korlátokat, de Lora fontosabbnak találta a ház belsejét, büszke volt rá, hogy a szebb szobákba különbözô stílusú antik bútorok kerültek, szerette aszerint emlegetni ôket: a Colonial Termet kapja, uram! Önnek, hölgyem, a Korai Telepest adom, vigyázzon, a támlás pad karfája kijár! - A nászutasok mindig a Bourbon Szalont, a több gyermekes családok pedig a Thonet Szobát kapták.
A nagyon külföldi este negyed tízkor állított be. Elnézést kért a kései érkezésért, de volt egy kis gondja a kocsival. Sûrû fekete haja és sötét

szembogara alapján Lora spanyolnak tippelte volna, ha nem emlékezett volna rá, hogy a telefonban azt mondta, magyar. Ilyenek a magyarok? - Megmutatta neki a házhoz tartozó parkolóhelyet, a férfi odaállította a batárját, kivette a sportszatyrait. Mióta van úton? - kérdezte Lora. Hajnal óta… tegnap indultam New Havenbôl. New Havenbôl? de hiszen az Connecticut! Hát igen. Az legalább ezerötszáz mérföld! Majdnem, bólogatott a férfi. Alig állt a lábán.

Mutatom az utat! - Lora elôrement a lépcsôn, remélem, jól fogja magát érezni minálunk! Az egészen biztos, mondta a nagyon külföldi. Úgy látszik, a magyarok optimisták, gondolta Lora. Mit is mondott, hogy hívják magát? Dzsúla Marton a nevem, mondta Marton. Örvendek, Mr Morton, Lora de Lavalle vagyok, mondta Lora, bemutatom Elisabeth Taylort. Nyau, mondta Elisabeth Taylor. Remélem nem fél a macskáktól?! Dehogy, nekem is van, hazudta Mr Morton.

A panziósnô nyújtotta törékeny tenyerét, s Marton, a magyar színész, ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy kezet csókoljon - a hölgy kísértetiesen emlékeztetett Honthy Hannára, azzal a különbséggel, hogy Marton ötven körülinek saccolta. Lora félreértette a mozdu-latot, visszarántotta a kezét, a gyûrûjében lévô hegyes smaragdkô a férfi mindkét ajkát föltépte, elöntötte a vér. Jajistenem, ne haragudjék!

A lépcsôfordulóban ovális tükör lógott a falon, megpillantották saját magukat, s mindketten ugyanarra gondoltak: a férfi most határozottan emlékeztetett Frankensteinre. Lorának az is eszébe jutott, hogy a híres vérivó Erdélybôl származott…! - kiszakadt belôle a nevetés; csilingelô kacagása hallatán Marton nem tudta megállni, hogy el ne röhögje magát. Hosszú másodpercekig tartott ez a páros roham, ha egyikük abbahagyta, rákezdte a másik. Lora közben papír-zsebkendôvel törölgette a férfi száját, ne haragudjék, Mr Morton, igazán röstellem magam!

A vérzés nem csillapult. Mr Morton nyalogatta a sós létt, és igyekezett megnyugtatni Lora de Lavalle-t: nincs semmi baj, az efféle szájsebek nem fájnak annyira.

Lora de Lavalle az idejére sem emlékezett, mikor csókoltak neki kezet. Ragaszkodott hozzá, hogy a férfi vacsorázzék vele, amint kissé rendbeszedte magát. Mr Morton nem kérette magát, kopogott a szeme az éhségtôl. Az Armstrong House-ban a reggelit - európai módra - beleértették a szobaárba. Ebédet nem, de vacsorát kaphattak a vendégek, ha elôre szóltak. A szakácsnô délután mindent megfôzött, a szobalány szolgálta föl a

nappali hátsó, boltozatos részében, a tizenkétszemélyes étkezôasztalon. Lora ezúttal saját kezûleg terített meg, méghozzá az ezüst készlettel, s a háromágú gyertyatartókat is föltette.
Mr Mortonnak tátva maradt a véralvadásos szája, amint meglátta, hogy a két tányér az asztal két végébe került, egymástól legalább tíz méternyire. A beszél-getéshez itt elektromos hangosítás kell… - ám e meg-jegyzést inkább magába fojtotta. Különben is, a panziósnô vacsorára hívta, nem társalogni. Lehet, hogy egy büdös szót se szól majd hozzá. Magyar ember evés közben nem beszél - legalábbis a közmondás szerint. És a louisianai?
Lora de Lavalle mélykék bársonyruhába öltözött a vacsorához, kissé ôszülô haját kontyba csavarta, arcéle így még keskenyebbnek tûnt. Jóestét, hercegnô! - gondolta Mr Morton. Ámbár Amerikában nem alakult ki az európai értelemben vett arisztokrácia, mint tudjuk… Nin-cse-nek itt gró-fok, sem her-ce-gek! - harsogta az agyvelejében a munkásôrség központi kórusa, sok elhízott férfi, szürke egyenruhában.
Szereti a *gumbó*-t, Mr Morton? - kérdezte a hercegnô. Az mi? Louisianai egytálétel, nemzeti speci-alitás.
A gumbo Mr Mortont leginkább a rizses húsra emlékeztette, amit nem szeretett, de farkaséhes volt, s a hercegnô szíves kínálására kétszer is vett a tálból. Egy kis vörösbort, Mr Morton? - a hercegnô fölállt, odajött a palackkal, a cipôje sarka kopogott a kôpadlón, mely márványnak látszott, csakúgy, mint a kandalló. A hercegnô olyan mozdulattal töltött a metszett kristály-pohárba, ahogyan egy hercegnônek illik töltenie. Ha ugyan egy hercegnô tölthet egyáltalán… Ámbár miért ne tölthetne? Például amikor az inas és a szobalány szabadnapos. Vagy szerelmi légyott esetén, az imádott férfinak, ugyebár! - elképzelte önmagát és Lora de Lavalle-t a baldachinos ágyban, az asszonyt húsz, ön-magát tíz évvel fiatalabb korában. Lora de Lavalle gyönyörû nô lehetett.
Elisabeth Taylor fölugrott a hercegnô melletti szék karfájára, onnan leste a gazdáját, udvarhölgyi alamu-szisággal. Mr Morton erôs késztetést érzett, hogy dühödt ugatásba kezdjen, s a macskát ilymódon rémítse halálra, de tele volt a szája. Elisabeth Taylor elnyújtott nyávogást hallatott. Na, mi van, Liz, te már megint éhes vagy? - a hercegnô dobott neki egy darabka húst, a macska elkapta, kecsesen balanszírozva a karfán. Nevetséges, hogy a macskák mennyire hasonlítanak a gazdájukra, gondolta Mr Morton. A hercegnô nevetgélt, mint aki tudja, amit tud. Mi hozta a városunkba, Mr Morton? - kérdezte.

Értheti ezt egy ilyen hercegnô?
Jóformán az egész gyerekkorát egy színes képeslap alatt töltötte. Azt a képeslapot a Londonban élô nagy-bátyja küldte, akit ô akkoriban még nem ismert (évek-kel késôbb találkozott vele, egyetlen egyszer). *Itt ka-rácsonyolunk, búcsúztassuk évnek a végét New Orleansban, jazzal és pezsgôvel, Jenci.* A színes kép egy utcarészletet ábrázolt, farsangi forgataggal, középen feketebôrû zenekar - nyakba lógatós dob, gitár, trombita, szaxofon - játszott, táncolva önnön muzsikájára. A trombitásról ô évekig azt hitte, hogy Louis Armstrong. Micsoda jó hely lehet az, ahol karácsonykor az emberek táncolnak az utcán! - gondolta a kamasz, mondta a felnôtt Marton. Igaz, ami igaz, nagyon jó város ez, jelentette ki a hercegnô, még egy kis vörösbort, Mr Morton?
Mr Morton elfogadta, noha már kissé szédült. Ramaty vidéki panzióra számított, nem egy ilyen márványkandallós kastélykára, bûbáj hercegnôcskével. A szobácska is elsôrendûnek bizonyult, patyolattiszta zuhanyozócskával, suhogós ágynemûvel, barátságos fényû olvasólámpával. *Nú Orlínsz*, mondta Mr Morton fennhangon, amikor eloltotta, a louisianai fekete benn-szülöttek akcentusát utánozva (filmek nyomán), több-kevesebb sikerrel.
Az álom a reggelinél folytatódott. Mi szem-szájnak ingere, svédasztalon. Ropogós francia kenyér, melyet a ház úrnôje *ficelle*-nek hívott. Négyféle fölvágott, vastag fatálakon. Erjesztett puha sajtok, falevelekbe csomagolva. Házi fôzésû lekvárok, öblös üveg-edényekben. Déli és északi gyümölcsök kavalkádja… *Bon appétit*, Mr Morton, mondta a hercegnô. Ô köszönte szépen, s megjegyezte, hogy itt Amerikában ritkán kívánnak az emberek jóétvágyat, míg viszont Magyarországon szinte mindig. Hát igen, mondta erre a hercegnô, az amerikaiak praktikus emberek, fölteszik, hogy aki enni készül, annak már jóétvágya van… csakhogy ez itt Louisiana.
Napközben Mr Morton a városban császkált - kereste az utcarészletet a képeslapról. A Vieux Carré majdnem minden sarkában megtalálta. Fekete muzsi-kusok játszották a déli dzsesszt az öreg negyedben, az alkalmi közönség úgy viselkedett, mintha Louis Armstrongot hallgatnák. A mûsor rendre ugyanazzal a versikével - és kalapozással - zárult: *Just before you quit, leave a little bit!* Ô így mûfordította: “Mielôtt elmész, aggyál egy kis pénszt!” - sajnálta, hogy nem talált jobb rímet. Mindig az Armstrong House-ban vacsorázott, nem törôdve a költségekkel. Imádta a hercegnôt nézni, hallgatni, beszélni hozzá. Szilveszter éjszakáján is hamar elunta az

utca karneváli forgatagát, kevéssel éjfél után inkább hazaballagott. A panzió lakóinak többsége csöndesen pezsgôzött a márvány-kandallónál, melybe ezúttal kivételesen begyújtottak, nyilván csak a látvány kedvéért. Odakinn visongtak a trombiták, idebenn halkan pattogott a tûz. A hercegnô mindenkivel koccintott. Boldog új évet, Mr Morton, emelem poharam a sikereire! - a többiekhez fordult: Mr Morton híres magyar színész! Éljen, mondta valaki, valaki más pedig tapsolni kezdett, amit azután valamennyien átvettek, s Mr Morton azon kapta magát, hogy önfeledten hajlong.
Ô persze már a második estén elmesélte Lora de Lavalle-nak az egész gyerekkorát, a harmadikon a színmûvészeti fôiskolát, az összes vizsgaelôadásokat, a negyediken a szüleit és a feleségeit, az ötödiken az amerikai ösztöndíját és a Yale School of Dramát. A hercegnô csöndesen megjegyezte: mondja, Mr Morton, van ott egy bizonyos Don McGuire, beszédtanár!? Mr Mortonnak torkán akadt a falat, ismeri? A hercegnô mosolygott, már hallottam felôle. Hol? honnét?? hogyan??? Nekem is volt némi közöm a színházhoz. Éspedig? Nem érdekes… meséljen inkább a budapesti színházakról!
Mr Morton önéletrajzi fejezeteit a hercegnô Louisi-anáról és New Orleans-ról szóló históriákkal viszo-nozta. Elmagyarázta, hogy miért a magnólia lett Louisiana állam jelkép-növénye, és miért a pelikán a jelkép-állata. Önmagáról azonban szinte soha nem beszélt. Mr Morton semmivel sem tudott többet Lora de Lavalle-ról annál, mint amikor elôször lépte át a panzió küszöbét. Nem tudott, de annál többet képzelt. Úgy vélte, francia nemesi család leszármazottja lehet. Az elsô *de Lavalle*-ok nyilván még a francia hódítások idején keveredtek át az óhazából, s vitézül harcoltak az angolok ellen - többek közt a *Vadölô* lapjain. Késôbb részt vettek Észak és Dél háborújában, elestek, megsebesültek, kitüntették ôket. A pionírok idején meggazdagodtak, elszegényedtek, olajat fúrtak, aranyat ástak. Lora fiatalkorában balettáncosnô lehetett, s miután visszavonult (hátrahagyván Los Angeles-ben néhány férjet és gyereket), megvette magának a vagyona romjaiból ezt a márványkandallós házat, azóta él itt, csöndes magányban, bölcs derûvel szemlélve a világ zûrzavarát.
E regényes élettörténet elemeit a falakon látható aranykeretû fotók, a vitrinekben fénylô tárgyak s a ház egyéb részletei alátámasztották. Mr Morton tervezte, hogy az utolsó vacsorán bizonyságot szerez, ám aznap este és másnap reggel a hercegnô nem mutatkozott. Reggeli után Mr Morton az elôtérben lévô pici fogadó-pulthoz lépett, megnyomta a kézi csöngettyût a

mély-zöld bôrrel borított asztallapon. Nagy csalódására most sem Lora de Lavalle jött elô, hanem egy középkorú nô, szolgálatkészen átadta a számlát, mely gyanúsan alacsony összegrôl szólt. A hercegnôvel elköltött vacsorákért semmit sem számítottak föl - eszerint a vendége volt. Csordultig telt a szíve hálával és szeretettel. Bocsánat, válthatnék egy szót a tulajdonos-nôvel? Sajnos nem, el kellett utaznia, de szívélyes üdvözletét küldi.

Szívélyes üdvözletét… mi mást küldhetne egy her-cegnô? - gondolta Mr Morton, amikor bedobta a cuccát a Mercury Zephyr hátsó ülésére. Az Armstrong House nyitva hagyott bejáratán Elisabeth Taylor oldalgott ki. Sicc!!! - sziszegte Mr Morton, ám a macska fütyült rá.

Határozottan irigyelte azt a dögöt. Ôelôtte mintegy ezernégyszáz mérföldes autózás állt, semmi kedve nem volt hozzá. Érezte, misztersége - és mortonsága - véget ért. A mortonságot nem, de a miszterséget sajnálta. Egy igazi Mr Mortonnak volna sofôrje… vagy pénze repülôjegyre. Idefelé megállt félúton egy autóparkolóban, s aludt néhány órát a kocsi hátsó ülésén, attól azonban csak még elgyötörtebbnek érezte magát. Talán okosabb volna, ha egy seggel hajtana New Havenig. De milyen állapotban lesz az az egy segg, amire odaér?! Egy segg, egy lélek. Az se lenne rossz, ha ittmaradhatna az Armstrong House-ban, néhány hétre - hónapra, évre?! Hamarosan meghízna a louisianai házikoszton (melybôl leginkább a *pecan pie* nevû süteményt szerette).

Gyorsan kikeveredett az öreg negyedbôl, ráfordult az 59-es autópályára, mely az alabamai Tuscaloosa táján 20-assá válik, majd ismét 59-es lesz, Tennessee-ben pedig 75-ös, mielôtt - közel Észak-Karolina határvonalához - belefut a 81-esbe, ami azután egé-szen a George Washington hídig kanyarog, öt államon át. New Yorkból már *csak egy ugrás a Sugár…*

Ugyanezen az útvonalon haladt Lora de Lavalle fölfelé, régimódi Lincoln Continentaljában. A hatalmas hófehér autót egy fiatal lány - az unokahúga - vezette. Lora azon kevés amerikaiak közé tartozott, akiknek nem volt jogosítványuk. Hátul ült, a négy-személyes piknik-kosár és a nyomkodós termosz tár-saságában, úgy nyugtatta rajtuk a tenyerét, mintha bármelyik pillanatban készen állna, hogy kiugorjék velük a kocsiból. Az unokahúga szeleburdin váltogatta a sávokat, nem volna csoda, ha egyszercsak tényleg ugrani kéne. Lora már többször kérte, hogy hajtson óvatosabban, de hiába.

Megálltak a következô parkolóban. Itt, lenn, Délen, még kiülhettek az egyik piknik-asztalhoz a bágyadt napsütésben, de tudták, néhány száz

mérföldnyivel följebb már dühöngenek a mínuszok, a rádió bemond-ta: New York államban hóvihar várható. Az unoka-húga tegnap este aggódva telefonált, Lora néni, láttad az elôrejelzést? az idôjárás-csatorna szerint semmi jó nem várható… nem kéne elhalasztanunk az utazást? Lora azonban ritkán adta föl a terveit.
Az öccse kibírhatatlan felesége néhány soros levél-ben tudatta, hogy a férjét sajnos újra mûteni kellett: “a dolog súlyosabb, mint valaha”. Lora gyûlölte az öccse feleségét, a *clevelandi tehenet*, szavahihetôségével kap-csolatban komoly fenntartásai voltak. Azt sem értette, miért nem telefonál az a nô, ha tényleg annyira súlyos a dolog? Éppenséggel a testvére is jelentkezhetne, nem esne le a gyûrû az ujjáról… persze, egész életében elkényeztették, ahhoz szokott, hogy mások intézzék az ügyeit. Apró gyerekkora óta szinte minden sikerült neki, ment arra, amerre akart, mint kés a vajban. Lehet, hogy ezért vette félvállról a betegséget, talán azt hitte, ugyanolyan könnyen megoldódik, mint minden egyéb gondja. Lora gyakran emlegette, hogy a nyûg, a baj, a kínlódás, a gürcölés rendre az ô osztályrésze, a siker pedig az öccséé. Amióta kiderült, milyen súlyos beteg, e trend megfordulni látszott. Lora az elsô mûtét alkalmával csapot-papot hátrahagyva utazott fel a test-véréhez, szobát vett ki a Duncanban - ez a ramaty hotel közel volt a kórházhoz -, mindent elkövetett, hogy hôsiesen ápolja a testvérét, amire a clevelandi tehén nyilvánvalóan nem képes. Példamutató önfelál-dozásával tovább rontotta amúgy sem szívélyes kapcso-latukat. Egy ordítozós veszekedést követôen immár csak akkor ment be a kórházba, ha az öccse felesége lôtávolon kívül volt. Nyilván most is ez a módszer a célszerû.
Az éjszakát egy útmenti Holiday Innben töltötték, az unokahúgának félárú kártyája volt e szállodalánchoz. Este - amikor a lány a fürdôszobában idôzött, s énekelt a fürdôkádban, szemérmetlenül hamisan - Lora vette a telefont, föltárcsázta az öccse számát. Legalább egy éve nem beszéltek. Kisvártatva géphang szólalt meg a vonal túlfelén: Hal-ló. Lora azt hitte, dögrováson lévô üzenetrögzítôvel van dolga, várta a folytatást. Hal-ló! - ismételte a gép fémes zümmögéssel. Lora zavarodottan lerakta a kagylót, mi ez? - hívta ismét. De megint ugyanaz a géphang: Hal-ló! Lora erôs késztetést érzett, hogy újra lecsapja. Hal-ló? ki a pi-csa szó-ra-ko-zik?? - zümmögte az a gép, Lora ezt a stílust jól ismerte, beleborzongott, Don? - suttogta tehetetlenül. Lo-ra?! - kérdezte a gép. Jó darabig hallgattak mind a ketten. Eny-nyi ma-radt a han-gom-ból, zümmögte aztán a férfi, min-dent ki-vet-tek e-zek a fa-szok. Úristen, motyogta a nôvére. Ne sír-jál… hoz-zá

le-het szok-ni… - hallatszott a férfi elfúló lélegzetvétele, aztán mintha erôsödött volna a fémes zümmögés: most már hagy-ján, az e-le-jén meg se tud-tam szó-lal-ni ez-zel a ki-ba-szott va-cak-kal… az a szar, hogy túl ha-mar ki-fogy az e-lem. De miért nem mondtad meg? miért nem szóltál? miért nem telefonáltál? Na ne hü-lyés-kedj…!

Marton Virginiában kapcsolta be a kocsi fûtését. Hamarosan esni kezdett a hó. Reggel még ingujjban ült a volánnál, most pedig már csak télikabátban szállhatna ki. Pedig a java még hátra volt… Este tizenegykor megvacsorázott egy gyorsbüfében, és az asztalra borulva elszundikált. Éjfélkor a pincér fölébresztette, zárunk, uram. Odakinn süvített a jeges szél. Marton tûnôdött, megálljon-e egy motelban, úgy döntött, inkább hajt tovább, ameddig lehet. New Jersey-ben tombolt a hóvihar. A leálló sávban egyre több kocsi vesztegelt. A hópárna érezhetôen vastagodott az úton, a Mercury Zephyr immár sínautóként evickélt az elôtte hajtók nyomvonalában. Ha itt valamiért fékezni kell, tömeges karambol lesz…

Esteledett, mire a *New Jersey Turnpike* nevû undo-rító sztrádaszakaszra ért. Útvámot csak az ellenkezô irányban szedtek, tehát nem az tartotta föl a forgalmat, mégis annyira összetorlódott a kocsisor, hogy már lépésben sem haladhattak. Sokan úgy vélték, jobban járnak, ha lemenekülnek az autópályáról, csakhogy a bekötôutakon olyan vastagon állt a hó, hogy a kocsik a szó szoros értelmében belefulladtak, eldugaszolva a kijáratokat.

Martonnak tankolnia kellett, de a benzinkutaknál ostromállapot volt, már az odavezetô szervízutakra sem hajthatott rá. New Jerseyben nincsenek önkiszolgáló benzinkutak valami helyi törvény miatt, így akkor is soká tart, ha nincs ilyen tömeghisztéria. Az ilyen kicsit-elôre-és-rögtön-megállunk üzem-módban sokat fogyasztanak a kocsik, pláne az automata sebváltósak. Klassz lesz, ha lerohadok a hóban, gondolta. Végül azért sikerült hazaveszkelôdnie New Havenbe - hajnali négyre. Agyában újra és újra a New Orleans-i szép napok képei peregtek, a Vieux Carré forgataga, a márványkandallós ház, Elisabeth Taylor, s legfôképp a hercegnô.

Mindenkinek elmesélte. A hercegnô család- és élettörténete egyre fordulatosabban ágyazódott a francia és az amerikai történelembe; a ház nôttön-nôtt, a bútorok s más berendezési tárgyak értéke emelkedett, a hercegnô beszédmodorának választékossága foko-zódott. Az Armstrong House a megtalált és elvesztett Paradicsommá lett, ahová Martonnak okvetlenül vissza kell térnie, a legelsô adandó alkalommal.

A legelsô alkalom egy év múltán adódott. Dzsoana (Johanna) nem volt egészen biztos abban, hogy épp New Orleans-ban akarná tölteni a karácsonyt és a szilvesztert, irtózott a hosszú autózástól, nyugtalan-kodott, hogyan viselkedik majd a fia, Dzseremi (Jeremy). Ugyan, mondta Marton, a kissrácok szeret-nek autózni. Te még nem ismered Dzseremit, egész úton hisztizni fog, éhes lesz, szomjas lesz, álmos lesz, nyûgös lesz, aztán megint elölrôl. Nem baj, ezt akkor is látnod kell. Tudom, mondta Dzsoana, francia nemesi család, Észak Dél ellen, fekete macska, márvány-kandalló…
Fel, New Orleans-ba! - skandálta Marton, amikor a csupa szeplô Dzsoana meg a még szeplôsebb fia beszállt a Mercury Zephyrbe, a Newark reptér menti alvóvárosban. Egy faszerkezetes kis ház földszintjén laktak, a bérleti díjat Dzsoana részeges apja fizette, már amikor fizette, gyakran hozott végrehajtói értesítést a postás. Marton gyûlölte azt a házat. Nehéz feledni a legelsô éjszakát, amit ott töltött. Dzsoana ünnepi vacsorát fôzött, vaskos sztékeket sütött a verandára kitett rostélyon, és amikor Dzseremit végre-valahára az ágyba tették, sokáig suttogva beszélgettek. A lány újra meg újra lefejtette magáról Marton kezét: ne várj, még ébren van… Ugyanakkor tíz percenként reszketni kezdtek a faborítás lécei, táncra perdültek az üvegpoharak a szekrényben s az asztalon - egy-egy sugárhajtású gép a magasba lôtte magát. Néhány pillanattal késôbb megérkezett a velôtrázó dübörgés is. A reptér akkor sem szüneteltette mûködését, amikor ôk ketten már egymáséi lettek a franciaágyon. Dzsoana közben izgatottan pisszegett: nem szabad zajt csapnunk, Dzseremi fölébred! Erre nem ébred föl? - kérdezte Marton az egyik légitámadás után; nem, ezt már megszokta.
Virágos jókedvben autóztak a New Jersey Turnpike-on dél felé. Dzseremi - a várakozással ellentétben - mintaszerûen viselkedett, nem nyafogott, nem követe-lôdzött, órákat töltött néma csöndben, a nyomogatós kompjúter-játéka fölé hajolva, melynek pici képer-nyôjén repülôraj támadt a hadihajóra - a fedélzeti lövegeket a kisfiú kezelte -, hullottak a telibe talált gépek a tajtékos vízbe. Marton vicceket mesélt, Dzso-ana pedig humoros történeteket a saját gyerek- és Dzseremi kisebb gyerekkorából. Washington után éne-kelhetnékjük támadt.
I’m sin-ging in-the-rain! - zengte Dzsoana és a fia két szólamban. Dzseremi megpróbált szteppelni a hátsó ülésen.
Hej, te bun-kócs-ka te drá-ga! - bôgte Marton.
This land is your land, this land is my land, from Ca-li-for-nia to the New York Is-land!

Me-ne-kül-te-k a pá-nok, a ga-ráz-da zsi-vá-nyok, s va-la-meny-nyi ve-szett ot-to-mán!
Yes-ter-day all my trou-bles seemed so far a-way!
Né-ha furcsa han-gu-lat-ban az ut-cát já-rom egy-ma-gam-ban!
A-me-ri-ca, A-me-ri-ca!
E-lô-re pro-le-tár, a vég-sô harc-ra, a vö-rös zász-lót e-meld ma-gas-ra!
Dai-sy, Dai-sy, gim-mi your an-swer, do! I'm half cra-zy all for the love of you!
Mint a mó-kus fenn a fán, az út-tö-rô oly vi-dám!
There is a house in New Orleans… - amint Dzsoana e dalba kezdett, Marton önkéntelenül tercelt. A réges-régi Animals szám a kamaszkorát idézte. Eddig föl sem tûnt neki, hogy a *Felkelô nap háza* a szövegíró szerint épp New Orleans-ban van.
Este megszálltak egy M-6 motelban. Dzseremi min-denáron pizzát akart vacsorázni, így hát Marton elballagott, hogy szerezzen. Kissé szédelgett a hosszú autózás után, élvezte, hogy a két lábán közlekedhet, tulajdonképpen végig ô vezetett, mert amikor Dzsoana ült a kormány mögött, ô akkor sem tudta abbahagyni. Dzsoana nem tûrte, hogy hangosan figyelmeztesse a táblákra és a mögöttük jövôkre, így csak magában mondta: vigyázz, elôznek! ne menj olyan közel a kamionhoz! indexelj! - az amerikaiak nagyon ritkán használták az irányjelzôt, sávváltáshoz szinte soha, Marton emiatt bizonytalannak és szeszélyesnek érezte a többi vezetôt, *amblokk.*
A betonút túloldalán lévô bevásárlócsarnokok csoportozatát a vakító neontábla szerint *Garden Mall*-nak hívták. Amerikaszerte ilyen hivalkodóan túlvilá-gított üzemcsarnokban vásároltak az emberek, és Martonban mindig fölharsant egy könyörgô hang, amint átlépte valamelyik mall küszöbét (pontosabban önmûködô üvegajtaját): sok! sok! az isten szerelmére, túl sok!!! Nem kell száznegyven különbözô márkájú mosópor, nincs szükség kétszázhatvan fajta csomagolt kenyérre, sokféle - közeli és távoli államokból és országból érkezô - szôlôre, narancsra, görög-dinnyére, fügére, kiwire, papayára. Húsz méteres polcon sorakoztak azok a déli (?) gyümölcsök, amelyeknek a nevét sem Marton, sem az átlagos háziasszony nem ismerte, mint a *cherimoya,* a *guava,* a *feijoa* vagy a *carambol*. Az állandóan gomolygó párával hûsített zöldséges pultokon is hemzsegtek a különös növények, a *bok choy,* a *kale,* a *swiss chard…* Még döbbenetesebb a húsok, halak és tengeri ingyom-bingyomok választéka. Sok! SOK! TÚL SOK!!!

Marton kész pizzákat választott, fölmelegítette a mikróban, vett mellé italokat, meg néhány *croissant*-t, reggelire. Neszkávét hoztak magukkal.
Ezúttal - talán a motel süppedôs ágyában töltött éjszaka miatt - rövidebbnek tûnt az ezernégyszáz-valahány mérföld. Sötétedett, amikor - késô délután - áthajtottak a *Lake Pontchartrain*-t keresztezô, se vége, se hossza autópálya-hídon. Marton szándékosan került erre, látni akarta ezt a híres utat, mely az autóklub Louisiana útikönyve szerint *scenic highway*, festôi szépségû gyorsforgalmi út. Sokáig úszott a Mercury Zephyr a hatalmas tó - pontosabban tengeröböl - kellôs közepén ívelô hídon, kétoldalt a végtelen ég és víz halvány kékje összemosódott, a kocsi megtelt az óceán sós illatával. Marton maradéktalan boldogságot érzett. Ilyen úton kell megérkezni a Paradicsomba. Ez már a tenger? - kérdezte Dzseremi; igen, mondta Marton; nem, mondta Dzsoana. A Mercury Zephyrben elöl nem két ülés volt, hanem egybefüggô padlat, amelyen hárman is utazhattak, Dzseremi elôre mászott, Marton pedig megmutatta neki az atlaszban, hogy a Mexikói öböl vize folyik be ide, egy szoroson keresztül.
A vártnál nehezebben találta meg a Vieux Carrét, tévedésbôl áthajtott a Mississippi túloldalára, noha pontosan tudta, hogy az öreg negyed az innensôn van. Visszaküzdötte magát az északi oldalra, a 10-es autó-pálya két egymásra merôleges szakaszán száguldott föl és alá, sehogyan sem sikerült lekanyarodnia a Vieux Carréba, pedig a térkép alapján gyerekjátéknak tûnt. New Orleans-t az emlékezete kisvárosként tartotta számon, most viszont olyan forgalomban autózott, amilyenben New Yorkban szokott, a viseltes, olajfoltos autópálya is a *Brooklyn-Queens Expressway*-t idézte. Egyáltalán, jó városban járok? - kérdezte félhangosan és magyarul; ne káromkodj, mondta Dzsoana, majd csak megtaláljuk.
Sehogyan sem tudott áthajtani az autópálya alatt, a végén már megkerülte az egész negyedet, ismét leke-veredett a Mississippihez, ronda dokkok közé, észak-nak kanyarodott, vékony utcákon evickélt fölfelé, de akárhányszor sikerült bejutnia a bûvös négyzetbe, ahol a Vieux Carrét sejtette, egyirányú és zsákutcák állták útját, ahol pedig a Louis Armstrong parknak kellett volna lennie, vaskorlátok terelték a kocsikat tovább. Marton fejében megfordult, hogy föladja, s azonnal visszavezet New Havenbe. Dzseremi már elvesztette a türelmét, sajtburgert követelt; ahova megyünk, ott egészen rendkívüli vacsorát kapsz, magyarázta neki Marton; sajtburgert akarok, mondta Dzseremi; én meg csöndet! - kiáltotta Dzsoana.

Kiderült, hogy az Armstrong House utcájába nem lehet behajtani autóval, pedig Marton határozottan em-lékezett, hogy az épülethez tartozó parkolóhelyen hagyhatta a kocsit. Megállt egy téren, amelyet a térkép alapján úticéljukhoz közelinek vélt, ám a térkép és a valóság különbözött, tíz perces kutyagolás után jutottak a panzióhoz. Marton alig ismert rá. Az épület vala-melyest összement, elvesztette nemesi kúria jellegét, inkább másodosztályú vidéki panziónak tûnt. Marton becsöngetett, egy köpcös, borostás arcú férfi nyitott ajtót, valószínûleg éppen vacsorázott, mert még tele volt a szája, türelmetlen fejmozdulattal kérdezte: mit akarnak? Jóestét, nevem Morton, foglaltam szobát telefonon. Igen? maj mingyár meglássuk! - a férfi hátrament a pulthoz, mocskos fedelû füzetet húzott elô, lapozgatni kezdte a gyûrött oldalakat, közben tovább rágott és nyeldekelt. Marton nem ilyen rideg fogad-tatásra számított, ki ez a bunkó? hol a hercegnô? miért alkalmaz ilyen ellenszenves alakokat?
Honnajd jöttek? - érdeklôdött a bunkó; Connecti-cut, mondta Marton, nem mindegy az neked? - gon-dolta. Itt van e! - a borostás arcú a füzetre hajolva bólogatott, és Marton örömmel állapította meg, milyen ocsmányul kopaszodik. Orra érzékelte, hogy áporodott szag van az elôtérben, pocsolyaszag, szellôztetni kéne. A nagyobbik pallásszoba lesz maguknak, a gyerek végett, jöjjenek csak! - fölvitte ôket a *nagyobbik* padlásszobába, mely Marton megítélése szerint éppen akkorka volt, mint a kisebbik, berendezése azonban sokkal hitványabb. Dzsereminek egy vacak kemping-ágy jutott, ha kinyitották, már csak azon átlépve közlekedhettek. Az ablak nem arra a frontra nyílott, mint Marton régi szobájáé, idelátszott az autópálya viaduktja a háztetôk fölött, beszûrôdött a forgalom moraja. A zuhanyozófülkét olyan szûkre méretezték, hogy testesebb ember aligha tusolhatott volna benne. Vécére ki kellett menni a lépcsôfordulóba… Marton becsapottnak érezte magát. A bunkó mindeközben folyamatosan nyomta a sódert, reggeli nyóc és tíz kö-zött, értem? be köll tartani, mer tíz után má leszedik az asztalt, értem? asztán a melegvízzel bánnyunk óvatosan, mer egy bojlerról megy az egész szálló, értem?
Akár egy SZOT-üdülô gondnoka odahaza, állapí-totta meg Marton. Félt, hogy a lány kikéri magának ezt a szobát, de Dzsoana örült, hogy leülhetett az egyik lógó belû minifotelba, s nem bánta volna, ha a bunkó végre eltakarodik. Marton kikísérte a férfit, tûnôdött, adjon-e borravalót, nem, ahhoz nyájasabbnak kéne lennie, s legalább egyszer *Mr Morton*-nak szólítania. Lehet vacsorázni? - kérdezte, amikor már a lépcsôfordulóban

álltak. Nem, este nem nyissuk ki a konyhát. Aha… és mondja, mióta dolgozik itt? Én? én nem dolgozok! enyimé a panzió! - felelte a férfi dölyfösen.
Amikor valamelyest kifújták magukat, nekivágtak, hogy sajtburgert keressenek a Vieux Carréban, ahol persze több a lokál és a jazz klub, mint a gyorsbüfé, de azért találtak. A hercegnô nyilván meghalt, mondta ki az ítéletet Marton, kezében egy rendkívül hosszú sült krumplival. Meghalt, ismételte szomorún, a panziót dobra verték, végül ez a bunkó vette meg, egy föl-kapaszkodott újgazdag, aki eladdig halárus volt a piacon. Miért pont halárus? - kérdezte Dzseremi; a szagokból következtetek, mondta Marton. Az is lehet, hogy a pasi a hercegnô valamiféle rokona, örökölte a vagyont! - vélte Dzsoana; kizárt dolog! a hercegnô-nek nem lehetnek ilyen bunkó rokonai.
Útban az Armstrong House-ba rájöttek, hogy a környéket ideiglenesen zárta le a rendôrség: aznap sza-badtéri dzsessz koncert volt a Louis Armstrong parkban, már el is kezdôdött, híres zenészek játszottak, többek közt Al Jarreau, Chaka Khan és Dizzy Gillespie. Minden jegy elkelt. A padlásszobából a színpad oldalára láttak, s tisztán hallották a zenét. Dzseremit lefektették, az ablakban könyökölve élvezték az ingyen koncertet. Ettôl Marton megvigasztalódott. Egy óra tájt elsétált a kocsijáért, addigra a tömeg már szétszéledt, a rendôrök bontani kezdték a vaskorlátokat. Beállt a panzió parkolójába, eloltotta a lámpákat. Egy darabig még nem szállt ki, a kormányra eresztette az állát, gyászolta Lora de Lavalle-t.
Másnap folytatódtak a kellemetlen meglepetések az Armstrong House-ban. Dzseremi kedvéért Dzsoana vett néhány doboz almalét, és szerette volna, ha a konyhán beteszik a jégszekrénybe - a bunkó visszautasította: nincs hely. Viszont a vendégek rendelkezésére áll az üdítôital-automata, jelentette ki. Abban persze minden négyszer annyiba került, mint a boltban. Lószart! - mondta Dzsoana, s inkább a mosdóban hûtötte az almalés dobozokat. A reggeli svédasztal szegényesnek és kifosztottnak tûnt, mire ôk lementek. A parkolóban kézzel írt tábla jelezte, hogy kocsinként napi öt dollárt számít föl a bunkó - az újgazdagok szarrágó anyagiasságának érzékletes pél-dájaként. A zuhanyozóban eldugult a lefolyó, hiába szóltak, senki sem csinálta meg.
Szarjon a saját kalapjába! - gondolta Marton, aki immár hibátlanul káromkodott angolul. Ne hagyjuk, hogy elrontsa a kedvünket, javasolta

Dzsoanának; nem hagyjuk, mondta erre a lány, ugye Dzseremi? *Szarjon a saját kalapjába!* - jelentette ki Dzseremi.
Lassacskán azonban New Orleans varázsa erôsebb-nek bizonyult, mint a bunkó iránti ellenszenv meg a hercegnô miatt érzett gyász, s amikor az utolsó reggelinél Marton kérte a számlát, szívébe már beköltözött az elégedettség langy melege. A pasas odahozta az asztalhoz a kézzel - girbegurba betûkkel - írt blokkot. Marton Visa hitelkártyával akart fizeni, de a bunkó nem nyúlt érte, a kandalló felé mutatott. A párkány - melyrôl a tavaszi reggel rivaldafényében látszott, hogy *mû*márvány - tele volt szobrocskákkal és mütyürkékkel. Egy meglehetôsen rózsaszínû táncosnô tartotta a minden papír- és írószerboltban kapható mûanyagtáblát: *Csekket és hitelkártyát nem fogadunk el!* Marton nem emlékezett rá, hogy látta-e ezt a föliratot egy évvel ezelôtt - akkoriban persze még nem is volt hitelkártyája.
Épp annyi készpénzt talált a tárcájában, hogy ki-egyenlíthesse a számlát. Legyen máskor is szeren-csénk! - mondta a bunkó vigyorogva, miközben virsliujjaival az asztalra számlálta a visszajárót. Amikor a pina dalol, gondolta Marton, s azt kérdezte, barátságosnak szánt hangon: mióta az öné ez a panzió? Hát, várjunk csak… tizenkét éve. Tizenkét éve?? Bizony, akkor nyitottunk a feleségemmel, annak elôtte mészárszék vót e házban. Ezek szerint… tudja, én már jártam itt, egy évvel ezelôtt, de akkor nem találkoztunk! Persze hogy nem, akkoron vótam én nagyon beteg, kórházba kelletett mennem hónapokra, kivették a háromnegyed gyomrom, aszittem, meg se maradok, asztán mégiscsak itt vónék!
A konyhában tilinkózni kezdett a telefon. A kövér szakácsné kidugta a fejét a csapóajtón: van szobánk? Ezek itten mennek elfele! - mondta a bunkó, Lora, gyere csak ide, az úr aszongya, már megszállt itten, emlékszel rája? Igen, mondta a puffadt asszony és visszahúzódott a konyhába.
Lora… Lora de Lavalle? - Marton hangja resz-ketett a felindultságtól. Ja, helyeselt a férfi, úgy híjják az asszonyt, Lora de Lavalle! - az ô kiejtésében már nem úgy hangzott ez a név, mint egy francia származású hercegnôé, hanem úgy, mint egy puffadt louisianai szakácsnôé: *Lór Delevl.*
Hogyan hízhatta szét magát Lora de Lavalle a felismerhetetlenségig… ilyen rövid idô alatt? Hogyan fordulhatott ki emberi - hercegnôi - formájából… ennyire?!
És tessék mondani, volt itt egy macska… Elisabeth Taylor! Vót, igen, de a Lizt elütötte egy autó… ja kérem, még a macskák se élnek örökké.

Marton sokáig egy megveszekedett szót sem szólt, csak fogta a kormányt, s nézett mereven elôre. Dzsoa-nában volt annyi erkölcsi nemesség, hogy békén hagyja. Dzseremiben nem: *her-ceg-nô! her-ceg-nô!* - ismételgette dallamos hangon. Martont idegesítette ez a skandálás, bekapcsolta a rádiót. A *WCBS*-en híreket mondtak, miután egy angyali kórus elénekelte az állomás szignálját: *More than just the headline* - *Dábljú Szí Bí Esz!* - vagyis hogy ôk nemcsak a vastagbetûs híreket ismertetik.

Edward Kennedy szenátor Moszkvában tárgyal Mikhail Gorbachev szovjet elnökkel.

Földrengés Kalifornia déli részén.

Vihar és árvíz Floridában.

Kokaincsempész bandát füleltek le a mexikói hatá-ron.

Tizenhat éves szünet után ismét ülésezik a chilei parlament.

Az elsô szabad választásokat tartják Magyarorszá-gon, politikai megfigyelôk szerint valószínûleg a leg-nagyobb új párt, a Szabad Demokraták Szövetsége kapja a szavazatok többségét.

A panziósnô lehúzta a szennyest a kiürült padlás-szobában. Pontosan emlékezett arra a pillanatra, ami-kor a magyar színész beállított ide tavaly, ugyanebben a világoskék batárban… Milyen közönséges nôt szedett föl, rádásul egy poronttyal! Hiába, a férfiak mind elmebetegek.

Lora de Lavalle egy évvel ezelôtt kapta a rossz hírt az öccsérôl. Nem bánta, hogy esténként beszélgethetett valakivel, *valami másról*, nem kellett rögtön magára maradnia a sötétségben. Mire visszaérkezett New Orleans-ba, kiderült, hogy a férje is menthetetlen, csak fölnyitották a hasát, de hozzá se nyúltak - túl sok az áttétel. Azóta se mondta meg neki az igazat, nem volt rá ereje. Majd ha… muszáj.

Nagyon megváltozott ez a magyar. Hát, nem fiata-lodik ô sem. Annak idején bánatos vizslakutyára emlékeztetett, félénk volt és magányos. Most már egyáltalán nem úgy néz ki, mint egy színész. A haját rövidre vágatta (pocsékul áll neki), az arca kikerekedett, s ami a legfôbb veszteség: eltûnt a tekintetébôl a gyerekes kíváncsiság, mely azokban a nehéz napokban Lorának kapóra jött. Pont olyan lett, mint a többi férfi… mint a szabvány amerikai hímek.

Zsanpól,

az Amerikában élô, francia

származású képkereskedô, üzleti útra jött Kelet-Európába, 1986 végén. *Ez az egész história tulaj-donképp így kezdôdött.*

Marton, a Magyarországon élô magyar színész, ekkoriban még nem is álmodott arról, hogy valaha kijuthat Amerikába. Zsanpól egyik ügyfele szeretett volna megvásárolni néhány századvégi magyar festményt, amelyek bizonyos Szépmûvészeti Múzeum (Budapest) tulajdonában álltak. Zsanpól úgy hallotta, Budapest kedélyes város, a legszebb és a legnyugati-asabb a Keleti Blokkban, ahová nem kell papír-zsebkendôt és vécépapírt vinnie magával az utazónak (mint például Moszkvába, ahol Zsanpól már járt, szintén üzleti úton). Menjünk Budapestre! - javasolta a szenátornénak, aki rögtön benne volt. A szenátorné majdnem mindig unatkozott, s bárhová szívesen elkísérte Zsanpólt, aki viszont soha nem unatkozott.

A Ferihegyi reptéren némi bonyodalom támadt, amikor kiderült, hogy nincsen magyar vízumuk, másfél órába tellett, mire kaphattak, hiába akart Zsanpól fejedelmi borravalót adni a határôröknek, zavartan

visszautasították. Mi a probléma? - kérdezte újra meg újra, egyre türelmetlenebbül, de mindig ugyanazt a választ kapta a rangidôsnek látszó tiszttôl: nincs probléma! Lehet, hogy csak ennyit tud angolul, mondta a szenátorné.

Amikor végre kijutottak, már csak az ô poggyászuk körbekörbézett a hevederen. Zsanpól fogadott egy hordárt, tíz dollár elég lesz? - választ sem várva a zsebébe gyûrte. Úgy látszik, elég volt, a szikár, sildes sapkás férfi kihúzta magát és szalutált. Zsanpól a szegényes elôcsarnokban sofôrös bérautó iránt tudako-zódott. Az angolul csak törve beszélô hölgy, aki a Hertz föliratú pult mögött állt, azt ajánlotta, hogy forduljanak Joszkához. Kihez? Joszkához, hamar jön itt!

Joszka két méteres, szôke vasgyúró volt, egy legalább tíz éves fekete Mercedessel, amelynek a tetején vászonzacskó borította a taxilámpát. Azt hiszem, félreértettük egymást, magyarázta Zsanpól, mi nem taxit akarunk, hanem bérkocsit, három teljes napra! Igen, szabad beszállni, mondta Joszka kacsin-gatva, és a csomagtartóba emelte a két bôröndöt. Három nap, ismételte Zsanpól, reggel, éjszaka, mindig! Joszka, akár a visszhang: Minn-digg!

Zsanpól telefonon foglaltatott szobákat, az arany American Express kártyájával, a *Hotel Intercontinen-tal*-ban. Mind a kettô a Duna folyóra nézett, és a tavaszi napsütésben a szemközti Várhegy épp olyan festôi szépségû volt, amilyennek a *New York Times* utazási rovata a közelmúltban leírta. A fénykép-mellékleten kövérkés öregurak sakkoztak egy forró-vízû gyógyfürdô medencéjében, és Zsanpól okvetlenül sakkozni akart egy ilyen medencében a szenátornéval - ámbár nem volt biztos abban, hogy e fürdôk koedukáltak.

Joszkával mindenekelôtt a Szépmûvészeti Múzeumba vitették magukat. Zsanpól az igazgatót kereste, határo-zott föllépése nyomán a titkárnô tízperces várakozás után bevezette ôket a bordószônyeges irodába. Az igazgató - sovány, rosszul öltözött emberke, repedt lencséjû szemüveggel - bemutatkozott, angolul nem, de franciául beszélt valamicskét. Zsanpól azonnal a tárgyra tért. Fölhatalmazása van arra, hogy három képet megvásároljon a múzeumtól ügyfele számára, a plafon darabonként huszonötezer dollár! - a nyomaték kedvéért elôhúzta a csekkfüzetét, melynek mélyzöld tokja valódi krokodilbôrbôl készült, s kinyitotta aranyhegyû Mont Blanc töltôtollát. Pillanat, mondta az igazgató, lekapta az orráról a szemüvegét, ne haragudjék, de a dolgok nem ilyen gyorsak itt…

nem ilyen egyszerûek… - magyarázni kezdte, hogy ez egy állami múzeum, az itt tárolt mûkincsek állami tulajdonban vannak. A szocializmusban alapelv, hogy legföljebb olyan festményeket szabad eladni, amelyek-rôl az erre illetékes bizottság megállapítja, hogy kultúrtörténeti szempontból nem annyira fontosak, vagyis értékesítésükkel nem rövidülnek meg a múze-umba járó tömegek, egyszóval a dolgozó nép. Mindez - a nyelvi hibáktól eltekintve - igen logikusan hangzott. Zsanpól lefordította a szenátornénak. Nagyon helyes, jelentette ki a szenátorné, volna szíved elvinni a kis magyarkáktól a festményeiket? nézze meg az ember!
Ugyanakkor a múzeum pincéjében rengeteg mûtárgy található, amelyeket ki sem tudnak állítani, mondta az igazgató, ô a maga részérôl meg van gyôzôdve arról, hogy Zsanpól odalenn találhat olyan képeket - azonos korból, esetleg azonos alkotóktól is -, amelyek az ügyfelét kielégítenék. E festmények megfelelô ajánlat esetén eladhatóak.
Zsanpól nagy csodálkozására a pince tényleg *pince* volt, szén vagy tûzifa tárolására alkalmasnak látszott, mûtárgyakéra viszont egyáltalán nem, rozsdás vas-rácsokon lógtak a képek, néha párosával összefordítva enyhe dohszagban, drótos viharlámpák gyönge fényében. Itt-ott penészfoltok tarkították a boltozatos falakat, s beszûrôdött a jármûforgalom zaja a megvete-medett ablakokon. Szégyen-gyalázat! - vélte a sze-nátorné. Amikor Zsanpól megismételte az igazgatónak franciául, a keszeg emberke helyeselt: sajnos, szegény a múzeum, mivel az ország szintén szegény. Szerez-hetnénk nekik valamilyen alapítványi támogatást, hogy rendbehozzák ezeket a helyiségeket, mondta a szenátorné, legalább a léghûtést be kéne szereltetni! Zsanpól egyetértett, de nem fordította le, nem akarta magát elkötelezni. Tíz perce vagyunk itt, gondolta, ráérünk arra, hogy ígéreteket tegyünk. A szenátorné lelkesedési rohamai már többször sodortak minket kellemetlen helyzetbe…
Amikor azonban az igazgató végigkísérte ôket a kiállítótermeken, s láthatták, hogy a tetô is beázik, Zsanpól azonnal fölajánlotta: segít támogatást szerezni a tatarozásra az Egyesült Nemzetek Szervezetének valamelyik kulturális alapítványától, amelyiknek a kuratóriumában ô is tag. Az igazgató ódivatú kifeje-zésekkel hálálkodott. Tizenöt perce vagyunk itt, gondolta a szenátorné, és máris elkötelezte magát… Zsanpól szertelen ígéretei már többször sodortak minket kellemetlen helyzetbe.
A múzeum után Zsanpól rögtön a gyógymedencébe kívánkozott. Elugrottak a szállodába a fürdôruhákért. Joszka a Széchenyit ajánlotta. A szenátorné

tapsikolni kezdett, amikor látta, hogy itt - november elején! - még a szabadban fürdôznek az emberek. Sôt, mondta Joszka, egészen télen végig. Jaj, de romantikus! mintha a tizenkilencedik századba keveredtünk volna!
Zsanpólt más izgatta: hol bérelhetünk sakktáblát? Igen csalódott volt, amikor megtudta, hogy sehol. A sakkozás elmaradt, rozmárként ideodáztak a gôzölgô vízben, melyet eleinte ôrjítôen forrónak találtak. Úgy érezték, rendkívüli élményben van részük - mintha egy távoli földrészre érkeztek volna, ahol elôttük még nem jártak fehéremberek. Ezekben a percekben már ôk is inkább vérvörösek voltak.
Zsanpól másnap - csütörtök lévén - a helyi Rotary Club iránt érdeklôdött a portán. Rotary klub? - kérdezte a portás bizonytalanul, sose hallottam róla, de tájékozódhatok az igazgatóságon. Kiderült, hogy Magyarországon nincs Rotary. Zsanpól ekkor fölhívta az amerikai és a francia követséget, mondván, hogy szeretne megismerkedni magyar értelmiségiekkel, akik tudnak angolul vagy franciául. A követségek mun-katársai egymásnak adták a kagylót. Végül a francia kulturális attasé azt ajánlotta, lépjen kapcsolatba Andréval. André közismert jelenség Pesten a harcsa-bajszával, magyar születésû francia állampolgár, aki idegenlégiósként harcolta végig a második világ-háborút, aztán nagy karriert futott be kereskedôként. Az utóbbi években félig-meddig visszavonult, állandó lakást tart fönn Pesten, többé-kevésbé itt él, ô a nem hivatalos francia-magyar kapcsolatok motorja.
André délutánra meghívta magához Zsanpólt és a szenátornét. A budai dombok egyikén lakott, Joszka szerint a legelegánsabb negyedben. A háromszobás lakás bútorai közül szinte semmi nem e században készült, Zsanpól elismerô füttyentésekkel nézett körül. Ez itt viszonylag olcsó mulatság, magyarázta André. Mennyibe kerülhet hazaszállíttatni egy antik szekrényt Washington DC-be? - kérdezte Zsanpól; André úgy vélte, nem a költség volna sok, hanem a bürokrácia, errefelé nem könnyû engedélyt kapni, *bármire*. Zsan-pól elmesélte kalandjait a múzeumban. André nem csodálkozott.
Ami a magyar értelmiségieket illeti, mondta André, az a legokosabb, ha fölmegyünk Marton Gyulához, a színészhez, ô beszél nyelveket, és szeret ismerkedni. Mennyire színész? - kérdezte Zsanpól; egészen, mondta André, játszik filmekben, színdarabokban, sôt gyakran a tévében is. Akkora sztár? Igen. És ennek dacára fogadna minket? A barátom… különben is, ez egy kis ország, itt a legnagyobb sztár sem akkora nagy…

André fölhívta Marton Gyulát: öregem, szeretnék bemutatni egy érdekes embert, egy amerikait! - amikor André magyarul beszélt, hangsúlyozásában vegyült a francia dallamosság a békési tájszólás marad-ványaival. Mennyire amerikai? - kérdezte Marton Gyula, mert a neki bemutatott amerikaiakról általában ki szokott derülni, hogy részben vagy egészben magyarok. Eléggé, mondta André nyomatékkal, a neve Zsanpól, eredetileg francia, de már sok éve Washington *dīszí*-ben él. Mi az a díszí? - kérdezte Marton. André elmagyarázta: van Washington állam, és van Washington város, az utóbbit megkülön-böztetésül díszínek hívják az amerikaiak, ez valami rövidítés. Jó, mondta Marton, de ma este játszom… ha akartok, nézzetek meg, aztán beszélgethetünk.
André tehát elvitte Zsanpólt és a szenátornét a József Attila Színházba, ahol Marton egy Goldoni vígjátékban alakította a bajkeverô inast. Nem volt éppen nagy szerep, de hát *kis szerep, nagy szerep, Martonnak az egyremegy!* Zsanpólt meglepte, milyen jól követi a cselekményt annak ellenére, hogy a szövegbôl egy kukkot sem ért, úgy vélte, ez mindenképp az elôadás javára írandó. Zsanpól sokat utazott, de ritkán fordult vele elô, hogy ennyire áttörhetetlen falként tornyo-suljon elébe a nyelv, mint Magyarországon. Az angol és a francia segítségével majdnem minden nyelvbôl fölfogott szavakat és kifejezéseket, még Svédországban is ki tudta hámozni az újság szalagcímeinek értelmét, Budapesten azonban rendre melléfogott. A *Gyógy-szertár* betûit összeolvasva (soká tartott…) arra tippelt, bukméker lehet, a *Trafik*-ot pedig forgalomirányító központnak vélte (a traffic szó nyomán).
A szenátorné, akinek a fölmenôi között Amerikába települt olasz tengerészek is voltak, ellenálhatatlanul mulatságosnak vélte, amint a magyar színészek olaszo-san eltúlzott gesztusokkal vitatkoztak, a magyar nyelv ôt a gyereknyafogásra emlékeztette. Pirosra tapsolta a tenyerét, s vékony hangon brávózott.
Marton Gyula hamar elôkerült a mûvészbejárónál, szerényen fogadta a gratulációt, hajlongott, de nem szólalt meg - elsôsorban azért, mert hirtelen nem jutottak eszébe sem a francia, sem az angol szavak. Kocsival jöttetek? - kérdezte Andrét magyarul; taxival, felelte ô franciául. Gyertek akkor… - vihar-vert Ladájához terelte a társaságot. Tíz percbe tellett, míg hazaértek, ezalatt végig a szenátorné beszélt, pontosabban hadart, olyan sebességgel, hogy Marton csak a kötôszavakat értette, meg azt az ismétlôdô kérdést, hogy *igazam van?* - amire ô mindig azt felelte: *jesz*.

Ekkoriban még tartott Marton második házassága, Ilus, a felesége, nem fogadta kitörô boldogsággal a betóduló vendégsereget, Andrénak persze örült, mert Andrétól szokott dollárt kapni, továbbá drága nyugati kölniket. Zsanpól szertartásos mozdulattal kezet csó-kolt Ilusnak, és átadta ajándékát: három hófehér orchideát. Egy vagyonba kerülhetett. Zsanpól dús-gazdag üzletember, mûkereskedô, aki magyar képeket akar vásárolni, duruzsolta André Ilus fülébe. Csinálj valami vacsorát, kérte Marton, és megkönnyebbült, amikor Ilus szótlanul kifordult a konyhába, ahelyett hogy jelenetet csinált volna - nyilván arra gondolt, hogy egy dúsgazdag *nyugati* üzletember még jól jöhet.
Zsanpól hibátlan sötétkék öltönyének hajtókáján pa-rányi sokszögletû üveggyöngy csillámlott, alig na-gyobb, mint a régimódi gombostûk feje, de olyan hibátlan formájú, s annyira sokszínûen fénytörô, hogy Marton nem tudta levenni róla a szemét. Eladdig úgy vélte, férfiember ne hordjon semmiféle ékszert, de az a gyöngyszem valószerûtlenül jól állt ennek a férfinak. Minden ruhadarabja makulátlannak és frissen vasaltnak tûnt, fekete bôrtáskáját Marton legszívesebben az ölébe vette volna, hogy megtapogathassa a vajpuha bôrt. Mindeközben a szaglóhámját csiklandozta Zsanpól rafi-nált, bizonyára méregdrága arcvizének illata.
A szenátorné öltözete is fájdalmasan tökéletesnek tûnt, csak úgy, mint az ékszerei, nem beszélve a foga-zatáról. Marton hatvan körülinek saccolta azt az asszonyt, a fogsora viszont nem lehetett több har-mincnál. Harminc évesnél - szám szerint legalább negyvenen voltak, negyven ép, hibátlan, márvány árnyalatú rágó- és harapószerszám. Ha mosolygott, nemcsak a foga fehérjét mutatta ki, hanem az ínye rózsaszínjét is, mely tisztának, keménynek és - nincs rá jobb szó - fiatalnak látszott.
Marton csak késôbb - már Washingtonban - jött rá, hogy a szenátornénak mûfogsora van, s hogy Zsanpól hajtókáján az a piciny gyöngy egy brilliáns. Marton még sose látott brilliánst, legalábbis szemtôl-szembe nem. Természetesen mûfogsorok terén volt már némi személyes tapasztalása (egyelôre még nem a saját szájában, hanem másokéban), de amazok nem is hasonlítottak arra, amit a szenátorné hordott.
Ilus a vasárnapra szánt húslevessel és marha-pörkölttel rukkolt ki, utána hamis somlói galuskával (tortalapból). A vendégek többször kértek az összes fogásból, Zsanpól újra kezet csókolt Ilusnak, a szenátorné pedig egyre azt ismételgette, hogy WON-DERFUL! WONDERFUL! - ezt még Ilus is értette.

A beszélgetés franciául és angolul csordogált. A szenátorné kizárólag angolul tudott, André és Zsanpól bravúrosan váltogatta a nyelveket; Ilus a magyaron kívül csupán kagylóul beszélt (lázasan gyûjtötte az édesvízi s a tengeri kagylókat), neki André fordította a lényeget, pedig nyilván Martonnak kellett volna, ám ô folyton elfeledkezett róla. Zsanpól és a szenátorné magasztalta a József Attila Színház elôadását és Marton alakítását, mint mondták, nem hitték volna, hogy ilyen élvezetes *show*-t láthatnak a Keleti Blokkban. Zsanpól elmesélte azután a múzeum pincéjét: málladozó vakola-tú, nedves, büdös odvakban tartják a mûkincseket, kitéve kosznak, penésznek, patkányoknak! teljes kép-telenség, hihetetlen, *enkroájábl!* Ô, mármint Zsanpól, azonnal föl is ajánlotta a segítségét. A szenátorné helyeselt, hozzáfûzte, hogy az egyik házbizottság feladatkörébe tartozik a gyarmati sorban élô népek kultúrkincseinek számbavétele és megóvásuk támoga-tása, ô véletlenül ismeri a bizottság elnökét, Daub szenátort, ha gondoljuk, beszélhet vele. Hogyne gon-dolnánk, mondta erre André és Zsanpól kórusban, *nátürelman!*
Úgy festett, a magyar kultúra föllélegezhet: a múzeum pincéjében rothadó magyar mûkincsek sorsa megoldódott, hála az Amerikai Egyesült Államok pol-gárainak, alapítványainak és kongresszusának. Istenem, gondolta Marton, de szép volna, ha minden ilyen egyszerû volna! Megjegyezte, hogy Kelet-Európában jószerivel majdnem minden *enkroájábl,* egyébként a mûkincseket még mindig elfogadhatóbb körülmények között tárolják errefelé, mint az embereket, ha nem hiszik, szívesen elviszi ôket egy kirándulásra (tanul-mányi kirándulást akart mondani, de nem tudta a szót) a nyolcadik kerületbe vagy Kôbányára!
Zsanpól és a szenátorné érdeklôdve várta a folyta-tást, látszott, nem volna ellenükre egy efféle körséta a magyar nyomorban, Marton hevülete viszont már elpárolgott, saját szózatát szörnyen álszentnek érezte, alapjában véve nem a szociális érzékenység beszélt belôle: egyszerûen irigyelte ezeket az embereket, a dúsgazdag mûkereskedôt a fénylô gyöngyszemmel, és a platinaôsz szenátornét a márványfogakkal. Irigyelte higgadt magabiztosságukat, valamint - nyilván - a pénztárcájukat.
Andrétól tudta már, hogy Zsanpól holnap ellátogat néhány nevesebb festô és szobrász mûtermébe, vásá-rolni kíván ezt-azt. Megvenné példának okáért Varga Imre Radnóti szobrának egyik bronz másolatát, ötezer (vagy tízezer - André nem emlékezett pontosan) dollárért. Na, ezt irigyled te, hogy tôled semmit sem vesz, gondolta Marton. De tévedett. Már a kávénál tartottak,

amikor Zsanpól észrevette Marton színházi plakátjait a falon, elmagyaráztatta, melyik micsoda. Marton kedvetlenül sorolni kezdte a szerepeket, amelyeket játszott, a darabokat, amelyeket rendezett, s a két egyfelvonásost, amelyeket írt. WONDERFUL! - mondta a szenátorné újra meg újra.

Möszjô Martn, nem akarná-e kipróbálni a tehetségét Amerikában? - kérdezte Zsanpól. Marton épp kortyolt a kávéból, a forró lé gombóccá sûrûsödött a garatában - egyszerûen a torkán akadt. Legszíve-sebben habozás nélkül azt válaszolta volna: ne röhögtessen, mert cserepes a szám! - de egyrészt ennek angol vagy francia változata meghaladta a nyelvtudását, másrészt a rátörô röhögôgörcs hullámai már elérték a fejét, minden pillanatban várható volt, hogy ha nem tudja lenyelni azt a korty kávét, nagy baj lesz… Nem tudta lenyelni. Szakaszos rohamokban permetezte ki, porlasztott formában, összepettyezve az abroszt, a szenátorné fehér alapon vajszínû (mint késôbb Marton megtudta: eredeti brüsszeli) csipkével ékesített ruháját, továbbá az arcát is.

Marton szégyenkezve kért elnézést, többször egymás után. OK, OK! - a szenátorné nem hagyta, hogy Ilus tisztogatni kezdje a ruháján az apró fekete foltokat: ez csak egy vacak régi ruhadarab, már megérett a kidobásra. Zsanpól úgy tett, mintha mi sem történt volna, mondta tovább a magáét, ezúttal franciául: ha Möszjô Martn ki akarna jönni, ô szívesen segít, ismer egy-két híres ügynököt, jónéhány színészbôl csináltak világhírû sztárt. Jó, de én nem nagyon tudok angolul, vetette ellene Marton, illetve csak ennyire… Zsanpól olyan arccal nézett rá, mintha ez a megjegyzés fölös-leges okvetetlenkedés volna, gyorsan megtanulsz odakinn. Marton Andréra pillantott, ám az ô tekintetébôl is biztató sugarak sütöttek, tehát még e sokat próbált s immár félig-meddig nyugalomba vonult üzletember sem találta agyrémnek, hogy ô, Marton Gyula, magyar színész és rendezô - színházi ember - ahogyan késôbb a magyar *Ki kicsodá*-ban írták róla (illetve írta magáról, mert a szócikkeket az alanyokkal fogalmaztatják meg), szerencsét próbálhasson Ameri-kában. Mindezt Marton a szó szoros értelmében tündérmesének érezte.

Zsanpól számára egészen hétköznapi lehetôségnek tûnt az, hogy *bárkibôl* világhírû sztárt csináljon vala-melyik ügynök. Mesélt egy orosz emigránsról, Yakov Smirnoffról, aki *stand up* komikusként vált közismertté s keresett vagyonokat az utóbbi években, a pasi máig se tud rendesen

angolul, éppen ebbôl csinált stílust, nem nagy szám, de az emberek szeretik, olyasféle vicceket mond, hogy: *Orosz Expressz, ne menj sehová!*

A szenátorné ezt ellenállhatatlanul humorosnak találta, heves vihogásban tört ki, Zsanpól és André csatlakozott hozzá, így Martonéknak követni illett a példát. Az amerikaiak kisvártatva érzékelték a házaspár bizonytalanságát, egymás szavába vágva magyarázták, hogy a hitelkártyáról van szó! - Zsanpól a jószagú nyersbôr táskájából elôhúzott egy azonos anyagból készült tárcát, abból pedig - tucatnyi hasonló közül - egy névjegy méretû mûanyaglapot. Hitelkártyát Marton eladdig csak filmeken látott, annyit azért tudott, hogy fizetni lehet általa, a szóban forgó épp az American Express volt, e cég közismert jelmondata: AMERIKAI EXPRESSZ - NE MENJ SEHOVÁ NÉLKÜLE! - mondta Zsanpól. Ebbôl fabrikálta Smirnoff a maga politikai viccét: OROSZ EXPRESSZ - NE MENJ SEHOVÁ!

Immár a szenátorné is elôkapta a saját Am Ex hitelkártyáját, s lengette Marton orra alatt, kisvártatva André szintén fölmutatta a magáét, villogtak e guszta, zöldes erezetû mûanyag lemezkék a lámpafényben, Marton mélán bámulta ôket, s a három tárcát, melyek-ben további hitelkártyák sorakoztak, a szivárvány összes színében páváskodva. A gazdagság magabiztossá tesz, gondolta, akinek ilyesféle kártyák lapulnak a zsebében, az csakugyan elhiheti, hogy nincs lehetetlen, hogy bárki megtanulhat angolul, hogy a tehetséget elsô ránézésre fölismerik az ügynökök, producerek, színigazgatók - a többi azután már valóban csak rajtad múlik. Ekkor kezdôdött Marton mániákus vonzalma a hitelkártyák iránt. Késôbb - Amerikában - szerzett magának, nem is egyet, de hiába, kiderült, hogy gyakran az sem segít, ha nem mész sehová nél-külük.

Zsanpól szerette volna hallani, mirôl szól Möszjô Martn két egyfelvonásosa, és amikor Marton néhány mondatban elmondta, e darabok is WONDERFUL!-nak bizonyultak. Marton pillantása újra és újra a szenátorné ínyére tévedt, vagyis arra, amit annak hitt. Most tapasztalta elôször, hogy az amerikaiak többsége nem bánja, ha látszik az ínye nevetés közben. Szívesen elôvillantják egyenletesre szabályozott fogsoraik alatt s fölött a rózsaszín húst, melyet szájzuhannyal, elektro-mos fogkefével, szeszekkel, kencékkel és ficékkel tartanak karban. Marton szemérmetlennek - sôt oly-kor kifejezetten obszcénnak - találta az öntelt ínyek látványát. Végeredményben a száj is nemi szerv, nem egészen illendô, hogy idegenek belebámulhassanak… Mi, Kelet-Európaiak, már azzal is beérjük, ha *vannak* fogaink.

Miután pertut ivott Zsanpóllal és a szenátornéval, ízlelgetni kezdte a gondolatot, milyen volna, ha itthoni pályája kellôs közepén, még eléggé fiatalon, váratlanul kiléphetne a hazai mezônybôl, labdába rúghatna, ODAKINN! - a Broadway valamelyik színpadán, vagy Hollywoodban, egy IGAZI NAGY filmben, a SZTÁROK között, akikrôl a színes magazinokban olvashatunk! Mit szólnának a kollégák, itt, Magyarországon, ha szûk-szavú hírügynökségi tudósításokból derülne ki, hogy Marton Gyula, magyar színész, nagy (óriási? kirob-banó?) sikerrel lépett föl a Broadway-n, Arthur Miller új darabjának címszerepében. Partnerei - Dustin Hoffman, Jack Lemmon és Marlon Brando - figye-lemreméltó alakítással járultak hozzá az elôadáshoz, melyrôl az amerikai kritikusok a leghevesebb elragadtatás hangján írtak. A közönség estérôl-estére hosszan tartó vastapssal és ovációval ünnepli a mûvé-szeket, jelenti az MTI, a UPI, az AP meg a TASSZ is.
E képzelgés fölizgatta. Zsanpól és a szenátorné látogatását követôen megváltozott körötte a világ, s benne ô maga. Gyakori látogatóvá lett a vágyálmok birodalmában. Hamarosan rá kellett ébrednie, hogy *odaát* jobban érzi magát, mint az igazi életében. Újra és újra visszaidézte azt az estét, a szenátorné sikamlós nevetését, a történeteket, melyeket az idôs hölgy úgy adott elô, mintha éppenséggel arról beszélne, hogy mit fôzött ebédre, noha e históriákban amerikai világ-hírességek fôszerepeltek, Nixon elnöktôl Mikhail Baryshnikovig. Pete Hollander, a legmenôbb fiatal rendezô (már Marton is hallott róla), ugyanabban a házban lakott, mint a szenátorné és Zsanpól, szóval, majd beszélnek vele. Pete Hollander állandóan vadá-szik új tehetségekre és új darabokra. Apropos, darabok, nem kaphatnának-e egy példányt Möszjô Martn két egyfelvonásos színmûvébôl? Éppenséggel kaphatnának, de csak magyarul. Nem baj, majd lefordíttatjuk, mondta Zsanpól.
Marton agyában fölharsant a nagyoperett: túl szép a-mit te mondsz, ah-hoz hogy így i-gaz le-gyen! - talán mindezt csak azért mondják, mert adni akarnak valamit, cserébe a meghívásért és a vacsoráért?! a *magyaros vendégszeretetért!?* Á… nem valószínû… - elöntötte a bizakodás hagymázas örvénye, istenem, lefordíttatják, nem olyan nagy dolog, bizonyára találnak magyar fordítót Washington díszíben, a többi már csak pénzkérdés, viszont a pénz (nekik) nem számít.
Ezek voltak a legeslegszebb napok. Egy-egy pilla-natra Marton visszatért a józan ész kerékvágásába, olyankor biztosra vette, hogy mindez elmúlik, ugyan-úgy, ahogyan kezdôdött, viharosan és váratlanul; de titkon azért

imádkozott, hogy soká tartson. Kéjesen ringatózott vérmes ábrándjain, akár egy gumi-matracon, melyet ismeretlen vizekre sodort a szél. E legeslegszebb napokban Marton kapcsolata Ilussal végképp megromlott, s noha még nem vallották be egymásnak, saját magunknak már mondogatták, hogy a házasságuknak annyi: *finita la commedia!* Marton sejtette, ideje albérlet után néznie. De nem nézett, inkább járt az intenzív angol nyelvtanfolyamra a TIT-be, biflázta intenzíven a rendhagyó igealakokat, szüksége lesz rájuk odakint, ha majd Zsanpól jelet ád, hogy eljött Marton ideje. *Tícs, tát-tát, drím, dremt-dremt, lörn, lörnt-lörnt* (nem tudta még, hogy Amerikában: *lörnd).*
Zsanpól két hét múlva telefonált. Már elmúlt éjfél, Marton és Ilus kilenc óra óta azon marakodott, hogy miért is vették meg a Dominó ülôgarnitúrát a hallba, mely épp csak azt várta ki, hogy lejárjon a garancia, utána szétesett elemeire, azóta kéthavonta kell össze-tákolni a darabokat mind nagyobb facsavarokkal. Marton szerint minderrôl Ilus és az anyja tehetett. Házasságuk abba a végsô stádiumba érkezett, amikor már mindenrôl Ilus (és persze az anyja) tehetett. A parázs vitába ciripelt bele a telefon (az ô készülékük csak ciripelni tudott, amióta Ilus egy másik heves szóváltás alkalmával földhöz vágta). Hirtelen elhall-gattak, aggódva pillantván egymásra: ki a fene hívhat ilyen késôn?
Allo, Dzsúla? - kérdezte egy ismerôs hang, lejtése egyszerre volt franciás és angolos, Marton ebbôl jött rá: Zsanpól, motyogta rekedten. Hogy vagy, ér-deklôdött Zsanpól társalgási stílusban, és hogy van a kedves feleséged, Ilüsz, a nagyszerû asszony, akinek a fôztjét azóta is emlegetjük Mériennel. Marton ütôdött arccal állt ott, kezében a telefonkagylóval, egyrészt mert hirtelen nem jutottak eszébe a francia szavak, másrészt mert nem jutottak eszébe az angol szavak, harmadrészt mert nem jutott eszébe, hogy bizonyára a szenátornét hívják Mériennek.
Zsanpól bezzeg pontosan tudta, hogy Marton keresztneve *Dzsúla,* a felesége pedig - az a nagyszerû asszony - Ilus, legföljebb a kiejtéssel volt némi gond-ja. Figyelj oda a nevekre, mondta neki hónapokkal késôbb. Addigra Dzsúla már magától is rájött. Eladdig ügyet sem vetett a kézfogáskor orr alatt elmormolt szótagokra, a fontos nevek úgyis újra és újra fölbuk-kannak, a lényegtelenek pedig úgysem számítanak. Ha névjegyet kapott, zsebrevágta, ott hordta hetekig, míg a végén - már nem emlékezve, ki adta és miért - eldobta. Zsanpól bezzeg vörös árnyalatú bôrtokokban gyûjtögette

a névjegyeket, minden betû külön mappá-ban, átlátszó mûanyagrekeszekben, ábécé sorrendben.
Minden rendben, hadarta Zsanpól a telefonba a világ túlsó felén, több washingtoni színházzal kapcsolatba léptem, érdeklôdve várják, hogy elolvashassák a két magyar egyfelvonásost, már készül a fordítás.
Csak így. *Több* washingtoni színház... Beszarok, gondolta Dzsúla, nyirkos ujjai között megremegett a kagyló. Zsanpól már arról beszélt, hogy hamarosan ki kéne jönnie, mert a tárgyalások végsô szakaszában nem akar nélküle dönteni, végsôsoron ô nem sokat ért a színházhoz, különben is, Amerika olyan ország, ahol a személyes jelenlét nagyon fontos, az üzleti partnerok csak abban bíznak, akit közvetlen közelrôl szemügyre vehetnek, tiszta haszon, mert Dzsúla - mint a színé-szek általában - jó benyomást kelt élôben.
Dzsúla remélte, hogy nem érti félre Zsanpól szavait, telefonon a legnehezebbek az idegen nyelvek, nem segítenek sem a szempár üzenetei, sem a gesztusok vagy a fintorok. A bók, hogy jó benyomást kelt élôben, a tizes körbe trafált. Zsanpól újra elismételte a legfontosabb híradást: minden rendben… már készül a fordítás… több washingtoni színház… érdeklôdve várják…
Hosszasan búcsúzkodtak, add át kézcsókom Ilüsznek, a nagyszerû asszonynak, így Zsanpól; a legjobbakat a szenátornénak, így Dzsúla. Letette a kagylót, meg-törölte verejtékezô homlokát, és azt mondta tûkön álló feleségének, aki alig várta, hogy folytathassák a marakodást: úgy tûnik, minden rendben. Tessék? Megyek Amerikába! - jelentette ki Marton diadalittas hangon. Mennyél csak, mondta Ilus, de ne hidd, hogy ilyen hülye viccekkel elütheted a dolgokat, én nem tréfálok, teljesen elegem van abból, hogy te... satöbbi-satöbbi.
Zsanpól két hét múltán újra telefonált, ezúttal hajnali négykor. Marton arra ébredt, hogy Ilus azt mondja a telefonba: *Bitte várten!* Ô épp egy detektív-történet kellôs közepén tartott álmában, üldözte a Ladáját a rendôrség, kék villogással és bôsz szirénázással, Ilus hangja az autórádióból harsant föl, mi a frász, német krimit adnak a Kossuthon? - kérdezte ô, addigra már Ilus nyújtotta a kagylót, asszem téged keresnek, de lehet, hogy téves.
Allo, Dzsúla? - kérdezte az ismerôs hang, föléb-resztettelek, ugye? Áaa... - Dzsúla hangja kicsorbult. Zsanpól hirtelen franciáról angolra váltott, Dzsúla, hogy megy az angol? Kösz, jól, dünnyögte ô magyarul, s egy végtelennek tûnô másodperc után hozzáfûzte: *jesz… tenksz.* Zsanpól

göcögött odaát Amerikában, igazad van, ez a két legfontosabb szó, hehehe… na, mikor jössz már? Hová? Hát ide, Amerikába! fontos volna, hogy azonnal gyere, mert… - Zsanpól egyre gyorsabban beszélt, Dzsúla már csak mondat-töredé-keket fogott föl. Zsanpól intézi az egyfelvonásosok jogvédelmét (?). Dzsúla okvetlenül vigyen magával vacsorakabátot (??). A bemutatót patronálná a követség (???). Zsanpól hangszíne jelezte, jó hírek ezek, Dzsúlának minimum örülnie kéne, maximum hálásnak lennie, s míg ô e fokozatokon rágódott, újra elcsattant a fôkérdés, mely minden mást homályba borított: *egyszóval mikor jössz át?* Hát… mikor kéne? Most, lehetôleg még a héten.
Dzsúla a saját izzadságában fuldoklott. Hogyan magyarázza meg, hogy ez itt nem Amerika, hanem Magyarország, ôneki hivatalos útlevélre és vízumra van szüksége (a háromévenként egyszeri turistaút lehetôségét sajnos már kimerítette), emezek elintézése minimum egy hónapba telik, föltéve hogy a miniszté-rium eléggé rugalmasan kezeli az ügyet, mert ha nem, akkor még tovább tart. Zsanpól váratlanul visszaváltott franciára, s Dzsúla lelkére kötötte, hogy azonnal hívja fel, ha már tudja a dátumot, lediktált még két te-lefonszámot, amelyeken elérhetô, ezek az ô *privát számai,* csak közeli barátainak vagy fontos ügyfeleinek adja meg. *Orövoár, Dzsúla!* Marton, aki jobban beszélt franciául, mint angolul, most egyetlen francia szót sem tudott kinyögni. Agya, akár egy korszerûtlen telefon-központ, csak lassan, recsegve-ropogva tudott az egyik nyelvrôl a másikra kapcsolni. *Köszönöm a… bizalmat,* mondta végül, ám Zsanpól addigra lerakta a kagylót.
Képzeld, Zsanpól azt akarja, utazzam Amerikába még a héten, mondta akadozó nyelvvel Ilusnak, de az asszony már az igazak álmát aludta. Ô tudta, erre neki sokáig nem lesz érkezése, ébren fog hánykolódni órákig - ha nem reggelig. Megnézte a tele-fonkönyvben, mennyibe kerül fölhívni Amerikát, heves szúrást érzett a mellkasában, amikor kiderült, hogy Zsanpól egy-egy negyedórás telefonja kábé kétezer forintba kerül, *noch dácú* dollárban!
Kilépett a keskeny balkonra. Csöndes ilyenkor a Damjanich utca, már (és még) nem jár a troli. A la-tyakos úttestet kék árnyalatúra színezte a neonlámpák indigós fénye. Valószínûleg én vagyok a legnagyobb magyar színész, aki nem alszik, gondolta, hanem didereg. Kihajolt a korláton, elképzelte, milyen sze-rencsétlen látványt nyújtana, ha leugrana innét. Persze, csak egy agyalágyult lesz öngyilkos a második emelet-rôl… a végén

még túlélném, folytathatnám az életem tolókocsiban. Visszahúzódott a fûtött szobába, lekupo-rodott az egyik minifotelba, de máris háromkerekû rokkantkocsi lett az, hátradôlt, tekerte a kézipedált, míg azután úgy döntött, hogy ô azért bizonyára szert tenne egy motoros tolókocsira, ha másként nem, hát a szövetség segítségével. Elvégre mégiscsak Jászai-díjas… És mit szólnának a halálhíréhez? Képzeljétek, *a saját* balkonjáról! a másodikról! Ne beszélj… pedig nem is látszott *annyira* lököttnek. Temetésén valamelyik idôsebb kolléga beszélne, elmondaná, mennyire szerették, milyen kár, hogy élete és pályája ilyen fiatalon szakadt félbe, *end szó on*… Eltûnése fölött hamar napirendre térnének, a szakma sebesen teszi túl magát a haláleseteken, a heves gyásszal fordított arányban áll annak idôtartama, nincs kivétel, nincs kegyelem.
Másnap Zsanpól fölhívta Andrét, s általa üzente: a Pan Am légitársaság budapesti irodájába telepítette Dzsúla *open* jegyét, az idôpont tehát kizárólag tôle - és a magyar hatóságoktól függ. Ennek a fele se tréfa! - Marton rohant a minisztériumba. Nem ismert ott senkit, de azért remélte, majdcsak talál valakit, aki ismeri ôt. A portás - testes öregember - mindenesetre nem ismerte, alig akarta fölengedni, nem volt félfogadási idô. Elô kellett vennie a leg-mézesmázosabb hangját: én nem ügyfél vagyok, hanem Jászai-díjas színmûvész, várnak engem a kulturális osztályon, az izé elvtárs, az a feketehajú, na mondja már! Tóth? - kérdezte a portás gyanakodva; hát persze (Marton ezt egy árnyalatnyival túljátszotta), a Tóth elvtárs! Csakhogy két Tóth elvtárs dolgozott a kulturális *fô*osztályon, Marton a Tibort választotta; Tóth Tíbor elvtárs, ismételte a portás, végtelen hosszúságú í-vel, hangsúlyából Marton érezhette, hogy Tóth Tibor elvtárs nem örvend közszeretetnek.
Tóth Tibor elvtárs a maga részérôl házon (sôt or-szágon) kívül volt, táncfesztiválra utazott Hollandiába, így Marton bekönyörögte magát a helyetteséhez, Dugovics Tamás elvtárshoz. Dugovics elvtárs olyan arccal nézett rá, mint egy marslakó, amikor megtudta, hogy Marton színész, szabadkozott, az ô szakterülete a képzômûvészet, nem a színház. Speciel én nem szín-házi, hanem útlevélügyben jöttem, jelentette ki Mar-ton; Dugovics elvtárs csak pislogott a szemüvege mögött, akár egy hüllô, meglátni és meggyûlölni egyetlen pillanat mûve volt. Végighallgatta Marton beszámolóját, ingatta a fejét, az a probléma, Marton elvtárs, hogy mi csak akkor tudunk szolgálati útlevelet biztosítani, ha hivatalos útról van szó, hivatalos útról pedig csak akkor lehet szó, ha van rá utazási hatá-rozat…

nem is tudom, mit mondjak most önnek, tisztelt Marton elvtárs! - gondterhelt arccal dôlt hátra a nyikorgó mûbôr fotelban, meg kéne várnunk ezzel Tóth elvtársat. Mikor jön vissza? A jövô héten, szóval, az volna a legokosabb, ha Marton elvtárs kérne egy idôpontot Tóth elvtárs titkárnôjétôl, és aztán szépen rendeznék az ügyet Tóth elvtárssal.
Mi mind elvtársak vagyunk, csak a titkárnô nem elvtársnô, gondolta Marton, amikor az a lenszôke lány pörgetni kezdte az elôjegyzési naplót, s így szólt: február nyolc, hétfô, tíz harminc. Ne tessék viccelni, most december van! A titkárnô biztosította, hogy egyáltalán nem viccel. Tóth Tibor elvtárs csupán egy napot tölt itthon, miután Hollandiából hazatér, mert rögtön elutazik Madridba, ahol magyar-spanyol tudo-mányos együttmûködési szerzôdést ír alá a miniszter elvtárs, és Tóth Tibor elvtársat magával viszi. Madrid után kezdôdik a hungarológiai konferencia Szegeden, Tóth elvtárs az elnökségben lesz, föl is szólal. Aztán Kelet-Berlinben nyit meg kulturális napokkal egybe-kötött grafikai kiállítást, és amint visszatér, szabad-ságra megy a családjával. Január elején indul Japánba, az Állami Népi Együttessel…
Marton kezdte elveszíteni a türelmét, szép, szép, hogy Tóth Tibor elvtárs összevissza utazgat a világban, állampénzen, de hogyan fogom én megmagyarázni Zsanpólnak, a dúsgazdag amerikai üzletembernek, hogy emiatt nem kaphatok útlevelet? gondolom, senkinek se hiányzik, hogy az amerikai lapok megírják: Magyarországra visszatértek az ötvenes évek, nem eresztik ki a magyar színészt a saját darabja bemu-tatójára!
A titkárnô bevette ezt a blöffööt, megígérte, hogy beszél majd ô Tóth elvtárssal telefonon, Tóth elvtárs bizonyára mindent elkövet, ami emberileg lehetséges. Talán jobban járnék, gondolta Marton a páternosz-terben, ha Tóth elvtárs mindent elkövetne, ami elvtársilag lehetséges. Az amerikai álom változatlan fényességgel derengett a látóhatár peremén, elérhe-tetlen messzeségben. Marton újra és újra fölhívta Tóth elvtárs titkárnôjét, a lenszôke lány hitegette és nyugtat-gatta. Zsanpól megint telefonált, mi lesz már? mikor jössz? csak rád várunk!!! Marton nem remélte, hogy akadozó elôadásából Zsanpól megérti, Tóth elvtárs Hollandiában van, utána Madrid és a hungarológia következik…
Ekkoriban tört ki a balhé a színházban, két idôsebb vezetô színésznek adták tudtára, hogy nem tartanak igényt rájuk, mindkettô azonnal kilépett, hátrahagyván futó elôadásokat és félig próbált szerepeket. Martonnak be kellett ugrania, ettôl diónyivá szûkült a gyomra, gyûlölte a beugrásokat, de

az ember nem hagyhatja cserben a színházát, *navigare necesse est,* beugrani pedig muszáj. Laci bácsi volt a fôszereplô, igyekezett segíteni, ha Marton hibázott, átbeszélte a jelenetet. Marton elôadás után meghívta egy italra a késdobálóba, Laci bácsi törzshelyére. Tûnôdött, elmondja-e neki, a konyak megoldotta a nyelvét, kicsusszant belôle az egész história egy szuszra.
Igazad van, édes fiam, megmondom ôszintén, nem szabad ittmaradni, ha a te korodban volnék, én is el-mennék Amerikába, vissza se néznék! Pillanatnyilag nem disszidálni készülök, mondta Marton, hanem csak a bemutatóra, és egyelôre beérném egy szolgálati útle-véllel. Laci bácsi erre így szólt: igazad van, édes fiam, megmondom ôszintén, nem szabad azt hinned, Ame-rikában kolbászból fonták a kerítést!
Martonnak semmi kedve nem volt hazamenni Ilus-hoz, úgyis csak veszekednének, mostanában már minden kiejtett szó kézigránátként landolt a másik testén. Lassan Amerika maradt az egyetlen ésszerû kigázolás a zavarosból. Megkettôzte erôfeszítéseit, a végén sikerült elérnie, hogy Tóth Tibor elvtárs az írásban (három példány) beterjesztett kérelemre Hol-landia és Madrid között ráfirkantotta: *Rendbe. Tóth.* Marton mehetett a külügyi osztályra, ahol egy meg-jegyezhetetlen nevû elvtárs várt rá, tuskó méretû és formájú fejjel, házi készítésû szilvapálinkával, valamint azzal az ígéretes nyitánnyal, hogy szépen ee-rendezzük az ee-rendeznivalókat! Marton emelte poharát az Útlevél elvtárs egészségére, Útlevél elvtárs meg a Mûvész elvtárséra, kérte, mesélné el, mijáratban küldték ide. Marton nekilátott: ôt az a kivételes szerencse érte... - ám még csak Zsanpól elsô látogatásának lefestésénél tartott, amikor Útlevél elvtárs közbeszólt: álljunk csak meg egy bajtársi szóra! jól értem én, hogy ön egy amerikaival, egy devizakülföldivel tárgyal, sôt néki kéziratokat ad át?! nem lesz ez így frankó, Marton elvtárs! kért ön erre engedélyt?
Mi a túrót akar ez? - gondolta Marton sértetten, milyen engedélyt kellett volna kérnem ahhoz, hogy André bemutasson Zsanpólnak és a szenátornénak? olyan sok magyar színházi ember után érdeklôdnek Amerikában? talán inkább gratulálna! elvégre már elmúltak az ötvenes évek! ez a stílus azért egy kissé különös, nemde?? - mindezt azonban elhomályo-sította az aggodalom: hátha tévedek, és mégse múltak el az ötvenes évek *annyira,* kérdés, beleköphet-e a levesembe ez az idióta, ez a rohadt béemes! ez a tetû ávós!? Hm... éppenséggel beleköphet, ha nagyon akar, okosabb, ha nem próbálom ki… - felöltötte a jópofa bohém álorcáját, a szórakozott színészemberét; ajjaj, tuttam, hogy valamit rosszul csinálok,

de hát én nem is tuttam, hogy engedélyt kell kérni, mit tegyek, ha már így alakult? aggyon tanácsot, drága elvtársam! Ettôl Útlevél elvtárs megenyhült, jó van, akkó majd úgy vesszük, hogy tôlem kérte az engedélyt a Marton elv-társ, és én megadtam az engedélyt. Marton közel állt ahhoz, hogy megragadja a tuskófej alatti lebernyeges nyakat, s addig szorongassa, míg a krapek pirospozsgás pofája hamuszínûvé sápad.
Tudta, hogy az ilyesmi nem marad titok, de arra azért nem számított, hogy ilyen sebesen szalad szét a hír a szakmában - sôt a városban -: meghívták a Martont Amerikába, premierje lesz a Broadway egyik legelegánsabb színházában, a darabot ô írta, ô rendezi s ô játssza a fôszerepet is, ötezer - tízezer!! százezer!!! - dollárért… Azonnal föltûntek a színen a kérincsélôk és a hiénák, napjában tizenkilencszer kellett elismétel-nie: nincs pénzem, nincs is szerzôdésem (még! - tette hozzá magában babonás elszántsággal), nem kerestem dollármilliókat (még!), az se biztos (még!), hogy tény-leg utazom.
Hívatta az igazgatója is, édes Gyulám, most akkor mi a helyzet ezzel az Amerikával? félévre mész vagy egész szezonra? egyáltalán, mikor? Nem mondhatta az igazat, nagyon kamunak hangzott volna (ismerni kell Andrét, Zsanpólt és a szenátornét, hogy az ember érezze az ügy komolyságát). Tódított egy kicsit *fölfelé*, például hogy Zsanpól nemcsak festôket, hanem színészeket és rendezôket is képvisel impresszárióként (elvégre édes-mindegy, hogy Zsanpól maga egyenge-ti-e a dolgokat Amerikában, vagy pedig egy befolyásos színházi ügynök, aki Zsanpól jóbarátja). Marton látta, az igazgató szemében fölizzottak az irigység lángjai, nem tudott ellenállni, hogy ne gyötörje tovább ezt az embert - aki oly sok szerepet adott Marton helyett másoknak -, újabb részleteket tárt föl reményke-déseibôl, a valóság vékonyka jéglapjára tornyozva. Jól van, édes Gyulám, de most akkor én számítsak rád a következô évadban vagy sem? - kérdezte az igazgató ellenséges felhangokkal, utálta az ilyen variálást, neki a színész álljon rendelkezésére feltételek nélkül, akár egy beszélô szerszám. Marton sejtette, jövô évi szerzôd-tetése egyszeriben bizonytalanná vált. Újabb ok, hogy Amerika sikerüljön - sikerülnie kell.
Immár nem volt értelme megtartóztatnia önmagát, folyton Amerikára gondolt, és folyton Amerikáról akart beszélgetni. Agyadra ment, jelentette ki Ilus egy vad vita végén, alig várom, hogy eltakarodjál oda. Én is alig várom! - ez volt a legutolsó kérdés, amiben ôk ketten egyetértettek. Az amerikai álom szürke árnyat vetett mindarra, ami itthon zajlott. Marton még

a kedves szerepeit is immel-ámmal játszotta, mintha elfelejtette volna, mennyit erôlködött annak idején, hogy egyáltalán megkapja ôket. Hívták a tévébe, egy Szép Ernô darabba, három nap, szép feladat, jó pénz, régebben ilyenkor minden követ megmozgatott, hogy elvállalhassa, most meg örült, amikor kiderült, hogy nem tudják egyeztetni a színházi beosztása miatt. Egyre több idôt töltött angolozással, a végén azon kapta magát, hogy bizonyos szerepei kulcsmondatait próbálja angolra fordítani.
Vívta közben kisded háborúját, egyre újabb fron-tokat kellett nyitnia, például az amerikai követségen, ahol a szolgálati vízumhoz szintén a minisztérium utazási határozatát követelték; aztán a Pan Am légi-társaság irodájában, ahová sehogyan sem akart meg-érkezni az a telepített jegy, amelyet Zsanpól küldött; harcban állt továbbá a színháza titkárságával, mert nem tudta megmondani, hogy mikor nem lesz itt; mindezt tetézték az otthoni aknamezô robbanásai - nem voltak könnyû hetek.
A jó hírt megint André hozta, beszéltem Zsanpóllal, valami hiba csúszott az ügyintézésbe az utazási irodá-ban, de *nincs probléma*, holnapután repülsz, abban maradtunk, hogy én veszem a jegyedet, már meg is van, Zsanpóltól kapsz apanázst és nála fogsz lakni, kész a darabjaid fordítása, beadta öt színháznak, olvassák, és úgy néz ki, érdeklôdik mind az öt! Martonból kitört a diadalordítás, melyet elôször alaktalan vonyításnak érzékelt, csak utóbb jött rá, hogy azt üvölti: *baró!* Kamaszkora óta nem használta ezt a szót. André csodálkozva pislogott, tessék?
Marton ballagott lefelé a Fillér utcán gyalogosan - amióta hadiállapot volt köztük, Ilus ritkán engedte át a kocsit, arra hivatkozott, hogy az ô nevén van -, mell-kasát majd szétfeszítették az érzelmek. A Balettcipôbe ment, ott hajnalig áll a bál, és sosincs túl késôn. Részeg asztaltársaságok uralták a terepet. Betódult azután egy csapat premier-bankettoló vidéki színész, ünnepelték magukat, mert följöhettek két elôadásra a Pestibe. Akadt köztük néhány régi haver, Marton velük iddogált, már ôk is hallották, hogy Amerikába készül, gratuláltak neki. Ugyan, ne vicceljetek… ez még semmi. Tavaly ilyenkor Miskolcra készültél, bazd meg, mondta az egyik srác, annál csak jobb lehet, nem? Tavaly ilyenkor úgy volt, hogy Marton Miskolcra szerzôdik, félt, hogy a József Attilában nem újítják meg a szerzôdését. Halálra izgatta magát ezen a hülyeségen.
A bankettolókhoz civilek is csapódtak, Marton rástartolt egy törékeny fekete csajra, a végén haza-kísérte, ismerôsöknél lakott a Bajza utcában, sehogyan sem akarta fölvinni magával, Marton erôsködött, végül

fellopakodtak a lépcsôn, s a konyhában tanyáztak le. A lány nem mert villanyt gyújtani, nehogy fölébredjenek a háziak. Nyugodj meg, nem csapunk zajt, engedd el magad, hiszen te is akarod! - gyôzködte Marton. Ám amikor végre célba érhetett, azonnal fölrobbant. Ne haragudj, lihegte, nagyon kívántalak. Nem kapott vá-laszt, de érezte, haragról szó sincs, a lány inkább megkönnyebbült, hogy túlestek a dolgon, s nem nyitott rájuk senki, sietve visszahúzott magára mindent, jól van, szerbusz akkor most már.

Milyenek lehetnek az amerikai nôk? Bizonyára gátlástalanabbak. Hamarosan meglátod. Odaát talán még *ez* is más - következésképp ott te is csak jobb lehetsz, mint itt, gondolta.

Marton tudta, hogy Zsanpól a Watergate-ben lakik, azt azonban csak kint értette meg, hogy e névrôl a washingtoniaknak elsôsorban nem a Nixon lemondá-sához vezetô botrány jut eszükbe, hanem a gazdagság. A Watergate *a város legelegánsabb lakcíme!* - az épületcsoportban lévô szálloda így hirdeti magát. Zsanpólnak a Watergate-ben nemcsak lakása, hanem irodája is volt. Martont a ház csupaüveg elôcsar-nokában libériás inas kísérte a portáspulthoz, s miután megkapta a kulcsot, az inas vitte a bôröndjeit a lifthez a süppedékeny szônyegpadlón. Amikor Zsanpól lakásába lépett, úgy érezte, egy amerikai filmbe került. A berendezés múzeumra emlékeztetett, de nem hiá-nyoztak a technika áldásai sem, képmagnók minden szobában, bonyolult telefonok, titokzatos világítás. Az egyetlen, ami hiányzott: Zsanpól maga. A megbeszélés szerint a reptéren várta volna a magyar színészt, ám ô a Pan Am jóvoltából kilenc órás késéssel érkezett. Mint kiderült, Zsanpól kilenc órával azelôtt is csak egy telefonüzenetet hagyott a reptéri információnál, misze-rint üzleti tárgyalása elhúzódik, Marton üljön taxiba, a lakásban majd részletes instrukciókat talál. Marton er-rôl csak akkor szerzett tudomást, amikor végre rájött, hogy a *Misztör Dzsúli Mertn*, akit a hangosbemondó kitartóan szólongat, ô volna.

A hatalmas nappaliban üvegajtók sorozata nyílt a hosszú teraszra, a szobából is látszott az egész város. Marton megállt ott, kilihegte magát. Az inas várt egy pillanatig - nyilván borravalóra -, majd kedvetlenül azt mondta: *Have a nice evening, sir!* - és távozott. Legyen szép estém… ez igazán kedves.

Egyrészt idômilliomos volt, másrészt ôrjítô türel-metlenség gyötörte. Tapogatta a bútorokat, igyekezett magába szívni a látványt, az ínycsiklandó illattal együtt, amelyet az élénk trópikus növények (mint késôbb megtudta:

dél-amerikai orchideák) bocsátottak ki. Az elôszoba falát krómkeretbe illesztett fotók borították, majdnem mindegyiken fölfedezhette Zsanpólt, amint férfiakkal ráz kezet, nôkkel vált puszit vagy nyújt át nekik virágot. Ismerôs arcok. Herbert von Karajan... Mikhail Baryshnikov... Maria Callas… Julie Andrews...! Stevie Wonder...!! Federico Fellini...!!! - nyilván a többiek is közismert mûvé-szek, noha Marton nem tudta, kicsodák. Ha Zsanpól ilyen hírességek puszipajtása, akkor talán... esetleg... ha egy kis szerencsém van...!

Zsanpól instrukcióit a kerek - minden jel szerint rokokó - ebédlôasztalon találta, egy hosszúkás borí-tékban. Dombornyomású mélykék betûk hirdették, hogy a feladó: *Jean-Paul Faurreau de Parcy, Watergate West*. Se utca, se házszám, errefelé nyilván mindenki tudja, hogy merre található e nevezetes épület. Marton jó jelnek vélte, hogy épp a nyugati szárnyba került, számára Amerika nem csupán egy új földrész volt, hanem maga a NYUGAT, az a hely, ahol a PÉNZ az ÚR - ha az embernek szerencséje van, akkor ez az úr az ô szolgája lesz, s ilyen pompában élhet, mint Zsanpól.

A borítékban formára vágott, halovány virágmin-tákkal díszített lap volt, a sarkában - természetesen domborbetûkkel - azt olvashatta: *From the Desk of Jean-Paul Faurreau de Parcy,* vagyis hogy ez a cetli Zsanpól íróasztaláról való (származik, fakad, ered). Kis híján felsikoltott a gyönyörtôl, annyira tetszett neki ez a nagyvonalú, udvarias és arisztokratikus stílus, amint lehet, ô is csináltatni fog ilyen kártyákat, sajnálatos, hogy nincs nemesi elôneve, éppenséggel kitalálhat egyet, ezen ne múljék. Ha Budapesten, ilyesfajta lapokon küldene üzeneteket az igazgatójának, a színházi és filmrendezôknek, elállna a szavuk. Zsanpól szálkás betûitôl neki állt el. *Welcome in America!* - így kezdte. Isten hozott Amerikában. Ô, mármint Zsanpól, csak két nap múlva fog visszaérkezni Kaliforniából, fontos üzleti ügyek jöttek közbe, elné-zést kér. Addig Dzsúla bonyolítsa az *appointment*-eket (ezt meg kellett néznie a szótárban: 1. kinevezés; állás 2. megbeszélés; megbeszélt idôpont/találkozó; randevú) legjobb belátása szerint, de ne kötelezze el magát egyik színháznak se. A *schedule*-t (1. táblázat, jegyzék; toldalék, függelék; kérdôív 2. Munkaterv, ütemterv, ütemezés 3. US menetrend; órarend) a titkárnô legé-pelte, megtalálja a szobájában, a bejárattól balra. Min-dig de. 9-re jön a titkárnô (Charlotte), és du. 3-ra a bejárónô (Laura, ô chilei, az angol tudása nem tökéletes). Az étkezések elintézve, italok a jégszek-rényben, ha bármi kéne,

rendelés a 4987-esen. Majd Marianne is jelentkezik. A másik borítékban talál egy kis pénzt a költségeire. *Have fun, Gyula! Yours, Jean-Paul.*
“Mulass jól, Dzsúla!” - e kívánság olvastán kelle-mes borzongás futott végig a gerincében. Ám az igazi meglepetés a másik borítékban volt: kétezer (azaz 2.000) dollár, egészen friss bankók. Dzsúlát elöntötte a forróság. Akár a mesében… A valóság a legvérmesebb reményeit is fölülmúlta. Megkereste a szobáját, amelynek külön fürdôszobája volt, vörös márvány-borítással, beépített mosdóval és növénytartókkal - ebben a lakásban minden szobához tartozott egy fürdô-szoba. A súlyos íróasztal fölött parafa hirdetôtábla lógott a falon, rajta pedig *GYULA MENETRENDJE* (órarendje? munkaterve? táblázata? jegyzéke? toldalé-ka? függeléke?), gyönyörûen legépelve. Színházak és emberek nevei sorakoztak egymás alatt, idôpontokkal és szûkszavú utasításokkal, *holnap 10-kor itt lesz tárgyalásod,* 11-kor pedig a Watergate Szálloda kávé-házában, *figyelem! neked kell fizetned!,* 1-kor munka-ebéd itt, 3-kor újabb tárgyalás, *készíthetsz kávét, találsz hozzávaló süteményeket a felsô konyhaszek-rényben,* 5-kor party a Georgetown Egyetemen, *Marianne visz,* 8-kor interjú, *Washington Times,* 9-kor vetítés + fogadás a Kennedy Centerben, *dinner coat!* (Dzsúla már tudta, hogy a dinner coat - vacsorakabát - nem más, mint a szmoking.) *Ha nem hoztál, válassz a szekrénybôl.* És így tovább, három napra elôre.
A ruhagondokon úrrá leszek valahogyan, de mi lesz a nyelvi problémákkal? még nem beszélek elég jól angolul ahhoz, hogy üzleti tárgyalásokat folytassak, pláne hogy interjút adjak a *Washington Times*-nak! Csigavér, mondta félhangosan. Turkálni kezdett a fiókos szekrényben, töménytelen videokazettára buk-kant. Kiókumlálta, hogyan mûködnek a képmagnók. Úgy érezte magát, mint a medve a mézraktárban. Nézte a filmeket, gyakran egyikbôl a másikba kapva, Marlon Brando, Vivien Leigh, Humphrey Bogart, Ingrid Bergman… A *Casablancá*-t a közepén kezdte, amikor Victor Lázló és gyönyörû hitvese a rendôr-ôrsön megtudja, nem kapnak *exit visá*-t. Ingrid moso-lya elgyöngítette, Humphrey pedig ellenállhatatlan vágyat keltett benne, hogy rágyújtson. Talált aranyszo-pókás cigarettát egy zenélô ezüstdobozban, Zsanpól nevének kezdôbetûi díszítették a füstszûrôket - pedig Zsanpól nem is dohányzott.
Dzsúla habozás nélkül Rick oldalára állt, a magyar nevû cseh partizán ellenében. Fölkavarták az érzelmek és a színek - Sam öltönyének rôt sárgája, Ingrid szemének forró barnája, Rick szmokingjának hófehérje -, hirtelen rádöbbent: álljon meg a menet! hiszen ez egy fekete-fehér film! -

hiába, ezúttal SZÍNESBEN peregtek a jelenetek. Ja… szóval… kiszínezték… - már emlékezett, olvasott errôl a *Film, Színház, Muzsiká*-ban, az amcsik számítógépes módszerrel színezik a régi filmeket. Gusztustalan ötlet. Igen… - de akármennyire igyekezett, nem tudta visszataszítónak találni a színes *Casablancá*-t. Sôt… tulajdonképpen… tetszett neki. Lehet, hogy már *minden* tetszik, ami amerikai?

Addigra kivilágosodott, hajnali hat felé járt. Forró fürdôt vett a királyi kádban, miután tízperces vacako-lással rájött: nem forgatni kell a csaptelepet, hanem húzni. Hajat mosott, majd nagy mûgonddal megborot-válkozott. Sejtette, hosszú, nehéz napja lesz, készen állt rá, nem érezte magát gyötröttnek, noha szemernyit sem aludt. Nedves hajjal fázott egy kicsit, magasabbra akarta állítani a fûtést, megtalálta a kilincsszerû fogantyút a falon, jobbra és balra forgathatta, mindkét irányban felzümmögött egy lágy járatú motor, és áramlani kezdett a levegô. Dzsúla a baloldali ív közepére tolta a fogantyút, s várta, hogy bemelegedjék a szoba.

Fél hétkor valaki xilofonozni kezdett a lakásban. Csupán néhány másodperc múltán jött rá, hogy a telefon csöng így - mind az öt darab. Fölkapta az íróasztalit, André szólt bele, rendkívül közelrôl: Gyulus? Szerbusz, kiáltotta Dzsúla megzavarodva, honnan beszélsz? Honnan beszélnék, Budapestrôl, akartam tudni, hogy rendben mennek-e a dolgok? Dzsúla boldogan mesélni kezdte ideérkezése kalandos történetét, elfeledvén, hogy a tengerentúli hívás sokba kerül, André egy ponton közbeszólt: megkaptad *azt* a kétezer dollárt? Dzsúla zavarba jött, ilyesmirôl az ember nem szívesen beszél telefonon, lehallgathatják… Megkaptam, mondta rövid szünet után, azon töpreng-ve, honnét tudhat errôl André, hát… csak nem te küld-ted…? Dehogynem, Zsanpól nem mondta? Ô még nincs itt… nem kellett volna... Majd gazdag leszel, és visszaadod, jelentette ki André.

Letették a kagylót, de nem volt ideje megemészteni André tapintatos nagyvonalúságát - amelyrôl eddig úgy hitte, Zsanpól tapintatos nagyvonalúsága -, újra csöngött a telefon. A vonal végén a szenátorné érdek-lôdött, hogy volna-e Dzsúlának kedve vele reggelizni? Az igenlô választ követô harmincadik másodpercben megérkezett: *háj, Dzsúla!* - arcon csókolta, hadarva magyarázott valamit, amibôl Dzsúla csupán a “reggeli” és a “meleg” szavakat értette. A szenátorné benyitott az ô szobájába is, Dzsúla röstelkedett, mert nem ágyazott be (igaz, le se feküdt). A szenátorné teli szájjal nevetni kezdett, *the air conditioner!* - a fogantyút az ellenkezô irányba hajlította. Ezek szerint hûtöttem fûtés helyett,

állapította meg Dzsúla. Úgy érezte, a szenátorné képében egész Amerika neveti ki. Tûnôdött, hogyan köszörülhetné ki a csorbát, hihetô volna-e, ha kijelentené, hogy direkt hûtött, mert melege volt?!
Ilyesfajta helyzetekbôl majdnem mindig hazugsággal vágta ki magát. Hányszor de hányszor állította számára ismeretlen filmekrôl, színdarabokról, könyvekrôl: per-sze, láttam, igen, olvastam, ó, hogyne! - pusztán azért, mert nem akart tájékozatlannak tûnni, vagy mert igyekezett bevágódni valakinél (fôképpen egy-egy rendezônél), akitôl a sorsa függött. Sokszor megesett, hogy lesújtó (vagy éppen elragadtatott) véleményt mondott olyasmirôl, amirôl még nem is volt véle-ménye, mert érezte, hogy e lesújtó (vagy elragadtatott) szavakat várják tôle az adott pillanatban. Mintha örökösen arra törekedett volna, hogy többnek, szebb-nek, jobbnak, okosabbnak higgyék annál, amilyen, és ez az iparkodás meglehetôsen sok fáradsággal járt.
Egyre több példa jutott eszébe, végül az a régesrégi jelenet, amikor Fehér Kati hirtelen fölkelt mellôle a díványról, vetkôzni kezdett, végül ott állt fölötte meztelenül, telten és diadalmasan, akár egy görög szobor. Marton nem volt képes megszólalni vagy megmozdulni, sejtette, a lány arra vár, hogy ô is levetkôzzék, elfogta a rémülettel keveredô izgalom: Kati is *azt hiszi…* - osztálytársai úgy tudták (tôle…), Marton már túlesett *mindenen*, többször is, ebbôl egy szó sem volt igaz, de nem vallhatta be, éppen most! - úgy kellett tennie, mint aki nem elôször van ebben a helyzetben. Azzal kezdte, hogy a tátva maradt száját becsukta, Kati már mellé térdelt, segített a gombol-kozásban, azután valahogyan megesett a dolog, ô úgy viselkedett, ahogyan a férfiak a ponyvaregények és a filmek ágyjeleneteiben szoktak, a többi Katin múlott.
A szenátorné közben szakadatlanul beszélt, és Dzsúla - tessék, megint ezt csinálom! - minden lélegzet-szünetben helyeselt: *ou, jeee…*
Csöngettek, ami éppolyan éteri hang volt itt, mint a telefon, a szenátorné ajtót nyitott, a folyosón látomás: egy feketebôrû ember, vakító fehér szmokingban, terülj-terülj asztalkámat tolt be a lakásba. Lefékezett a nappali közepén, egymás után emelgette a vörösréz búrákat a tányérokról, s úgy sorolta az ételek nevét, akár egy divatbemutatón a konferanszié a ruhaköl-teményekét, minden fogás után *madame*-nak szólítva a szenátornét (ami azonban *mem*-nek hangzott), jelezvén, tudja, ki az úr a házban. Egyetlen egyszer sem pillan-tott ôrá, levegônek tekintette, épp ezért Dzsúla jól megnézte azt a kerekes asztalt, olyasvalamit keresett, ami a bôséges

választékból hiányzott, ez volt a pirítós. amikor aztán a fekete pincér lazán hajlongva föltette a - költôinek szánt - kérdést: óhajt még valamit, *mem*? - Dzsúla ellentmondást nem tûrô hangon *tószt*-ot rendelt, abban bízva, hogy ez az angol neve, és nyert. Kulloghatott vissza a pasas oda, ahonnan jött, a pirítósért. Amikor hozta, szembogarában égtek a megvetés fehér lángjai; nem baj, apuskám, gondolta Dzsúla, majd megtanulod, hogy emberszámba vegyél… Minden ellenérzés közül a leghamarabb sarjadó s a leghevesebb a kiszolgáltatottak egymás iránti utálata.
Amint asztalhoz ültek, farkasétvágya támadt, min-dent meg akart kóstolni. A szenátorné mosolyogva kínálta a francia péksüteményeket, a jamaikai banánt, a szalonnás rántottát - megemlítvén, hogy abban túl sok a *cholesterol,* de nagyon finom -, a mag nélküli chilei szôlôt, a narancs frissen facsart levét, s természetesen a meleg pirítóst, amelyen egyenletes ragyogássá olvadt a margarin, amelyet ô vajnak hitt. Zabált, két pofára.
Reggeli után a szenátorné magára hagyta. Dzsúla feszülô gyomorral telepedett a videó elé, nézni kezdte a *Játszd újra, Sam!*-et, a közepétôl. A fekete pincér kicsivel ezután tért vissza a romokért, Dzsúla királyi mozdulattal engedte meg, hogy eltávolítsa a kerekeken guruló asztalt.
Pontosan kilenckor nyílt az ajtó, megjött Charlotte, a titkárnô - sovány, feketehajú nô. Kérdezte, mit tehet érte, s amikor ô azt felelte: semmit, felajánlotta, hogy mindenesetre fôz egy kávét. Ciripelt a telefon, Charlotte jelentette, hogy a portás az, *Mr Mertn*-t keresik, a Pramm-pramm (érthetetlen) színháztól, fölküldheti-e ôket. Törékeny testalkatú, bajszos és csokornyakkendôs kis muki érkezett, szürke öltönyben, egy szôke, szintén törékeny testalkatú és ugyancsak szürke férfiöltönyt viselô nôvel, akinek azonban a csokornyakkendô helyén két rézgolyó himbálózott, fémes hanggal csapódva egymásnak minden mozdula-tánál. Mielôtt helyet foglaltak volna, ugyanolyan leplezetlen elragadtatással néztek körül Zsanpól lakásá-ban, mint Dzsúla tegnap, ezt jó jelnek tekintette. Leültek a barokk fotelokba, a térdükre helyezték fekete kazetta-aktatáskájukat, majd kinyitották. A férfi elôvett egy áttetszô, halványzöld borítójú, nagyalakú könyvet, a nô pedig mindenféle papírokat. Hogyan utazott, kedves Dzsúla? Köszönöm, jól. Tulajdonképpen merre van Magyarország? Európában. Persze, de azon belül? Hát... a közepin, Ausztria mellett. Ott szocializmus van?! Igen. És… milyen?
Elmesélte nekik, hogy Kovács bácsit behívatják az elvtársak (*comrades)* a minisztériumba, megkérdezik tôle, no, Kovács elvtárs, mi a véleménye a

szocializ-musról? Az öreg töpreng egy darabig, majd azt mondja: jó. De Kovács elvtárs, nem tudná kifejteni valamivel bôvebben? Az öreg megint elgondolkodik, és azt mondja: nem jó!
Óriási sikert aratott, térdüket csapkodva nevettek. Utána még el kellett mondania, hogyan mûködik a cenzúra Magyarországon; kötelezô-e a párttagság; mi-ként kaphat az ember útlevelet; mennyit keres egy vezetô színész; támogatja-e az állam a színházakat; van-e Nemzeti Színház és milyen darabokat játszik? - válaszai többségét *wonderful*-nak találták. Dzsúla el-vesztette a türelmét: szóval, mi a helyzet az egyfel-vonásosokkal? Egymásra néztek. A férfi ünnepélyesen a dohányzó-asztalra helyezte a nagy alakú könyvet, és azt mondta: ezek wonderful darabok, elô szeretnénk adni, minél elôbb. A szôke nô egyetértô mosollyal bólogatott, szürke szembogarán megcsillant a fény. Bumm! - Dzsúlának a legnagyobb lelkierôre volt szüksége ahhoz, hogy ne kezdjen indián táncba a Watergate Building négyzetberakásos parkettáján, melyet Zsanpól lakásában méregdrága kínai szônyegek takartak. Egyszeriben végtelenül rokonszenvesnek látta azt a madárcsontú férfit, és kifejezetten gyönyörûnek a vézna, szôke nôt. Aki az ô darabjait szereti, rossz ember - rossz asszony - nem lehet.
Jack az *artistic director* a színházban, mondta a nem rossz asszony, ô pedig a *managing director*. Megtár-gyalhatjuk-e a részleteket Faurreau úr távollétében, aki tudomásunk szerint az ön *képviselôje?* - kérdezte az artistic director. Dzsúlát még soha senki nem képviselte (nem tudta, ez azt jelenti: Zsanpól az ügynöke, persze, annak is ugyanígy örült volna). Igen, okosabb, ha ôvele tárgyalják meg a részleteket! - eszébe jutott Zsanpól intelme, hogy ne kötelezze el magát. Az órájára sandított, tíz perce volt még a következô menetig, odalenn a kávéházban. Sajnos, Amerikában a színház haldoklik, magyarázta a szép szôke managing director, az állam alig költ a kultúrára, van ugyan egy alapítvány, amit még Johnson elnök hozott létre, a *National Endowment for the Arts,* de az csak azoknak a színházaknak ad, amelyeknek a vezetôi nagy befolyással bírnak kormányzati körökben, Washingtonban például csak az *Arena Stage*-et támo-gatják, pedig ott elavult színjátszás folyik, ám a bizott-ság tagjai, akik a pénz fölött diszponálnak, nem járnak színházba.
Mintha megérezték volna, hogy Dzsúla ideje lejárt, egymásra pillantottak, cirádás névjegyüket az asztalra helyezték, becsukták a kazetta-aktatáskákat és fölálltak. Dzsúla sokáig vacakolt a bejárati ajtónál a kulccsal, melynek

nem volt tolla, nyolcszögletû csonkban vég-zôdött, azzal kellett volna a lyukba találnia, az artistic director segített, s közben azt mondta: egyre keve-sebben áldoznak a mûvészetre, épp ezért a színház rendkívül hálás Faurreau úrnak, aki ilyen bôkezû ado-mánnyal segít, hogy egy remek magyar szerzô színpadra kerüljön Washingtonban.
Generous donation... - Dzsúlát e szavak szíven szúrták. Beléptek a liftbe. Eddig szó se volt arról, hogy Zsanpól pénztárcája kell a darabok színre viteléhez. Lekonyultan búcsúzott el a mûvészi és a menedzselô direktortól a hallban. Megkérdezte a portást, hogy merre van a hotel kávéháza; mehet az épületen belül és kinn az utcán is, utóbbi a rövidebb, magyarázta a libériás. Kilépett az utcára, amerikai film, már megint: hatalmas autók suhantak mindkét irányba négy sávban, a szembeni épületen villogtak a neonbetûk: HOWARD JOHNSON, nyilván nem a volt elnököt reklámozzák, az különben sem Howard, hanem Lyndon B. A tetôtera-szokon kopár fák álltak fakádakban, szép lehet itt nyáron. Kisütött a nap, olvadozott a hó.
Az osztályon felüli Watergate Hotel csupa márvány halljában diszkrét tábla hirdette a falon: JACKET REQUIRED - öltöny kötelezô. Dzsúla farmerben volt s norvégmintás pulóverben, kis híján visszafordult, ám aztán úgy döntött, szóljon, akinek nem tetszik valami, behatolt a kávéházba. Egy fehér szmokingos pincér állta útját, de Dzsúla nem engedte, hogy megszólaljon, üzleti tárgyalásom van itt! - jelentette ki igen határozottan, azzal a bizonytalan érzéssel, hogy fogalma sincs, kivel fog üzleti tárgyalni, a nevére sem emlékezett, fönn hagyta azt a papírlapot, *From the Desk of Jean-Paul Faurreau de Parcy.* Valaki megérintette a vállát, *Dzsúla?* - tagbaszakadt, himlôhelyes arcú, vele egykorú férfi állt ott, hosszú kese haja lófarokba kötve. Báb vadyok, a *Brook Theater*-tôl yövökh, mondta tört magyarsággal, a névjegyén viszont Bob volt, Bob Pfefferdohle. A hóna alatt ugyanaz a halványzöld borítójú, nagyalakú könyv, mint amilyet Marton az egyenöltönyösöknél látott. Leültek hátul, az emberméretû pálmafák mögött. Báb angolra váltott, a nagyapja magyar-osztrák származású, ô maga Bruck an der Leithán született, onnét keveredett kétéves korában Hollandiába, majd a tenge-rentúlra. Dzsúla megkérdezte, hogy artistic vagy managing igazgatója-e a Brook Színháznak, Báb azt felelte, mind a kettô, és büszkén vigyorgott. Gratulálok. Köszönöm… hogyan utazott, Mr Marty? Jól. Én még sosem jártam Magyarországon, azt se tudom pontosan, merre van Európában. Mindjárt Ausztria mellett, magyarázta Dzsúla rutinosan, ha szemben állunk, kissé jobbra. És milyen ott az élet? Dzsúla neki is

elmesélte Kovács bácsi véleményét a *szocalizmusról*. Báb öblös nevetésben tört ki.
Kávét ittak óriási bögrékbôl, és gyümölcstortára emlékeztetô süteményt ettek. A Színház- és Filmmû-vészeti Fôiskola mûködése; a nem kötelezô párttagság, a három évenkénti útlevél és a vezetô magyar színészek havi átlagjövedelme után Dzsúla a tárgyra tért: mi a pálya az egyfelvonásosokkal? Báb arcára kaján vigyor terült, megérti ô, ha a derék szerzô türelmetlen, maga is írt drámákat régebben, egy szó mint száz, kitûnônek találja a darabokat, készen áll arra, hogy megrendezze mind a kettôt: egy estén játszhatnánk ôket, szünettel, mit szól ehhez a derék szerzô? Mit szólhatnék? - nyögte fölényesnek szánt hangon. Báb atyáskodva a vállára eresztette vaskos ujjait, nem kell hálálkodnod, elvégre ez így mindenkinek jó üzlet! ha Zsanpól állja a szavát és tényleg kiköhögi azt a *generous donation*-t, a Brook Színház szerzôdteti a legjobb színészeket a washingtoni választékból, a legtehetségesebb prem-prámm (érthetetlen) is rendelkezésre áll, légy nyugodt!
Dzsúla nem volt nyugtalan, csak rosszkedvû. Úgy látszik, Zsanpól valamennyi washingtoni színház artis-tic és managing directorát *generous donation*-nal ke-csegtette, ezért támadt ilyen egyetemes érdeklôdés ebben a városban az ô drámaírói mûvészete iránt. E gondolat legalább annyira keserû volt, mint az amerikai kávé. Báb közben az egyfelvonásosok fordítását kritizálta, szerinte túlságosan vegytiszta a szöveg, nem bánná, ha a késôbbiekben végigmennének rajta. Dzsúla szabadkozott, nem biztos, hogy az ô angol tudása ehhez elegendô; dehogynem, mondta Báb, felütötte a zöld borítójú, nagyalakú könyvet, mely a két egyfelvonásos angol fordítását tartalmazta, álomszépen gépelve - Charlotte kezemunkája lehet. *Translated from the Hungarian by Nina Kaufinger.* Dzsúla rögtön odaképzelte Nina Kaufingert, vagyis egy Meryl Streepre emlékeztetô, szabálytalan arcú amerikai szép-séget, amint éppen ôt fordítja angolra, el-elábrándozva szellemi nagysága fölött. Élvezettel nézegette az otthoninál vastagabb és rövidebb, síkos tapintású lapokat, nehéz volt elhinnie, hogy ezek a makulátlan, szinte nyomtatott sorok ugyanazt a szöveget tartalmaz-zák, amit ô odahaza a személyzeti szobában az ócska (csehszlovák) Consul írógépen lekopogott, tele elüté-sekkel és javításokkal. Igyekezett mielôbb befejezni az üzleti tárgyalást Bábbal, abban reménykedve, hogy a példányt nála hagyja. Báb azonban durván a hóna alá gyûrte Dzsúla mûveit, s vitte magával. Érzô lélek nem bánik így egy kézirattal… Dzsúla kifizette a

(hatvankét dolláros!!!) számlát, szívta a fogát, amiért ennyi pénzt kell itthagynia néhány süteményért és két kávéért, de nem volt mit tenni.
Mire visszaért a lakásba, a titkárnô már felszívódott, gépelt levelet hagyva hátra: *Faurreau úr kereste telefo-non, kéri, hívja a (213) 436-5960-on. Ôszinte híve, Charlotte.* Íme, Zsanpól mellett van még egy ôszinte hívem ebben az idegen városban - sejtette, hogy a nô nem gondolja komolyan, de akkor is jólesett. Nekilátott, hogy fölhívja Zsanpólt Kaliforniában. Kérdés, mit kell tárcsázni az otthoni 06 (vagy 00 - ha egy másik állam külföldnek minôsül) helyett. Kiválasztotta a nappali szoba telefonját, a számozott nyomógombokon túl mindenféle - érthetetlen feliratú - billentyûk voltak rajta. Fölemelte a kagylót, hallgatta egy darabig a magyarnál izgalmasabb dallamú amerikai búgást. *What can I do for you?* - szólt bele egy tisztán zengô nôi alt. *Pardon?* - kérdezte ô ütôdötten, mire az a nô (olyan közelrôl jött a hangja, mintha a szomszéd szobában lett volna) kifejtette, hogy ô az *operéjtör,* az iránt érdeklôdik, miben lehetne a segítségére? Hát abban, hogy kiszáll a vonalamból, mert én éppen telefonálni készülök. És mi tartja vissza? Semmi, pusztán csak az, hogy maga beszél hozzám. Akkor minden rendben, így a zengô nôi alt, köszönöm szépen, hogy az AT&T telefontársaságot használta, *legyen nagyon jó napja!* - lerakta.
Dzsúla is, azzal a bizonytalan érzéssel, hogy ezen a nagyon jó napon slemilkedés helyett megkérdezhette volna, miképpen telefonáljon Kaliforniába. Nem baj, a telefonkönyvben benne lesz! - két telefonkönyvet is talált, egy fehéret meg egy sárgát. Mindjárt az elején több oldalnyi apróbetûs szöveg összegezte a tudni-valókat. Nem volt türelme végigolvasni. Mi volna, ha kapná magát, és egyszerûen letárcsázná mind a tíz számot, lesz-ami-lesz alapon? Megint fölemelte a kagylót, ellenôrizte, hogy van-e vonal - volt. Jó, most akkor kezdjük… - odahúzta Charlotte üzenetét, az ujja már indult a kettes nyomógomb felé, amikor egy - ezúttal határozottan szoprán - nôi hang beleszólt: *Good afternoon! Can I help you?* Nem értem, akárhányszor telefonálni akarok, mindig beleszól vala-ki maguk közül! Igen, túl sokáig vár, és olyankor azt hisszük, azért nem tárcsáz, mert valami problémája van, mindenesetre köszönöm szépen, hogy az AT&T telefontársaságot használta, *legyen nagyon jó napja!*
Persze, itt mindig van vonal... - Dzsúla kifosz-tottnak és megalázottnak érezte magát. Kiment az észbontóan fölszerelt konyhába, hogy fájdalomdíjul igyon valamit. Megbámulta a terebélyes, dupla üveg-ajtós jégszekrényt. A bal oldali szárny közepén, a vastag üveglapba ékelve egy

fényes rézcsap meg egy kunkori csô árválkodott. Odatartott egy poharat, óva-tosan elfordította a tekerentyût, majd megszagolta és megízlelte az így nyert folyadékot. Közönséges hideg víz. Aha... ez bizonyára hûtött víz, ivás céljára. Na, és a csô? Tapogatta. Aztán lenyomta. Szürke golyóbisok vágódtak az arcába, az egyik épp a bal szemébe - aú!
Ez volt a jégkocka-automata, bántóan szabályos gömb alakú jégdarabokat gyártott. Dzsúla összeszedte a mûanyagpadlóról a jéggömböket, bedobálta a krómo-zott mosogatóba. Ekkor vette észre, hogy egy táncos léptû bogár grasszál a szekrény peremén. Sôt kettô. Három. Négy… Szakasztott úgy néztek ki, mint oda-haza a svábbogarak, bár talán egy árnyalattal világosabb színnel. Svábbogár a Watergate Buildingben? a mosogatógép és a dupla üvegajtós jégszekrény közt? Na ne... Amint a bogarak észrevették ôt, sietôsebbre fogták vonulásukat, beiszkoltak a lefolyóba. A moso-gató fölött nagyméretû kapcsoló volt, mûanyag talap-zatán azzal a felirattal: *garbage disposal*. Ez meg mi a frász? Lekattintotta, abban a pillanatban zakatolás kezdôdött a mosogató szifonjában, a morgó, daráló hangból rájött, a lefolyóba dobott jéggömböket ôrli valamiféle szerkezet, valószínûleg a bogarakkal együtt. Klassz... - kikapcsolta, visszamenekült a nappaliba. Falusi kislány Pesten, vagyis Washingtonban…
Xilofonozott a telefon. Kongó férfihang: *Hájszô, számmisztö Másztószez hikámztu szíjje!* Tessék? Az illetô megismételte ezt a mondatot (ha ugyan mondat), szakasztott ugyanolyan sebességgel, Dzsúlának másod-jára sem sikerült kihámoznia egyetlen szót sem. Kérte, kezdje elölrôl, lassabban; az illetô megtette, de hiába. Dzsúla nem merte bevallani, hogy harmadszorra sem érti, azt mondta neki: *Thank you!* - gyorsan letette a kagylót. Eltelt néhány perc, mire tucatnyi próbálkozás után a visszaidézhetô foszlányokból sikerült restaurál-nia, akár a régész egy etruszk vázát a pindurka cserepekbôl: *Hi Sir, some Mr Mász-Mosz* (érthetetlen) *says he comes to see you!* Halló, bizonyos Mr Mász-Mosz (érthetetlen) úr azt mondja, hogy önhöz jött! - közli ezt nyilván a portás. Mr Masto? Mr Mostow? Mr Mashto?
Már csöngettek, s ô indult ajtót nyitni, amikor eszé-be jutott, hogy megnézhette volna a *schedule*-ban. Sovány, csavargó külsejû, himlôhelyes - vagy hor-zsolásos - arcú fekete (néger, na!) állt a küszöbön, pontosabban a folyosó süppedôs padlószônyegén, töröl-gette a cipôje talpát. Nick *Valami*-nek hívták (Masto? Mostow? Mashto? - majd a névjegyébôl kiderül), a *Black Coffee Theater* mûvészeti igazgatója ô. Fekete-kávé Színház... ez tetszett Dzsúlának, mindjárt megkér-dezte Nicktôl, hogy inna-e egyet? Ô a

maga részérôl sosem iszik kávét, mondta a férfi, árt az arcbôrnek. Dzsúla megállta, hogy ne pillantson a ragyaverte orcájára, és ne nevesse el magát.
Nick gyanakodva nézett szét Zsanpól lakásában, valószínûleg érezte, hogy Dzsúla nem tartozik ide, furdalhatta a kíváncsiság, hogy akkor milyen alapon van itt. Ezt néha ô is megkérdezte önmagától. Rátértek a merre-van-Magyarország?-ra, majd pedig a mi-a-hely-zet-a-fajgyûlölettel-a-vasfüggönyön-túl?-ra.
Csöngettek. Az ajtó elôtt a fekete pincér toporgott - persze, hiszen Zsanpól ebédet is rendelt -, egy még nagyobb terülj-terülj asztalkámmal, rajta a tányérfedô vörösréz búrák, a metszett kristály poharak, a hímzett damaszt szalvéták… Középen két csavart gyertya, kifényesített ezüst (vagy annak látszó) tartókban. Zajtalanul betolta ezt az egészet - elôrelátó volt az építész, nem tervezett küszöböket. A feketekávé direktor összevont szemöldökkel figyelte, amint a hibátlan fehér szmokingot viselô - hm - színtársa elrendezgette az evôeszközöket, meggyújtotta a gyer-tyákat, odaigazított két széket az asztalhoz, udvaronci mozdulattal jelentve ki: *Enjoy!*
Dzsúlának nem volt kétsége afelôl, hogy élvezni fogják a majonézes rákot, a háromszögletûre vágott, vaskos bélszínt, a héjában megsütött, alumínium-papírba csomagolt krumplit, illetve a tejszínes földi-epret. Köszönöm, elmehet, mondta a pincérnek azon a hangon, amelyet utoljára egy tévéjátékban alkalmazott, gróf Belényessy Kázmért alakítván. *Asszír!* - kaffogta a pincér (yes, sir! - fordította magában Dzsúla) a feketekávé direktorra sandítva, színtársát még Dzsúlánál is jobban gyûlölte.
Prímán esztek ti itt a Watergate-ben! - jegyezte meg a feketekávé direktor, amint az elôétellel végzett, hangjában vibrált az irigység. Dzsúla azután megtud-hatta a Black Coffee Színházról, hogy *tulajdonképpen* nincs rossz helyen, metróval is megközelíthetô egy *kis* sétával. Sajnos, a negyed az utóbbi években elszlam-mosodott, a színházat az ottani fekete közösség számára hozták létre, a társulat és a közönség valamennyi tagja fekete. És mi a helyzet a szerzôkkel? - kérdezte ô. Ó, mindenféle darabokat játszunk, már csak azért is, mert nincsen túl sok fekete drámaíró. Dzsúla mindkét darabjának három szereplôje van, a *Víziló*-ban a cím-szereplôn túl fellép egy kismadár és egy varangyos béka, a *Halak*-ban egy harcsa, egy angolna és egy ebihal. Mindezek veszélyben forgó élôlények. Amennyiben fekete színészek adják elô, úgy a kisebb-ségi lét nyomorúságáról fognak szólni a darabok, mondanivalójuk még erôsebb lesz.

Hát... ôszintén szólva… érdekes ötlet… de… - Dzsúla próbálta elképzelni a vízilovat egy kövér - hm - néger megszemélyesítésében, nehezen ment. A feketekávé direktor gyôzködni kezdte: a víziló ugyebár Afrikából származik, csakúgy, mint a *niggerek* (ô bezzeg habozás nélkül kimondta, de neki szabad), tehát éppenséggel az volna a furcsa, ha nem fekete színész játszaná, hal, madár és varangyos béka pedig minden kontinensen és minden színben akad. Ezt az érvelést Dzsúla elfogadhatónak találta, ám azért nem kötelezte el magát. Zsanpól e színháznak is meglengette a nagylelkû támogatás lehetôségét. Miért *pont* a feketéknek ne ígérte volna?! - nem fajgyûlölô.
Mire Dzsúla kissé megbarátkozott a gondolattal, hogy hôseit feketék alakítsák, befutott a *Trees in Blossom* - Virágzó Fák - Theater képviseletében két rakott szoknyát és fehér blúzt viselô lányka. Kínainak nézte ôket, de mint kiderült, dél-koreaiak, s nemcsak azért tûntek olyan egyformának, mert dél-koreaiak, hanem mert ikrek. Fülbemászó keresztnevüket nehéz feledni: Do, illetve Re. Olyan különös kiejtéssel beszél-tek, hogy az elsô néhány percben e két szolmizációs hangon kívül Dzsúla egy betût sem értett. Amint kezdte megszokni az elharapott szótagokat és a dallamos magánhangzókat, rájött, Do és Re azt szeretné, ha a Virágzó Fák társulatának *sárga* színészei adnák elô a két darabot. Valamennyien dél-koreaiak, így hát az észak-koreai szocialista diktatúra paródiáját tenné színpadra Do - a Trees in Blossom fôrendezôje -, elvégre a szerzô maga is egy szocialista diktatúrában írta a darabokat az úgynevezett Keleti Blokkban. Re - a társulat sztárja - játszhatná a víziló illetve a harcsa szerepét.
Dzsúla elgondolta, milyen kínos sajtóvisszhangja lenne a Keleti Blokkban ennek a produkciónak, úgy érezte, okosabb, ha ettôl eltekint. A két ébenfekete szempárban az üldözött forradalmárok elszántsága csillogott, várták a választ. Nos, én speciel a vízilovat mindig férfinak képzeltem, mondta Dzsúla. *Férfi sovinizmus!* - vetette ellene Re, a Virágzó Fák sztárja. Do, a Virágzó Fák fôrendezôje, megmagya-rázta, hogy a darabok szexuális vonatkozásait *termé-szetesen* amúgy is kihagynák, az ilyesmi nem színpadra való, errôl ugyan még nem beszéltek, de fölteszi, hogy Mr Feru is egyetért. Ki az a Mr Feru? *Mr Feru,* ismételték kórusban, az elôadás szponzora! - e dél-koreaiak nem tudták, hogy a Faurreau *Foró*-nak ejtendô.
Kezdte gyanítani, hogy a másnapi *appointment*-jei között valószínûleg felbukkannak majd a további kisebbségek színházainak képviselôi. Nem

tévedett. Jöttek a puerto-ricóiak, a víziló szerintük kizárólag spanyolul beszélhet; az indiánok társulatánál viszont az állatok a leigázott rézbôrûeket jelképeznék; az ara-boknál a halak számára a szárazföld a gyûlölt Izrael volna; a zsidó színházban viszont az állatellenes kül-világ azonosulna az antiszemitizmussal; és így tovább, természetesen mindig Zsanpól kecsegtetô *generous donation*-ja az a mézesmadzag, melyrôl egyetlen má-sodpercig sem feledkezik meg az artistic és managing directorok serege.
Negyed ötkor telefonált a szenátorné, hogy találkoz-zanak az ô *penthouse*-ában. A *Penthouse*-ról Dzsúla eddig úgy tudta: szexmagazin, megnézte a szótárban: 1. elôtetô, tetôtoldat, toldaléktetô 2. US <felhôkarcoló lapos tetejére épített házikó>. 3. védôtetô, fészer. Dzsúla fölvette Zsanpól egyik fehér szmokingját, aztán felment a szenátornéhoz. Azt a pazar, kétszintes, két hálószobás és három tetôteraszos lakást aligha nevez-hette volna tetôtoldatnak, felhôkarcoló lapos tetejére épített házikónak vagy fészernek. Maradt a penthouse.
A liftbôl ezúttal nem a *foájé*-ba, hanem több szinttel lejjebb, a hatalmas, zegzugos parkolópincébe ereszked-tek le, mely ôt a Kárpát utcai pártgarázsra emlékeztet-te, ahol egyszer - ismerôs ismerôse révén - gyors-segélyben részesítették népi demokratikus márkájú autóját, melybôl népiesen és demokratikusan folyni kezdett az olaj. Rövid töprengés után rájött, hogy miért juttatja eszébe ez a *hóh* elegáns helyszín azt a koszladt mûhelyt: a kocsik zöme itt is, ott is fekete volt. A hatalmas amerikai autók között Mérienné - Volvo létére - viszonylag szerényebb méretûnek tûnt, s mélykék színével is kirítt a többi közül
A feketérôl Dzsúlának eszébe jutott a fehér, vagyis a szmoking, beléhasított: a *schedule* szerint *nem* az ötórai partyra kellett volna felöltenie a *dinner coat*-ot, hanem a nyolcórai fogadásra + vetítésre. Ekkor azonban már kisuhantak a garázsból, melynek vastag acélkapuja önmûködôen és zajtalanul tárult föl. Ajjaj... ezért hüledezett a szenátorné, amikor meglátott, gondolta. Bocsánat, makogta, eltévesztettem… *Iksz kjúzmi?* - így Mérienn. Összeszedte minden grammatikai és stilisztikai képességét, hogy tudtára adja, nem teljesen hülye, csak összekeveredtek zúgó agyában a programok és Zsanpól instrukciói, mentségére szóljon, hogy amióta az Újvilágba érkezett, még szem-hunyásnyit sem aludt a nagy izgalom miatt. A szenátorné bólogatott, érthetô, ami pedig a dinner coatot illeti, *never mind*, ez itt Amerika, mindenki úgy öltözködik, ahogyan kedve tartja, Zsanpól kissé túlzott jelentôséget tulajdonít a formaságoknak, no persze, ô francia.

A Georgetown Egyetem *Drama School*-jának félév-nyitó bulijára voltak hivatalosak, zömében huszonéves fiúk és lányok álldogáltak a boltíves teremben körbe-rakott svédasztaloknál, többségük térdig nyúló szvet-terben és farmernadrágban, ráadásul a farmerok zömén vízszintes hasadékok éktelenkedtek térdtájon. Na, kisfiam, állapította meg Dzsúla Marton, a magyar színész, épp úgy festesz, mint majom a köszörûkövön. De - ahogyan a szenátorné megjósolta - senki sem akadt fönn azon, hogy erre az egyetemi partyra Luxemburg grófjának öltözött.

A *Dean* beszédet mondott, arra biztatván az egybe-gyûlteket, hogy dolgozzanak ugyanolyan keményen a második félévben, mint az elsôben. A bronzbarnára sült férfi narancssárga viharkabátban volt, mintha most lépett volna a szárazföldre egy halászbárkából. Késôbb kiderült, hogy a Cape Cod nevû félszigeten (Massachu-setts) van hatalmas háza, onnét néha csakugyan a mo-torcsónakján érkezik (persze, nem télen) a Chesapeake öbölben lévô második házához, ahonnét egy rozzant katonai dzsipen hajtat az egyetem campusa mellett lévô harmadik házába. Kurva anyját.

Megkezdôdött az evészet, kiscsoportos dumapartikra oszlott a tömeg. Mérienn bemutatta ôt a professzorok-nak: Dzsúla Marton, híres színész, rendezô és drámaíró Magyarországról, itt is mûsorra tûzik a darabjait, több színházzal folynak a tárgyalások! Idôsebb és fiatalabb professzor urak szorongatták a tenyerét, WON-DERFUL! Záporoztak a nevek, ilyen mennyiségben képtelenség megjegyezni, a többség a kezébe nyomta a kártyáját, várván, hogy viszonozza a gesztust, feje-delmi szmokingjával tökéletesen ellentétesnek tetszett, hogy neki nem volt *business card*-ja.

Egy ösztövér, negyven körüli, a kelleténél nyájasabb és kopaszabb színész-tanár megkérdezte, beleegyez-ne-e, hogy a laboratóriumban fölvételt készítsenek az akcentusáról, a Drama Schoolnak óriási kiejtésgyûjte-ménye van kazettákon, de a magyaros hangsúlyozás még hiányzik belôle. Egy vérpirosra rúzsozott asszonyság sokáig szorongatta a kezét, mondván, hogy ô bolgár származású, mindig szerette a magyar színé-szeket, *including the Gabor girls, you know!* - kacsingatott. Dzsúlának fogalma se volt, miféle Gabor görlökrôl beszél. Egy idôsebb, potrohos úr (a rendezés tanszak vezetôje) járt már Magyarországon, Bécsbôl ruccant át a barátnôjével, Budapest WONDERFUL, bár a *Hotel Geller*-ben át akarták vágni ôket a számlával, viszont itták azt a felejthetetlen magyar bort, melynek a neve pillanatnyilag nem jut eszébe, várjunk csak, úgy hívták: *Bull Blood!* - Martonnak eléggé lassan esett le a tantusz, hogy az Egri bikavérrôl van szó.

Mérienn odaterelte a *dean*-hez is, közölte vele, hogy hamarosan Dzsúla Marton drámáinak sikerétôl lesz visszhangos a város és egész Amerika; a napbarnította férfi megbocsátón mosolygott, amolyan láttunk-mi-már-karón-varjút arckifejezéssel, megkérdezte, volna-e kedve elôadást tartani a Drama School hallgatóinak arról, hogy milyen a színház és a színházi élet a vasfüggönyön túl. Szívesen. A férfi eltûnôdött, aztán közölte, hogy tudna ezért fizetni mondjuk száz dollárt, ami nem sok, de azért több a semminél. Dzsúla épp egy darabka rokfortos szendvicset majszolt, és amikor a száz dollár elhagyta a dean száját, az izgalomtól elszorult a torka, köhögnie kellett, sajt- és kenyér-darabkák - megannyi parányi lövedék - záporoztak a dean narancs-sárga viharkabátjára, ónos esôként kopogva a merev anyagon. Bocsánat! - lihegte, nem tudta, hogyan magyarázza el, milyen sokat jelent számára az a száz dollár, legelsô keresménye ezen a kontinensen. Magyarázat helyett azonban hosszú másodpercekig csak harákolt, miközben egy szalvétával tisztogatta a dean viharkabátját. Nyugi, hárította el a férfi, ez amúgy is vízhatlan.
Dzsúla a megivott boroktól kissé szédelgett, kezdte elveszíteni a fonalat az angol nyelv erdejében. Csak akkor élénkült föl, amikor rádöbbent, hogy az a holló-fekete hajú s ugyanolyan színû bôrnadrágban feszítô nô - orrában arany(ozott?) karikával -, aki már hosszabb ideje beszélt hozzá, nem más, mint Nina Kaufinger! ô fordította Dzsúla két darabját angolra. Látszott a parányi lyuk, melyen a karika behatolt, istenem, kifúratta! pénzt adott érte! most már akármit csinál, ottmarad a rés… mi a helyzet, ha fújja az orrát? kisüvít a pici hézagon a légnyomat? vagy esetleg a… hm… - igyekezett elhessegetni ezt a képzetet, mert amúgy vonzónak találta Nina Kaufingert, akinek az egyik szeme zöld, a másik mélybarna árnyalatú volt. Meg is mondta neki. Nagy dolog, felelte Nina Kau-finger, zöld kontaktlencsét hordok, az én egyénisé-gemhez a zöld illik, viszont a balt elvesztettem, itt, ebben a teremben, de te vagy az egyetlen, aki észrevette! - hosszú (mû?)szempilláit félárbócra eresztette, s hirtelen kivette a jobb szemébôl a másik kontaktlencsét, egyensúlyozta a mutatóujja begyén azt a pirinyó, zöldesen áttetszô korongot, melynek homorú öblében egy csöpp víz - vagy inkább könny - csillogott. Szép vagy, mondta Dzsúla. Nina Kaufinger szempillái fölemelkedtek, én már csak egy sötét foltot látok belôled.
Nina aztán a darabok fordítására terelte a szót, sokat bajlódott a beszélô nevekkel és a helyszínekkel, például nem tudta eldönteni, mit ért a szerzô az “állatok er-dejé”-n. Dzsúlának összpontosítania kellett, hogy meg-értse:

Nina Kaufinger az *állatkert*-re gondol, ahol a *Víziló* cselekménye játszódik. Ajjaj, tud ez a nô egyál-talán magyarul? Nem, a maga részérôl egy szót sem ért magyarul, mesélte Nina Kaufinger, románból szokott fordítani, furcsállta, amikor de Parcy úr ôt kérte föl erre a munkára. Meg is mondtam neki, hogy én ugye román származású vagyok, nem pedig magyar, de Parcy úr azonban megnyugtott, nem számít, majd készíttet nyers fordítást, így is lett, késôbb aztán rendszeresen konzultáltam Kovaksz úrral! - úgy ejtette ki ezt a nevet, mintha Dzsúlának tudnia kéne, kirôl van szó.
Kovaksz úr a Watergate Hotel éttermének magyar származású pincére volt, gyakran szolgálta ki Zsanpólt, onnét az ismeretség, mesélte a szenátorné. Az “állatok erdeje” jelezte, hogy Kovaksz úr angolsága (vagy magyarsága) bizonyára hézagos, nyilván félreérté-sekben (mi lehet a *leiterjakab* angolul?) gazdag a darabok angol változata, mihamarább el kéne olvasnia. Fûzni kezdte Nina Kaufingert, négyszemközti találko-zót akarván kicsikarni a fordítás átnézése végett, egyre töredezettebben fejezte ki magát, nem jöttek a szájára a szükséges igeidôk és szavak, a franc! fogok én körül-ményeskedni, éppen angolul! - egyenest a tárgyra tért, elkérte a telefonszámát, a lány kissé meglepôdött, de odaadta a névjegyét, másnap estében maradtak. Addigra már Mérienn jelezte, hogy menniük kéne, Marton búcsúzóul arconcsókolta Nina Kaufingert, egy pillanatig érezte az orrkarikája hûvös érintését a járomcsontján.
A lakásban Zsanpól várt rájuk. Te itt? - visított föl Dzsúla boldogan, természetellenes fejhangon. Naná, majd a Fehér Házban, mondta Zsanpól angolul, ebben a pillanatban léptem be, tette hozzá franciául. De jó, hogy megjöttél, Zsanpi! - ciripelte a szenátorné vékony hangon, angolul. Dzsúla úgy érezte, rögtön megzavarodik, ha nem kötnek ki egy nyelvnél, örülök, hogy vissza vagy itt, makogta, nyelvtanilag ugyanolyan kuszán, mint érzelmileg. A hála forró rohamai dön-gölték az ereit, szívesen elmondta volna Zsanpólnak, milyen sokat köszönhet neki, de félt, mindez úgy hangoznék, akár egy ügyetlen szerelmi vallomás.
Mérienn fölment átöltözni, Zsanpól pedig zuhanyoz-ni. A szenátorné vakmerôn kivágott fekete csipke-estélyiben került elô, csontos vállán feszült a barnára fakult bôr. Már kiléptek a folyosóra, amikor Zsanpól végigmérte Dzsúlát, s megragadta a zakója hajtókáját: a fehér Kaliforniába való! vagy pincérnek! Dzsúla elvörösödött, rohant átöltözni Zsanpól fehér szmo-kingjából Zsanpól fekete szmokingjába.

Na, hogyan mennek ügyeid? - kérdezte Zsanpól, a kocsiban. Dzsúla akadozva mesélni kezdett az összes artisztik és menidzsing direktorokról, akik mind Zsan-pól nagylelkû pénzadományára várnak. Nem baj az, mondta Zsanpól, ha az ember akar valamit, elôször adni kell, csak azután lehet kapni, így van ez minden szakmában, a befektetés csak késôbb térül vissza, miért volna másképp a mûvészetben? De mire jó neked, ha befektetsz az én színdarabjaimba? Ha majd híres drámaíró leszel, visszafizeted. Na igen… mi van, ha nem leszek híres drámaíró? Hát, egy okkal több, hogy erôlködjél!
Igaza van, gondolta Dzsúla Marton, magyar színész. Miért ne bízhatna az ember önmagában? miért kéne azon szorongania, hogy mi történik, ha nem sikerül? sikerülnie KELL, és kész.
Itt kiteszünk, mondta Zsanpól. Legalább tizenöt-emeletes csupaüveg épület elôtt fékezett le: ez a *Washington Times!* - színpadias mozdulattal mutatott a bejáratra. Ha vége az interjúnak, gyere utánunk a Kennedy Centerbe!
Szólíthatsz Líszának! - ajánlotta Miss Elisabeth Thomson, az újságíró, húsz év körüli, farmernadrágos, legalább negyvenkettes férfiinget viselô, apró termetû lányka; szólíthatsz Dzsúlának, mondta ô. Olyasfajta tárgyalóban ültek le, amilyenben az amerikai ügyvéd szokta fogadni az amerikai gengsztert a filmekben. A lány, akit ô Líszának szólíthatott, pici magnót húzott elô a zsebébôl, a füstszínû üvegasztalra helyezte, a gomb nagyságú mikrofont Dzsúla (immár fekete) szmokingja hajtókájára csíptette. Készen vagy? - választ nem várt, rögtön egy olyan kérdéssel indított, amelyre nehéz volt felelni: mekkora színész vagy te Magyarországon, Dzsúla? Hát, úgy ekkora! - arasz-nyit mutatott a kezével. Wonderful! - örvendezett Miss Elisabeth Thomson; helyben vagyunk, gondolta Dzsúla. Vasfüggöny. Cenzúra. Kötelezô-e a párt-tagság. Hány színház van Budapesten. Állami támo-gatás. Jegyárak és társulati létszám. Dzsúla Marton szerepei és darabjai (nem merte bevallani, hogy nincs más, csak ez a két egyfelvonásos, hazudott magának két egész-estés darabot).
Kilépett az utcára, jeges szelek fújtak, úgy érezte, lefagynak a végtagjai, ha nem talál azonnal egy taxit. A *doorman* utána jött, hogy segíthet-e. Tudna hívni egy taxit? A doorman a nyakában lógó sípba fújt, e fülsiketítô hangra azonnal odagördült egy hatalmas autó, Dzsúla gyorsan beült, a Kennedy Centerbe! - amikor a kocsi nekilendült, látta, hogy az az ember ott a járdán az öklét rázza utána. Mi baja lehet? - kérdezte félhangosan önmagától; nem adtál neki borravalót, mondta a sofôr segítôkészen. Ja... azt elfelejtettem.

Tisztán érezte, mit gondolt róla a sofôr (meg a doorman): szmoking van, stílus nincs. Nem baj gyerekek, ti meg nyaljatok be! - e velôs javaslattal a maga részérôl lezárta az ügyet. Elszunyókált, arra rezzent föl, hogy a sofôr szólongatja: a Kennedy Center, uram! Emlékezett még az iménti afférra, tizenöt dollárt mutatott az óra, ô húszat adott, látta a sofôr arcán, hogy ez meg túl sok, istenkém, hosszabb távon kiegyenlítôdnek a dolgok, osszák el...

A Kennedy Center tégla formájú épülete úgy nézett ki, mint a Népbiztosok Tanácsának székháza Moszk-vában, avagy a Kultúra és Tudomány Háza Varsóban, nyomasztó méretek, terebélyes oszlopok, rengeteg szürke mûmárvány. Aggódott, beeresztik-e, nem volt nála meghívó, de akadálytalanul léphetett a mélyvörös bársonyszônyegekkel borított, hosszúkás elôtérbe, ahol Kennedy elnök fogadta, sötét és göcsörtös fejszobor-ként. Merre lehet a vetítés + fogadás? A túloldalon még elképesztôbb nagyságú elôcsarnokba jutott, onnét pedig egy félhomályos - pályaudvarnyi - színház-terembe. Csak az irányfények égtek. Úristen, mekkora nézôtér... legalább háromezer ember befér. Talán több is. Elôresétált a színpadig. Szürke balettszônyeg… Oldalt a rendezôi asztal és a színpadra vezetô gyalult falépcsô jelezte, napközben próbák folynak itt. Dzsúla Marton magyar színész föllépett ezekre a világot - de legalábbis Amerikát - jelentô deszkákra, lenézett az üres székek ármádiájára, majd belekezdett a nagy-monológba a *Julius Caesar*-ból: TEMETNI JöTTEM CÉZÁRT, NEM DICSÉRNI! *Iksz kjúzmi?* - cejg-nadrágos férfi szólt ki a járásból, az ügyelôpult mellôl. TALÁLKOZUNK FILIPPINÉL! - mondta neki magya-rul, mert tiszta szívébôl akarta, hogy viszontláthassák ezen a színpadon, jelmezben és reflektorfényben. Iksz kjúzmi? - ismételte a férfi tétován, de ô már a nézôtér tompa homályába burkolózva iszkolt vissza az elôtérbe. *Ikszkjúzmízzál* csak, gondolta, jön még kutyára dér.

Amint kilépett a túlsó oldalon a párnás csapóajtón, szemen vágta a fény, s fülön a zaj: a fogadás kellôs közepébe csöppent. Tömérdek ember hullámzott a gigantikus csillárok fényzuhatagában, a férfiak szinte kivétel nélkül fekete szmokingban. A pincérek persze fehérben. Keresni kezdte Zsanpólékat, s ahogyan nyo-makodott a terem közepe felé, szembetalálkozott egy fehér szmokingos alakkal, aki olyan segélykérôn nézett rá, hogy ô önkéntelenül biccentett neki. Az illetô visszaintett, nagyon elveszettnek és magányosnak tûnt, talán senkit sem ismer itt, ráadásul *fehér* szmokingot húzott a barom…

Elôször a szenátornét vette észre, a ráksalátás tálak-nál, azután Zsanpólt, aki valamiféle koktélt ivott, piros-fehér folyadékot, távcsônyi hosszúságú pohárból, egy megnyerô külsejû, bár kissé alacsonytermetû fiatalember társaságában. Zsanpól azonnal bemutatta ôket egymásnak: Ivó Marin-ics-pics (a név második fele érthetetlen), színész, Dzsúla Marton, drámaíró és színész. Az alacsonytermetû srác nem nyújtott kezet, igaz, ahhoz le kellett volna tennie a koktélos poharat vagy a tonhalas szendvicset. Örülök, hogy megismer-hettelek, mondták szinte egyszerre mind a ketten.
Mérienn karonragadta Dzsúla Martont, sok fontos ember van ebben a teremben, akiket meg kell ismerned! - húzta magával, s ahogyan a Georgetown Egyetem partiján, ismét záporozni kezdtek a nevek és a névjegyek. Mire visszaértek kiinduló pontjukra, az emberek kört alkottak, a többség ütemre tapsolt, kósza énekszó is hallatszott. Dzsúla elôrenyomakodott, sarká-ban a szenátornéval. Az embergyûrû közepén Ivó Marin-ics-pics és Zsanpól *sztepptáncolt*, duettként kart a karba fonva, nekivörösödve, ingujjra vetkezve. A szenátorné tapsikolni kezdett, vékony teste szélfútta nádként ingott jobbra-balra, követvén a pattogós ritmust. Zsanpól észrevette Dzsúlát, odakacsintott: *Tu peux faire la claquette?* - kérdezte. Marton még sosem hallotta a *claquette* szót, mégis világosan értette a kérdést: tudsz szteppelni? Kicsit tudott, de esze ágában sem volt hülyét csinálni magából ennyi amerikai szeme láttára. Zsanpól odarángatta maga mellé. Dzsúla szája idétlen vigyorba csúszott, na neee... nem fogok én itt... errôl nem volt szó!
Tshardash! - ripakodott rá Ivó Marin-ics-pics, taszigálni kezdte a (mû?)márvány kövezeten, kettôt jobbra, kettôt balra, ez tetszett a népnek, még szilajab-bul csapkodták össze a tenyerüket, itt-ott bravóztak is. Járták a csárdást, Zsanpól vezényelt egy darabig, majd elordította magát: *Hölgyeim és uraim, Dzsúla Marton, Magyarország, Ivó Marin-ics-pics, Jugoszlávia!* A közönség ujjongott és tapsolt. A bonyolult nevû szerb-horvát színész ekkor végre elengedte magyar kollé-gáját, s úgy hajlongott, mintha színpadon állna. Dzsúla Marton mit tehetett volna? letörölte a homlokáról a verejtéket, és ô is meghajolt.
Amikor hazaértek Zsanpól lakásába, Dzsúla foszlott rongycsomónak érezte magán a fekete szmokingot, bezárkózott a szobájába, átöltözött. Szívesen beszélge-tett volna még egy kicsit Zsanpóllal, de mire visszaért a nappaliba, hûlt helyét találta. Égtek az összes lámpák, eloltogatta ôket. Másnap kiderült, hogy Zsanpól szánt-szándékkal hagyja úgy valamennyit. Szereti,

ha égnek. Dzsúla indult, hogy lefeküdjék, életem leghosszabb napja volt ez, gondolta. Amikor Zsanpól háló-szobájának ajtaja elôtt haladt el, a kiszûrôdô hangokból megértette, hogy Ivó Marin-ics-pics itt maradt éjsza-kára. Méghozzá… tehát... ezek szerint... - próbált gyorsan kieszelni valamiféle hihetô magyarázatot, de nem sikerült, el kellett fogadnia, akármilyen ünnep-rontóan hangzott, hogy Zsanpól, hm, buzi, és ez a szerb-horvát pedig az izéje... párja.
Na és. Mi van akkor, ha buzi? Semmi közöd hozzá. Attól még nagyon rendes ember lehet. Hacsak nem azért támogat annyira... azért szeret oly nagyon... azért ilyen gáláns, mert... - igyekezett eloszlatni e kínzó gondolatot. Végtére is ha akarna valamit, nyilván nem tartaná itt Marin-ics-picset éjszakára, hanem... Á, hülyeség. Állítólag a buzik sokkal hûségesebbek egymáshoz mint... mint a nem-buzik. Hirtelen tört rá a roham, öklendezni kezdett, föltolult minden, amit aznap evett-ivott, rohant a fürdôszobába, ott aztán - amint a szemébe ötlött a helyiség fényûzô berendezése - sikerült úrrá lennie önmagán. Ilyen luxusfürdô-szobában mégsem okádhat az ember. A széles tükörben egy idegen férfi állt vele szemben, arca elkínzott, a haja tiszta ôsz!!! Megôszülhet az ember egyetlen nap alatt? Olvasott már ilyesmirôl… vizsgálgatta a hajzatát, semmi kétség, egészen megderesedett kétoldalt és fönt, középen. Úgy tetszik, Amerika öregít.
A következô hónap során száz évvel lett idôsebb Dzsúla Marton, magyar színész, aki a véletlenek összjátéka folytán úgy mutatkozott be a washingtoni közönségnek, mint Dzsúla Marton, magyar drámaíró. Zsanpól szélviharos sebességet diktált, s mire Dzsúla Marton, magyar ember, észbekapott, már a premier-banketten várta az enyhén kapatos társulattal és rendezôvel a lapok hajnali kritikáit. Csupán egyvalaki nem izgatta magát: Zsanpól, ô ismét táncolt, ezúttal polkát - abban az étteremben lengyel zenekar játszott.
Dzsúla Marton a próbák szûk három hetét a pattanásig feszülô izgalom fénygömbjében élte át, ideje javát a Nina Kaufingerrel vívott viták emésztették föl. Nina minden egyes általa papírra vetett angol szót sértett oroszlánként védelmezett, még a nyilvánvaló félrefordításokat is. Dzsúla hamar belátta, hiba volt, hogy mindjárt az elején lefeküdt vele, megint bebizo-nyosodott: ha az ember egy nôt rávesz *arra,* utána már kevés az esélye, hogy bármi másról meggyôzhesse. Olyan ez, mintha a nôk a testiséggel jegyet váltanának maguknak a saját akaratukhoz, úgy

okoskodván: na jó, EBBEN engedtem, minden másban te fogsz… Nina Kaufinger alaposan kihasználta helyzeti elônyét: nem-csak románul tudott jobban Dzsúlánál, hanem angolul is. Egy nyelvhez nem konyított: a színpadéhoz (persze, a magyaron kívül). Dzsúla fülének akkoriban még minden angol mondat zeneként hatott, s amikor Nina Kaufinger fölolvasta neki a darabját, legszívesebben sikongatni kezdett volna az élvezettôl, úgy, ahogyan Nina Kaufinger sikongatott, valamivel korábban, rajta lovagolva. Tenyérnyi, többszínû tetoválás volt a lány vállán: SZERELMESKEDJ, NE HÁBORÚZZ! - a föl-irat egy középkori angol pajzson virított, zöld levelek gyûrûjében. Ehhez képest az orrkarika szinte kispolgári látvánnyá szelídült. Ó, én nagyon vad kamasz voltam, mondta Nina Kaufinger.
George Wallach, a *Grandstand Stage* artistic direc-tora, Martonnal egykorúnak látszott, ám csak két éve szerzett diplomát a Columbia Egyetem drámaiskoláján. Vajon miért? - Dzsúla Martonnak már csak a bemu-tató után jutott eszébe, hogy e kérdést föltegye. Pedig a válasz igazán egyszerû. George Wallach seggfej volt, ez a leghelyesebb szó vele kapcsolatban. Zsanpólt szakkifejezések könnyûlovasságával kábította el, no meg azzal a diszkrét ígérettel, hogy Marin-ics-pics jelentôs szerepet kap valamelyik egyfelvonásosban. Ezt Dzsúla nem bánta, mert noha Marin-ics-pics színészi képességeit nem ismerte (attól, hogy buzeráns, még lehet zseniális, és viszont), remélte, Zsanpól így kétszeresen érdekelt az elôadás sikerében, tehát minden erejével azon lesz, márpedig az ô *minden ereje* több millió dollárnyira becsülhetô.
Már az *audition* - a szereplô-válogatás - napján kiderült, hogy George Wallach seggfejsége legalább ugyanekkora húzóerôt képviselt az ellenkezô irányba. Egy harminc év körüli, kissé molett férfira osztotta a varangyos béka szerepét, melyet pedig a szerzô nyil-vánvalóan asszonynak képzelt, ez a szövegbôl vilá-gosan kiderült. Legalábbis a magyar szövegbôl. Nina Kaufinger a varangyos békát a maga részérôl *sárkány*-nak fordította. Erre Dzsúla csak a színészválogatás kellôs közepén jött rá, miután George Wallach fölkérte a jelölteket, tegyenek úgy, mintha *pramm-pramm* (érthetetlen) -ok volnának. Egy alacsony, szemlátomást kínai származású fiatalember négykézlábra állt, fejét jobbra-balra ingatta, fejhangon vonítani kezdett: yu-hu-húúú! Egy pattanásos arcú, vaskos nôszemély kör-begaloppozta a színpadot, súlyos léptei alatt fájdalma-san recsegtek a deszkák, mindeközben a jobb kezét örökké a szája elôtt lebegtette - így kívánta jelezni a tûzokádást. Egy kopaszra borotvált fekete fiú iszony-

tatóan bandzsa sárkányt elevenített meg, mely kisebb élôlényeket marcangolt szét és fogyasztott el csám-csogva. A molett férfi, akire George Wallach válasz-tása esett, állandóan jobbra-balra ugrándozott a színen, számokat ordítozva: *námbör szix! námbör tú! námbör szeven!* - e produkció a seggfej George Wallach-nak annyira tetszett, hogy lónyerítésre emlékeztetô ka-cagásban és tapsban tört ki, ez az! - mondta diadal-ittasan, megtaláltuk az igazi pramm-pramm (érthetet-len) -ot!

A molett pasi boldog vigyorral törölgette a homlo-káról az izzadságot, s fogadta vetélytársai gratulációját, amint a rendezô úr viselkedésébôl megértette, övé a szerep. Dzsúla szerint ez a pocakos férfi volt torony-magasan a legtehetségtelenebb. Ekkor beléhasított, hogy a pramm-pramm = *dragon*, a seggfej George Wallach azért örvendezett, mert úgy érezte, rátalált az *igazi sárkány*-ra, noha Dzsúla Marton darabjába nem kellett semmiféle sárkány. Világossá vált, hogy a molett férfi hétfejû sárkányt mutatott be az imént, az egyes fejek elhelyezkedését jelezvén a számokkal.

A kétségbeesett szerzô kirohant a folyosóra, Nina Kaufingerhez, aki a víziló szerepéért még versenyben lévô két fiú egyikével beszélgetett. Dohányoztak, olyan szilajul eregetve a füstöt, mintha ôk is (kétfejû) sárkányt imitálnának. Az indián külsejû srác - az önéletrajza szerint spanyol bevándorlók gyermeke - rendkívül széles mellkasán majd fölrobbant a pólóing, Nina Kaufinger tekintete azokon a kemény izmokon legelészett, Dzsúla mérget vett volna rá, hogy ezek ketten hamarosan kefélni fognak - ô pedig rábaszni. Fölindultan magyarázni kezdte Nina Kaufingernek, hogy a varangyos béka nem sárkány, mi több: semmi-képp sem játszhatja férfi, mert a víziló is férfi, így nem lesz köztük szexuális feszültség… légy szíves, ezt gyorsan értesd meg George Wallach-hal, mielôtt végérvényesen elkötelezné magát.

Ne haragudj, kedves Dzsúla, szólt közbe az indián jellegû spanyol leszármazott, már miért ne lehetne köztük szexuális feszültség, csupáncsak azért, mert mind a kettô férfi? Dzsúla Martonnak tátva maradt a szája. Te is, fiam, Brutus? - kérdezte az agya szín-padán Julius Caesar. Elképesztô volna, ha kiderülne, hogy ez a tejeskávészínû izompacsirta szintén buze-ráns. Hm… talán a seggfej is homokos… ez esetben nem kizárólag mûvészeti szempontok vezérelték Zsan-pólt, amikor a Grandstand Stage-et választotta.

Visszatért a színházterembe. Két csontsovány, ötven körüli férfi kapirgált a színpadon, fekete, testhezálló biciklinadrágban, tyúkocskákat alakítva. Az

elkesere-dett szerzô odarontott George Wallach mögé, a fülébe sziszegte: a *Víziló* harmadik szereplôje nem tyúk, hanem kismadár, ici-pici madárka! Csigavér, barátom, mondta George Wallach leereszkedôn, ezek itt a Grimm fivérek, vér dilettáns testvérpár, évtizedek óta minden *audition* alkalmával megjelennek, pedig még sose kaptak szerepet, eztán se fognak. Aha… akkor viszont miért hagyod, hogy húzzák az idôt? Ez Amerika, itt mindenkinek adni kell egy esélyt! - nem tréfának szánta. A Grimm fivérek (megnézte az önéletrajzukban, csakugyan így hívták ôket) sem tréfának szánták, amit csináltak, igyekeztek megragadni ezt az esélyt. Mint lassacskán kiderült, nem tyúkocskák voltak, hanem két özvegyasszony, egy múlt századi angol színdarabból.
Ilyen szellemben zajlott a szereplô-válogatás a Grandstand Stage-ben. A seggfej George Wallach kor-látlan hatalmú pasaként trónolt az ötödik sor közepén, ujjának egyetlen intésével szakította félbe a mono-lógokat és dialógokat, lehetetlen kérésekkel gyötörve a jelentkezôket. Egy szôke copfos lányt arra szólított föl, hogy képzelje magát telefonfülkének. A lány beharapta a szája szélét, néhány másodpercig olyan erôsen összpontosított, hogy a halántékcsontja kis híján átdöfte a bôrét, majd bégetni kezdett. Félreértette volna a feladatot? - nem, telefonfülke volt, csak éppen foglal-tat jelzett. Amerikában a telefonfülkék már ekkor is visszahívhatóak voltak.
Ivó Marin-ics-pics lett az ebihal a *Halak*-ban. Dzsú-lának ez egyszer igazat kellett adnia George Wallach-nak: ha már úgy alakult, hogy Ivót *nem nélkülözhetik*, a legkevesebb bajt ebihalként okozhatja, elvégre ôt a ragadozó halak amúgy is viszonylag gyorsan bekapják. Marin-ics-pics önéletrajzából kiderült, hogy a szerb (vagy horvát) srác pontos neve Marin-uso-vic - és a c-betûn még egy ékezet is van. Ez az ékezet olyan magányosan imbolygott az angol sor fölött, hogy Dzsúla Marton megsajnálta Ivót, neki se lehet fenékig tejföl. Bár… a feneket inkább talán hagyjuk.
Dzsúla többször fölajánlotta, szívesen elköltözik, bérel egy olcsó szobát, ám Zsanpól hallani sem akart róla, erôsködött, hogy nem zavar, *the more, the merrier.* Ô azonban feszélyezte magát. Igyekezett kivenni a részét a háztartási munkából, ez hülye ötletnek bizonyult, Laura, a chilei bejárónô, minden iparkodását a munkakörébe történô erôszakos beavat-kozásnak tekintette, épp ezért tiszta szívébôl utálta a magyart. Ellenséges érzelmeinek körmönfont módon adta tanújelét. Fekete foltokat égetett Dzsúla barna zakójára a vasalóval. A magyar színész zoknijai szép sorban elveszítették a

párjukat. E baleseteket még tekinthette véletlennek, azt viszont már nem, hogy folyton gombostûket talált a Laura által gondosan összehajtogatott ingeiben. Dzsúla rendszerint már ült Zsanpól vagy a szenátorné kocsijában, esetleg állt egy partin, puccban-parádéban, kezében konyakos pohár-ral, amikor alattomosan belédöfött az ingben felejtett (?) tû, nem várt irányból és ponton. Megesett, hogy nem tudta fegyelmezni magát, idétlenül fölsikított, máskor üldözött zergeként vágtázott a férfivécé felé, ám az oda vezetô úton mind mélyebbre hatolt a húsába az acélhegy. A tûszúrás - mint errôl beható tapasz-talatokra tehetett szert - nem hevesen, de annál kitar-tóbban vérzik, sajátos alakú foltot festve az ingekre. Sajnos hogy a vér nem jön ki a mosásban, *misztö Dzsúla*, mondta Laura, latinos hangsúlyozással (vagy csak kárörvendôn?).
Ennél is jobban zavarta, hogy Zsanpól lényegében *kitartotta:* mindent ô fizetett. Egy ilyen tisztázatlanság még akkor is kínos, ha a *kitartó* nem buzi. Zsanpól azonban határozottan az volt, egy ágyban aludt Ivó Marin-ics-piccsel, tehát gyakran bedugja neki az *ics*-ét vagy a *pics*-ét, illetve fordítva, ésatöbbi, miközben itt van ô, Dzsúla Marton, magyar színész, akirôl Zsanpól atyailag (?) gondoskodik, anélkül, hogy világos volna, mit vár cserébe. Dzsúla sokszor elképzelte, mit tenne, ha kiderülne, hogy viszontszolgáltatásaira Zsanpól a hálószobájában tart igényt, szorongva figyelt minden erre utaló jelet - de Zsanpól soha egyetlen szóval vagy mozdulattal sem jelezte, hogy önzetlen barátságnál többre tartana igényt. Marin-ics-pics - amint a kölcsönös gyanakvás oszladozni kezdett - szintén segítôkész, csupaszív srácnak bizonyult, Dzsúla megszerette (persze, nem *olyan* értelemben).
Sokszor átfutott a fején, hogy vajon másként alakul-nak-e a dolgok, ha történetesen ô is homokos lett volna, mint Zsanpól, Ivó Marin-ics-pics, George Wallach, meg a kidolgozott izomzatú srác, akit a seggfej ideális vízilónak képzelt, késôbb ôrá osztotta a másik egyfelvonásos legfontosabb szerepét, a harcsát is, kijelentvén, hogy nem talált nála jobbat, de Dzsúla ne aggódjék, az ezerarcú Raul ideális harcsa lesz. A csüggedt szerzônek annyit azért sikerült elérnie, hogy a nôi szerepeket nôk játsszák.
Ugyanakkor kénytelen-kelletlen beletörôdött, hogy George Wallach szerzôdtessen egy hetedik színészt (noha a két darabban összesen hat szerep volt), pusztán azért, mert az önéletrajzából megtudta, hogy az illetô operatôri diplomát szerzett a UCLA híres *Film School*-jában, Los Angelesben. Fantasztikus! - üvöltötte a seggfej George Wallach, olyan

ötletem van, amellyel bekerülünk az amerikai színház történetébe meg a *New York Times*-ba is, mindannyian megcsókolhatjátok a cipôm talpát! - Raul azonnal odarohant, megtette. A seggfej George Wallach eldöntötte: monitorokat szerel-tet a Grandstand Stage-ben lévô négy oszlopra, a vég-zett operatôrt pedig belerendezi az elôadásba, ott fog bóklászni a színen, vállán egy kézikamerával, s egye-nesben közvetíti a cselekményt, így a közönség - elôször a színház évezredes történetében! értitek?! - közelképeket is láthat.
Mindez rendkívül érdekes, mondta Dzsúla, de egy *outsider* fölbukkanása elterelheti a nézôk figyelmét a lényegrôl, megeshet, hogy a darab helyett az operatôri kunsztokra összpontosítanak. Az a te bajod, hogy túlsá-gosan földhözragadt a gondolkodásmódod, jelentette ki George Wallach. Nina Kaufinger élénken helyeselt. Dzsúla remélte, Zsanpól az ô oldalára áll, ám Zsanpól arra hivatkozott, mûvészi kérdésekbe szponzor nem szólhat bele. Szólj bele, mint az ügynököm! - kérte Dzsúla. Zsanpól a fejét rázta, ô nem színházi ember. A Grandstand Stage oszlopaira fölszerelték a színes monitorokat, melyeket a fôpróba hetében George Wallach fekete-fehér üzemmódba állíttatott: a fekete-fehér pontosabban fejezi ki a Keleti Blokk élôlényeinek sivár lelkivilágát. Hogy kinek a lelkivilága sivár, azon persze vitatkozhatnánk… - de egy ilyen seggfejjel nem érdemes.
A fôpróbán Dzsúla Marton már sejtette, hogy ez az elôadás sosem lesz kész. A seggfej George Wallach bárgyú instrukciókat adott, a színészek még mindig a szövegtudással bajlódtak, az operatôr állandóan bele-gabalyodott a kamera kábeljébe, a kényelmetlen nézô-téri padok recsegtek, általában a legfontosabb pillana-tokban, s ugyanekkor behallatszott az utcáról az elsüvítô rendôrautók szirénája - a Grandstand Stage kétes hírû környéken volt. Ráadásul a díszlet sûrû enyves bûzt bocsátott ki magából, mely megült a pincehelyiségben, hiába szellôztettek, nem ment ki - a Grandstand Stage-ben nem volt légkondícionálás. A szenátorné azt javasolta, helyezzenek virággal teli dézsákat a színpad szélére, az illat majd elnyomja a bûzt. A seggfej George Wallach tiltakozott, ôszerinte a darabok eszmeiségével ellentétes a virágözön. Zsanpól e kérdésben a sarkára állt: viszont a kulisszaragasztó orrfacsaró szaga is ellentétes az eszmeiséggel! - sajátkezûleg válogatta a virágokat a piacon, persze, ezt is ô fizette. *Another generous donation…*
A balsikerû fôpróba szünetében a seggfej George Wallach a haját tépte az öltözôk folyosóján, rekedten üvöltözött a színészekkel, majd fogta a

darabok össze-vissza firkált rendezôi példányát, s igyekezett meg-gyújtani a gázöngyújtójával. A papír nem akart égni, csak feketén füstölgött. Dzsúla torkon ragadta a segg-fejt, hogy megfojtsa, alig tudták lefogni a színészek. Ne veszítsd el a hidegvéred, Dzsúla, mondta Zsanpól aznap este, a *Washington Post*, a *New York Times* és a *Washington Times* kritikusai mindenképpen ott lesznek a bemutatódon! Honnan tudod? Tettem róla. Hogyan?! Érd be ennyivel.
A bemutatón majdnem telt ház volt, amit a színház elsôsorban a magyar diplomáciai képviseletnek kö-szönhetett: harminc helyet foglaltattak maguknak. Megkapták az egész ötödik és hatodik sort, ott ültek, sötétkék egyenöltönyeikben, s hiába sütötték el Marton Gyula amerikanizált poénjait a színészek, az arcuk meg se rezdült. Dzsúla Marton csak késôbb jött rá: ezeknek az embereknek legalább a fele nem tudott annyira angolul, hogy élvezhessen egy színielôadást, a többi pedig nem mert nevetni, amíg a nagykövet komor maradt - hátha Marton Gyula darabjai valamiféle ellenzéki izék… Pedig a nagykövet nem politikai okból maradt komoly, hanem mert hulla részeg volt, Zsanpóllal poharazott az elôadás elôtt, benyakalva fél-tucat whiskyt.
Az amerikai nézôk valamivel nagyobb lelkesedést tanúsítottak, ám ôbelôlük túl kevés volt a bemutatón és a további elôadásokon. Washingtonra tört a tavaszi melegfront, az emberek szívesebben töltötték az estét valami jó kis kerthelyiségben, mintsem egy léghûtés nélküli pinceszínházban, ahol *kelet-európai állat-meséket adnak* - ahogyan a *Washington Times* kritikusa írta. Aránylag jó sajtóvisszhangot kapott a produkció, a *New York Times* és a *Washington Post* is közölt se-hideg-se-meleg bírálatot. Dzsúla Marton féltucat interjút adott, meghívták egy kábeltévé magazin-mûsorába is, melynek vezetôje így konferálta be: következô vendégem nagyon híres az öreg kontinesen, ám mi még nem ismerjük, kérem, mutassa be önmagát a nézôinknek! Nyilván nem jutott eszébe a nevem, gondolta Dzsúla Marton. Összességében tehát minden rendben volt, a sok jó semlegesítette a sok rosszat, pontosan úgy, ahogyan az általában történni szokott.
Hiába ismételgette Zsanpól: ne lógasd az orrod! semmi okod rá! megvolt a bemutatód, ahogyan ígértem! szép sikert aratott! mi kell még? - Dzsúla Marton, magyar színész, egyre mélyebbre süppedt a boldogtalanságba. Elsôsorban azért, mert a szenátor-nétól megtudta, hogy a Zsanpól féle *generous donation* - melynek összege ötezer dollárra rúgott - volta-képpen André pénze, ô utalta át, Zsanpól kérésére. Errôl nem volt szó! - mondta

szemrehányón. Te ne ártsd magad az üzleti ügyekbe, intette le Zsanpól, André barátunk olyan gazdag, hogy nyugodtan áldozhat egy kicsit a kultúrára… ötezer dolcsi neki meg se kottyan… különben is, további ötezret meg én költöttem rád, *minimum*, szóval, Andréval kvittek vagyunk, kedves Dzsúla.
Marton immár utálatosnak érezte a Dzsúla nevet. Lehet, hogy Dzsúla Marton patronálása terén André és Zsanpól egálba került, de ez csak annyit jelentett az ô számára, hogy mindkettejüknek tartozik, s *minimum* tízezer dolláros adósságát föltehetôen soha nem lesz képes leróni. A bemutató semmit nem hozott a konyhájára, tekintettel arra, hogy ôneki a Zsanpól által a nevében kötött szerzôdés szerint a jegybevétel négy százaléka járt, de csak azután, hogy a befolyó haszon-ból Zsanpólnak visszafizették az ötezer dollárt. Tök mindegy: befolyó haszon helyett a seggfej George Wallach kimutatásai szerint csupán szétfolyó veszteség volt. Nem jöttek a nézôk…
Zsanpól a bemutatót követô napon váratlanul eltûnt, ismeretlen helyre utazott. Marin-ics-pics vonogatta a vállát, sokszor se szó, se beszéd, fölszívódik, ô már csak ilyen… A szenátorné azonban bizalmasan Marton értésére adta, hogy Zsanpól és a szerb-horvát színész lényegében szakított. Szoktak, fûzte hozzá mélabúsan bólogatva, olyankor Zsanpi mindig elköltözik hazulról. Miért nem Marinics… szóval, miért nem ô költözik el? Á, hová költözhetne? nincs annak a fiúnak pénze!!! Nekem sincs pénzem, gondolta Marton, mégis ideje elpályáznom innét. Körülbelül ezerhétszáz dollárja maradt, úgy gondolta, még néhány hetet kihúzhat belôle, azután - ha addig csoda nem történik -, mehet haza, Magyarországra. Talán okosabb volna, ha most rögtön utazna, hamarosan kezdôdik a szerzôdtetések idôszaka… Ám az amerikai álomhoz képest egy budapesti szerzôdés nevetségesnek tûnt. Idekinn viszont a sorompók lezárultak. Hol vannak Zsanpól befolyásos barátai, a mindenható ügynökök? színháztulajdonosok? filmmogulok? Most, hogy Zsanpól összeveszett a buzikájával, kétségbeejtô realitásnak tetszett, hogy a dolgok csak addig mentek jól, amíg e két homokos megértette egymást a franciaágyon.
Néhány nap múltán a szenátorné is elutazott, mint mondta, a lányához megy, Vermontba. Zsanpól távol-létében sem a titkárnô, sem a takarítónô nem mutat-kozott. Sorban dezertálnak, gondolta Marton. Marin-ics-pics jóformán csak perceket töltött a lakásban. Amióta az egyfelvonásosokat - huszonkét elôadás után - a Grandstand Stage levette mûsoráról, délelôt-tönként kocogni ment a Potomac partjára, délután pedig beszédórákra járt.

Ritkán találkoztak. Marton csomagolt, és egyfolytában búcsúzott Amerikától. Órákat töltött Washington kormányzati negyedének közepén, a *Mall*-nál, leggyakrabban a téglaformájú medence - a *reflection pool* - partján heverészett a füvön. Mi lett volna, ha sikerül? Ha meghajtják fejüket az összes kritikusok az ô drámaírói zsenije elôtt? Ha tódul a nép a Grandstand Stage-be? Ha Zsanpól valamelyik mindenható barátja a szárnyai alá veszi? Ha… és ha… és ha ráadásul… - e vágyak, ábrándok és remények dédelgetésével visszajutott a kiinduló-pontra, abba a helyzetbe, ahonnét Amerikába indult. Akkor is ugyanígy képzelgett.
Hosszú passzusokat idézhetne az általa vágyálmodott elismerô kritikákból, tudósításokból és interjúkból. Milyen érzés, kérdezi a Magyar Televízió tudósítója, hogy ön az elsô magyar színész, aki világkarriert csinált? Marton szerényen a kamerába mosolyog, szinte hihetetlen, feleli meghatottan, mindenesetre a babér-koszorú nemcsak engem illet, hanem az egész magyar színházmûvészetet, épp ezért szeretettel köszöntöm a szakma valamennyi képviselôjét innen, Amerikából, az én példám bizonyítja: semmi sem lehetetlen! - a képernyôn egy jelenetet mutatnak az elôadásból, majd a bemondónô kijelenti: büszkék vagyunk Marton Gyulára, további sikereket kívánunk neki. Most pedig belföldi híreink következnek.
Fölmerül a kérdés, hogy ha ekkora kéjérzettel jár e sikerek puszta elképzelése, miért olyan fontos, hogy a valóságban is megtörténjenek? Mennyivel szerezhet több örömet a gondolatban alaposan és ismételten átélt diadalnál a tényleges? Talán semennyivel. Ha az elképzeltekhez hasonló sikerélményben lett volna része az igazi életben, valószínûleg arra sem emlékezhetne többször, részletesebben vagy nagyobb élvezettel. Az egyetlen különbség az, hogy a valóságos sikerre utólag emlékszik az ember, a képzeltre pedig elôre… Ám ha így van, érdemes-e egy nyavalyás idôhatározóért annyit küszködni?
Marton Gyulát egy gyerekkori jóbarátja várta a Ferihegyi reptéren. Marton még aznap kereste Andrét, de csak az üzenetrögzítôjét találta otthon.
André ekkortájt Washingtonba repült, hogy tanú-vallomást tegyen a perben, melyet Zsanpól ellen indított. Zsanpól rábeszélte, hogy vegyenek közösen egy rendkívül értékes festményt, amelyet Zsanpól egyik ügyfele, bizonyos Lora de Lavalle nevû louisianai gyûjtô akart eladni. Zsanpól azt ígérte, hogy a képre egy hónapon belül talál vevôt, dupla áron, ehelyett azonban három hónap múltán sem történt semmi. André ekkor követelni kezdte, hogy adja ki neki vagy a részét, vagy a képet. Zsanpól a füle botját sem

mozdította. A per során kiderült, hogy a szenátorné - Marianne McGormack - valójában Zsanpól törvényes hitvese, immár öt éve. Persze, bizonyára csak azért, mert Amerikában a házas emberek adókedvezményben részesülnek, magyarázta André.
Marton mindebbôl egy szót sem akart elhinni, hiába mutogatta neki André a periratokat. Késôbb mégis beletörôdött, hogy Zsanpól egy… hm… csaló. Ô tehát e csalónak tartozik örök hálával. Föltehetô, hogy Zsanpól elsôsorban azért pártolta Dzsúla Martont, a magyar színészt, hogy szívességet tegyen Andrénak, s még több pénzt csaljon ki tôle más zûrös ügyletekre. Majdnem minden nemes dolog forrása valamiféle szélhámosság, csak eléggé messze kell követnünk az okok és okozatok láncolatát.
Néhány hónappal késôbb Marton kapott egy képeslapot Amerikából. A chicagói O’Hare reptéren adták föl. A fotóról Mona Lisa mosolygott Martonra, kackiás bajusszal. Szeretett volna rájönni, hogy ki küldte: Zsanpól? a szenátorné? Nina Kaufinger? a seggfej George Wallach? netán Marin-ics-pics? vagy pedig? A képeslapon csak ennyi állt, halványkék tintával:
?!
Marton Gyula sokáig tervezgette, hogy története minden fôszereplôjének ír, hasonló stílusban. Szeretett volna valamiféle vicces képeslapot beszerezni, de az idô tájt - 1987-ben - Magyarországon csak komoly (és vitathatóan színezett) anzixkártyákat árultak. Választott egyet, mely a Hôsök terét ábrázolta, látszott rajta a Szépmûvészeti Múzeum tatarozásra szoruló épülete is.
Nem tudta eldönteni, melyik írásjel fejezné ki leghívebben az üzenetét.
!!!
…
-
.,:;”§$%&/=

Leo Steinman,

a frissiben kinevezett sajtóattasé,

néhány napos berlini tartózkodás után érkezett Buda-pestre, végleges állomáshelyére. Berlinben az ikertest-vérét látogatta meg, aki az amerikai katonai parancs-nokság központi könyvtárában szolgált.

Amikor Leo Steinman megtudta, hogy Magyar-országra küldik, nagyon csalódottnak érezte magát, mert eredetileg Japánról volt szó, Felkelô Nap, Miki-moto Gyöngysziget meg minden. Ám amint a taxi végigvitte a pesti rakparton, egyszeriben megvigasz-talódott. Különösen a *Doo-na* nevû széles folyó tetszett neki, mely a város dombos és lapos kerületei közt hömpölygött.

Leo Steinmant a követségen újabb csalódás várta: beosztása csupán *Third Secretary of Press* lett, vagyis a sajtóattasé harmadik helyettese. Washingtonban azt ígérték, második helyettes lesz. De a jelenlegi Second Secretary of Press az utolsó pillanatban engedélyt kért - és kapott - egy év hosszabbításra. Leo Steinman beköltözött a követség Dunára nézô házának harmadik emeletére, s várta, hogy megérkezzen a holmija, amit több héttel korábban adott föl, hajókonténerben.

Immár tudta a folyó és a város nevének helyes kiejtését. Washingtonban nyolchetes gyorstalpaló nyelvtanfolyamon vett részt, elsajátíthatta azokat a közhasznú mondatokat, melyekkel itt semmire se ment. Mire jó, ha az ember megkérdezheti: *Teshayk mondani, hol van a Marx tayr?* - ha a válaszból egy kukkot sem ért? Leo Steinman számára a legnagyobb meglepetést az okozta, hogy a magyarban mindegy, férfi vagy nô, fiú vagy lány az alany, nincs *he* és *she*, hanem csak *ô*. Ez tetszene a feministáknak, gondolta, noha valószínûleg ôk sem tudnák kiejteni az “ô” hangot.

Megérkezése estéjén a nagykövet - egy vele nagy-jából egykorú, Yale diplomás hivatásos diplomata - estélyt adott, *kiemelkedô* magyar értelmiségieknek. Leo Steinman is kapott meghívót. Úgy érezte, meg-felelô alkalom ez arra, hogy ne csak a feletteseiben, hanem a *kiemelkedô* magyar értelmiségiekben is jó benyomást keltsen. Nagy gonddal készült. Az öltönyt túl hivatalosnak vélte, így fekete kordnadrághoz kétsoros, halszálkamintás tweed zakót vett föl. Középen gyér haját elôrefésülte, s bôven spriccelt magára a Revlon férfiparfümbôl. A követ feleségének néhány szál vörös szekfûvel akart kedveskedni, de amikor kiderült, milyen olcsó a vágott virág ebben az országban, egész csokorral kért.

Leo Steinmant a Second Secretary of Press vitte a nagykövet kastélyszerû rezidenciájába. Az enyhén asztmás férfi furcsállkodva pislogott, amikor Leo Steinman beszállt a kocsiba a hatalmas bukétával: nem túlzás ez? Well… én még sose voltam náluk! Akkor se kell mindjárt egy egész virágágyással beállítani, mondta a sajtóattasé második helyettese a sajtóattasé harmadik helyettesének. Ártani nem árthat, gondolta ô. Mire odaértek, a magyar értelmiségiek és a követségi emberek már a legnagyobb egyetértésben iszogatták az aperitívet. Leo Steinman mindenkihez odalépett, nevem Lió Sztínmen, én vagyok a *Third Secretary of Press*, csak most érkeztem, örülök, hogy találkoztunk. A ma-gyar értelmiségiek nyújtották a kezüket és elmormolták furcsán hangzó nevüket. Leo Steinman föladta. Félre-vonta az asztmás férfit, kérte, súgja a fülébe, ki kicsoda. A Second Secretary of Press sorolni kezdte: híres rendezô, híres rock zenész, híres ellenzéki filozófus, híres színész, híres színész, híres színésznô, híres író, híres vidéki baletttársulat híres vezetôje, híres zongorista, híres filmrendezô, híres filmren-dezô, híres ellenzéki író, híres festômûvész, híres színész…

Csupa híresség tehát, megjegyezhetetlen nevekkel, gondolta Leo Steinman. A vacsoraasztalnál az egyik híres magyar színész mellé ültették, akirôl az

volt az érzése, hogy már látta valahol. Szokott játszani külföldi filmekben? - kérdezte tôle. Ritkán… szinte soha, mondta a magyar színész. Az elôételek után *sirloin steak*-et szolgáltak föl a libériás inasok. A magyar színésznek remegni kezdett az orrlyuka, amikor meg-látta, ez a kedvencem, mondta. Pillanatok alatt eltüntette. A nagykövet felesége ült vele szemben: enne még egy sztéket, Mr Marton? - kérdezte anyai mosollyal. Röstellem, de kérek! A második szeletet ugyanolyan sebesen takarította el. A nagykövetné leplezetlen kíváncsisággal figyelte ezt a vadállati mohóságot, intett, hogy adjanak neki repetát harmad-szor is. A magyar színész boldogan vigyorgott, igazán szégyellem magam, de ez a gyöngém! - szuszogva fölfalta. Addigra már az egész asztaltársaság ôt nézte. A magyar színész kissé zavarba jött, majd a spanyol grandok fôhajtásával kijelentette: *United Steaks of America!* - e szóviccnek óriási sikere volt, a vendégsereg dôlt a röhögéstôl, emelték poharukat vendéglátójukra, az amerikai nagykövetre, valamint hatalmas országára, a *United States of Americá*-ra, ahol ilyen derék bífsztékek teremnek.

A magyar színész szembefordult a szomszédjával, elégedetten kacsintgatott. Leo Steinman most jött rá, honnét ismerheti. Nem maga az véletlenül, akinek a darabját bemutatták Washington DC-ben? - kérdezte. De, az véletlenül én vagyok. Olvastam az interjúját a *Washington Post*-ban! Én is. Tényleg Woody Allen a példaképe? Igen, az egyik. Megengedné, hogy én ezt megírjam neki? Kinek? Hát Woody Allennek. Írja csak nyugodtan, mondta a magyar színész, és szemügyre vette a nyápic amerikait. Mit is mondott, hogy hívják? *Lió Sztínmen, thôrd szekretöry ov pressz!* - át-nyújtotta a névjegyét. Örvendek, Gyula Marton… pillanatnyilag még nincsen névjegyem… - fölírta a papírszalvéta csücskére a címét és a telefonszámát.

Marton aznap este annyi kaliforniai vörösbort ivott, hogy hamar elfeledkezett a tweedzakós sajtóattaséról. Két nappal késôbb bezörgettek a csobánkai nyaraló ablakán, amelyet Marton - immár sokadik - átmeneti megoldásként kapott kölcsön egy kollégájától, miután (hosszas huzavona után) elköltözött Ilustól, a második feleségétôl, vagyis a Damjanich utcai lakásukból. Megszokta már, hogy válás után egy darabig hétvégi házakba szorul, olykor fûthetetlenekbe, épp csak addig, amíg az idô annyira fölmelegszik, hogy már kellemes volna - akkor a tulajdonosoknak szükségük van a nyaralóra.

Van-e Marton úr itthon? - kérdezte valaki, idegen akcentussal. Marton kinézett, egy fekete bôrruhás motoros állt ott, kezében külföldi - hosszúkás - borítékkal. Ezt hoztam önnek, küldi Lió Sztínmen! - beadta az ablakon. Oké, mondta Marton. A bôrruhás nem moccant. Talán borravalóra vár? - Marton akart adni neki egy tízest, a férfi elutasító mozdulatot tett: csak azért várom, háthogyha lenne egy válasz.
Marton fölnyitotta a leragasztott borítékot. Dom-bornyomású, rendkívül elegáns követségi levélpapíron az alábbiakat olvashatta:
Woody Allen úrnak,
Diplomáciai Futárpostával saját kezébe.
Tisztelt Allen úr,
Van szerencsém bemutatkozni: az Egyesült Államok budapesti nagykövetségén teljesítek szolgálatot, mint Third Secretary of Press. *Módomban állt megismer-kedni egy kiemelkedô magyar színésszel, aki drámákat is ír (az egyiket már Washington* DC*-ben is bemutatták). Mr Gyula Martonnak ön a példaképe, amint azt a mellékelt* Washington Post *interjú is tanúsítja. Azt hiszem, mindkettejük számára rendkívül gyümölcsözô volna, ha megismerkednének. Épp ezért javaslom, következô európai útján jöjjön Budapestre, hogy találkozójukat megszervezhessem.*
Mielôbbi válaszát várja ôszinte híve,
Leo Steinman
Third Secretary of Press
A borítékból egy sárga cetli is kihullott, ezen érdeklôdött a sajtóattasé harmadik helyettese reszketeg betûkkel, hozzájárul-e Mr Marton a levél kikül-déséhez? Martonnak azonnal eszébe ötlött Karinthy *Tanár úr kérem*-jébôl Steinmann, a grófnô. Leo Steinman úgy is nézett ki, mint egy stréber gimnazista, csupán meggyérült hajzata jelezte, hogy azért legalább harminc éves. A címzés szerint Woody Allen az 5-ös avenue 930-ban lakott. Honnét tudhatja azt egy ilyen Lió? Hát… mégiscsak *szekretöri ov pressz…* kiderít-hette.
Elképzelte Woody Allent, az 5-ös avenue 930-ban - valahol a Guggenheim múzeum környékén lehet, az egyik régies stílusú, középmagas toronyházban -, amint elolvassa a Third Secretary of Press levelét, s azonnal kéreti a titkárnôjét: Miss Dzsónsz, foglaljon nekem helyet a következô járatra, utazom Budapestre, rendkívül gyümölcsözô ügyben…
Odafirkantotta a grófnô cetlijére: *Felôlem* OK*. Üdv, Marton.* Visszaadta a motorosnak. A férfi bólintott, nyeregbe szállt, berúgta a gépet és

eldübörgött Pest felé. Marton kilincsre zárta az ablakot, a derekára csavarta a takarót, kicsoszogott a konyhába, hogy föltegyen egy kávét. Délután a rádióban, este a szinkronban volt jelenése. Amióta Amerikából hazajött, színházi munkát nem kapott, a régebbi mellékesek váltak fô pénzkereseti forrásává. A szakmabeliek egy része úgy vélte, a bôre alatt is dollár van. A tévé aulájában fültanúja volt egy párbeszédnek: hívjuk be a Martont erre a szerepre? - merengett az adásrendezô; á, nem érdemes, mondta a szerkesztô, úgyse vállalná el, neki már dezsôben ketyeg az óra…

Magyarországi életébe sehogyan se sikerült vissza-találnia. Talán nem is akart igazán. Amerikába vágyott. A kinti világhoz képest az itthonit szürkének érezte, saját lehetôségeit pedig korlátozottnak. Többször föl-kereste az USA nagykövetség Second Secretary of Press-ét azzal a kéréssel: szerezzenek neki valamiféle ösztöndíjat, hogy megint kimehessen néhány hónapra. Sok ígéretes kapcsolatot létesített Amerikában (története valós szálait alaposan föltupírozta), úgy érzi, már az igazi siker küszöbén állt, amikor elfogyott a pénze és haza kellett jönnie. Segítse ôt hozzá a követség, hogy még egy lehetôséget kapjon, végeredményben jót tenne a gyümölcsözôen alakuló magyar-amerikai kapcsolatoknak, ha egy magyar színész érvényesülne Amerikában, ilyen Bela Lugosi óta úgyse volt.

A sajtóattasé második helyettese eléggé nehezen szedte a levegôt, Marton ebbôl arra következtetett, hogy zavarban van, mert nem tudja, hogyan utasítsa vissza, ám az illetô az asztmája miatt lihegett, elôrántott a zsebébôl egy kis üvegpumpát, a szájába spriccelt, majd kissé megkönnyebbülve így szólt: igaza van… azért vagyunk itt, hogy segítsünk. Ettôl kezdve Marton agyában újra kigyúlt a remény fáklyája. Kerülte az embereket. Legszívesebben folyton ameri-kai vágyairól és reményeirôl beszélt volna, érezte, ezzel csupán ellenszenvet kelthet. Úgy élt, akár a Földön Kívüli, akinek a repülô csészealja épp Magyar-ország fölött romlott el, itt kell kivárnia, amíg újra felszállhat a magasba.

Csobánkán senkit sem ismert. Háromszor kellett átszállnia, mire beért a városba. Munka után nehezére esett visszabuszozni a fûtetlen nyaralóba, húzta az idôt. A színészklubban ücsörgött zárásig, feles vodkákkal vigasztalódva. Bridzsezett, ha volt kivel, pókerezni pénz híján nem mert. Néha fölszedett egy-egy könnyû nôt, kevés örömöt talált e kalandokban. Ha ez így megy tovább, homokos leszek, mondta az egyik pincérnek. Mikor? - kérdezte az a pincér fuvolázó hangon.

Leo Steinmant egy magyar író vitte el a Fészekbe, aki szintén valamiféle ösztöndíjat remélt kicsikarni az amcsi követségtôl. Megmutatta a sajtóattasé harmadik helyettesének a még nem üzemelô kerthelyiséget, az emeleti kártyaszobákat, a mozitermet. Vacsorázni akartak, de az étteremben nem volt szabad asztal. Ahogyan ott téblábolták, Leo Steinman észrevette a magyar színészt, Marton egyedül ücsörgött az asztalra könyökölve, néhány üres pohár körében. Mr Marton, örülök, hogy újra látom! Marton véragas szemmel pillantott rá, maga az?! - kérdezte bizonytalanul és magyarul. A sajtóattasé harmadik helyettese idôközben tökéletesítette szókincsét: *Lió Sztínmen vadjok, harmadik sajtótitkár, amerikaji kovetségnek.* Ja… a grófnô, mondta erre Marton. Nem értem… - Lió Sztínmen segélykérôn nézett az íróra; én sem, dünnyögte amaz. Akartok ülni ide? - kérdezte Marton angolra váltva; igen, mondta Lió Sztínmen; nem, mondta az író, mert attól tartott, Marton asztalánál nem az ô ösztöndíja lesz a téma. Letelepedtek.

Elment a levél, újságolta Lió Sztínmen Martonnak. Milyen levél? Woody Allennek. Hát ez igazán jó hír. Látom, nem hiszi, hogy Woody válaszol, pedig alaposan téved, nemcsak válaszol, el is fog jönni ide Budapestre. Az jó… de ha egy kis szerencsém van, addigra én már Amerikában leszek. Nem baj, akkor majd New Yorkban találkozhatnak!

A magyar író érezhetô ellenszenvvel hallgatta ezt a párbeszédet. Ismerte Martont színházi körökbôl, de sosem szerette, különösen nem részegen, ehhez járult a különös értesülés, hogy a színész érdekében Woody Allennel levelez az amerikai nagykövetség. Azt a hírt sem fogadta kirobbanó lelkesedéssel, hogy Marton - ha egy kis szerencséje van - hamarosan Amerikába röpülhet. Ô akart hamarosan Amerikába menni, ô, a magyar író, bosszantotta, hogy erre másnak nyílik módja. Remélte, hogy a színésznek nem lesz egy kis szerencséje. Ugyanakkor attól tartott, ha tovább marad ennél az asztalnál, a végén mindhármuk számláját ô fizetheti, noha végig Marton Amerikájáról lesz szó, nem pedig az övérôl. Kisvártatva elbúcsúzott tôlük és hazament. A saját számláját sem rendezte. Marton azonban túl részeg volt ahhoz, hogy ezt észrevegye. Igyál, *grófnô*, igyál egy kis vodkát, mondta angolul, kivéve a *grófnô*-t. *Mi jaz a gróuf-nóu?* Nem érdekes, mondta Marton magyarul, elég, ha tudod, mi az a vodka, pincér! egy nagy orosz csapást az úrnak! *Mi jaz a nadj orosz tshapásh?* Majd meglátod… feles vodka, szódával. Nem iszom alkoholt, mondta Lió Sztínmen. Dehogynem… - A pincér már odahelyezte a pindurka poharat az asztalra.

Lió Sztínmen férfiatlannak érezte, hogy tovább tiltakozzék, kíváncsi is volt rá, miféle italt fogyasztanak a kiemelkedô magyar értelmiségiek, kortyolt belôle. Mintha parazsat nyelt volna. Kicsurrant a könnye, és sokáig nem tudott megszólalni.

Martonnak ez sem tûnt föl. A magyar és az angol nyelv sajátos keverékét használva bizonygatta, hogy ki kell jutnia Amerikába, mert itt ellehetetlenült az élete, nem érti, hogy a Second Secretary of Press miért szarakodik annyit, ne bírná ki egy olyan nagyhatalom, mint az USA, hogy eltartsa ôt valamilyen ösztöndíjjal néhány hónapig? Te is utánakaparhatnál egy kicsit, grófnôkém. Mi jaz a gróuf-nóu? - kérdezte Lió Sztínmen újra; fogalmam sincs, majd nézd meg a szó-tárban… pincnök! - a sajtóattasé harmadik helyet-tesének tiltakozása dacára újabb nagy orosz csapásokat rendelt, igyál csak, te nyápic, rádfér. Poétikus hangu-latba zuhant, váratlanul Balassi és Csokonai versek szavalásába kezdett, ám egyiket sem tudta végig. Na, grófnô, akkor most elmondom neked a Tiborc pana-szát… vagy akarod inkább a francia királyt? oké, min-dent a kedves vendég óhaja szerint: Víttam életemben száz meg száz csatát… - végigénekelte az elsô három strófát.

Lió Sztínmen nézte a magyar színész halántékán kidagadó ereket, és elöntötte a lágy szeretet langyos hulláma. Hirtelen megértette, hogy Dzsúla Marton ugyanolyan magányos balfasz, mint ô, ez a baja, ezért akar kimenekülni Amerikába. Mindegy, ô, Leo Steinman, *Third Secretary of Press at the American Embassy in Budapest,* mindent el fog követni, hogy a magyar színész megkapja valamelyik ösztöndíjat, és szerencsét próbálhasson az Egyesült Államokban. Hátha egyszer majd ô, Leo Steinman, *a sajtóattasé harmadik helyettese a budapesti Amerikai Nagykövetségen*, összetalálkozik valakivel, aki ugyanilyen szeretettel igyekszik segíteni ôrajta… - A gátak fölszakadtak. Immár tegezôdtek (magyarul), és keresztnéven szólították egymást (angolul - ami végsôsoron ugyanaz). Tudod, az a legnagyobb baj, magyarázta Lió Sztínmen, hogy csak úgy ideküldik az embert, bele a semmibe, nincsenek emberi kapcsolatai, elméletileg nem is lehetnek, a szabályzat szerint az amerikai diplomaták lényegében nem érintkezhetnek a helyi lakossággal, különösképp tilos a szerelem, a CIA meg az FBI abból indul ki, hogy az ágyban kiszedhetik belôlünk az államtitkokat, így aztán meg kell ôrülni a magánytól, persze, a többség nôs…

Fôiskola után azt hittük, miénk a jövô, mondta Marton, negyedévesként budapesti színházakban kap-tunk pici szerepeket, s akivel elégedett volt a rendezôje meg az igazgatója, remélhette, hogy megkínálják egy szerzôdéssel, de aztán majdnem senki nem maradhatott Pesten, és amint megérkeztünk a vidéki színházakba, rájöttünk, hogy mégse a miénk a jövô, ma már az is kérdés, hogy a miénk-e a múlt, legnagyobb sikereimet eldugott vidéki színpadokon arattam, én vagyok az egyetlen, aki emlékszik rájuk, ilyen pálya ez, grófnô, ha még egyszer születnék, ügyvéd szeretnék lenni… amerikai ügyvéd… vagy csak egyszerûen amerikai.
Én amerikaji vadjok, de nem jobb, mondta Lió Sztínmen, és a pillanat mámorában bevallotta Marton-nak, hogy könyvet ír Woody Allenrôl, mert neki is ô a példaképe. Woody sikeres és gazdag, mégsem érzi jól magát, mindig valaki más szeretne lenni, úgy látszik, sokan vagyunk így, csak a többség nem meri beismerni.
Régebben heti négyszer-ötször teniszeztem, de ami-óta visszajöttem Amerikából, ez sincs, a partnereim már kivették a fedett pályát, legföljebb akkor hívná-nak, ha valaki lemondja, de hogyan hívjanak? nem tudnak elérni telefonon!
Biciklizni szoktam, megérkezett a versenykerék-párom a konténerben, csakhogy Budapesten sehol nin-csenek kerékpárutak, tiszta életveszély, folyton attól fé-lek, hogy elütnek…
Még kábé három hetem van abban a nyaralóban, aztán ki kell költöznöm, kérdés, hová…
Vennem kéne néhány bútort, olyan rideg az a lakás, mint egy kripta…
Közben meg a válóper…
A testvérem átjönne a hétvégére…
Egy macska szinkronhangja…
Esetleg biciklitúra…
Majd Amerikában…
Magyarország…
New…
Buda…
A sajtóattasé harmadik helyettese semmi többre nem emlékezett, amikor hajnalban merev tagokkal és zúgó fejjel fölébredt az ágyán.
Marton délig föl sem kelt. Akkor csinált magának egy gombakrémlevest (porból), és megnézte a szótár-ban, hogy Grófnô =

Countess? - Lió Sztínmen csodálkozva eresztette az íróasztalára a kincstári tulajdonú magyar-angol szótárt. Miért hívja ôt grófnônek? Legközelebb majd rákérdez. Ô mindenesetre betartotta a szavát, meg-tudakolta a Second Secretary of Press-t, hogy mi is a helyzet Dzsúla Marton ügyében. Az asztmás férfi odaadta neki a magyar színész dossziéját. A követség a saját csatornáin kezdeményezte, hogy Martonnak adjon az Altheimer Alapítvány egy öt-, nyolc- vagy tízhónapos Altheimer ösztöndíjat - tart a bürokratikus procedúra. Mit gondolsz, megkapja? Miért ne kapná? elôbb-utóbb majdnem minden jelentkezônek megadják, pláne ha mi is javasoljuk.

Lió Sztínmen lapozgatott a dossziéban. Elolvasta Marton kérelmét, és a szakmai önéletrajzát. Marton nem az amerikai szabvány szerint adta elô élete tényeit, hanem rövidke történetté kerekítve, ahogyan az euró-paiak szokták. A szöveg kimért, ódivatú, itt-ott mulat-ságosan hibás angolsággal íródott.

1950-ben születtem, Budapestben, Magyarországra. Apám gépkönyvelô volt, anyám hivatalos személy egy Mezôgazdasági Gépgyár fôvárosi kirendeltségén, már elhaláloztak mindannyian.

Minthogy mindig akartam lenni színész, hátrányos helyzetû gyerek lettem volt. Gimnáziumban nyert vég-bizonyítványom után jelentkeztem a Színház- és Film-mûvészeti Akadémiára, viszont föl nem vettek, akkor azután nyomdában dolgoztam, mint nyomdászként. Második ráfutásra föl voltam véve, végeztem, l974-ben kaptam diplomát.

Szerzôdtem különféle vidéki színházakban (Miskolc, Pécs, Szolnok stb.), majd azután a fôvárosba a József Attila Színházhoz. Fôszerepek: Harpagon (A fösvény), Trigorin (A sirály), Tiborc (Bánk bán), Francia Király (János vitéz). Ezeken túl játszottam sok szép kis szerep-ben szintén. Tagja vagyok a Színház- és Filmmûvészeti Szövetségnek, voltam annak titkára szintén. 1983-ban kaptam egy Jászai Mari kitüntetést.

Rendeztem szintén, élô magyar szerzô mûvét. Írtam egyfelvonásos drámákat (Víziló, Halak), ezeket bemu-tatta l987-ben a Grandstand Stage, Washington DC-ben, sikeresen. Akkor kint is voltam több hónapra. Életem-nek legnagyobb élménynek éreztem azt az idôtartamot.

Beszélek kicsit németet, középsôn angolt, franciát, de az angolt folyvást tökéletesedem.

Lió Sztínmen elképzelte, amint Marton az angolt folyvást tökéletesedi. Felnyihogott. A titkárnô bedugta a fejét az ajtón, mit tehetek önért, Mr Sztínmen? Nevessen velem! - megmutatta neki a magyar színész

önéletrajzának utolsó mondatát. A titkárnô el se mosolyodott: igen?! - várakozásteljes arccal nézett rá. Azt hittem, vicces, dünnyögte Lió Sztínmen.

Másnap reggel Martont szaggatott dudaszó ébresz-tette. Ablakánál ott állt a bôrruhás motoros, levelet hozott. Lió Sztínmen örömmel értesítette: immár csupán idô kérdése, hogy megkapja az Altheimer ösztöndíjat, melyhez elôre is gratulál. Jelzi továbbá, hogy - mint már legutóbbi találkozásuk alkalmával említette - hétvégén a bátyja idelátogat Berlinbôl. Biciklitúrára indulnak, a tervek szerint útba ejtik Cso-bánkát, amenyiben Martonnak nem alkalmatlan, tennék tiszteletüket.

A motoros a választ várta. Az az üzenet, hogy oké, mondta neki Marton. A levelet a konyhakredencre rakta. Nem értette, miért nem repes a boldogságtól? mikor pedig épp erre a hírre várt napok - hetek - óta? Végül úgy döntött: talán azért nem, mert képtelen elhinni… ennek a grófnônek, aki Csobánkára akar biciklitúrázni.

Rohamosan melegedett az idô, Marton tehát albérleti szoba után szaladgált. Szombaton a ház tulajdonosa, egy kövérkés színész, kijött a Trabantján, hogy szorgoskodjék a konyhakertben. Marton kötelességének érezte fölajánlani a segítségét, amit sajnos a kövérkés színész azonnal elfogadott. Így a délelôtt az ásó és a kapa jegyében telt.

Mr Marton! - két paprikajancsi állt a kerítésnél, jelmezben: térdig érô bôrnadrág fémcsíptetôvel, hosszú fehér zokni, bordó csíkos kötött mellény, napellenzôs baseball sapka, valamint szabályos kerékpárversenyzô-cipô, melynek talpán a kiálló fémkapocs jól illeszkedik a pedálba, a járást viszont akadályozza.

Idôbe telt, mire Marton ráismert a sajtótitkár har-madik helyettesére, nehezítette a helyzetet, hogy kettô volt belôle: Lió és az ikertestvére. Pedig ebbôl talán egy is elég, gondolta Marton. *Hau ár jú?* - kérdezte Lió Sztínmen; *fájn*, válaszolta Marton. *Ô a bátyám, Sztív Sztínmen.* A grófnô meg a nôvére… - Marton kezet rázott velük, bemutatta a kövérkés színészt, aki bárgyú mosollyal azt mondta: *Gúten Tág!* - egy szót sem beszélt angolul. A két Sztínmen azonban értett németül, *Vír zind glücklich*, felelték kórusban. A kövérkés színész joviálisan bólogatott - ennél többet németül sem tudott.

Szerettek volna kerékpárt bérelni Sztív számára, mesélte Lió Sztínmen, de - nagy csodálkozásukra - Magyarországon nincsenek biciklikölcsönzôk. Végül az egyik tengerészgyalogos az ôrszázadból kölcsönadta a sajátját, így

tudtak eljönni. Nagyon szép volt az út, bár kissé túl dombos, jó darabon annyira meredeken kanyargott fölfelé, hogy le kellett szállniuk, s a hátukon cipelni a bringát. Eléggé elfáradtak és megéheztek, most épp egy gyorsétterembe igyekeznek. Van itt a közelben *McDonald's?* Nincs. És valami más hasonló, mondjuk, *Burger King?* Az sincs. Lió ikertesvére elröhögte magát, ô járatosabb volt Kelet-Európa viszonyaiban. A kövérkés színész tûkön állt, kérdezd meg, nem akarnak-e kikapcsolódásképpen konyhakertészkedni? Nem kérdezem, biztos nem akarnak, kerékpározáshoz öltöztek. Tudok adni mackónadrágot és gumicsizmát! Inkább ne, zárta le Marton.
Dzsúla, akarod látni a bicajomat? - kérdezte a grófnô. Ez a *Wud jú lájk to szí máj bájk?* olyan könyörgôen kanyarodott fejhangba, akár egy segély-kiáltás. Martonnak nem volt szíve nemet mondani, mindannyian kivonultak az utcára, ahol a szomszéd ház drótkerítéséhez bilincselve várakozott a két verseny-kerékpár, hajladozva a friss szélben a dróthálóval együtt. Öt sebességes, automata kilométerszámlálós, elöl-hátul többszínû a lámpája, vészhelyzetben villogó-ra váltható! - Lió Sztínmen majd szétdurrant a büszkeségtôl, s megszólaltatta a csengôt, amely az amerikai himnusz elsô két taktusát klingklangolta. Mindkét Sztínmen kihúzta magát.
Marton meghívta ôket ebédre. Rakottkrumplit készített a kertben, nyílt tûzön, bográcsban. *So much cholesterol!* - szörnyülködtek az amerikaiak, ám azután az utolsó falatig megették, a sok koleszterinnel együtt.
Ó, istenem… *Wud jú lájk to szí máj bájk?* - gyakran a fülébe csendült ez a nyúlos kérdô mondat, fôleg amikor megérkezett Amerikába, ahol eleinte ô bizonyult ugyanolyan balfasznak, mint a sajtóattasé harmadik helyettese Magyarországon.
Steinman, a grófnô, még Csobánkán fölajánlotta, hogy megtanítja amerikai formátumú önéletrajzot - *Curriculum Vitae*-t, más szóval: *resumé*-t - írni. Marton ezt fölösleges fontoskodásnak érezte, köszönte szépen, de nem élt vele. Azt azért nem bánta, hogy Lió Sztínmen a követségre beadott önéletrajzában kijaví-totta a nyelvi hibákat. Ennek megfelelôen átgépelte, ám formájában ugyanolyanra. Nem mindegy, hogy az ember milyen sorrendben írja le az adatait? - gondolta. A Yale-en, a New York-i színházakban és ügynökségeknél azután majdnem mindenki elhúzta a száját, akinek odaadta: rendes *rezjumé* nincs? - kér-dezték. A grófnônek tehát tökéletesen igaza volt. Marton a Yale School of Drama könyvtárosnôjéhez fordult segítségért. Úgy képzelte, öt perc alatt

elkészíthetik az önéletrajza amerikai változatát. A szemüveges nô a fejét rázta: az ilyesmi komoly föl-készültséget igényel, Mr Marton, én is egy önélet-rajzíró ügynökséggel csináltattam meg a magamét.
Önéletrajzíró ügynökség, franckarika! - gondolta Marton. Talált egy ki nem kölcsönözhetô kézikönyvet a polcon: *Hogyan írjunk sikeres önéletrajzot?* Az a kötet majdnem ötszáz oldalas volt, apró betûkkel. Sehogyan se fûlt hozzá a foga, hogy átrágja magát rajta. Ennyire ráérnek *ezek?* - az “ezek” Amerika dolgozó népe volt. Itt-ott beleolvasott, aztán visszadugta a helyére.
Este odaült a táskaírógéphez, lepötyögte amerikai jellegû életrajzát annak alapján, amit eddig tudott e mûfajról. Föladta Lió Sztínmen budapesti címére. Megtennéd, hogy elolvasod, kijavítod és visszaküldöd? - firkantotta a papír sarkába. A saját címét elfelejtette a borítékra ráírni. A sajtóattasé harmadik helyettese így - némi töprengés után - a Yale School of Drama címére küldette a választ, gyorspostával. Hetekig hányódott levél a G-betûs fachban, mire valaki áttette az M-hez.
Magyar színházi ember vagyok, elsôsorban egy színész, másodsorban egy rendezô, harmadsorban egy drámaíró, akinek a két egyfelvonásosát játszotta a washingtoni Grandstand Stage már szintén; filmekben szerepeltem is, egy-egy picibb szereppel amerikaiakban ugyancsak! - ezt írta Marton a bevezetésbe, melyet a *Hogyan írjunk sikeres önéletrajzot?* címû szakmunka *summary line*-nak nevezett.
A legnépszerûbb magyar színészek egyike vagyok, modern és klasszikus szerepek egész sora fûzôdik a becses nevemhez. Filmfôszerepet alakítottam sok-sok magyar filmben, sôt néhány amerikaiban is szere-peltem. Rendezôként és színpadi szerzôként többször bizonyítottam már képességeimet, két darabomat, melyeket kirobbanó sikerrel adtak elô a magyar szín-házak, mûsorára tûzte a nagy presztízsû Grandstand Stage (Washington DC) is - ez volt Lió Sztínmen változata. Marton így szörnyen nagyképûnek és ellen-szenvesen dicsekvônek találta. Lehetséges, hogy az amerikaiakat nem irritálja ez a fennhéjázó stílus? - Azt, hogy a grófnô angol mondatai kissé göcsörtösek, nem érzékelte.
Az EXPERIENCE rovatban eddigi munkahelyeit sorolta föl, amerikai módra, fordított idôrendben.
1983-jelen: tag voltam a budapesti József Attila Színháznak.
Marton egyszerû múlt idôt használt, Lió Színmen *Present Perfect*-re változtatta, abból kiindulva, hogy ha a magyar színész tagsága a jelenig tart, akkor még nem szûnhetett meg. A ragot *nál*-ra cserélte, a *tag*-ot pedig

kihúzta. *Tagja inkább a politikai pártnak van, nem a színháznak!* - írta a lapszélre.

1981-82: Szolnoki Szigligeti Színház.

1978-80: Pécsi Nemzeti Színház.

1974-79: Miskolci Nemzeti Színház.

Hogyan lehet ennyi sok Nemzeti Színház Magyarországon? Tudtommal Budapesten is van egy!

Az érettségi és az elsô sikertelen fôiskolai felvételije után nyomdász ipari tanulóként töltött tíz hónapot Marton kihagyta.

Itt egy év lyuk van! - Lió Sztínmen figyelmes korrektor volt.

PERFORMANCES címszó alatt a fôszerepeit sorolta föl, *Harpagon*-tól a *Francia Király*-ig, a PLAYS WRIT-TEN BY ME alatt pedig a két egyfelvonásos darabja címét.

Miért nem adod meg a pontos dátumot és a szín-házakat? Azért, te nagyokos, mert a legfontosabb sze-repeimet vidéki színpadokon játszottam, ezt nem akarom az orrodra kötni!

Az EDUCATION rovatban fôiskolai diplomát szer-zett, 1974-ben.

Milyen fokozatot? BA, MA vagy PhD? A szótár alapján PhD tûnt a legmagasabbnak, Marton azt adomá-nyozta magának.

MEMBERSHIPS: Színház- és Filmmûvészeti Szövet-ség (titkára is voltam egy darabig), Fészek Klub, Mûvész Sport Klub, tenisz szakosztály.

AWARDS: Magyar Ifjúság Jutalom (így álcázta a KISZ-díjat), Kultúra Jutalom (így pedig a Szocialista Kultúráért jelvényt, melyet Szolnokon kapott, három-ezer forint kíséretében), Jászai Mari Jutalom.

Gratulálok! Évszámok?

LANGUAGES: angol, francia, középfokon. Alap-fokon német is.

És a magyar?

PERSONAL DATA: Születtem 1950-ben. Többször elváltam. Gyermektelen vagyok. Nagyravágyó. Sikerre éhes.

Értem az iróniát, de nem hiszem, hogy a szakmai önéletrajzodban helye volna. Amerikaiak nem vallanák be az ilyesmit. Marton kihúzta, hogy nagyravágyó és sikerre éhes.

FAMILY BACKGROUND: apám gépkönyvelô volt, anyám kishivatalnok, egyikük sem él.

Ezt az egészet hagyd ki. Kit érdekel a papád meg a mamád? Engem, gondolta Marton, és csak azért sem húzta ki. Ahogyan öregedett, egyre gyakrabban jutot-tak eszébe a szülei. Vajon mit szólnának Amerikához?

Kijönnének-e látogatóba? Á… nem lenne rá pénzük. Talán ha küldenék nekik repülôjegyet…
Marton apja volt a család belsô emigránsa, szótlanul élt köztük, szerette a keresztrejtvényeket és a latin költôket, utóbbiakat eredetiben olvasta, anélkül hogy valaha is elmesélte volna, miféle élvezetre vagy vigasztalásra lel bennük. Az összes felmenôi és test-vérei elpusztultak a náci haláltáborokban, ô maga elôször a munkaszolgálatot élte túl, aztán az orosz hadifogságot - az oroszok nem hitték el neki, hogy munkaszolgálatos volt -, e kettôbôl egy is elég ok lehet arra, hogy valaki többé ne kívánjon szóba állni embertársaival. De azért mégis... sajátságos, hogy sosem akarta megosztani a tapasztalatait a fiával, nem igyekezett fölkészíteni az életre, ellátni ôt valamiféle útravalóval. Marton egyetlen esetre emlékezett, amikor - elsô elemista korában - az apja némi tanújelét adta, hogy azért a szívén viseli a neveltetését. Martonnak csapnivalóan ronda kézírása volt, házi feladataira egymás után kapta az elégteleneket. Odahaza nem mondta meg, remélte, csak elér egy-két jobb jegyet, akkor majd kedvezôbben fest az összkép. Ámde kizá-rólag karók kerültek a füzetébe a továbbiakban is, a tizenötödiknél a tanítónô már ragaszkodott hozzá, hogy írassa alá otthon. Egyest kaptam… - lefelé görbülô szájjal mutatta este az apjának a legutolsót. Remélte, nem lapoz vissza, de az apja gondosan átnézte az egész füzetet, egyes*eket!* - állapította meg tárgyilagos hangon, majd az ölébe fektette a fiát, és végtelennek tûnô percekig verte a hátsóját, tenyérrel, tiszta erôbôl. Nagyon fájt. Marton fejhangon vinnyogva zokogott, az apja nem lankadt, dumm, dumm, csépelte, egészen addig, amíg szükségesnek vélte, aztán lecsúsztatta a földre, mint egy kiürült zsákot: nem azért kaptad, mert ennyi egyest hoztál, hanem mert hazudtál! jól jegyezd meg magadnak, *mindig igazat kell mondani!*
Jól megjegyezte, noha biztos volt abban, hogy az apja hazudik. Mire azonban akkora lett, hogy ezt meg merte volna mondani neki, az apjával már végzett a háborúban szerzett szívbaja. Marton anyja például - erre ô csak késôbb és fokozatosan jött rá - notórius ábrándozó (más szóval: hazudozó) volt, olyasféle emelkedett lélek, akinek nem okozott problémát, hogy a feketét fehérnek lássa. Mániás depresszióját kezelendô, minden évben legalább egyszer bevonult a lipótmezei ideg- és elmekórházba, hosszú hetekre. Marton sosem múló csalódást okozott neki, amikor az általa számára megálmodott ügyvédi hivatás helyett a színházat választotta. Már gyakorló színész volt, amikor az anyja még mindig elô-elôhozakodott a

jámbor megjegyzéssel: fiacskám, sosem késô, hogy valamiféle normális pályára menj... - Azért szívesen dicsekedett vele a barátnôinek, plána ha a fia föltûnt a televízióban. Marton amerikai kalandjáról volna mit mesélnie a Lukács cukrászdában - ha még élne. Nincs, aki büszke legyen rá… e téren is önellátásra kényszerül.

Mindezt szívesen elmondta volna Lió Sztínmennek, miután elolvasta a kijavított önéletrajzhoz mellékelt levelét. *Én ugyanúgy árva vagyok, mint te,* írta a grófnô, *tudom, milyen érzés, szüleim meghaltak idônek elôtte. Ráadásul nekem barátaim sincsenek, tudniillik gyerekkoromban sokfelé laktam. Késôbb se tudtam barátokra lelni. Ebben a mostohaapám foglal-kozásával és aztán az enyémmel járó sok költözés is szerepet játszhatott. Magyarországon sem sikerült kapcsolatokra szert tennem. Bizonyára velem van a baj, az emberek nem találnak rokonszenvesnek. Sokáig igyekeztem ezen változtatni, módosítottam a viselke-désem, a ruházatom és a beszédmodorom, még egy személyiségfejlesztô tanfolyamra is beiratkoztam, de aztán megértettem, hogy minden hiába, az ember nem bújhat ki a bôrébôl. Azért örvendeztem olyan nagyon, amikor a barátságoddal megtiszteltél. Hiányzol.*

Szeretettel ölel,

Leo Steinman

American Embassy, Third Secretary of Press

P. S. Remélem kiismered magad a javításaimon. Ha bármi mást tehetek érted, fordulj hozzám bizalommal, nem fogsz csalódni.

Marton másodszor is elolvasta. Hiányzol… szeret-ettel ölel… nem fogsz csalódni… Csak nem buzeráns ez is?! Á… nem. Inkább csak szerencsétlen… balfasz. Akinek nincsenek barátai. Ami azt illeti, neked sincs túl sok, gondolta. A Yale-en összeismerkedett néhány sráccal, de barátnak egyik sem tekinthetô. Otthon pedig… haverja és kollégája van tömérdek, viszont barátja - olyan igazi testi-lelki - lényegében nincs. Volt… három. Az egyik meghalt, a másik disszidált Svédországba, a harmadik filmrendezô lett, s valami apróságon annyira összevesztek, hogy azóta nem köszönnek egymásnak. Az igazat megvallva, volt még egy negyedik, de ô Ilusnak jutott - a válás után sajnos óhatatlanul meg kell osztozni a baráti körön is.

Mióta Marton Amerikában lakott, még senkitôl sem kapott levelet. Lió Sztínmen volt az elsô, aki írt neki. Elvált feleségeitôl és hátrahagyott szeretôitôl nem várt levelet, de azért egyik-másik kollégája vehette volna a

fáradságot… - Igen ám, apukám, csakhogy te sem írtál senkinek, következésképp a többség a címedet se tudja. Éppenséggel megkérdezhetnék Ilustól. Ámbár… Ilustól én se kérdezném meg, gondolta.
Kedves Leó, írta Marton angolul (de magyar ékezettel) egy vonalas füzetbe Don McGuire mester-ségóráján, barátias soraidat megkaptam, köszönöm szépen, hogy kijavítottad a *resumé*-t. Igazad volt. Lett nagyon szükségem rá. Ne hidd, hogy több a kapcso-latom ideát, mint van neked odalent. Idegenben az ember magányosabb, mint a megszokott közegében. Amúgy nincs sok újság, járok egy színészosztályba, Don McGuire a tanár, elképesztô ember. Élvezem eléggé nagyon. Másodszori nekiszaladásra tudtam egy bútorozatlan garzonlakást bérelnem Hamden és New Haven határvonalán. Kezdetkor egy mexikóival közö-sen laktunk, de volt nincs konyha, ô folyton fôzött a sarokban egy kis rezsón, ment idegeimre teljesen a fûszeres szaggal, noha a mexikói éttermeket mindig szerettem nagyon pedig. Kértem, költözzön ki, azóta lakom egyedül, kétszer annyi bérért, persze. Hosszas keresés végén vettem egy öreg autót, ez egy Ford Mercury Zephyr. Nincs más baj semmi se vele, ha az ember tudomásul veszi, hogy menetközben alul több résen át látja az utat. Az ösztöndíjból épp szûkösen kimegyek, de dolgozom is kicsit, megismerkedtem egy szociológia professzorral, akinek Kelet-Európa a szak-területe, és az a mániája, hogy megtanul összes nyelvet. Szerb-horvátul és lengyelül még tud, én tanítom magyarra már, óránként tíz dollárért. Egy a probléma, hogy közben válik, emiatt nem mindig csinálja meg a házi feladatot, sôt sokszor elkezdi mesélni a magánéletét angolul. Én persze a váláshoz még jobban értek, mint a magyar nyelvhez, sokszor éjfélig beszélgetünk. Kár, hogy nem vagy itt, te is csat-lakozhatnál. Sok vörösbort iszunk, és eszünk *chop suey*-t, mely eredetileg kínai étel, de ahogyan mi csináljuk, úgy inkább marhapörkölt plusz lecsó, ha tudod, mire gondolok.
Légy jó, vigyázz magadra!
Ölel
Gyula Marton
Ezt a levelet egy hétig hordta a táskájában, mielôtt postára adta volna. Elképzelte, milyen volna, ha Lió Sztínmen ide is utána küldené a bôrruhás motorost. Átrobog a csupaizom férfi az óceán fenekén Bretagne-ból a Cape Codra, ott aztán hínárkoszorúval a nyaká-ban hajt föl a mólóra. Ehelyett a *Federal Express* egyenruhás embere zörgetett be Marton ajtaján (a csöngô elromlott), tíz nappal azután, hogy ô a levelet elküldte Magyarországra. A

borítékon egy Marton számára ismeretlen washingtoni név és cím szerepelt föladóként. A Federal Express színes, nagyalakú kartonborítékjából Lió Sztínmen számítógépelt levele került elô.

Kedves Gyula, nagy örömet szereztél, hogy életjelt adtál magadról. Gyorsan válaszolok, számítógépes E-mail-*en (az telefonvonalon megy) küldöm soraimat egy washingtoni barátomhoz, ô printeli ki s továbbítja neked gyorspostával. Boldog vagyok, hogy jól érzed magad a hazámban. Mostanában erôs honvágyat érzek. Sose gondoltam volna, hogy ez velem is megeshet, hiszen én az eddig életembôl kevesebb idôt töltöttem az* USÁ*-ban, mint külföldön. Mint talán már említettem, gyerek-koromban a mostohaapám külképviseleteken dolgozott (Chile, Paraguay, Peru) sofôrként, mindig bérelt házak-ban laktunk, így megszokhattam az örökös átmenetiséget, a tárgyak, a helyszínek és az emberek örökké változtak körülöttem.*

Lió Sztínmen mostohaapja követségi sofôr volt, méghozzá Chilében, Paraguay-ban és Peruban… - Marton agyában fölharsant a latin-amerikai zene, pengtek a gitárok és a charangók, sivítottak a nádfa-sípok, döngött az átalvetôs dob, búgtak a metszô tiszta-ságú férfitenorok, több szólamban. Elôbukkant a háttérben egy napégette, szombrérós férfi, hatalmas országúti cirkáló ajtaját nyitva, beszállásra invitálva: *Ásztálá visztá, szenyor!* - ja nem, az inkább a viszlát.

Szóval, hiányzik Amerika, írta a grófnô. Ezen a ponton kerek matricát ragasztott a papírra, Bruce Springsteen egyik lemezérôl operálhatta le: BORN IN THE USA! - hirdette a fölirat. Marton értette az üzenetet: aki AZ USÁBAN SZÜLETETT, az amerikai marad, még akkor is, ha folyton külföldön szolgálja nemzetét. Ki a Hudson vizét issza, vágyik annak szíve vissza! - e kép csak annak szép, aki még nem látta, milyen mocskos a Hudson.

Szívesen hazarepülnék. Lehet, hogy azért éppen most, mert te ott vagy. Gratulálok a Ford Mercury Zephyrhez. Odaát én is mindig Fordot vettem. Tetszett a neve.

Martonnak is tetszett, de csak amíg meg nem nézte a szótárban, hogy *ford* = gázló. Az amerikai autóipar megalapítása tehát Gázló Henrik nevéhez fûzôdik.

Nekem még mindig nincs autóm. Az amerikai kocsik túl drágák, a Ladákhoz, Skodákhoz, Traban-tokhoz pedig bonyolult hozzájutni, és azt mondják, ritkaság a megbízható szervíz, hát inkább a biciklimen közlekedem.

Még most sem tudtam hozzászokni, hogy nem írha-tok egy csekket, ha fizetni akarok, és a hitelkártyáimat ritkán fogadják el. Állandóan egy csomó készpénzzel kell járni itt, ami kellemetlen, ráadásul veszélyes, még akkor is, ha ez egy nem túl veszélyes város.

Marton épp a fordítottját élte át. Amerikai ismerôsei megérkezésekor arra buzdították, azonnal nyisson egy bankszámlát, ô viszont húzta-halasztotta. Félt a proce-dúra bürokratikus részétôl, talán mert odahaza nagyon beléivódott, hogy a kemény valutát dugni kell. Eleinte idegesítette, hogy szinte sehol nem fizetnek készpénz-ben. Amikor föl akarta venni az ösztöndíja elsô részletét (amit az Altheimer alapítvány a Yale-re utalt át), már elôre dörzsölgette a tenyerét, milyen jó lesz zsebregyûrni a zöldhasú bankókat. A *Bursar's Office*-ban egy leragasztott borítékot kapott, hosszúkás papírcsík volt benne, utalványnak nézte. Hol kapom a pénzt? - kérdezte. Nem értem, motyogta az a sovány, riadt tekintetû asszony a pult mögött, és elpirult. Marton megismételte, emeltebb hangon: azt hittem, itt kapom kézhez a pénzem! De hiszen megkapta! - mondta a nô zavartan, ott van a kezében a csekk!

Wud jú lájk to szí máj bájk?

Ezen a földrészen papírdarabokat adnak egymásnak pénz helyett, amelyet azután kénytelen az ember a bankba vinni, ha *rendes* dollárokra akarja becserélni, a bankban viszont csak akkor fogadnak szeretettel, ha számlád van. Na jó… számlát kell nyitni. De melyik bankban a sok közül? - érdeklôdött mindenkitôl, általában azt ajánlották, menjen a lakásához legköze-lebbibe. A *First Union* volt a legközelebb, Marton napokig nézegette a széles üvegablakon át a pultok és íróasztalok mögött ügyködô egyenkosztümös lányokat, mire bemerészkedett. Jónapot, nyitnék egy számlát, mondta óvatosan a szôke lánynak, aki megkérdezte, hogy mit tehetne érte. Milyen számlát? - kérdezett vissza a lány, a haján egy pillanatra átsütött a fény, akárha glóriát viselne. Nem tudom, milyen számlát… rendes, normális számlát amire beveszik nekem a csekkeket, és ideadják a dohányt! - büszke volt magá-ra, hogy ilyen szleng szavakat ismer. Oké, mondta a szôke lány, kijött a fölcsapható pult mögül, az iroda hátsó részébe vezette, ahol négyszögletes boxokban íróasztalok és forgatható karosszékek voltak. Miután leültek, beszélni kezdett a First Union sokféle - rendkívül kedvezô - számlakonstrukciójáról, amelyek közül Marton választhat, elôadása során félig érthetetlen szavak váltakoztak a teljesen érthetet-lenekkel, *cseking ekaunt, széving ekaunt, szörtifájd*

dipázit… Marton hamar elvesztette a fonalat. Ne haragudjon, Miss Applewhite (a kosztüm hajtókáján lévô névtábláról olvasta le), én ebbôl az egészbôl egy kukkot sem értek, olyan országból jöttem, ahol nem használnak csekket. Nem használnak csekket? - ismételte a lány hüledezve, hát akkor hogyan fizetnek? Mindig készpénzben. Na de… és ha például vesznek egy autót? vagy egy házat? Akkor is… - Marton látta, Miss Applewhite egy szavát sem hiszi, bizonygatni kezdte, hogy Magyarországon az ember kisbôröndben viszi a pénzt ilyesfajta vételekhez. Mindegy… figyeljen ide, Miss Applewhite, gondolja meg, hogy maga milyen számlát nyitna az én helyemben, és nyisson nekem egy olyat!
Így tett szert Marton a - rendkívül elônyös - kombinált *First Union Checking & Saving Account*-ra. Pénze zöme a saving (megtakarítási) számlára került, kisebb része pedig a checking (csekk) számlára. Egyre bátrabban állítgatta ki a csekkeket, és amikor a checking accountról érzése szerint már elfogyott a pénz, használni kezdte a savinghez adott csekkfüzetet. Ez nagy hiba volt. Hamarosan értesítették, hogy minden egyes saving csekk kiállítása után tíz dollár büntetést kell fizetnie. A számlaszerzôdés szabályai szerint azokkal a csekkekkel a megtakarítási számláról elôbb át kellett volna csoportosítania - úgynevezett *transfer* mûvelettel - a pénzt a checking accountra, s onnét utalgatni. A büntetés összege már százhúsz dollárra rúgott… A kurva anyátok, gondolta. Másként: *Wud jú lájk to szí máj bájk?* Tanulj, tinó, ökör lesz belôled. Vagy legalább olvasd el a hivatalos papírokat - az apróbetûs részt is -, mielôtt aláírod ôket. Különben fizethetsz, mint a katonatiszt.
Itt már nagyon hidegre fordult az idô, vennem kell egy télikabátot, írta a grófnô, *politikailag viszont teljes az olvadás. Biztosan tudod, hogy Mr Groszt kiszorí-tották, Mr Nemeth lett az új miniszterelnök. Minden forrong. Nagyon érdekes. Kár, hogy nem vagy itt. Képzeld el, bemutatják az összes dobozban lévô, betiltott filmet. Mr Pozsgay a többpártrendszert sürgeti, és alakulnak is az új pártok, most jelentették be a Smallholders' Party és a Party of Social Democrats létrejöttét. Tüntetnek az egyetemisták. Van már legalább 15000 munkanélküli is… Újra fogják temetni Mr Nagyot és más 1956-os szabadságharcosokat. Ma-gyarország elismerte a palesztin állam kikiáltását. Most olvasom, hogy a központi bank 5000 forintost fog kibocsátani.*
Ötezer forintos? - ez a hír zaklatta föl a leginkább. Szörnyû infláció lehet. Vajon mi a helyzet a színhá-zaknál? Biztosan hullani fognak a fejek, új

igazgatók lesznek. Talán tényleg kár, hogy nincs otthon, most talán elszerzôdhetne egy normálisabb helyre… Vagy nem. Attól függ, kiket neveznek ki.

A *Sterling Library*, a Yale erôdre hasonlító központi könyvtára, a világ legtöbb napilapját járatta, így a *Magyar Nemzet*-et is. Marton elolvashatta volna, hogy viszonylag friss (két hetes késéssel érkeztek a példányok) hírt kapjon Magyarországról. De nagyon ritkán tette. Ennyire nem izgatna, hogy mi van oda-haza? Jószerivel a grófnô leveleibôl kapta a legala-posabb tájékoztatást. Dick Elmer - a szociológia professzor, akit Marton magyarra tanított - mindig többet tudott a magyarországi fejleményekrôl, mint ô, különösen amióta a *New York Times* állandó dupla oldalt szentelt a kelet-európai eseményeknek, azzal az állandó címmel: *Upheaval in Eastern Europe*. Az amerikaiak tehát úgy látják, *felfordulás* van Kelet-Európában! - Marton ezt kissé ijesztônek találta. Tetszett neki, hogy a szocializmus omladozott, nem is remélte, hogy ez még az ô életében megtörténhetik, de iszonyodott a *felfordulás* minden változatától. Tudta, hogy nem kell azonnal a legrosszabbra gondolni, ô a maga részérôl mégis azonnal a legrosszabbra gondolt. Csak nehogy lôjenek a végén…

Dick Elmer, a szociológia professzor, rendkívül kíváncsi természetû volt, s örökké olyan kérdéseket tett föl, amelyekre Marton nem tudta a választ. Az általa említett magyar nevek többsége Marton számára ismeretlenül hangzott, részben azért, mert Dick Elmer igen sajátos kiejtés-változatokkal rukkolt ki, részben pedig azért, mert sok új politikai figura lépett a színre. Tájékozatlanságát igyekezett palástolni. Gyakran rög-tönzött történeteket az elôször hallott nevekhez. Sajnos, Dick Elmer - mint a szociológia professzorok általá-ban - alapos ember volt, állandóan jegyzetelt. Félô, hogy elôbb-utóbb lebukom, gondolta Marton, néha azért olvasnom kéne a *Magyar Nemzet*-et… - de szinte soha nem ért rá. Járt a színész osztályba, továbbá minden héten bevonatozott New Yorkba, hogy szakmai kapcsolatokat építsen ki. Remélte, makacssága idôvel elnyeri méltó jutalmát. Nem tehetett magának szemrehányást, minden kínálkozó nyomon elindult, minden résre táruló ajtóba odadugta a lábát, minden hajszálrepedésbe megpróbált bebújni. Harca Ameriká-val - melyet hôsiesnek (és néha reménytelennek) érzett - lekötötte az energiáit. Magyarország halovány nyomatként lebegett a messzeségben, akár egy kifakult térkép. Emiatt gyötörte a lelkifurdalás.

Mit szólsz hozzá, fölmentették! - mondta Dick Elmer egy este. Kicsodát? *Janosh Kadar*-t. Tény-leg? Te nem tudtad? Nem… vagyis… hallottam róla… de nem akartam elhinni. Írta a *New York Times,* mondta Dick Elmer, egy napos zárt ülésen fölmentették elnöki tisztébôl és a politbüróból is kihagyták… elôtte hetven-hat percig beszélt! hiába próbálták félbeszakítani… mit szólsz ehhez? Nem találok szavakat, mondta Marton.
A részleteket Lió Sztínmen több oldalas levelébôl tudta meg. János Kádárnak is levelet írtak, melyben a párt vezetôi kijelentették, hogy pályafutása értékelését majd az utókor végezheti el, mesélte Marton aznap este Dick Elmernek büszkén, mert végre ô lehetett jól-értesült. Fölmentették György Aczélt, László Maróthyt és István Sarlóst is, tette hozzá. Dick Elmer leírta a neveket, s megkérdezte: rokona ez a Szerlosz *annak* a Szerlosznak? Well… - Marton nem tudta, ki a fene lehet *az* a Sarlós. Endrú Szerlosz, amerikai üzletember, mondta Dick Elmer, ô az, aki sok millió dollárt ígért a budapesti világkiállításra! Marton így értesült arról, hogy világkiállítást akarnak rendezni Budapesten, hat év múlva, 1995-ben. Ha megérjük, gondolta.
Azokban a hetekben ingerült volt és levert. Egyre újabb visszautasításokat hozott neki a postás. Néhány hónappal azelôtt elhatározta, hogy most aztán már szerez magának egy ügynököt, mert Amerikában az ember - vagyis a mûvészember - ügynök nélkül félkarú óriás. A Sterling Könyvtárban órákat töltött a *Theater Market* - Színházi piac - legújabb kiadását böngészve. A vastag könyvben fölsorolták az összes ügynökséget, címmel, telefonszámmal, a tevékenységi kör részletes leírásával, még a kidobóember nevét is megadták, aki az ôhozzá hasonló utcáról érkezôkkel foglalkozik. Ha ugyan egyáltalán… - az ügynökségek több mint a felénél szerepelt a *NUMA,* ami a jel-magyarázat szerint a *No Unsollicited Manuscripts or Applications* rövidítése (kéretlen kéziratok és jelentke-zôk: nem)… *BEKA,* gondolta erre Marton, ami az ô jelmagyarázata szerint a *bekaphatnátok!* rövidítése.
Kiválasztott húsz ügynökséget, tízet Los Angelesben és tízet New Yorkban, olyanokat, amelyek érdeklôdtek új tehetségek iránt. Óvatosan átírta az önéletrajza bevezetôjét, abban reménykedve, hogy nem ejt benne durva hibát, s e szavakkal zárta: *Szeretnék lenni színész Amerikában is.* A bemutatóira kapott leghízelgôbb kritikákat fénymásolta az önéletrajzával együtt, s a könyv útmutatásai szerint valamennyi anyaghoz mellékelte a *SASÉ*-t (*Self-Addressed Stamped Envelop* - magának megcímzett és

fölbélyegzett borítékot) is. Arra gondolt, hogy a nagy számok törvénye alapján valamelyik ügynökség csak ráharap. Mindössze két (elutasító) választ kapott. A többiek nyilván rögtön a szemétkosárba dobták az egészet, a SASÉ-val együtt. A két elutasítás közül a *Cunningham Actors' Office*-é tûnt enyhébbnek: *Amennyiben magyar szerep adódik, értesítjük.* Marton azon melegében újabb levelet kül-dött a Cunningham Actors' Office-nak: Annyit azért megtehetnének, hogy behívnak egy beszélgetésre, hiszen azt se tudják, ki vagyok! mit tudok! Hamarosan jött a válasz: *Amennyiben magyar szerep adódik, értesítjük.* BEKA! - vicsorgott Marton, s már írta is: Nem kell megvárni, míg magyar szerep adódik, jó nekem a lengyel, a bolgár, a csehszlovák, a szerb-horvát, sôt szükség esetén az amerikai is! Azt a választ kapta, hogy: *Amennyiben magyar szerep adódik, értesítjük.* Ekkor végre rájött: mindezidáig egy számí-tógéppel levelezett, annak a humorérzékére, jószán-dékára vagy együttérzésére aligha számíthat.
Martont nem tántorította el a tetemes a postaköltség, színpadi szerzôként is arénába szállt. Önéletrajza bevezetésének utolsó mondatát módosította: *Szeretnék lenni drámaíró Amerikában.* A Sterling Könyvtárban áttanulmányozta a *Writers' Market* - Írók piaca - címû kézikönyvet, kiválasztott húsz megfelelônek látszó (nem NUMA) ügynökséget, húsz példányban borítékolta az önéletrajzát, a két egyfelvonásos gépiratát, a kritikákat, s természetesen a SASÉ-kat. Szétküldte a húsz súlyos, nagyalakú borítékot. Kis-vártatva huszonkettôt kapott vissza. A két plusz egyike egy indiai drámaíró abszurd színmûve volt, Gandhi és Freud beszélgetett benne három hosszú felvonáson át egy ûrhajó fedélzetén, mely az Uránuszra tartott. A másik idegen paksamétában egy - föltehetôen nôi - szerzô monodrámáját találta, *Férfiak az abortusz ellen? akkor szüljenek ôk!* - címmel. BEKA!!! - sziszegte vérben forgó szemmel.
Csütörtök este átjött Dick Elmer, hatra, mint ren-desen. Marton egyre kedveszegettebben tartotta neki a magyarórákat, nemcsak azért, mert Dick Elmerbôl hiányzott a nyelvérzék, hanem azért is, mert a tíz dollár mind nevetségesebb fizetségnek tûnt. Hiába, nem kérhetett többet, Dick Elmer már haver volt, valamint sorstárs - az elvált férfiak világméretû klubjának újsütetû tagjaként. Marton ezúttal káromkodni tanította. *Boussza mega zistén,* ismételte Dick Elmer, a szociológia professzor, jellegzetes wisconsini akcen-tussal, melyet Marton gyakran igyekezett utánozni.
Csöngött a telefon. Marton fölvette, halló. Gyula Marton? - tudakolta egy tétova hang. Az beszél. Akkor szerbusz, én Lió Sztínmen vagyok, csak

azért hívlak… - Marton fölkapta a telefont, Steinman, a grófnô! - kiáltotta, honnan beszélsz? New Yorkból. Hát ez nagyszerû! mikor jössz ide? - Marton érzékelte, hogy természetellenesen visít. Mikor jöjjek? - kérdezte a grófnô. Most azonnal! menj ki a Grand Centralra, szállj föl az elsô vonatra, és ha megérkezel New Havenbe, hívj föl a pályaudvarról, kiugrom érted. Lió Sztínmen kérette magát, arra hivatkozott, túl késô van már, de Marton ragaszkodott hozzá, hogy azonnal induljon, s aludjon itt nála.
Ez egy nagyon kedves, régi barátom, magyarázta Dick Elmernek. Fiú vagy lány? Fiú. De azt mondtad, grófnô! Az csak olyan… vicc… - A magyaróra, mint már annyiszor, máskorra halasztódott. Marton kinyitott egy üveg vörösbort, s elmesélte a szociológia professzornak, milyen sokat jelentettek neki Lió Sztínmen levelei. Dick Elmer érdekesnek találta, hogy a sajtóattasé harmadik helyettese ilyen terjedelmes leveleket küld egy magyar ösztöndíjasnak. Úgy látszik, nagyon ráér… Ô, mármint Dick Elmer, évek óta csak az üzleti levelekre válaszol, nincs ideje másra. Marton eltûnôdött, aztán megkérdezte: ha netán visszatérnék Magyarországra, nekem sem írnál? Well… talán inkább telefonálnék, mondta Dick Elmer. Vagyis nem írna, nem is telefonálna, gondolta Marton, le se szarna… Az amerikaiak már csak ilyenek. Aki elmegy, az meghalt. Na és Lió Sztínmen? ô talán nem amerikai?
Emberi számítás szerint a grófnônek két órán belül meg kellett volna érkeznie, ám csak tizenegy tájt tele-fonált. A szokott formáját hozta: ne haragudj, rossz vonatra szálltam, én nem tudtam, hogy a Metro North-nak több vonala van, elvitt északra a Hudson Line… remélem, még nem aludtál… bocsánat. *Wud jú lájk to szí máj bájk?* - gondolta Marton, ki tudja hányadszor. Szegény grófnô, indult fölfelé, New York állam északi régióiba… talán érdeklôdött is a kalauztól: tessék mondani, messze van még New Haven? Well… innen már elég messze!
Hirtelen szakadt föl a régi emlék: kevéssel azután, hogy életében elôször megérkezett erre a földrészre (pontosabban Washington DC-be), elfogta a láz: szere-tett volna New Yorkban - *a* városban - tölteni egy hétvégét, látni a felhôkarcolókat, végigsétálni a *Broad-way*-n. Úgy képzelte, okvetlenül szembejön Dustin Hoffman, Marlon Brando, Meryl Streep, Woody Allen… Bemennék New Yorkba! - mondta a vendég-látójának, Zsanpólnak. *What's holding you up?* - kérdezte Zsanpól. Ô még nem ismerte ezt a kifejezést, de sejtette, olyasfélét jelent: mi tart vissza? Zsanpól a kanapén hevert, a *Washington Post* terjedelmes köte-gébe temetkezve. Hiába várta Marton,

hogy Zsanpól elmagyarázza, milyen közlekedési eszközt válasszon, egyáltalán, hogyan fogjon a manôver kivitelezéséhez, Zsanpól szemmel láthatólag a maga részérôl lezárta az ügyet. Ez ôneki eléggé rosszul esett. Mivel menjek New Yorkba? - kérdezte bizonytalanul. Leggyorsabb a repülô, legolcsóbb a vonat, jelentette ki Zsanpól, de nem mondta el, mennyi a különbség; honnan indulnak a vonatok; hol vehet jegyet; ésatöbbi. Ha ô kérdezné tôlem Budapesten, hogy miként juthatna Balmaz-újvárosba, azonnal venném a telefont, mindent meg-érdeklôdnék, részletesen útbaigazítanám. Zsanpól ehe-lyett olvasta tovább az újságot. Marton hetekkel késôbb bevallotta, milyen ridegnek érezte a viselkedését. Zsanpól elnevette magát, az ember ne segítsen olyas-miben, ami egy felnôtt számára nem lehet gond… csak akkor intéztem volna el helyetted, ha olyan idiótának tartanálak, aki még ennyire se képes… de te szépen megoldottad, mert nem vagy olyan idióta, igaz?
Éppenséggel megoldotta. Már tudta, hogy ha az ember a nullát hívja, jelentkezik az *operator,* akitôl mindenfélét kérdezhet. Jónapot, a pályaudvar számára volnék kíváncsi. Melyik pályaudvar? - így a tiszta csengésû nôi hang. Hm… van több is? Attól függ, honnan beszél. Hogyhogy honnan? Melyik városból? (Hagyjuk a részleteket, gondolta Marton, melyik föld-rész?!) Tisztázván a helyszínt, az operator megadta a *Union Station* számát. Marton föltárcsázta, s amikor az a kristálytiszta nôi hang megkérdezte, mit tehet érte, eltûnôdött, lehetséges-e, hogy eme kisasszony azonos volna a telefonközpontival? Á, kizárt. Talán az ilyes-fajta állásokra hangszín alapján válogatják a munka-erôt. New Yorkba szeretnék utazni, mondta; jó ötlet, vélte a nô. Marton föltette a kérdéseit: mikor megy a vonat? mennyibe kerül a jegy oda-vissza? kell-e helyjegy? Mély sóhajtás hallatszott a túloldalon, majd záporoztak az ellenkérdések: mikor akar utazni? melyik napon? hány órakor? hány fô? Miután mindebben megállapodtak, hallatszott a jellegzetes, finom kocogás, számítógép klaviatúráján szánkáztak a tiszta hangú nô ujjai, bemondta azután az indulást, az érkezést, a jegy árát, megköszönte, hogy Marton igénybe vette a vonattársaság szolgáltatásait, s tette volna le a kagylót. Marton fölsikoltott: pillanat! halló! várjon! mit kell most csinálni? hol kapom meg a jegyet? mikor kell átvenni és kifizetni??? Ekkora értetlenség hallatán a nô már elvesztette a türelmét, drága uram, kimegy a pályaudvarra, ott lesz a jegy a pénztárban, átveszi, vonatra száll, oké? Oké, de mikor menjek ki? és melyik pénztárban? Vonatindulás elôtt tíz perccel, és *bármelyik* pénztárban, köszönöm, hogy

igénybe vette cégünk szolgáltatásait, legyen máskor is szerencsénk! - kattanás, búgó hang.
Tíz perccel vonatindulás elôtt? Ez csak valami téve-dés lehet. Egyáltalán, Marton úgy érezte, ügyét a pályaudvari nô eléggé félvállról vette. Mi tehet ô, ha majd ott a pénztárnál semmit sem tudnak róla? mivel igazolja, hogy foglaltatott magának jegyet? még egy azonosító számot sem kapott! - minél tovább tûnôdött a dolgon, annál világosabb volt, hogy nincs ez így rendben.
Háromnegyed órával a vonat indulása elôtt lépett a Union Station behemót (moszkvai középületeket idézô) csarnokába. Rögtön látta, hogy elkésett: a bordó kordonok között legalább ezer ember várakozott, hogy a pénztárakhoz jusson. Rohadna meg az a spiné! miért nem mondta, hogy jöjjek idejében?! volt pofája kijelenteni: *tíz perccel vonatindulás elôtt…* vagy félreértettem?! *tíz órát* mondott?! eh… lehetet-len, hogy negyvenöt perc alatt ennyi ember megkapja a jegyét.
Néha a lehetetlen valóra válik. Több mint húsz pénztár üzemelt, szakaszosan kúszott elôre a sor, gyors iramban, mintegy öt perc múltán Marton ott állt a tizennégyes számú ablak elôtt, a régóta megkomponált mondattal: jó reggelt, telefonon foglaltam helyet a New Yorkba menô vonatra. Neve? - kérdezte a színesbôrû asszony az üveglap mögül. Még csak ott tartott, hogy Dzsúla, a nô már olvasta a számítógép-monitorról: *Merton?* - átadta a jegyet, kilences kapu, jó utat! Kösz… - Marton félreállt, sporttáskáját a lába közé szorítva. Negyven perc volt még a New Yorkba menô vonat indulásáig. Hát, ez egy felnôtt számára tényleg nem lehet gond. Ô persze jó vonatra szállt, háromszor is megkérdezte, volt ideje bôven.
Lió Sztínmen ott támasztotta a falat a New Haven-i pályaudvar fôbejáratánál. Marton alig ismert rá. A haja tovább gyérült, a feje mintha fölpuffadt volna, ám ugyanakkor össze is fonnyadt. Helló, Lió, de jól nézel ki! - Marton így indított. Te is remek színben vagy, felelte Lió Sztínmen félszeg mosollyal. Képzelem, gondolta Marton. Rendes, hogy ezt mondja, gondolta Lió Sztínmen.
Marton a kocsiban összeismertette Dick Elmert és a grófnôt: egy régebbi jóbarátom, egy újabb jóbarátom. Örülök, hogy megismerhetem, mondták kórusban. Csupa jó hírrel jövök, kezdte Lió Sztínmen, amikor visszaértek Marton garzonjába, s koccintottak a vörös-borral. Úgy volt, hogy szívoperációm lesz, de megúsz-tam *endzsiopleszti*-vel. Az mi? - kérdezte Marton. Füldugnak egy izét a combodból a szívedbe, mondta Dick Elmer,

nekem is csinálták már. Marton elcsodál-kozott, mindkettô fiatalabb nála néhány évvel, mégis izéket kell földugdosni a szívükbe…
További jó hír, hogy elôléptettek! most már *Second* Secretary of Press vagyok. Gratulálok, mondta Marton. A grófnô ragyogott, mint a telihold: azonkívül szenzációs hírem van a számodra, Woody Allen válaszolt a levelemre, és meglátogat! Tessék? Jól hallottad, eljön, szívesen találkozna veled, ha már annyira szereted. És ez komoly? Halálosan.
Marton olyat tett, amire ô maga számított a leg-kevésbé: odarántotta a grófnô fejét, s arconcsókolta. Dick Elmer furcsállkodva nézte a jelenetet, a filmes Woody Allenrôl van szó? - kérdezte; naná! - Lió Sztínmen gyôzelemittasan vigyorgott a magyar szí-nészre, ugye, nem hittél nekem! pedig én tudtam, hogy így lesz! És mikor? A jövô hónapban. És hogyan? idejön New Havenbe? Dehogy New Havenbe, Buda-pestre! Budapestre? Persze. De hát én itt vagyok! Nem baj, majd hazajössz. Hazamegyek? Naná, hogy haza-jössz, Woody Allen kedvéért! Ne hülyéskedj… hétszáz dollár a repülôjegy! Hatszázhatvan… annyit igazán megér, hogy találkozhass a példaképeddel!
Hallgattak egy darabig. Dick Elmer újra teletöltötte a poharakat, erre igazán inni kell. Ne viccelj, csak nem gondolod komolyan, hogy most hazarepülök, hatszáz-hatvan dollárért, pusztán azért, hogy megszorítsam Woody Allen törékeny kis kezét?! Nem értem, mondta Lió Sztínmen, azt állítottad, hogy ô a példaképed! Ez igaz is. Közben pedig mégse vagy kíváncsi rá? Kíván-csi vagyok, de… - Marton Dick Elmerre sandított, látta, hogy a szociológia professzor is azonnal Buda-pestre utazna Woody Allen kedvéért. Marton elbizony-talanodott. Megeshet-e, hogy Woody Allen a személyes találkozás nyomán ad neki egy (kisebb) szerepet a következô filmjében?! - e gondolatba beleizzadt. Ábrándjai messze sodorták a valóságtól, már nem hallotta Dick Elmer és a grófnô vitáját arról, hogy a *Manhattan* vagy az *Annie Hall* volt-e a Woody Allen *oeuvre* csúcspontja.
Mire Marton fölbukkant a rózsaszín habokból, Dick Elmer és Lió Sztínmen ott állt a bejárati ajtónál, útrakészen. Jössz már? - kérdezte Dick Elmer. Hová? De hiszen megbeszéltük! megyünk mulatni!
Ezúttal Dick Elmer Buickjába ültek. Marton szerette azt a nagy, fekete amerikai autót, élvezettel terpesz-kedett a bársonyhuzatú fotelban. Lió Sztínmen valami-lyen temetésrôl mesélt, melyre ô maga is kiment, sajnos, nem sokat értett a beszédekbôl, mindenesetre az volt a szenzáció, hogy bizonyos Mr Orbn, egy borostás fiatal politikus, kerek perec kijelentette

Imre Nagi koporsójánál, hogy az oroszok menjenek haza! Marton ekkor fogta föl, hogy Lió Sztínmen Nagy Imre és társai gyászszertartásról számolt be. Martont szíven ütötte, hogy úgy hallgatta ezt a meglepô történetet, mintha valamelyik távoli és ismeretlen országról szólt volna. Szégyellte magát. Akkoriban minden erejével azon fáradozott, hogy amerikai tartózkodását meghosszabbítsa - Magyarországról kissé megfeled-kezett. Szegény kis Magyarországot olyan sokan cserben hagyták, s már Marton Gyulára sem számíthat? De igen, gondolta fennkölten, én ittvagyok neked, hazám.

A York utcai diszkóba mentek, az volt a legismertebb *húspiac* - ellentétes nemûek ismerkedô helye - New Havenben. Marton szorgalmasan itta a *Bloody Mary*-ket, s tájékoztatta a fekete mixerfiút, hogy ô magyar, s jelenleg távoli hazája egészségére iszik. Ez igazán nagyon szép, vélte a mixer, kér még egyet? Marton hamar elázott. Látta, hogy Lió Sztínmen idétlen rángásokkal *rap*-táncot jár egy kövérkés szôke nôvel - semmi többre nem emlékezett. Azt sem tudta, hogyan került haza. Mindenesetre ruhástul hevert az ágyán, amikor magához tért. Az éjjeliszekrényén egy levelet talált.

Vissza kell utaznom, írta Lió Sztínmen, *szerettem volna elbúcsúzni tôled, de hiába rázogattalak, nem tudtalak fölébreszteni. Mindegy, legalább kialszod magad. Még egyszer köszönök mindent, és ôszintén sajnálom, hogy nem akarsz hazajönni, amikor Woody Allen ott lesz. Mindenesetre átadom neki, hogy üdvözlöd. Ha újabb resumét írsz, küldd el, szívesen kijavítom neked.*

Marton hamarosan újabb resumét írt, elküldte a grófnônek Budapestre, s amikor visszakapta, színhá-zaknak postázta, a kézirataival együtt. Lió Sztínmenrôl sokáig nem hallott. Legközelebb New Yorkban talál-koztak, amikor a grófnô moszkvai kiküldetésbe készült, és szorgalmasan tanult oroszul. Martonnak akkor tájt mutatták be az egyfelvonásosait a Surprise Theatre Clubban, mely inkább hasonlított kocsmára, mint színházra. A grófnô eljött a bemutatóra, hatalmas virágkosarat hozott a szerzônek, Marton fülig vörö-södött, amikor átvette, ô csak egy-egy szál rózsát vett a színésznôknek. A Surprise Theatre Club - híven a nevéhez - tartogatott néhány meglepetést a számára. Például azt, hogy ezúttal sem kapott jogdíjat: a szerzô-dése szerint csak a színház befektetéseinek vissza-térülése után jár a *royalty.*

Egy-két meglepetéssel a színház *public relations* felelôse, Cindy Selby is szolgált. Az igazgató úrnak szereposztó díványa van, mesélte Martonnak a

megis-merkedésüket követô tizedik percben, de engem még sose hívott be, úgy látszik, nem vagyok az esete. Te az én esetem vagy, mondta erre Marton udvariasan, valójában hidegen hagyták az ilyen nagy szájú, mindenütt göndörödô kékharisnyák. Cindy Selby hamarosan meghívta magához. Miután Marton mindent megtett, amit ilyenkor szokás, a lány tárgyilagos hangon azt mondta: ne izgasd magad, aranyom, én majdnem soha nem élvezek.

Cindy Selby igyekezett interjúkat szervezni a magyar drámaírónak, elérte, hogy meghívják a Fox Tévétársaság *Double Take* címû mûsorába. Sajnos, addigra a darabokat a színház már levette mûsoráról, így ez az adás nem sok nézôt toborozhatott. Marton nem bánta volna, ha látnák odahaza: úgy jelentette be ôt a mûsorvezetô a reklámok után: *and now the best from Budapest!* Hogyan kell ezt fordítani?! Budapest legjobbja? csúcsa?? krémje??? Marton nem engedte, hogy a hórihorgas mûsorvezetô a fess öltönyében föltegye az elsô kérdést, ô kezdte: honnét tudja, hogy Budapesten én vagyok a *beszt?* A colos pasinak egy pillanatra tátva maradt a szája, aztán vállat vont, hallottam. Oldalt sandított, ahol egy miniszoknyás lány - DOUBLE TAKE föliratú vérvörös pólóban - kartontáblát emelt a magasba, rajta Marton neve, fonetikusan írva, s minden lényeges adat vele kapcsolatban. Oké, Dzsúla úr, tudjuk, hogy híres színész és drámaíró Budapesten, most New Yorkban is bemutatkozott, meséljen nekünk a két darabjáról! az a hír járja, hogy fan-tasz-ti-ku-sak! A hír igaz, felelte Marton szûkszavún. A mûsorvezetô - állva legalább két méteres lehetett - öblösen hahotázott. Még megkérdezte, mirôl szólnak a darabok, aztán sok sikert kívánt.

A DOUBLE TAKE pólós ügyelôk kitessékelték Buda-pest krémjét a stúdióból a reklám-összeállítás alatt. Marton irigyelte tôlük a pólójukat. Egyáltalán, szeretett volna egy kicsit még beszélgetni valame-lyikükkel, de amazok visszafutottak a stúdióba. A folyosón már ott állt a következô kuncsaft, Gregory Hines, a híres feketebôrû sztepp-táncos és filmszínész. Marton hátrahôkölt, amikor meglátta. Hines egy napi keresetébôl ô évekig eléldegélhetne. *Háj*, köszöntötte a feketebôrû színész nyájasan, s a (bal?) fülén himbá-lódzó, levelecske alakú - nyilvánvalóan arany - fülbevalót birizgálta, hallom, a Keleti Blokkból jössz, meddig maradsz? Hát… még nem tudom. Menj Los Angeles-be, ajánlotta Gregory Hines tanáros hanghordozással, a színészek nem New Yorkban laknak. Ígéretes

párbeszédüknek e ponton végeszakadt, föl-bukkantak az ügyelôk, s a feketebôrû színészt udva-riasan, de határozottan bevezették a stúdióba.
Marton tipródott egy darabig, aztán visszaballagott a várakozó helyiségbe, ahol a táskáját hagyta. Egy alacsony, kopaszodó férfi támasztotta odabenn a falat, közvetlenül a terebélyes tévékészülék tövében, melyen a Double Take adása ment. (Marton ekkor még nem tudta, hogy *Double Take* = késleltetett reakció - magyarul: spét…) Az a férfi sajnálkozó fintorral figyelte, amint a mûsorvezetô Gregory Hines-t faggatja arról, hogy táncolni vagy színészkedni szeret jobban. Golfozni, mondta a feketebôrû színész mély meg-gyôzôdéssel. Az alacsony, kopaszodó férfi e kimódolt poén hallatán grimaszolt, lekapta a szemüvegét, törölgetni kezdte.
Az ügyelôlány beszólt az ajtón: Mr Allen, ön következik. Az alacsony, kopaszodó férfi megfordult. Jesszus Máriám… - motyogta Marton elhûlten. Tes-sék? - kérdezte amaz. Ön ugye… Woody Allen, ha nem tévedek!? De téved, mondta Woody Allen habozás nélkül, és faképél hagyta.
A képernyôn villogtak a reklámok. A *Dunkin' Donuts* pékje fölkelt ágyából, hogy elkészítse a süte-ményeket. A *Buick* álomszép magaslati utakon robo-gott, miközben zengett a kórus: *A nagy amerikai autópályákra a Buick illik!* Szélesvállú bika ügetett a tévénézôk felé, s egy bársonyos férfihang tudatta velük: *A Merrill Lynch bankház jobban vigyáz a befektetôk pénzére, mint a szeme fényére!* Ezüstszínû sportkocsi kormánya mögül álomszép nô szállt ki: *Vezettél-e Fordot a közelmúltban?* - kérdezte incselkedôn a zenés refrén.
And now the best from Manhattan: *Woody Allen!* - jelentette be a mûsorvezetô, és Woody Allen - Manhattan legjava? csúcsa? krémje? - kelletlenül biccentett.
Mégiscsak találkoztam Woody Allennel, írta Marton Gyula Lió Sztínmennek Moszkvába, amikor megtudta az ottani címét. *Ha vajon hiszed, ha nem, Gregory Hines-szal és Woody Allennel egy azon mûsorban szerepeltem, méghozzá a* Double Take*-ben (Fox), azért ez már valami! igaz? Egy pillanatra elhittem, hogy* ein gemachter Mensch *vagyok, ha érted, mire célzok. Hosszan elbeszélgettünk, mondtam neki, mennyire saj-nálom, hogy nem lehettem ott Budapesten, amikor ô arra járt. Azt felelte, hogy Budapest gyönyörû város, emlékszik rád és üdvözöl.*
Leo Steinman hümmögve olvasta Marton levelét. Annak idején Woody Allen az utolsó pillanatban le-mondta budapesti látogatását. Lehet, hogy a *Double Take* sem igaz?

A magyar színész mellékelte legújabb önéletrajzát, arra kérve Lió Sztínment, nézné át újra. Leo Steinman érdeklôdve olvasta az annak idején általa fazonírozott mondatokat, melyeket Marton idôközben továbbfej-lesztett, s itt-ott elrontott.

A legnépszerûbb magyar színészek egyike vagyok, modern és klasszikus szerepek egész sorát alakítottam. Filmfôszerepeket játszottam volt magyar filmekben, sôt szintén néhány amerikai filmben szerepeltem. Ren-dezôként és színpadi szerzôként is többször mûködtem közre. Darabjaimat, melyeket nagy sikerrel adtak volt elô Magyarországban, mûsorára tûzte a Grandstand Stage (Washington DC) a Surprise Theatre Club (New York City) és a Yale Cabaret (New Haven, Conn.) is fogja. Voltam Altheimer ösztöndíjas a Yale School of Dramán, jelenleg tanításból foglalkozom három külön-féle egyetemben. Szeretnék lenni színész, rendezô és/vagy drámaíró Amerikában szintén.

A Third Secretary of Press a radíros ceruzája végét rágcsálta, a nyelve a gumi érdes felületére tapadt. Szinte minden igaz, amit Dzsúla leírt, de ez az egész mégis messze jár az igazságtól, akkor is, ha leszámítjuk belôle a kötelezô amerikai optimizmust. Dzsúla Marton alapjában véve óraadó tanár Connecticutban, nem pedig népszerû színmûvész. Ámbár… a darabjait csakugyan többször bemutatták, tényleg kapott kisebb szerepeket filmekben… Dzsúla Marton tulajdonképpen ott áll a küszöbön, elôtte a siker résre nyitott ajtaja, melyen bármelyik pillanatban bejuthat. Csak az a baj, hogy Amerikában ez a küszöb sok-sok mérföld hosszú-ságú, ezer és ezer láb áll rajta, szorosan egymás mellett… Well… adja isten, hogy sikerüljön neki, gondolta Leo Steinman, és gyomlálni kezdte a magyar színész hibáit.

Amint Woody Allen kifordult a várakozó helyiség-bôl, Martonba belehasított, hogy megint elszalasztotta a kínálkozó alkalmat. Miért nem volt szemfülesebb? miért nem mondta meg, hogy ô egy magyar színész? miért nem adta át a névjegyét legalább? Hiába, az ember mindig utólag okos. Mindegy… esse hinnék el odahaza. Eszébe jutott Lió Sztínmen. A grófnô biztosan elhinné… De hát ô már elutazott Moszkvába. Vajon most mit csinálhat? Talán orosz (ukrán? grúz? bjelorusz?) színészek resuméját írja át. Nagy segítség az. Ha már az életed nem tökéletes, legalább az életrajzod legyen az.

Amikor Marton Gyula az utcára lépett a Fox Tévé-társaság székházából, két hatalmas fekete limuzin for-dult ki a földbe süllyesztett garázsból, elhúztak,

uptown. A kocsik fekete üvegein nem láthatott be, mégis biztosra vette, hogy az egyikben Woody, a másikban Gregory ül. E teherautó hosszúságú luxus-kocsikban nemcsak a tévé és a telefon, hanem az italokkal telerakott jégszekrény is szabvány berendezési tárgy. Több évet adott volna az életébôl, ha egy ilyen limóban suhanhat haza, egzotikus koktélt iszogatván. Erre még várnia kell. Addig marad a metró.

Joe Seeger

álmában gyakran utazott

a New York-Los Angeles metrón. Többször leírta a naplójában. A New York-Los Angeles metróra a manhattani Grand Central Pályaudvaron szállt föl, miután vett magának egy kávét és két hússalátával töltött *croissant*-t a Gyros büfében, úgy, ahogyan New Yorkból hazamenet szokta. A Pullman kocsik is a *Metro North* vonatokéira emlékeztették, melyeken beingázott *a* városba. A másfél órás utat néha fél- (vagy egész) álomban töltötte, olyankor rendszerint átszállt a transzkontinentális metróra, mely olyan sebesen robogott, hogy a külvilág vízszintes vonalakká zsugorodott. Tíz perc múltán bemondta a géphang: Pittsburgh (Pennsylvania)! Átszállás Atlanta (Georgia) és Montreal (Canada) felé! Újabb negyedórácska alatt elérték Chicagót (Illinois) és a Nagy Tavakat, ahol mindig sok volt a leszálló, a kocsik háromnegyedig kiürültek, ám azután ismét megteltek. Fölhívjuk kedves utasaink figyelmét, hogy átértünk az *Eastern Time* idô-zónából a *Central Time*-ba, egy órával korábban van! - persze, majdnem senki nem állította át az óráját, hiszen a többség dolga végeztével még

aznap vissza-metrózott kiindulási pontjára. Chicagót elhagyván a metró enyhén délre kanyarodott, kilenc perc alatt repesztett Kansas City-be, további negyedóra múltán pedig: Denver (Colorado)! Fölhívjuk az utazóközönség figyelmét, hogy immár a *Mountain Time* zónában vagyunk, egy órával megint korábban van! - nem mondták be, de valamivel hidegebb is lett. Már csak egy rövidebb - Salt Lake City (Utah) - és egy hosszabb - Los Angeles (Kalifornia) - megálló maradt hátra, továbbá egy újabb idôzóna, a *Pacific Time*. Végállomás, köszönjük hogy velünk utaztak! - mondta a géphang, amikor kinyíltak az önmûködô ajtók, holmijukat ne felejtsék a csomagtartóban, a szerelvény tíz perc múlva indul vissza a keleti partra! - Nagyjából egy és egynegyed óra alatt érhetett az ember a New York-Los Angeles metrón az egyik óceántól a másikig. Nagyon praktikus. E földalattin keletrôl nyugatra tartva további elôny, hogy az idôzónák miatt az ember jóval elôbb érkezik meg, mint amikor elindult.
Joe Seeger Indianából származott, a fiatalkorát már Kaliforniában töltötte. Harmincöt évesen keveredett át a keleti partra, Connecticutba. Szeretett visszajárni szülôállamába, és ifjúkora helyszíneire is, életében már legalább hatszor szelte át Amerikát az egyik óceántól a másikig. Ifjúkorában autóbuszon utazott keresztül az országon, azután vonaton, majd kétszer kocsival, nyaralásként. Autón ez a táv akkor is négy napig tart, ha ketten vezetnek fölváltva, éjjel-nappal. Négyezer mérföld.
Mennyibe kerülhet a menettérti jegy a New York-Los Angeles metrón? Joe Seeger nem emlékezett rá, hogy álmában valaha is jegyet vásárolt volna. Nyilván-valóan bérlete van.
Volt ideje töprengeni e bökkenôn, miközben a Metro North vonattársaság menetrendszerû járata robogott vele New Havenbôl New York felé. Minden szerdán beutazott, tanított a *City University*-n. Fôállás-ban a *Southern Connecticut State University* amerikai irodalom tanszékén dolgozott, de színházi és filmes speciálkollégiumokat is tartott. Ez az állami egyetem New Haven-ben volt, ugyanabban a városban, mint a híres Yale. Joe Seeger kollégái mind arról ábrán-doztak, hogy egyszer átkerülhessenek a Yale-re, legalább óraadóként. Joe Seeger másféle álmokat dédelgetett. Világéletében dráma- és filmírói babérok-ra vágyott. Bár… az utóbbi években már beletörôdött, hogy ez ôneki nem jön össze.
Az állami egyetemek professzorai jóval alacsonyabb fizetést kapnak, mint akik a magániskolákban tanítanak, ezért kénytelen Joe Seeger New Yorkba ingázni némi mellékesért. Idén a *Bevezetés a modern európai dráma*

rejtelmeibe avagy várjunk-e Godot-ra? címû speckolt tartotta a City University-n. Minden szerdán autóval érkezett Edgewoodból a New Haven-i pályaudvarra, a kocsit a parkolóházban hagyta, s a Metro North-ra szállt. A vonatút bô másfél óra. Minthogy lassan tizen-két éve ide-odázott ezen a vonalon, nagy gyakorlatra tett szert vadidegenek korának, foglalkozásának, családi életének s aktuális gondjainak kitalálásában. Sajnálta, hogy föltételezéseit szinte soha nem állt módjában ellenôrizni.

A Metro North szerelvényei majdnem üresen gör-dültek ki New Havenbôl, s fokozatosan teltek meg. Joe Seeger három nagy (meg egy kis) csoportba osztotta útitársait. Az elsôbe tartoznak a mániákus dolgozók. Rendszerint öltönyt s nyakkendôt viselnek (a nôk zárt kosztümöt), a zakót gondosan félbehajtva helyezik a bôröndtartó rácsra. Kazetta-aktatáskájukat az ölükbe fektetve nyitják ki, így alakítván miniatûr íróasztallá. Papírok - meg az elengedhetetlen zsebkalkulátor - fölé görnyedvén töltik a teljes menetidôt, elemzik a különféle számsorok kedvezô vagy kedvezôtlen alaku-lását, tekintetüket idônként gondterhelten a plafonra függesztve. Újabban már a telepes táskaszámítógépek is divatba jöttek a vonaton.

A második kaszt az olvasóké. Többségük nô, színes magazinokba s vastag, puhafedelû regényekbe feled-keznek. Ha úgy adódik, hogy e betûfalók vannak túlsúlyban, kisebbfajta szélvihart kavarnak a lapozással.

A harmadik csoportba tartoznak azok a páriák, akik - miután lezöttyentek a mûbôrözött ülésre - fejüket hátravetik a támlára, s szájukat résre tárva azonnal álomba merülnek. Csodával határos módon rendszerint idôre fölébrednek, egy-két ásítás után rendezik vonása-ikat és rohannak a dolgukra.

Joe Seeger nagyjából egyedül alkotja a bámész-kodók-hallgatózók kasztját. Az amerikai közfelfogás szerint nem illendô idegenek arcába tekinteni vagy beszélgetésükre odafigyelni. *Ritkán fordul elô, hogy ismeretlenek szóba elegyednének a vonaton,* írta Joe Seeger a naplójába, 1989 szeptember tizenharmadikán, szerdán, késô éjjel. *Ma megismerkedtem egy Dzsúla Marton nevû emberrel, ô hívta föl a figyelmemet erre. Igaza van.*

Aznap reggel tíz perccel indulás elôtt szállt be Joe Seeger a 7:45-ös New York-i vonat legelsô - még teljesen kihalt - kocsijába. A központi léghûtés álmo-sítón zümmögött, a hideg fuvallatok borzongatták a bôrét. Alighogy helyet foglalt, kemény csattanással nyílt a páros ajtó, egy tagbaszakadt, bozontos fiatalember csörtetett be, odajött hozzá, megkérdezte: New York? Joe Seeger biccentett. A fiatalember rávigyorgott, s épp a mellette lévô

helyre telepedett, harciasan fújtatva. Joe Seeger rosszallóan pislogott, ám az illetô ezt észre se vette.
A Metro North vagonjaiban egy sor négy ülésbôl állt, így: 1-es, 2-es, 3-as, folyosó, 4-es. Íratlan szabály, hogy az utasok elôször az ablak melletti helyeket töltik meg, az 1-est és a 4-est. Azután a 3-ast, így az 1-es és 3-as közt még marad egy üres hely, a 3-as és 4-es között pedig ott a folyosó. Csak amikor már nincs más lehetôség, akkor ül az ember a 2-esre, két idegen közé. Miért akarnál a föltétlenül szükségesnél szorosabb testi közelségbe kerülni ismeretlenekkel?! A 4-es helyek a legkapósabbak, hiszen ott nem lehet szomszédod. Joe Seeger jobban szerette az 1-est, mert a 4-esen nehéz volt újságot olvasni, a folyosón járkálók rendszeresen elsodorták a lapokat.
Az a krapek nem zavartatta magát, széles mosollyal kezet nyújtott, furcsa kiejtéssel azt mondta: Nevem Marton, örülök, hogy megismerkedhetünk. Szintúgy, felelte Joe Seeger óvatosan, azon tûnôdve, szóljon-e, hogy az illetô mindkét fülcimpáján látható egy darabka odaszáradt borotvahab, de úgy döntött, nem ôrá tar-tozik, magánügy. Beszéljünk! - javasolta az idegen. Tessék? Beszéljünk egymásnak! Mi…? Gyorsabban mehet az idônk!
Joe Seegert mindig foglalkoztatta a tér és az idô sajátságos kapcsolata (néha filozófiát is tanított). Már a nyelve hegyén volt: nézetem szerint az idô épp eléggé sebesen múlik (nem pedig megy, ez persze részlet-kérdés), *gyorsítása* nem áll szándékomban vagy érde-kemben. Ám inkább megkérdezte tôle, hogy hová valósi. A fiatalember húsz percig válaszolt, úgyszólván lélegzetvétel nélkül, ami - Joe Seeger tanárként jól tudta - nem csekély teljesítmény. Magyarországról jött, a keresztneve Dzsúla, de az amerikai barátai in-kább *Dzsú*-nak hívják. Joe Seeger is szólíthatja Dzsú-nak. Foglalkozására nézve színmûvész, továbbá rende-zô, továbbá drámaíró, a mûveit bemutatták már Washington Dí Szíben is. Tavaly Altheimer ösztöndíjas volt a Yale School of Dramán, az idén pedig óraadás-ból él, de nem ez a lényeg, hanem az, hogy szeretné kipróbálni az erejét New Yorkban, pontosabban a *Broadway*-n, úgy véli, valamelyik klasszikus európai színmû fôszerepében megmutathatná, mit tud.
Nem valószínû, vélte Joe Seeger, a Broadway-n jó-formán kizárólag zenés szarokat adnak, negyven dolláros helyárakkal. Úgy látszik, megint lekéstem! - dünnyögte a magyar színész, hamisítatlan déli kiejtés-sel, akár egy idôs, feketebôrû parasztgazda. Láthatott néhány amerikai filmet a közelmúltban. *El*késtem! - javította a helytelen igekötôt Joe Seeger. Kösz…

- a magyar színész pici zsebnoteszt húzott elô, s írni kezdett bele. Joe Seeger képtelen volt elfordítani a fejét, ahogyan illett volna, látta, apróbetûs följegyzések sorakoztak a kisméretû lapokon. Dzsú épp azt körmölte oda: *EL*-KéSNI, NEM PEDIG *LE*-KéSNI (VONATON, IDÔSEBB TÖKKFILKÓ).

Joe Seeger elnézést kért, amiért akaratlanul (?) beleolvasott, mindenesetre nem helyénvaló ôt tökfilkó-nak titulálni (s ha már - akkor inkább csak egy k-val), mert az hülye frátert jelent. Ha netán Dzsúnak e felületes ismeretség alapján tényleg ez volna a véle-ménye, akkor is használjon modernebb szót, a tökfilkó sok éve kiment a divatból. A magyar színész nem jött zavarba, köszönte szépen a segítséget, nem akarta megsérteni, szeretné tudni, hogy Joe Seeger melyiket használná önmagával kapcsolatban: idôsebb *krapek? ürge? pasas? baldóver? faszi?* Joe Seeger e stilisztikai kérdést érdekesnek találta, rövid merengés után a hapsira voksolt. A magyar színész felírta, és azt mondta: tudod, nekem tökéletesen kell tudnom angolul, egyébként nincs esélyem az *ajdison*-on. Hol? Hát... oda megyek, ahol a színészekre válogatják a szerepeket… nem, fordítva. Ja, az *oudisn!* Igen… hallhatnám még egyszer? - kérdezte Dzsú. Joe Seeger elismételte néhányszor, hogy a magyar színész följegyezhesse, fonetikusan írva.

Dzsú megmutatta Joe Seegernek a gyûrött hirdetést: *szeptember 13-án tíz órakor szereplôválogatás lesz a* Source Theater-*ben (320. E. 3. St. 4th floor) Molière* A fösvény *címû mûvéhez. A jelentkezôknek rövid monológgal kell készülniük, valamint részleteket fog-nak fölolvasni a darabból.* Ô, mármint Marton, tövirôl hegyire ismeri *A fösvény*-t, odahaza játszotta a fôszerepét. Vegyük hozzá, hogy Molière európai, tehát egy európai színész kulturális háttere kapóra jöhet egy amerikai rendezônek. Jó volna tudni, hogy itt mennyit kérhet az ember… - dünnyögte az orra alatt. Micsodát? *Fellépti díjat… vagy nem így mondják? De.*

Azt hiszi, hogy az ilyen off-off-off Broadway produkciókban a közremûködôk pénzt is kapnak, a harmadik utca dzsungelében, a negyedik emeleten… Még szerencse, ha nem fordítva! - de Joe Seeger nem akarta lehûteni a magyar színész kedvét. A vonat immár a Manhattan északi csücskébe kanyarodó vasúti hídon kattogott át. Az elsô megálló a városban a 125-ik utca, rossz hírû környék, jóformán senki nem száll le ott. A peronon mindig ácsorog néhány fekete, abban a reményben lépnek be a kocsiba, hogy a Grand Central Pályaudvarig már nem ellenôrzi a jegyeket a kalauz, így ingyen utazhatnak a város közepébe. A 7:45-ös vonat azonban

expressznek számított, és nem állt meg a 125-ik utcánál. Azok az utasok, akiknek sietôs (fôleg a munkába járók), már kezdtek készülôdni, összeszedvén magukat, ruhadarabjaikat, táskájukat és esernyôjüket, odatömörültek az ajtó elé, a hátralévô nyolc-tíz percet inkább állva töltik, csakhogy jó pozícióból kezdhessék a tolakodást. Hiába, ez New York, itt felgyorsulnak a dolgok és az emberek.
Dzsú is fölállt, miután szívélyesen elbúcsúzott Joe Seegertôl. Nagyon örül, hogy megismerte, reméli, még találkoznak. Biztosan, mondta Joe Seeger, ô minden szerdán bejön a városba. Névjegyet cseréltek. A magyar színész elôrenyomakodott az ajtóhoz. Hamar beilleszkedik, gondolta Joe Seeger. Dzsú az üvegben észrevette, hogy borotvahabos a füle, letörölte. Látta, hogy Joe Seeger nézi, beszédes fintorral jelezte neki: ilyen az élet! Igaza van, gondolta Joe Seeger. Még soha nem pergett ilyen gyorsan az idô New Haventôl New Yorkig.
Joe Seeger az 5-ös avenue sarkán vett egy *Show Business*-t, e lapban közölték az összes auditiont és drámapályázatot. Joe Seeger már föladta. Régebben szorgalmasan küldözgette a darabjait, de soha nem nyert semmit, mindössze a Nebraskai Ifjú Tehetségek Évi Fesztiválján kapott *Honorable Mention*-t, vagyis az eredményhirdetésnél a díjazottak listája után megemlítették a nevét, másik tizennégy "ígéretes ifjú tehetség"-gel együtt. A kilencedik oldalon megtalálta a Source Theater hirdetményét. Végigolvasta az apróbetûs részt, melyet a magyar színész ki se tépett. *A darab új musical változatát adjuk (O'Keefe-Sungstein). Meg-hallgatás: énekes-táncos szerepek + kar.* Szegény Dzsú… - elôhúzta a zakója zsebébôl a névjegyét, azt olvashatta rajta: Gyula Marton, *Theater Man*. Joe Seeger elnevette magát. Valószínûleg senki nem mondaná így, de azért kifejezi a lényeget. Lehetséges, hogy Dzsú jobban járna, ha nem akarna mindenáron szabatosan beszélni, hanem megôrizné esetlen, de találó szófûzéseit.
Joe Seeger a rákövetkezô héten elszalasztotta a 7:45-ös vonatot, már mozgott a szerelvény, amikor ô fölért a peronra az aluljáróból. Sebaj, megy a 7:53-assal, az 9:36-ra fut be a Grand Centralra, neki még az is jó. Az így adódott hét percet arra használta, hogy vegyen a pályaudvari büfében két csokoládés *doughnut*-ot és egy nagy papírpohár kávét. Mindezt zacskóba csomagolták, Joe Seeger vitte magával a vonatba.
Helló, Dzsó, mi újság? - a magyar színész már ott ült, ölében a *Show Business* friss példánya, meg a kis notesz. Helló, Dzsú, kösz, megvagyok… kérsz egy *dóunát*-ot? - nyújtotta a kerek, középen lyukas süte-ményt.

Marton két harapással eltüntette, tenk jú, mondta, s törölgette a porcukrot a szájáról. Dzsó föl-hívta a figyelmét a tí-éjdzs - *th* - helyes kiejtésére. Dzsú képtelen volt rá: *szenk jú*, ismételte affektálva. Hát… maradj inkább a *tenk jú*-nál, ajánlotta Dzsó. Tenk jú, mondta Dzsú.
A Source Theaterben - a harmadik utcai kormos bérház negyedik emeletén - legalább félszázan gyûltek össze a válogatásra, mesélte a magyar színész, neki szerencséje volt, mert az elsô futam végén szólították a színpadra. Nézete szerint csak az elején és a végén behívott jelölteknek van esélyük, mert a rendezô és a producer figyelme hamar ellankad, a végén viszont - a közeli kávészünet reményében - újra fölélénkül. A Source próbaszínpada a harmadik emeleti színházterem fölötti padlástérben volt, a meghallgatásra várók a folyosón várakoztak. A másik padláslakásból öt percenként kiordított a levélbedobó nyíláson egy öregasszony (Dzsú úgy képzelte, hajhálót viselt): Csöndesebben legyenek má', hülye sonkák! - ki tudja, miért gondolta, hogy a Source Theater színészek helyett felvágottakat foglalkoztat? Én tudom, vetette közbe Joe Seeger, a *ham* nemcsak sonkát jelent, hanem mindenáron szerepelni óhajtó embert is. Tenk jú, mondta Dzsú, és felírta.
Mi a neve? hová való? mit végzett? - tette föl a szabvány kérdéseket az asszisztens, egy vaskos nô, szódásüveg-talp szemüvegben. A magyar színész azon-ban napok óta készült erre a jelenetre, s ragaszkodott az általa elpróbált monológhoz, hadarni kezdte: európai vagyok, magyar színházi ember, játszottam már ezt a darabot az én hazámban, a kiejtésem nem számít, majd bevágom a szöveget szótagonként, az operaénekesek is elôadnak komplett operákat idegen nyelven, pedig esetleg egy szót se tudnak olaszul, mindenesetre engedjék meg, hogy elmondjak egy részletet a darabból: *A lovai, nagyságos úr? Isten látja lelkem, egy lépést se tudnak tenni, olyan állapotban vannak. Nem mondhatom, hogy alomra kerültek, mert szegény páráknak már alom sem került, így hát szót vétenék. De a nagyságos úr olyan szigorú böjtre vetette ôket, hogy lóról szólva, azok már csak lóemlékek, lidércálmok a lóról…*
Iksz kjúzmí, Szôr! Iksz kjúzmi!! Kud yu sztáp it??? - a rendezô egy ideje már beszélt hozzá. Marton szó közepén fékezett le, mi van? - kérdezte bizonytalanul. Énekeljen! Tessék? Mondom: é-ne-kel-jen! - förmedt rá a rendezô, egy pattanásos, lófarkas és arany fülbe-valós férfi. Hogyhogy énekeljek? miért…? mit énekel-jek?? Én tudjam? - a rendezô a gyógypedagógusok aggasztó nyugalmával várta, hogy belefogjon. Nem

nagyon ismerek angol dalokat… talán egy-két Beatles számot… Beatles szám nem kell, jelentette ki a rende-zô, táncoljon akkor. Erre Dzsú már nem mondhatta, hogy sajnos ô nem nagyon tud angol (amerikai) táncokat, megadóan fejet hajtott: *Waltz!* - dúdolni és lejteni kezdte a *Kék Duna Keringô*-t, ta-ra-ra-ra-ramm, pa-pamm, pa-pamm!

Csak az elsô strófa közepéig jutott. A rendezô külö-nös gesztust tett a hüvelykujjával, mintha egy pillangót hessintene el, az ügyelô erre fölszólt a színpadra: *Thanks, next!* - vagyis köszönte, és kérte a következô-t. Dzsú alig akart hinni a fülének. Kész, ennyi? azért vonatozott ô be New Yorkba New Havenbôl, hogy tizenhat taktus umtatta alapján döntsék el, kap-e egy szerepet *A fösvény*-ben? normálisak ezek?

Addigra már bejött a színpadra a következô jelölt, egy hájpacedli nô. Kislányosan pukkedlizett, s teli torokból harsogni kezdte az *Ének az esôben*-t, tûsarkú cipôjével döngölve a ritmust. *I'm sin-gin' in the rain…*

Hallottál te már ilyet, Dzsó? Hallottam. Tessék? Benne volt a hirdetésben, hogy musicalt csináltak a darabból. Musicalt *A fösvény*-bôl? képtelenség! Mond-tam már neked, a Broadway mindenbôl musicalt csinál. Hát… basszák el! Basszák *meg*, javította Dzsó; tenk jú, mondta Dzsú.

Egy darabig csöndben ültek. A vonat görgött velük New York felé. Talán okosabb, ha inkább rendezôként próbálok szerencsét, mondta Dzsú. Ehhez persze kap-csolatokra van szüksége. Elmesélte, hogy a Yale School of Dramán tavasszal összefutott egy írónôvel, Sandy Bukowitz-cal, aki valaha maga is beiratkozott a dráma-iskolára, de aztán kimaradt, mert a *Dramaturgy and Dramatic Criticism* tanszék akkori vezetôje nehezmé-nyezte, hogy Sandy zöldre festette a haját. Sandy erre nullásgéppel kopaszra nyíratta magát - még aznap csomagolnia kellett. Azóta írt egy regényt, mely fölkerült a *New York Times* beszt szeller listájára, továbbá egy filmet, amelyet tisztes sikerrel mutattak be Amerikaszerte. Sandy Bukowitz immár szívesen látott vendég(elôadó) a drámaiskolán, pedig a haja újabban a szivárvány valamennyi színében játszik. Mindenesetre többször meghívták, hogy beszélgessen a kezdô dráma-írókkal. Egyik alkalommal Dzsú is elment, s az írónô nagy hatást tett rá - még sose látott szivárványhajú nôt. Kivette a könyvtárból azt a bizonyos regényt, hamar átrágta magát rajta, majd a registrartól meg-szerezte az írónô New York-i címét, s küldött neki egy lelkendezô levelet.

Odahaza Magyarországon én is szoktam kapni ilyes-fajta elragadtatott levelet, írta Dzsú Sandy Bukowitz-nak, ám soha nem válaszoltam rájuk.

Nem lepne meg, nem is bántana, ha soraim a szemétkosárban kötnének ki.
Ez a csalafinta indítás hatott, sorai nem a szemét-kosárban végezték. *Kedves Dzsú,* írta Sandy Bukowitz postafordultával, *örülök, hogy ennyire tetszett a köny-vem (én nem szeretem annyira). Valaha én is színész-nô és rendezô akartam lenni, de nekem nem sikerült. Kérem, ha New Yorkban jár keressen föl.*
A térkép s a cím alapján Marton fényûzô luxus-lakásra számított, különösen azért, mert emelet és ajtó helyett Sandy Bukowitz azt írta a borítékra: *apt A-G.* Valószínûleg több lakást nyithattak egybe, gondolta Dzsú, persze, akinek a regénye fölkerül a *New York Times* beszt szeller listájára (nem is beszélve a tisztes sikerû filmrôl), az megengedheti magának. Most azért utazik ô New Yorkba, hogy meglátogassa Sandy Bukowitz-ot, aki - ígérete szerint - bemutatja az ügynökének.
Dzsú nem vesztegeti az idejét, gondolta Dzsó. Ez a külföldi színész, aki még csak az imént jött át ide, máris messzebb jutott, mint ô, Joe Seeger, akinek drámaíróként az iskolai próbálkozások óta egyetlen értékelhetô eredménye a Nebraskai Ifjú Tehetségek Évi Fesztiválján kapott *Honorable Mention.*
Kívánj nekem sok szerencsét! - kérte a magyar színész; sok szerencsét, mondta Dzsó. Marton a fejét rázta, nem így kell, mi, színházi emberek, babonásak vagyunk, úgy szoktuk: *egy kalap szart!* Aha… nálunk azt mondják: lábtörést! Asse rossz, de szerintem a szar hatásosabb. Hát akkor nagy rakás szart, mondta Dzsó; tenk jú, mondta Dzsú. Búcsúzáskor névjegyet cseréltek, mindketten emlékeztek rá, hogy legutóbb is így tettek, de egyikük sem szólt.
Joe Seegernek aznap komoly erôfeszítésébe került, hogy megtartsa óráját a Graduate Centerben, gondola-tai folyton elkalandoztak. *Gyula Marton, Theater Man*… Elképzelhetô, hogy egy ügynök elvállalja, pusztán csak azért, mert Sandy Bukowitz mutatja be? - igen, nagyon is elképzelhetô, ebben a szakmában minden a személyes kapcsolatokon múlik, meg a szerencsén, persze, mely tök süket és vak, sôt talán néma is. Nagy rakás szart, Dzsú, dünnyögte Dzsó, s hallani vélte: tenk jú, mondta Dzsú. Parancsol, uram? - kérdezte Dzsim, azaz Jim Corrado, az örök stréber, az elôadóterem elsô sorából. Semmi… hangosan gon-dolkodtam! - ez sokkal jobban hangzott, mint az, hogy magában beszélt.
Kíváncsi volnék, mire jutott Dzsú a szivárványhajú írónôvel és az ügynökével, írta Joe Seeger a naplójába a rákövetkezô szerda éjjel, miután

hazaérkezett New Yorkból. Aznap nem látta a magyar színészt a Metro North-on. Talán késôbbi (vagy korábbi?) vonatot választott, esetleg másik napot. Fontolgatta, hogy föl-hívja - a névjegye még mindig ott lapult a zakója zsebében, ám azután hagyta a fenébe az egészet.

További egy hét múltán a New Haven-i pályaudvar gyorsbüféjében futottak össze. Joe Seeger megint lekés-te a 7:45-ös vonatot. Amint belépett az édes illatfelhôk-be burkolódzott helyiségbe, látta, hogy épp a magyar színész került sorra a pultnál: két kávé, két doughnut, legyen szíves!

Helló, Dzsó… vásároltam egy dónátot és forró kávét is neked! - nyújtotta. Joe Seeger ki akarta fizetni, de Dzsú nem hagyta: ne röhögtessél! Na jó, kösz… de mit csinálsz a két kávéval, ha nem találkozunk? Megiszom, mondta Dzsú, én szeretem az amerikai kávét.

Toronyházak gyûrûjében szállt ki a metróból Man-hattan észak-nyugati részén, Sandy Bukowitz-hoz igyekezve, mesélte Marton, amikor beültek a vagonba. Fényûzô környéknek látszott. Találgatta, melyik lehet a 202-es szám, amelyben az írónô élt, az A-tól G-ig terjedô apartmanokban. Bandukolt a Hudson felé, elképzelte a légkondícionált csupaüveg luxuslakások belsejét, mindbe odaültette a szivárványhajú írónôt, japán selyempongyolában, virágmintás kanapéra, a pongyola alatt semmi, csak a bôr és a - talán szintén szivárvány színû - szôr… Ahogyan közeledett a folyóparton vezetô gyorsforgalmi úthoz, valamivel alacsonyabb és öregebb házak közé jutott. Az utolsó elôtti lehet a 202-es, gondolta. Annak az épületnek bumfordi sarokkupolája volt, Marton remélte, hogy épp ott fönt lakik Sandy Bukowitz, nappalija a tojásdad gömb közepén helyezkedik el, kerek táncteremként.

Amint odaért, kiderült, hogy nem a kupolás a 202-es, hanem az elôtte lévô, egy kis földszintes ház, mely úgy nézett ki - két húsz-harmincemeletes közé szorulva -, mintha eltévedt volna. Pomázon vannak ilyesféle családi házak, gondolta Dzsú. Csalódottan álldogált a rozsdás vaskapunál, mely mögött fél méternyire három lépcsôfok vezetett a bejárathoz. A tenyerével lesimította a haját, szipogott néhányat, aztán megnyomta a csengôt. Töpörödött öregasszony bújt elô, kit keres? - recsegte. Sandy Bukowitzhoz jöttem. Odalent! - a lépcsô takarásában volt még egy ajtó, akárha a pincébe vezetne, rajta a felirat: A-G. Az öregasszony ajtaján pedig: H-M. Az épület másik szélén ugyanilyen ajtókon: N-S, illetve T-Y. Tehát ebben a parányi házban *négy* lakás van, fölosztották köztük az egész ábécét…

Az alagsorban Sandy Bukowitz helyett egy megter-mett skót juhászkutya nyitott ajtót, öblös vakkantást hallatott, két lábra állt, a mellsôkkel Marton vállára támaszkodott, nyalni kezdte az arcát, hosszú, lucskos és érdes nyelvével. Jáj… - igyekezett letaszítani magá-ról, de az a dög ragaszkodott hozzá, hogy kifejezze, mennyire örül neki. Ne félj, nem bánt, mondta az írónô a háttérben, csak barátkozni akar. Nem félek, hazudta Marton, mindjárt elhányom magam, tette hozzá gondolatban. Ezen minden látogatómnak túl kell esnie, magyarázta Sandy Bukowitz, nincs mit tenni, majd ha már összenyalt, tudomásul vesz.
A kutya mintegy három percnyi barátkozás után vonult le arról az emberi romról, ami Martonból maradt. Az írónô hellyel kínálta; tenk jú, mondta Dzsú. Szólíthatsz Szendinek, mondta Sandy Bukowitz; szó-líthatsz Dzsúnak, mondta Gyula Marton. A kutyát *Snooty*-nak hívták, de nem ajánlotta, hogy Dzsú szólíthatja Sznútinak.
Szendi egy darabig Magyarország felôl érdeklôdött, olvasta az újságban, hogy milyen izgalmas idôk járják odaát, most már szabadság lesz, és mindenki utazhat. Hát igen, mondta Dzsú. Itt Amerikában mehet az ember, ahová csak akar, de én évek óta ki se tettem a lábam Manhattanbôl. Miért? - kérdezte Marton, pedig valójában nem ez izgatta, hanem az: hol az ügynöke? azt ígérte, bemutat neki! vagy talán félreértettem?
Nem is tudom, miért szeretem annyira New Yorkot, mondta Szendi, pocsék egy hely, kezdve azon, hogy a férfiak mind nôsek vagy buzik. Képzeld, akivel most járok, eredetileg szerb származású, mindig a Central Park-i állatkertbe visz sétálni, ahol aztán állandóan a frigid feleségérôl és a mozgássérült kislányáról beszél, akit okvetlenül elveszít, ha válásra kerül a sor. Miért kell folyton végighallgatnom a frigid feleségét meg a mozgássérült kislányát? ezért kár átbumliznom a park túloldalára, inkább ülök itthon és nézem a tévét! jut eszembe, még meg se kínáltalak, kérnél egy kávét? *Tenksz, bát nó, tenksz,* mondta Dzsú. És egy konyakot? Kösz, de kösz, azt sem. És mit szólnál egy *vájtemön szí*-hez? Tessék? Vájtemön szí, ismételte az írónô, nagyon egészséges! - mûanyagdobozt nyújtott oda, Marton úgy hitte, rágógumi, ám hosszúkás fehér tabletták voltak. Akkor esett le a tantusz: Vitamin C… Bekapta, hosszan szopogatta. Szendi közben Sznútinak is dobott egy pirulát, a kutya állkapcsa fémesen csattant össze, ahogyan elkapta a levegôben.
Beszéljünk másról! - ajánlotta Szendi. Jó. Mi a helyzet Magyarországon az éjdsszel? AIDS is van már Magyarországon. Szomorú. Igen. Azok voltak a

szép idôk, amikor az ember bárkivel nyugodtan lefekhetett, mondta Szendi, szivárvány színû sörényét igazgatva. Marton kényszerítette az arcizmait, hogy ne moccan-janak: egyetértek. Magyarországon is elterjedt a kondom? Igen, koton is van Magyarországon… - mindjárt vetkôzni kezd, gondolta Marton döbbenten, agyában újra megjelent egy szivárvány színû szôrzettel borított ágyék. Én minden fiúval le akarok feküdni, jelentette ki Szendi, nehogy Martont kétségek gyötör-jék. Még velem is? Veled is. Akkor… mire várunk? - kérdezte tétován. *Well,* te vagy a fiú, neked kell kezdeményezned, vélte Szendi, és magához rántotta. A kutya fenyegetôen fölmordult a háttérben; nyughass, Sznúti, mondta Szendi.
Sznúti mindvégig az ágy mellett állt, lihegett és csóválta a farkát. Mikor aztán elfogyasztották Szendi éjjeliszekrényérôl mind a három kondomot, az írónô felkönyökölt, ha akarod, mehetünk. Hová? - Marton-nak zúgott a feje, legszívesebben szunyókált volna egy keveset. Kimhez. Kimhez? Igen, Kim Szenhez, az ügynökömhöz.
Az ügynök irodája két metrómegállónyira volt, egy roskatag, ötemeletes, külsô tûzoltólétrás házban, és amikor az elôtérbe léptek, a miniszoknyás titkárnô épp egy idôsebb, kopaszodó férfit terelt kifelé: nyugodjon meg, Mr Allport, a fônök mindent elkövet, hogy ön újra munkát kaphasson, naponta küldözgetjük az önéletrajzát négy-öt helyre! Jó, mondta a férfi, majd a jövô héten idetelefonálok vagy benézek. Ne fárassza magát, Mr Allport, ha valami jó hír van, úgyis azonnal fölhívom! - már a bejáraton passzírozta kifelé, és rácsukta az ajtót. Amint ez sikerült, rendkívüli boldogság áradt szét az arcán, helló, Szendi, hogy s mint? Szendi bemutatta Martont a titkárnônek, fölhatalmazván, hogy ô is szólíthatja Dzsúnak; a titkárnô ennek még jobban örült. Itt van? - kérdezte Szendi, fejével az iroda felé intve; igen, mindjárt megkérdem, bemehettek-e?
Addigra elôjött a fônök, teljes életnagyságban, illetve teljes életkicsinységben, mert Kim Szen kábé százötven centis, törékeny, koreainak látszó nô - lány? - volt, titokzatos mosollyal, selypítôs ázsiai akcentussal. Nna, nésszük tszak, lásszuk tszak! - Martont a vállánál fogva penderítette körbe, akár egy próbababát.
Az iroda belseje még hervadtabb volt, mint a kül-seje, papírkötegek tornyosodtak a meztelen parkettán, Marton számára ismeretlen mûvészek dedikált fekete-fehér fotói lógtak a falakon. Szóval, aszt mondod, hogy esz edj madjar színész! - Kim Szen beült az íróasztala mögé a forgathatós mûbôr karosszékbe, egy darabig csak mosolygott, mielôtt megszólalt: Nosz,

mutassza tszak a *vájtéját!* Nem egészen értem, mire gondol, mondta Marton diplomatikusan, az agya megbomlott vurlicerként váltogatta a lemezeket, mi lehet az a vájté? Szendi segíteni akart, az önéletrajzod! Aha… - Marton eddig azt hitte, “vité”-nek kell ejteni. Vajon miért nincs bevett angol szó az önéletrajzra? - hol a latin *Curriculum Vitae*-t használják, hol pedig a francia *résumé*-t. Akárhogyan is nevezzék vagy ejtsék, az övé nem volt nála. Életrajsz nélkül jön asz üdjnökhöz? mihez keszdjek én magával életrajsz nélkül? - Kim Szen lemondóan csóválta a fejét. Majd elhozza legközelebb, mondta Szendi békítôleg, most az a kérdés, hogy látsz-e benne kakaót! Hát igen, mindig asz a kérdész… - Kim Szen egy spirálozott szöveg-könyvet nyomott Marton kezébe, olvassza szépen, asz elejérôl. Tenk jú, mondta Dzsú. Mit isz mondott, hodj hívják? Dzsú!! - kiáltotta Szendi és Marton kórusban.
Marton krákogott, s olvasni kezdte az ismeretlen szerepet az ismeretlen színdarabból. Nem volt világos, miféle figura ô, csak annyit sikerült kihámoznia belôle, hogy tolókocsiban ül, valamilyen szeretetotthonban. Elég sok ismeretlen szó volt az ismeretlen darab elsô oldalán, ezeket igyekezett semlegesen hangsúlyozni - hogyan éljen át a színész olyasmit, aminek a jelentésérôl gôze sincs?
Kim Szen a lap alján félbeszakította: Nem volna rossz, kedvesz Dzú, ha a férfiszerepet olvaszná, nem pedig a nôit! Anyád! - gondolta Dzsú. Különben mindedj, tette hozzá Kim Szen (titokzatos mosolyát Marton immár erôszakolt vigyornak látta), údjsze lehet színész ilyen akcentusszal, túlszágoszan vasztag az akcentusza neki, jöjjön vissza, hodjha majd megtanult beszélni! És rendezô? - kérdezte Szendi, Dzsú viszont vérig vörösödve állt föl: majd visszajövök, ha maga is megtanult beszélni! - kirohant az ajtón, bevágta, leviharzott a lépcsôn. Legyen máskor is szerencsénk! - kiáltotta utána a titkárnô.
Hát így történt, mondta Marton; Stamford, Stamford! - mondta a Metro North szerelvény mega-fonjában a géphang, az utolsó két kocsi nem ér a platformhoz! a leszállók menjenek néhány vagonnal elôrébb! Stamfordban vagyunk! ez a 7:53-as expressz New York felé! már sehol sem állunk meg a Grand Centralig!
Odakinn csöpögött az esô. Szeszélyes síkidomokból tervezett irodaház magasodott a stamfordi vasútállomás mentén, elôtte egy villanykörtékbôl összeálló fölirat hirdette: FIRST FERRY PLACE - EGéSZ EMELETEK KIADÓK. Joe Seeger hátán csorgott a verejték viszke-teg patakja, amióta meghallotta,

hogy a magyar színész által fölolvasott figura tolókocsiban ült a szeretet-otthonban. Az ô legutóbbi darabjának alakjai szintén tolókocsiban ültek a szeretetotthonban. Maga a darab évek óta különbözô színházak és színházi ügynökök polcain hevert, föltehetôen más színmûvek kupacai alatt (ha nem a szemétládában). Megkérdezte a magyar színészt, vissza tud-e emlékezni, hogy pontosan mirôl szólt az a jelenet, a válasz nyomán világossá vált, hogy…
Dzsú, mondta Dzsó szelíden, nem fogod elhinni, de ezt a darabot én írtam. Te? - Marton olyan arcot vágott, mintha hátbadöfték volna. Én… miért vagy annyira megdöbbenve? Hát… én nem tudtam, hogy darabokat írsz… azért ez is egy kis ország. Egy darabig hallgattak, aztán Dzsú megkérdezte: mit szólt Kim Szen a darabodhoz? Semmit… sosem kaptam választ. Kár… akkor nem is tudsz szólni az érde-kemben a rendezônek. Momentán nem, Joe Seeger kényszeredetten nevetgélt. De mért nem sürgeted? Hogyan sürgessem? tudod, hány helyre küldtem el ugyanazt a darabot? na, saccolj! Tíz, vélte Marton rövid gondolkodás után; sokkal több… - Joe Seeger mosolygott. Nem volt kedve belefogni a történetbe. A *Hátrányok* címû színmû kéziratát éppen száz színházi vezetô és ügynök olvashatta volna el - ennyien kapták meg. Száznál Joe Seeger abbahagyta a próbálkozást.
A vonat hosszú, sötét alagútak sorozatán húzott át. Nem baj, mondta Dzsú dacosan a homályban, le van szarva a koreai ügynöknô, most sokkal nagyobb fába vágtam a fejszémet, ma összehoznak engem Arthur Guns-szal. Joe Seeger azt hitte, rosszul hall. Guns a leghíresebb keleti parti független filmproducerek közé tartozott, Jarmush-tól Scorsese-ig rengeteg híres ren-dezôvel állt munkakapcsolatban. Ismerôs ismerôsének az ismerôse révén jutottam el hozzá, mesélte Marton. Közeledtek a Grand Central Pályaudvarhoz. Kívánj ne-kem sok szerencsét! - kérte a magyar színész. Egy kalap szart, mondta Dzsó; tenk jú, mondta Dzsú.
Meghívnám vacsorára a magyar színészt! tudod, meséltem róla, akivel a Metro North-on szoktam együtt utazni! - mondta Joe Seeger a feleségének. Hívd! - Cynthia nem nézett föl a *New York Times* kerti mellékletébôl. Vagy inkább ne? - kérdezte Joe Seeger. Mit ne? Ne hívjuk meg? Nekem mindegy… hívd, ha olyan nagyon akarod… - ez nem hangzott túl biztatóan. Joe Seeger a feleségére pillantott. Huszon-négy éve élt Cynthiával, úgy tetszett, most már a sírig együtt marad ezzel a csöndes, humortalan nôvel, aki-nek terebélyes, alma formájú melle megbabonázta, amikor egyetemtársak voltak. Mára azok a mellek összefonnyadtak, a csöndesség

és a humortalanság vál-tozatlan maradt. Joe Seeger hirtelen ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy beszélgessen valakivel. Kiment a garázsba, melynek hátsó részében évekkel ezelôtt pici dolgozószobát épített magának. Elôkereste Marton névjegyét, föltárcsázta a számát. Kicsöngött, de senki nem vette föl, az üzenetrögzítô se kapcsolt be.
Nem mûködik az üzenetrögzítôd? - kérdezte Joe Seeger, amikor legközelebb összefutottak a vonaton. Nem tudom, mûködik-e, de nincs. Miért nem veszel egyet? A magyar színész vonogatta a vállát, aki nagyon akar, az majd hív újra. Viccelsz? képzeld el, ha egyszer neaggyisten fölhív egy *fontos ember,* mondjuk, maga Arthur Guns! vagy egy New York-i színház igazga-tója! és nem talál meg, sôt üzenetet sem hagyhat! garantáltan elszalasztottad az egészet! lesheted, hogy még egyszer fölemelje a telefont! ezrek várják az ô hívásukat. Marton bizonytalanul vállat vont, *óne rizikó iszt kejn geseft.* Joe Seeger ezt nem értette. Reszkírozás nélkül semmi se megy, fordította angolra Marton. Jó, jó, de azért nem élhetsz üzenetrögzítô nélkül… nincs harminc dollárod, hogy vegyél egyet? Tényleg csak harminc dollár? Persze… legföljebb negyven… még a Grand Central Pályaudvaron is lehet kapni, vannak ott boltok a földszinten.
Nem élhetek muzsikaszó nélkül, gondolta Marton. Megígérte, hogy amint leszáll, beszerzi a masinát. Egyébként aznap este, amikor Joe Seeger fölhívta, éppen Arthur Guns-szal vacsorázott, a *Russian Tea Room*-ban. Joe Seegernek elakadt a lélegzete. Ô még sosem járt a New York-i mûvészvilág legsikkesebb találkozóhelyén, de már sokat olvasott róla.
Marton az alkalomra nyakkendôt kötött és fölvette az érettségi öltönyét. Természetesen ez már nem ugyanaz az öltöny volt - azt fôiskolás korában kihízta -, hanem egy színben és szabásban hasonló. Mégis szerette úgy hívni: *az érettségi öltönyöm!* - hátha valaki elhiszi. Arthur Guns tisztes ôszes halántékú úriembernek tûnt, vajpuhának látszó szürke kalapban, kifogástalan alpakka öltönyben, karján régimódi eser-nyôvel. Mintha közvetlenül a tizenkilencedik századból lépett volna az étterembe. A pincérek földig hajoltak elôtte. Mr Marton, már nagyon sok szépet hallottam magáról! - jelentette ki rögtön a bemutatkozás után. Tényleg? kitôl? Zsanpól barátomtól, akitôl festmé-nyeket szoktam venni.
Marton bennfentes arccal bólogatott, remélte, a híres filmproducer nem tudja, kapcsolata Zsanpóllal már régen megszakadt. Itt a *vájté*-m! - mondta, hogy másra terelje a szót, odanyújtván az önéletrajzát. Micsodája? A

Kárrikálöm Vájté-m! - Marton az elsô szó kiejtésében nem volt biztos. Ja, a *ví-tája!* - Arthur Guns nem vette át, engem nem a papírok izgatnak, hanem az emberek. Püff neki… - Marton. zavartan zsebregyûrte az önéletrajzát. Szólíthat Dzsúnak! - ajánlotta. A híres filmproducer bólintott, rendben van, Mr Marton… mit szól, milyen érdekes dolgok történnek *odaát?* Dzsú ebbôl megértette, a következô tíz percben Kelet-Európa sorsa kerül terítékre, nem pedig az övé. E témaváltozás elkeserítette. Megadóan válaszolgatott a híres filmproducer felületes kérdése-ire, tûkön ült, szerette volna, ha végre rátérnének a lényegre: Dzsú Martonra.
Jött a pincér, hogy fölvegye a rendelést, ô eddig még ki sem nyitotta a süppedékeny bôrkötésbe burkolt étlapot, most sietve lapozgatni kezdte a vastag és fényes oldalakat, melyeken ár egyáltalán nem szerepelt. A fantázianevekbôl nem sokat értett, így hát megvárta, míg Arthur Guns bediktálta, hogy mit kér, majd azt mondta: nekem is ugyanazt! A pincér elcsodálkozott: ugyanazt kéri, mint Mr Guns? Igen. Biztos ez? Biztos! - ripakodott rá, idegesítette a pasi okvetetlenkedése. A pincér fejet hajtott, hogy távozzék, de Arthur Guns intett neki, várjon még: Mr Marton, tekintettel arra, hogy ön az én vendégem itt, engedje meg, hogy én rendeljek magának! Tessék… - Dzsú próbálta kitalálni, mi folyik itt. Arthur Guns halk, paran-csoláshoz szokott hangon sorolta a Dzsúnak szánt fogásokat, részletesen kitérve a hús sütési módjára, a saláta szervírozására és a bor hômérsékletére.
Ne haragudjék, mondta Arthur Guns, amikor a pincér eliramodott a konyha felé, de nekem csak egy vesém van… Nem bûn az, vélte Dzsú. Bûnnek nem bûn, de amit én rendeltem, az a vesebajosok diétás menüje… nem akartam, hogy csalódás érje. Dzsú beharapta a szája szélét, mindenképp megettem volna, dünnyögte. Ne legyen ennyire prömm-premm (ért-hetetlen melléknév)… - mondta a híres filmpro-ducer. Marton biztosra vette, valami negatív jelzôt használt. Alázatos? Megalkuvó? Benyali? - igyekezett visszaidézni a dallamát, hogy odahaza megnézhesse a szótárban de nem nagyon sikerült. Arthur Guns szinte szájmozgás nélkül beszélt, benntartva a szavakat a fogsora kerítése mögött, olyasféleképpen, ahogyan Marlon Brando a *Keresztapá*-ban.
Mondja csak, Mr Marton, tulajdonképpen mit szeretne elérni? - kérdezte a keresztapa a vesebajosok diétáját majszolgatva, mely úgy nézett ki, mintha inkább a kecskék diétája volna. Mindent! - mondta Dzsú. Remélte, hogy nem csámcsog - elôételnek lazacot kapott. A keresztapa elnevette magát,

nem is szerénytelen… Zsanpól barátom szerint ön színész, de drámákat is ír. Ez az igazság. És én miben lehetnék a szolgálatára?
Dzsú ezek után nem merte azt mondani: mindenben. Kijelentette, hogy bármilyen neki való filmszerepet eljátszana, lehet egészen kicsi szerep is, elvégre nin-csenek kis szerepek, csak kis színészek. Ezen kívül szívesen írna forgatókönyvet, amennyiben Arthur Guns érdeklôdését fölkeltené egy olyan történet például, amelynek a fôhôse egy kelet-európai színész, aki elkerül Amerikába, és ott… ott aztán… - elakadt. Megismerkedik egy híres filmproducerrel?! - tippelte Arthur Guns. Nem, hanem egy… - Marton nemcsak azt nem tudta, hogy mi legyen a következô mondat, hanem azt sem, hogy mi legyen a következô szó: - …egy nôvel… Szerelmes film? - kérdezte a kereszt-apa. Nem, ugyanis ez a nô beszédtanár egy híres drámaiskolában, sajnos azonban kiveszik a hang-szálait… Orvosi film? Nem egészen, ugyanis a történet kettejük szakmai kapcsolatáról szól, tudniillik eleinte a színész gyûlöli a beszédtanárt, ám aztán… Lélektani dráma? Hát… nehéz így elmondani, néhány szóban…
Felmentô seregként megérkezett a pincér, három-szögletûre vágott *sirloin steak*-et hozott Martonnak, héjában sült krumplival, s amikor ô azt a legalább fél fontnyi mézbarna húsdarabot meglátta, legszívesebben dalra fakadt volna. Rajongott az angol bélszínért, de ritkán volt benne része, Amerikában sem olcsó. Ez a *szték* minden szempontból hibátlannak és fejedelminek tûnt. Dzsú szája megtelt nyállal, szíve pedig hálával, amiért a keresztapa nem hagyta, hogy a vesebajosok párolt zöldségein nyammogjon.
Majd meglátom, mit tehetek, mondta Arthur Guns a desszertnél, mely Marton számára a híres louisianai *pecan pie* torta volt, a híres filmproducer számára viszont csak egy zöld alma, mert a vesebetegséghez enyhe cukorbaj párosult. Mindenesetre írja le a film-történet szinopszisát egy-két oldalon, aztán majd meg-látjuk! - arany American Express hitelkártyával fize-tett, majd ugyanabból a fekete bôrtokból adott Martonnak egy névjegyet, melyrôl ô leolvashatta, hogy a *Guns & Greenburger Office* a 8-as avenue 777-es szám alatti toronyházban volt, két percnyire a Russian Tea Roomtól. A bíborszínû kis kartonlapon a Szabad-ság-szobor körvonala derengett a feliratok alatt.
Marton mindezt egy szuszra hadarta el Milford és Fairfield között, arcán a felhôtlen boldogság rózsáival. Joe Seeger szédült, a halántékában vadul lüktetett egy ér. Eddig nem tudta, hogy az irigység ennyire fájhat. Szégyellte magát. Fölajánlotta, hogy szívesen átjavítja a filmszinopszis

angolságát, ha majd elkészül. Tenk jú, mondta Dzsú, de akár közösen is megírhatnánk! Hogy-hogy közösen? Hát, te meg én, együtt kitalálnánk, aztán legépelnénk és beküldenénk, ha pedig lesz belôle vala-mi, akkor fifti-fifti. Thank you, mondta Dzsó elszoruló torokkal. Legszívesebben azonnal nekilátott volna, ott a Metro North-on. Kívánj nekem szerencsét, kérte Dzsú, amikor a vonat a Harlem kiégett házai között fékezett. Mihez? Ma délelôtt Sandy Bukowitz-cal találkozom egy kávéházban a Bleeker Streeten, állítólag bemutat egy off-off Broadway színházrendezônek… hátha kapok tôle valami kisebb szerepet… Egy kalap szart, mondta Dzsó; tenk jú, mondta Dzsú.

Joe Seegernek tetszett Marton rendíthetetlen bizako-dása. Eszébe jutott Richard Polka, egy ifjúkori jóbarát-ja. Polka Lengyelországból származott, Los Angeles-ben élt, azzal kereste a kenyerét, hogy kisteherautóval fuvarozást vállalt, elsôsorban filmprodukciók számára. Huszonkét… nem, huszonhárom éve házalt a stúdióknál azzal az ötlettel, hogy tévéfilmsorozatot készítene (ô volna a producer) *A pápák* címmel. Minden folytatás egy-egy pápa élettörténetérôl szólna. *A pápák*-at leg-alább százötvenszer *majdnem* elfogadták. Szilárdan hitte, hogy egyszer meg is valósul, akkor aztán a Polka név világhírû lesz, ô pedig gazdag. Lehet, hogy ez a makacs reménykedés valamiféle kelet-európai sajátos-ság? Á… akadnak igazi amerikaiak is szép számmal, akik minden baljós elôjel dacára vakon bíznak abban, hogy egyszer rájuk mosolyog majd a szerencse. Az az érdekes, hogy Dzsú Marton társaságában e tettrekész derûlátás Joe Seegerre is átragadt. Néha úgy érezte, mintha húsz évet fiatalodna, amikor a magyar színész mellett ül a Metro North-on.

Vasárnap beugrott Dzsúért New Havenbe, pontosab-ban annak Hamden nevû szegélyvárosába (ez egysze-rûbb volt, mint elmagyarázni, miként található oda ôhozzá), s kivitte Edgewoodba, hogy megírják a film-szinopszist. Joe Seeger addigra több vázlatot és ter-vezetet készített a számítógépén. Ez volt az elsô (és az utolsó - bár ezt egyikük sem tudhatta) eset, hogy nem a vonaton beszélgettek.

Dzsú elámult, amikor meglátta Joe Seeger fehér fagerendákkal burkolt házát, mely egy nyírfaliget kellôs közepén állt, kísértetiesen hasonlítva a Csehov színdarabok szokványos díszletére. Beköszöntek Cynthiának, majd a garázsmenti dolgozószobában munkához láttak. Joe Seeger fölolvasta, hogy mit írt eddig. Az a legokosabb, ha a film egy magyar sportolóról szól, aki Amerikába kerülvén szédületes karriert csinál - elvégre a magyarok jók

szoktak lenni az olimpiákon, ez tehát hihetô. Kérdés, hogy melyik sportokban a legerôsebbek? Vívás, úszás, öttusa, boksz, birkózás, sorolta Marton, meg régebben a futball. Joe Seeger csodálkozott, ô úgy tudta, Európában nem népszerû a futball, ott inkább a *soccer*-t játsszák. Szó szót követett, tisztázták, hogy Marton a *soccer*-rôl beszélt, s nem az *amerikai futball-ról, mely* olyasfajta labdajáték, mint a rögbi. Ebbôl pattant ki az ötlet, hogy adva van egy magyar soccer játékos (a neve *Bela*), aki furcsa, égbelôtt labdáiról híres. Az európai futballban ezek rossz lövések, az amerikaiban viszont hasznosak: itt minden *futball* csapatban van egy *kicker* (rúgó) játékos, aki csak a *touchdown*-ok után jön a pályára, hogy a H alakú kapuba ívesen belôje a labdát. Adva van továbbá egy excentrikus amerikai milliomos - olyan figura, mint Donald Trump -, aki új üzleti lehetôségeket szimatolva kelet-európai körútra indul. Magyarországi vendéglátói tudják, hogy nagy sport-barát - többek között egy elsôosztályú *futball* csapat tulajdonosa -, ezért kiviszik egy focimeccsre. Itt látja Belát, a hülye rúgásaival, megtetszik neki, szerzôdteti *kicker*-nek. Bela egyszerû külvárosi gyerek, mindössze harminc mondatot tud angolul, ám ezt szégyelli bevallani. Abban a hiszemben utazik Amerikába, hogy focizni fog odaát is. Csak az elsô edzésen jön rá, hogy egészen másról van szó: rohannak feléje a kitömött ruhájú, rostélyos sisakot viselô támadójátékosok… Eh-hez jön a szerelmi szál + a bonyodalom (bunda-botrány), majd Bela szédületes amerikai karrierje. Hazalátogat Budapestre, mindenki irigyli. Sportpálya-futásának aztán egy baleset vet véget.
Amikor e történetet - állandóan egymás szavába vágva - összerakták, olyan heves izgalom jött rájuk, hogy képtelenek voltak veszteg maradni a nem túl tágas dolgozószobában. Joe Seeger mindenáron pezsgôt akart bontani, de Marton úgy vélte, ez még korai. Kimentek a garázs elé, hogy sétáljanak egy kört. Dzsú észrevette a palánkot és a kosarat. Labdád is van? Természetesen! - a garázs bejáratánál tucatnyi labda volt egy karton-dobozban. Marton gimnazista korában versenyszerûen kosarazott. Joe Seegerben emberére talált. Indiana államban, ahol ô felnôtt, a kosárlabda nemzeti sportnak számított, a nap bármely szakában találhatott játszó-társakat az ember. A két egyszemélyes csapat össze-mérte erejét. A mérkôzés már 74:71-re állt - Joe Seeger vezetett -, amikor Cynthia kiszólt az emeleti hálószobák egyikébôl, hogy most már hagyják abba, nem tud aludni a labdabuffogástól. Ekkor vették észre, hogy éjfél is elmúlt. Joe Seeger hazavitte a magyar színészt, megállapodtak, hogy mindketten

leírják, amit eddig kitaláltak, aztán majd a két változatból ollózzák össze a végleges szinopszist. Mélyrôl feltörô, forró érzelmek tomboltak bennük, kavargott a kölcsönös nagyrabecsülés, a hála és a baráti szeretet.
Szerdán Joe Seeger a vonatok indulását jelzô automata tábla alatt várta Dzsú Martont, ahogyan megbeszélték. A magyar színész sehol. Vészesen múlt az idô. A 7:45-öst már elszalasztották. A 7:53-ast Joe Seegernek okvetlenül el kellett csípnie, mert a követ-kezô - a 8:04-es - hét perccel tíz elôtt futott be a Grand Centrálra, ha ugyan pontosan érkezett, már-pedig a reggeli csúcs idején öt-tíz perc késés gyakran megesett. Joe Seeger hét perc alatt csak akkor juthatott a Graduate Center 12-ik emeletén lévô elôadóterembe, ha megfeszített erôvel futott a pályaudvartól az épületig, majd a két liftnél várakozó tömeget kike-rülve, gyalog mászott föl a tizenkettedikre, a keskeny lépcsôházban, melyet tulajdonképpen csak tûz esetére terveztek. Joe Seegernek azonban a szívoperációja után az orvos a lelkére kötötte: kerülje a nagy izgalommal vagy fizikai erôfeszítéssel járó helyzeteket. 7:50-kor döntenie kellett: itthagyja-e Martont, vagy beletörôdik, hogy ezúttal késve kezdi az óráját egy olyan tanszéken, amelyel a vezetôje pontosságmániás…
Marton eközben egy autópályacsomópont kellôs közepén igyekezett átfutni a négy sávban erre s másik négyben arra örvénylô autófolyamon, ám újra meg újra vissza kellett menekülnie a padkára. Ezek nem állnak meg… inkább elütnek! - lihegett. Reggel, amikor beszállt a Mercury Zephyrbe, még úgy érezte, ez az ô napja, hiszen ma fogadja Joseph Papp, a híres *Public Theater* artisztik direktora, ebbôl aztán tényleg minden lehet, *minden* - vagy semmi. Elfordította a kulcsot, de az önindító meg se mukkant. Nebazdmeg, gondolta. Kiszállt, fölnyitotta motorháztetôt, a nyolc henger formatervezett öntvénye meglepôen tiszta volt, különösen ahhoz képest, hogy azért ez mégiscsak egy hét éves autó. De miért nem indul? A bonyolult elektromos szerkentyûk között nem ismerte ki magát. Fél tizenegykor Joseph Pappnál van jelenése! ráadásul Joe Seeger várja a pályaudvaron! Tudta, megy egy busz a Whitney Avenue-n be New Haven központjába, de hogy onnét miként juthat a pályaudvarra, arról fogalma se volt. Zsebregyûrte a térképet, szaladni kez-dett a buszmegállóhoz. Nem is olyan nagy hülyeség a hordozható telefon, gondolta. Persze, ahhoz, hogy most hasznát vegye, Joe Seegernél is lennie kéne egynek.
Sokáig nem jött a busz. Marton halálra izgatta magát, nem Joe Seeger miatt (ô bizonyára hamar rájön, hogy nem érdemes tovább várnia), hanem Joseph

Papp miatt, akitôl a közeljövôben aligha kap újabb idôpontot. A buszon szinte kizárólag színes-bôrûek ültek, s olyan pillantásokkal fogadták, hogy egyszeriben négernek érezte magát, nem feketének, *négernek*, azaz niggernek, nem is lépett a kocsi belsejébe, hanem elöl állt meg, amíg a sofôr - aki úgyszintén fekete volt - rá nem szólt: Primm, pramm, prumm (teljesen érthetetlen)! - minthogy Marton nem moccant, türelmetlenül megismételte. Ô most sem értette, de kikövetkeztette, hogy le kell ülnie. Talán nem szabad állni?!
A város központjában, a Green túloldalán volt a busz végállomása. Futólépésben indult abba az irányba, amerre térkép szerint csak egy autópályán kell átmen-nie, s mindjárt ott a pályaudvar. A valóságban nem egy sztráda volt az, hanem gyorsforgalmi utak bonyolult keresztezôdése, az egyik lefelé kanyarodott az alagútba, a másik föl a betonviaduktra, a harmadik átlósan keresztben… minimum négy sáv, valamennyi irány-ban. Veömm, veömm, veömm! - sûrû tömött sorban döngettek az autók, soha nem volt egy kis szünet. Lehet, hogy itt halok meg, de akkor is át kell jutnom! - az elsô adandó alkalommal, amikor a repesztô ko-csik közt picivel nagyobbnak becsülte a távolságot, nekilódult, ám csak a második sávig ért, amikor látta, ha folytatja útját, menthetetlenül kivasalják, így hát megállt a sávválasztó szaggatott vonalon, miközben két oldalán változatlan sebességgel robogtak a jármûvek, veömm, veömm, veömm! - olyan közel, hogy szinte súrolták a ruháját. Kiverte a jeges veríték. Rohadt tetvek!- sziszegte a gépkocsik pofájába, melyek ellenszenves férfiarcokat juttattak eszébe: mi lenne, ha lassítanátok és átengednétek? meg akartok ölni??? *Jesz, jesz, jesz!* - felelték az ellenszenves férfiarcok.
Nagy nehezen átvergôdött a füves mezsgyére, s onnan az ellenirányú sávok túlfelére. A mutatványt még négyszer kellett megismételnie, két további autó-sztrádát keresztezve. Izzadságtól csatakosan érkezett a pályaudvarra. Joe Seeger ott állt a tábla alatt. Amikor észrevette Dzsút, nagyot ugrott: futás! - rohantak le az aluljáróba, föl a peronra, másodpercekkel az ajtók záródása elôtt viharzottak be a legközelebbi vagonba. Mi történt veled? Lerohadt a kocsim. Sejtettem…
Kilihegték magukat. Nna… hol a változatod? - kérdezte Joe Seeger. Milyen változatom? Hát a szinop-szis. Ne hülyéskedj, még csak három napja beszéltük meg! Három nap nagy idô, mondta Joe Seeger, és lyukacsos szélû számítógéppapírokat vett elô a táská-jából, tessék, itt a szinopszis, és mindjárt megírtam a filmnovellát is! Marton döbbenten lapozgatta a pak-

samétát. Joe Seeger szinopszisa három sûrûn tele-printelt oldal volt, a filmnovella harminckettô. Mindezt két nap alatt… pontosabban két este és két éjszaka, mert napközben tanított. Elképesztô… - olvasni kezdte a szinopszist. Joe Seeger a Bela nevû magyar focistát érezhetôen ôróla mintázta. Marton a jelenetsort szellemesnek és dramaturgiailag következetesnek talál-ta. A filmnovella már pergô párpeszédeket is tartal-mazott. Joe Seeger azt a címet adta neki: *Just for Kicks.* Marton ismerte ezt az idiómát, szó szerint azt jelentette: a rúgásokért, de az volt az értelme: a játék öröme kedvéért. Ezt is tökéletesnek érezte. Mit tehetne ô ehhez hozzá? Úgy jó, ahogy van, jelentette ki. Komolyan beszélsz? Halálosan.
Megállapodtak, hogy délután találkoznak a Graduate Center 18-ik emeleti önkiszolgáló éttermében, s azután fölviszik az anyagot Arthur Guns-nak. Addig is kívánj szerencsét, kérte a magyar színész, fél tizenegykor Joseph Papphoz vagyok hivatalos. A híres rendezô-höz??? Igen. Hát… egy kalap szart, mondta tétován Dzsó; tenk jú, mondta boldogan Dzsú.
Joe Seeger már kezdte megszokni a magyar színész megdöbbentô bejelentéseit, de ez azért több volt a soknál. Joseph Papp a New York-i színházi világ leg-fényesebb csillagai közé tartozott, ô szervezte a szabad-téri Shakespeare elôadásokat a Central Parkban. Az a hír járta róla, hogy a leghíresebb színészeket leszá-mítva soha senkit nem fogad. Hogy tudtad ezt elin-tézni? - kérdezte. Marton diadalittasan vigyorgott, fölhívtam, mondtam neki, hogy a Magyar Színház-mûvészeti Szövetség egyik titkára vagyok, fontos ügyben szeretnék találkozni vele, erre adott egy idôpontot. De mi lesz, ha kiderül? Micsoda? Hát, hogy hazudtál. Nem hazudtam, tényleg a Magyar Színház-mûvészeti Szövetség egyik titkára vagyok… illetve voltam, míg el nem jöttem.
A szerelvény befutott a Grand Central Pálya-udvarra, Joe Seeger kilôtte magát az ajtón, szaladni kezdett - már amennyire a tömegben ez lehetséges volt - a Graduate Center felé. Késôbb, amikor (negyedórás késéssel) megkezdte az órát, elkalandoztak a gondolatai. Látta Joseph Papp fényképét különbözô lapokban, a legtisztábban az állkapcsa erôszakos vona-lára emlékezett. Vajon mit ajánlhat a magyar színész-nek? Föltehetôen nem sokat… valószínûleg semmit.
Ha ô a saját kis hazájában elismert mûvész volna, gondolta Joe Seeger, szerzôdés kötné egy fôvárosi színházhoz, ráadásul megválasztanák a Színházmûvé-szeti Szövetség titkárának, eszébe se jutna Amerikába jönni. Miért olyan fontos Dzsúnak, hogy éppen itt érvényesüljön, ahol a

mûvészetet nem sokra becsülik, s ádáz harc folyik minden incsért - vagy centiért, ahogyan ô mondaná.
Mijáratban van New Yorkban, kedves Dzsúla? - kérdezte körülbelül ugyanezekben a pillanatokban Joseph Papp a magyar színésztôl. Marton elmondta, hogy tavaly ösztöndíjas volt a Yale School of Dramán (ou! - szúrta közbe Joseph Papp elismerôn), aztán pedig óraadó tanár lett több egyetemen, de nem ez a lényeg… Joseph Papp közbevágott: Budapest gyönyörû város! - jelentette ki. Marton helyeselt, aztán a két egyfelvonásosára terelte a szót, szívesen itthagyná a kéziratot. Joseph Papp fáradtan biccentett, persze, a tehetségkutató osztályon majd elolvassák, örülök, hogy megismerhettem! - fölállt, vezette kifelé.
Ennyi volt, mesélte Dzsú Joe Seegernek a Graduate Center 18-ik emeleti önkiszolgáló éttermében. Mind-ketten sejtették: Marton kapcsolata a neves színházi emberrel nagyjából lezárult.
Elbaktattak a 8-as avenue 777-es szám alatti torony-házba, a portásnak Marton odavetette: Arthur Guns vár minket! - a gyorslift - melyben emeletek helyett a különbözô irodák nevét olvashatták a gombok mellett - fölsuhant velük a sokadikra, ahol egy lakásbejárat-nak tetszô ajtón kellett csöngetniök. Hosszú hajú, gim-nazistakorú fiatalember nyitott ajtót, de nem engedte be ôket, megállt a küszöbön, mi tetszik? - kérdezte szigorún. Arthur Guns-hoz mentünk, mondta Marton; jöttünk, javította Joe Seeger. Meg van beszélve? Igen! - vágta rá Marton pillanatnyi habozás nélkül, noha ez nem volt igaz, de azok után, amilyen baráti hangulat-ban társalogtak Arthur Guns-szal a Russian Tea Room-ban, biztosra vette, hogy fogadja. Kit jelenthetek be? Dzsúla Marton vagyok. Pillanat, mondta a gimnazista, és becsukta az ajtót. Hosszú másodpercek után nyitotta ki megint, Mr Guns nem tud az önök érkezésérôl, éppen tárgyal, kéri, jelentkezzenek a titkárnôjénél telefonon. De arról volt szó… abban maradtunk… - kezdte Marton, ám a srác már zárta volna be az ajtót. Ô a résbe dugta a lábát, szeretnénk itthagyni egy papírt; kéziratot, javította Joe Seeger; igen, kéziratot, filmizét; filmnovellát, segített Joe Seeger; Mr Guns számára… megbeszéltük! Át fogom adni, a gimnazista kivette Joe Seeger kezébôl a dossziét, ha meg-bocsátanak, most dolgom van! - finoman kitolta Martont a résbôl, behajtotta az ajtót. Tenk jú, motyogta Dzsú.
Asszem az a legokosabb, ha megiszunk valamit, javasolta, amikor kiléptek a 8-as avenue-ra. Joe Seeger viszont inkább sietett volna haza. Dzsú búskomorságba zuhant, szokásos közlékenysége helyett maga elé bámulva

ült Joe Seeger mellett a vonaton, s idônként mormolt valamit magyarul: Prumm, pramm (érthetet-len)! Tessék? Semmi.
Kurva anyátok! - dönnyögte Marton újra meg újra a Metro North-on, útban hazafelé New Havenbe. Mi a francnak ígérgettek fût-fát? miért nem mondjátok bele a pofámba, hogy nem kellek, takarodjak a francba a színészetemmel meg a darabjaimmal egyetemben?!
Mindez csupán néhány óráig tartott nála. A követ-kezô szerdán újra felszállt a Metro North-ra, megke-reste Joe Seegert. Minden eddiginél jobb híre volt. Levelet kapott a manhattani *Surprise Theatre Club*-tól, hogy a két darabja közül az egyiket - sôt esetleg mindkettôt - színre vinnék, méghozzá a közeli jövô-ben, mert egy tervezett bemutatójuk technikai okból elmarad. Joe Seeger elsápadt. Az ô darabjai évekkel ezelôtt megjárták a Surprise Theatre Clubot, de általában olvasatlanul kapta vissza ôket (már amelyiket egyáltalán), ezt könnyen megállapíthatta: a kéziratok oldalára hajszálat ragasztott, ha bárki szétnyitná a példányt, elszakítaná…
Gratulálok, mondta Joe Seeger s elismerôn fütten-tett, ez igen! Dzsú, boldogan vigyorgott, életem nagy napja ez a mai. Na látod, egyszer hopp, másszor kopp. Csak az a kérdés, hogy kapok-e honoráriumot?! Hát, nyilván ez a kopp, mondta Joe Seeger könnyednek szánt hangon. Én szívesen fizetnék, ha az én darabomat adnák elô a Surprise Theatre Clubban, gondolta. Kívánj nekem sok-sok szerencsét, nehogy megváltoz-tassák a véleményüket, mire odaérek! - kérte a magyar színész. Egy kalap szart, mondta Dzsó; tenk jú, mondta Dzsú.
Azon a hétvégén Joe Seeger bezárkózott a dolgozó-szobájába, és írt egy tudományos-fantasztikus film-forgatókönyvet, *A New York-Los Angeles metró* címmel. A képzeletbeli metrón barátságok, szerelmek és más konfliktusok adódtak, i. u. 2089-ben. A történet hôse egy tagbaszakadt termetû, fekete hajú és szemû, gyakran borostás férfi volt, egy kelet-európai színész - a szerzôi instrukció szerint erôs akcentussal. Joe Seeger másnap hajnali háromkor odaírhatta az utolsó jelenet alá: THE END. Csinált rögtön egy színmû változatot is, ez a számítógépen könnyen ment, a *literary manager* nevû szoftver gombnyomásra tördelte a szöveget forgatókönyv vagy színdarab formátumba. Már világosodott, mire Joe Seeger mindkét verziót ki-nyomtatta. Asztali fénymásológépén tíz-tíz példányt készített, nagyalakú manila borítékokba helyezte ôket, illendô kísérôlevéllel és resuméval egyetemben. Reggel postázta mindazoknak a producereknek,

ügynököknek és színházaknak, ahol tudtával Gyula Marton, a magyar színész próbálkozott.
Néhány hétig nem találkoztak. Amikor legközelebb együtt utaztak a vonaton, odakinn nagy pelyhekben hullt a hó. Marton kialvatlannak látszott, az arca borostás, a szeme alatt táskák. Joe Seeger megkínálta egy doughnuttal, Dzsú köszönte, de nem kért. Mi újság? - kérdezte Joe Seeger. Megvolt a bemutató, mesélte Dzsú, de nem a Surprise Theatre Club rendes színházában, hanem az ócska kamaratermükben, a 13-ik utca nyugati végén. Összeszedték *a* város leg-rosszabb színészeit… ez az én formám… nem csoda, hogy örökké félház elôtt játszottak… tíz elôadás után levették a mûsorról… Sajnálom, mondta Joe Seeger, szívesen megnéztem volna… miért nem hívtál föl? Hát küldtem neked meghívót! Nekem ugyan nem! Biztos? Tuti. Eh… mindegy.… utáltam az egészet… mint egy gyönge amatôr elôadás… spongyát rá.
Marton megviseltnek tûnt. Dôlt belôle a panasz. Nem elég, hogy ilyen kudarcok érik, állandó anyagi gondokkal küzd. Joe Seeger fölajánlotta, hogy szívesen ad kölcsön. Dzsú köszönte szépen, de egy kölcsön semmit nem old meg. Most azért megy be a városba, hogy találkozzék egy régi ismerôsével, bizonyos Lió Sztínmennel, aki valaha a budapesti amerikai nagy-követség sajtóreferense volt, néhány hétig tartózkodik New Yorkban, tanul oroszul, mert a következô szállás-helye Moszkva lesz. Mindenesetre Lió Sztínmen egyik barátja a Ford Alapítvány titkárságán dolgozik, és talán tud szerezni valami kisebb ösztöndíjfélét. Ez van… nálad mi újság?
Nálam nagy újság van, kezdte Joe Seeger titok-zatosan. *A New York-Los Angeles metró*-ból filmet forgatnak, tudod, meséltem azt a visszatérô álmomat neked, forgatókönyvet írtam belôle. Tényleg? Igen… bizonyos mértékig neked köszönhetem, a te példádon fölbuzdulva egy csomó helyre szétküldtem, a végén sikerült eladnom a jogait, Arthur Guns vette meg. Arthur Guns? az *én* Arthur Guns-om? Ha mondom! És… a *Just for Kicks?* Az nyilván nem érdekli.
A magyar színész hallgatott egy darabig. Mi az, nem is gratulálsz? - kérdezte Joe Seeger; gratulálok, mondta Dzsú; thank you, mondta Dzsó. Ez a fordított dialógus Martont kihozta a sodrából, bazd meg, az én kapcsolataimat használtad, meg se kérdeztél, hogy beleegyezem-e! Ezt hogy érted? Azért mégiscsak illett volna szólnod! Miért, a *Guns & Greenburger Office* címe és száma benne van a manhattani telefon-könyvben, bárki odaküldheti a dolgait! Bárki, de nem te! - mondta Marton

feszes hangon, miért csinálsz azt, mintha volnánk barátok ketten mi, közben meg szarsz nekem! *Rám*, javította Joe Seeger, de ez csak olaj volt a tûzre, kabbe a seggem! - harsogta Marton, fölindultságában egyre több nyelvi hibát ejtve. Ne ordíts, sziszegte Joe Seeger, már mindenki minket néz. Szarok én a mindenkinek! hogy tehettél ilyet a hátam elôtt? hogy lehetsz ekkora szemétláda? engedtem, hogy írjuk a szinopszis közösen, és akkor szépen kisajátítsz nekem az Arthur Guns! szégyelld magad!
Joe Seeger fontolgatta, hogy fölálljon és faképnél hagyja a magyar színészt, akinek hirtelen elment az esze, de azt semmiképp sem bírta magába fojtani, hogy végeredményben a *Just for Kicks* szinopszisát és film-novelláját egyetlen beszélgetés után ô írta, ô, Joe Seeger, nem pedig Dzsúla Marton, aki nem is tud eléggé angolul ahhoz, hogy levélen kívül bármi mást írjon. Igen? - hördült fel Marton, de ahhoz elég jól tudok, hogy bemutassalak a leghíresebb film-producerhez a városnak, igaz? könnyen lehet, hogy a *Just for Kicks* esélyeit rontottad azzal, hogy be-nyújtottál még egyet ugyanabba a céghez! nyilván nem fogadnak el egy embertôl kettô! legalább addig tudhatnál várni, míg azt visszautasítja! mi olyan sürgôs? ha ennyi évig kibírtál mint vacak tanárként!?! Nagyon igazságtalan vagy te, Dzsúla Marton, mondta Joe Seeger remegô hangon, azzal a szilárd el-határozással, hogy ez volt az utolsó szava a magyar színészhez, hátat fordított neki, kinézett az ablakon. A hópelyhek az üvegre tapadtak, majd pici patakokká olvadva csordogáltak lefelé.
Marton sem szólalt meg többé. Némán ültek egymás mellett New Yorkig, ki-ki fortyogva a saját levében. A Grand Central Pályaudvaron köszönés nélkül váltak el. Kívánj szerencsét, gondolta Joe Seeger, az újdonsült forgatókönyvíró, miközben a 42-ik utcán ballagott a Graduate Center felé. Arthur Guns délután háromkor várta az irodájában, hogy bemutassa neki a három filmrendezôt, akikkel elolvastatta Joe Seeger *The New York-Los Angeles Subway* címû mûvét.
Marton összeszorított állkapoccsal rótta a manhattani utcákat a hóban. Sztínmen tizenegyre várta lent a Village-ben, eredetileg úgy tervezte, hogy addig sétál-gat, szeretett császkálni New Yorkban, csak úgy, külö-nösen a Fifth Avenue környékén, meg a Greenwich Village-ben. Most az elôtte álló üres óra roppant teherként nehezedett a vállára. Ebben a *kibaszott* Manhattanben átfúj a szél a mértanilag szabályos utcákon. Micsoda *fucking* város… Sej, Hudsonról fúj a szél, szegény embert mindig ér… *Undorító* itt a tél, gondolta. Jelenlegi lelkiállapotában majdnem minden *disgusting* volt.

Kivéve azt, ami fucking. Kerülgette a járókelôket, nekiszorítják az embert a hókupacoknak… nincs még egy ilyen fucking hely a világon, ahol ennyire agresszíven tolakodnának… a híres amerikai életstílus… csupa hígvelejû, önzô, törtetô barom… - egyszeriben utálta a disgusting nyújorkiakat, utálta a fucking *Menhetn*-t, és az egész fucking *Junájtid Sztéjtsz*-et. Egyesült Állatok, nyögte félhangosan, ma-gyarul. Izgalmas színdarab- vagy filmcím lehetne. Próbálta angolra fordítani, de a *United Animals* nem szóvicc. Na és a *United Mistakes?* Egyesült Hibák?! Ez meg magyarul nem jó. Ami itt megy, az ott nem, és *vájszi vörze* - így ejtik ezek az idióták a vica versát.
Dzsekijét átnedvesítették a hópelyhek, melyek vastag prémként ültek a vállán és a sísapkáján, cipzáros bôrcsizmája beázott. Megnézte magát egy videóbolt kirakatában. Elnyûtt, középkorú arc pillantott vissza rá, szegényes öltözékben. Így persze nem lehet… Bement az elsô útjába esô ruhaszalonba, és vásárolt magának egy széles karimájú Missouri kalapot.
Folytatta útját lefelé, *downtown*. Nézte az *Empire State Building* hegyes csúcsát, mely majdnem minden szögbôl a többi - szintén jó magas - épület fölé nyúlt. Amikor a tövébe ért, már nem látta a jellegzetes, égbe döfô tornyot a hosszú antennával, eltakarta a téglatest, amelynek a tetején állt. Marton járt már odafenn a bástyaszerû kilátóteraszon, New York szerelmesei váltig állítják, hogy onnét a legérdekesebb a város panorámája. Ô sosem szerette a *Birodalmi Állam Épületét*, e dölyfös felhôkarcolót, sôt néha kifejezetten gyûlölte - például most is. Amikor a darabjait próbálták a Surprise Theatre Clubban, minden este úgy lépett ki az utcára, hogy az elsô pillantása e toronyra esett, mely éteri emelkedettségben csillogott a házak fölött, a fénypászmáktól deres éjszakában. Akár egy kárörvendô isten. Majd én megmutatom neked! - fogadkozott Marton, látsz cso-dát a bemutató után! - ám a csoda ezúttal is elmaradt. Marton úgy érezte, az Empire State Building épp olyan bevehetetlenül magasodik fölébe, mint az egész város - az egész ország. Dôlj le! omolj össze!! robbanj föl!!! - gondolta. A rohadt torony nem moccant.
Lió Sztínmennek a külügyminisztérium egy baba-házban bérelt lakást, a *vilidzs* közepén. A házikónak zsebkendônyi elôkertje volt, mindössze két kisebb virágkád fért bele, az utcától lándzsakerítés választotta el. Lió Sztínmen öleléssel fogadta Martont, hogy vagy? - kérdezte tôle; remekül, mondta Marton a szabvány választ csüggedt hangon. A lakás két kis szobából állt, utólag szerelték be a mûanyag zuhanyozófülkét.

Praccs, praccs (érthetetlen)? - kérdezte Lió Sztín-men. Elég soká tartott, mire Marton rájött, hogy Lió oroszul beszél hozzá, hiszen moszkvai külszolgálatba készül, s gôzerôvel tanul oroszul. Martont tíz évig tanították, mégse tudott fölpiszkálni az emlékezete iszapjából egyetlen értelmes mondatot sem. Kikövet-keztette, hogy Lió nyilván kávéval kínálja, így hát azt felelte: *dá!* - és nyert. *Pazsálujsztá, továris Marton,* mondta Lió Sztínmen, pipiskedô kiejtéssel. Marton félszeg *szpászíbá*-val vette át a piros pettyes bögrét, átfagyott ujjait sütötte a forró porcelán. Csöndesen szipogott. Nem volt kedve beszélgetni. Nyomorultul érezte magát, kifosztottnak, elárultnak és becsapottnak. *Nu, sto?* - érdeklôdött Lió Sztínmen huncutkás mosollyal. Marton úgy érezte, mindjárt lenyomja Lió a torkán a bögrét, ha nem hagyja abba ezt a szovjet nyelvleckét.
Kisvártatva befutott egy harcsabajszú, kopaszodó férfi, túláradó lelkesedéssel köszöntötte ôket, helló, gyerekek, hogy vagytok? júj, de hideg van odakinn! kapok egy korty kávét? - nem várt választ, töltött magának, egyhajtóra felhörpintette, aztán kiment a vécére, tisztán hallhatták a dús csobogást, ahogyan pisált. Ez ki? - kérdezte Marton. Ôt is Moszkvába küldik. Együtt laksz egy ismeretlennel? Mér, te is együtt laktál egy mexikóival, aki mindig fôzött, megírtad… Az más, én csak egy izé vagyok… azt hittem, a társbérlet (jobb híján *együttélés*-nek fordí-totta) a szocializmus vívmánya. Tévedtél, *tovaris*, mondta Lió Sztínmen, a *co-tenancy* a nagyvárosokban, ahol magas a bérleti díj, bevett szokás… csak arra kell vigyázni, nehogy valami hülyét fogjon ki az ember. Ez a harcsabajszú kopasz nem vigyázott, gondolta Marton. Mindegy, ha Lió Sztínmen segít elintézni valami ösztöndíjat, imákba foglalom a nevét. Annak idején az Altheimert is ô intézte el… Lió Sztínmenre lehet számítani.
Napokig nyalogatta sebeit. Bezárkózott a lakásába, csak akkor ment ki, ha órát kellett tartania valamelyik egyetemen. Dzsoana idônként meglátogatta, egyszer elhozta Dzseremit is, de Marton olyan goromba volt velük, hogy a lány kijelentette, köztük mindennek vége. Ezt persze csak elsô haragjában mondta, ám azért egyre ritkábban jött. Hosszú az út Newarktól New Havenig. Marton mind mélyebbre süllyedt rosszkedve magányába.
Olvasta a *Show Business*-ben azután, hogy a *Palace Theatre* meghallgatást tart Joe Seeger *A New York-Los Angeles metró* címû darabjához. Hogyhogy darab? filmrôl volt szó! - izgatottan végigolvasta a Guns & Greenburger Produkciós Iroda közleményét, mely szerint a jelentkezôk európai darabból

hozzanak mono-lógot, továbbá a szóban forgó színmû egy részletét kell fölolvasniuk. Kelet-európai akcentus nem hátrány.
Marton talpra ugrott, mintha hátbadöfték volna. Hiszen ez egy rejtjeles üzenet! a feladó Joe Seeger, amerikai drámaíró!! a címzett pedig Marton Gyula, magyar színész!!! Itt az alkalom, amelyre várt. Kiro-hant a fürdôszobába, hogy megborotválkozzék. Dzsú Marton nézett vissza rá a tükörbôl, tettre készen.
A Palace Theatre gipszstukkói a Vígszínházra em-lékeztették a magyar színészt, ámbár az sosem volt ennyire lerobbanva. Hol lehet Joe Seeger? - izgatottan várta a találkozás emelkedett pillanatát. Legalább háromszázan várakoztak a színpad mögött, egy ügyelô-félénél kellett föliratkozniuk, aki hamarosan kifüggesz-tette a próbatáblára a sorrendet. Marton a harmadik helyre került, ezt jó jelnek vette. Amikor szólították, számolt magában háromig, csak aztán lépett a járásból a színpadra. A vonatúton végig az antréját gyakorolta.
Happy Glasnost! - mondta harsányan, Lió Sztínmen orosz akcentusát utánozva, s várta a röhögést. Csönd. Neve? - kérdezte valaki a nézôtér közepérôl, mély mikrofonhangon. Dzsú Marton. Mit hozott? Nagymonológot a *Bánk bán* címû híres magyar drámá-ból. Tessék. Nem akarják tudni, hogy mirôl szól a darab? Nem, mondta a mikrofonhang. Marton terpesz-be állt, magára képzelte Tiborc szûrét, és belevágott: *Ôk játszanak, zabálnak szüntelen, úgy, mintha min-denik tagocska bennek egy-egy gyomorral volna áldva; nékünk kéményeinkrôl elpusztulnak a gólyák, mivel saját magunk emésztjük el a hulladékot is. Szép földjeinkbôl vadászni berkeket csinálnak, ahová nekünk belépni sem szabad…*
A mikrofonhang félbeszakította: áá-áállj! Marton elhallgatott. Milyen nyelven beszél? Magyarul. Miért? Hát… aszonták, kelet-európai kell… Igen, de angolul, ember! mit tud angolul? Csehovot. És még? Ibsent. És? Strindberget… Molière-t… Goldonit… - Marton ek-kor jött rá, hogy elhanyagolta az amerikai szerzôket. Tudok két egyfelvonásost, vágta ki végsô szorult-ságában, én írtam ôket! Azokat inkább hagyjuk… olvasson! - az ügyelô a kezébe nyomta a példányt. Marton szeme már hozzászokott a nézôtéri homályhoz, kivehette az alakokat, legalább nyolcan ültek - illetve tehénkedtek - a középsô sorban. Melyik lehet a rende-zô? és hol van Joe Seeger?
A gépelt szövegre pillantott, elolvashatom? Mehet rögtön élesben! - így a mikrofonhang. Marton vállat vont, krákogott, aztán mondani kezdte,

soronként: *Örülök, hogy megismerkedhetünk. Nagyon unalmas, ha nincs beszélés, beszéljünk tehát egymásnak, gyor-sabban mehet az idônk. Tudom én, hogy az idô elég épp gyorsan megy, gyorsítása nem áll szándékomban. Mindenesetre Csehszlovákiából jöttem, a keresztnevem Bela, de az amerikai barátaim inkább* Bí*-nek hívnak. Te szólíthatsz Bínek szintén. Foglalkozásom színházi ember, remélem, kipróbálhatsz az erômet New York-ban is, mostan én ajdisonra megyek, ahol szerepek válogatnak színészeket…*
Kösz, mondta a mikrofonhang, a következôt!
Marton, a magyar színész, elôrelépett a szufitákig, na ne tessék viccet csinálni, ez pont az én szerepem! pont rólam szól! pont rólam írták! hol van Dzsó Zígör? kérdezzék meg tôle! Dzsó!! itt vagy?? mongyad meg nekik!!!
A következôt! - ismételte a géphang. De ezek az én saját szavaim! ezt tényleg rólam írta! minden szerdán együtt utaztunk a Metro North-on! rólam mintázta! nem találhatnak nálam ideálisabbat!!! - dobbantott a lábával, a színpad deszkáiból fölspriccelt a por. Odalenn ketten összesúgtak, aztán az a férfi, aki a mikrofont tartotta a kezében, így szólt: kezdjük ott, hogy maga magyar, mi pedig a szerzôi utasításnak megfelelôen csehszlovák akcentust keresünk… sajnál-juk… a következôt!
Marton egy darabig levegô után kapkodott, aztán ki-rohant a színpadról, a példányt apró darabokra tépte s szétdobálta. Órákig csörtetett a fucking Manhattan rengetegében, anélkül hogy tudta volna, merre jár, így kötött ki azon a csöppet sem bizalomgerjesztô környé-ken, ahol két suhanc hátulról fejbevágta - elsötétült a világ.
Amikor visszanyerte az eszméletét, csupa vér volt a ruhája, úgy érezte magát, mint akit megrágtak és kiköptek. A táskája eltûnt. A dzsekije titkos zsebében mindig tartott ötven dollár aranytartalékot, azt nem találták meg. Föltápászkodott, tántorgó léptekkel indult arrafelé, amerre a normális - többé-kevésbé bizton-ságos - New Yorkot sejtette. Tíz perces gyaloglás után ért a Central Park észak-keleti sarkához, itt megpróbált taxit fogni, ám riasztó külseje folytán ez csak sokadik kísérletre sikerült. A pályaudvarra vitette magát. Épp elcsípte a 4:55-ös vonatot. Még sosem indult vissza ilyen korán. Nem bánta volna, ha Joe Seeger lehuppan mellé - hogy megfojthassa.
A vagonban a vécétartály fertôtlenítôszerének émelygôs szaga terjengett. Marton elpilledt, behunyta a szemét. Azt álmodta, hogy a New York-Budapest metrón utazik. Két megálló volt az óceánban, a har-madik már Párizs, aztán München, készülôdhetett, mert hét perc múlva Budapest

következett. Marton azonban az utolsó pillanatban mégse szállt ki. Varsó. Kijev. Moszkva. Két viszonylag hosszú megálló: Novoszibirszk, Peking. Aztán Tokió, majd Honolulu, és máris újra Amerikába ért a metró: Los Angeles! kérem az ajtóknál vigyázni!

Marton elmosolyodott. Imádta, hogy ennyire gyor-san és zökkenômentesen száguldhat elôre. Megint be-hunyta a szemét, így történt, hogy ezúttal New Yorkot szalasztotta el. Sebaj, legföljebb megyek még egy kört, gondolta. Bérlete volt.

Viktória

mindent gyûjtött, pénzt, ékszert,

bélyeget, vadgesztenyét, étlapot - sôt neveket is. Nagyjából hét évenként más kereszt- vagy becenévre tért, tûzzel-vassal átszoktatta rá a barátait és ismerôseit. Ez rendkívül praktikusnak bizonyult, mert Viktóriának csapnivaló arcmemóriája volt (néha elsô ránézésre még a régebbi férjeit sem ismerte föl), viszont abból, hogy melyik nevét használta valaki, egyszersmind kiderült, melyik korszakból való az illetô. Kotász Viktória Kis-kunhalason látta meg a nagyvilágot - nem 1957 január 28-án, ahogyan a jelenlegi papírjaiban szerepel, hanem pontosan tíz évvel korábban. Az apja, aki a háború elôtt és után ismert lókupec, a kommunista idôkben pedig kocsis volt, 1957-ben Ausztriába szöktette a családot. A menekülttáborban ünnepelték a kislány tizedik születésnapját, az apja ott is szerzett tortát, igaz, tíz helyett csupán egyetlen gyertyával. Tudniillik most kezdôdik a mi igazi életünk, jelentette ki meghatott hangon, miután a lánya elfújta az imbolygó lángot. Viktória ekkoriban már kivívta, hogy senki *ne* szólítsa Nyuszinak, ám a Máriára vagy a Marira sem hallgatott, közölvén mindenkivel: az ô neve Marianne.

Marianne késôbb prófétikusnak vélte az apja szavait, s a portugál útlevelében az 1947-et 1957-re javította egy zsilettpenge és egy fekete filctoll segítségével. Mindig jó kézügyessége volt. Akkoriban hivatalosan Gloriának hívták. Már több férfi követett el öngyil-kosságot miatta, de egyiknek sem sikerült.

Portugáliából rövid máltai közjáték után Kanadába szökött egy brazil portréfestôvel, hátrahagyván egy férjet és egy többször kikosarazott vôlegényt, akivel azonban le-lefeküdt házassága idôszakában is. Ez a vôlegény Madonnának szólította. A brazil portréfestôt Zsuzsannára emlékeztette - épp ezért így is hívta -, akit meglestek a vének. Lefestette e jelenetben, és a *Susanna* címû képet - a mûvész korai halála után - az Epstein gyûjtemény vásárolta meg, ma is látható Miamiban (Florida).

Viktória a mexikói tengerparton tanga-alsóban napozott, amikor Big Bill, a kanadai származású, New Yorkban élô befektetô bankár megpillantotta. A szemüveges férfinak tátva maradt a szája. Odaküldte a titkárát egy nagy csokor vérvörös rózsával és a név-jegyével. Viktória ekkoriban - Inès del Sol néven - ismert alakja volt a mexikói *underground* mûvész-világnak, szexjelenetekkel telezsúfolt - repedezett - korsóit nagysikerû kiállításon mutatta be Veracruzban, egy nyilvános vécé elôterében. Csodálkozva pislogott, amikor a titkár - talpig öltönyben - odajött hozzá a *playa* süppedékeny homokján a bukétával és a név-jeggyel. *It's lovely, gracias muchas,* mondta annak az izzadó fiatalembernek. Névjegye nem lévén, a tangája melltartóját küldte oda Big Billnek. Ez világos beszéd volt.

Big Bill a vagyonát ügyes tôzsdei mûveletekkel szerezte. Eredetileg *William Astor Junior*-nak hívták, egy születésnapi partin lett belôle Big Bill, amikor a kollégái és beosztottai az amerikai alkotmány egyik fejezete, a *Bill of Rights* (Emberi Jogok Törvénye) mintájára *Bill of Money* (A Pénz Törvénye) címmel írtak felköszöntô versezetet, magasztalván benne a Nagy Bill hôstetteit a pénzvadászat harcmezején. Mind-ehhez rengeteg pezsgôt ittak.

Viktória azonban kezdettôl fogva Rich-nek hívta, mert emlékeztette ôt egy korábbi - dél-afrikai - hódolójára, Richardra, akivel végül nem utazott el Johannesburgba. E históriát nem kötötte Rich orrára. Mindketten tudjuk, hogy gazdag vagyok, de azért nem esik jól, hogy *Gazdag*-nak becézel, mondta Rich, mi-közben az ágyon hevertek, s a férfi friss, párás szôlô-szemeket helyezett el Viktória meztelen testén. A köldökén kezdte, onnét haladt le- és fölfelé. Viktória borzongott, a szôlô síkos bôre még ôrizte a

jégszek-rény hidegét. Hiába minden, mondta, *Rics* a te neved, különben se csak gazdagot jelent, hanem azt is, hogy klassz. Magába temette Big Bill fejét, s azon tûnôdött, elvetesse-e magát a nála tizenhárom évvel fiatalabb férfival. *To Bill or not to Bill, that is the question.*
Viktória - akit Rics Vadmacskának becézett -, szenvedélyesen érdekelôdött a Vízöntô jegyében szüle-tettek iránt. Rics szintén Vízöntô volt, vagyis - ha hinni lehet a csillagjósoknak - a legritkább ember-típusba tartozott. *A Vízöntô a lángeszû feltalálók és kutatók csillagképe, de mûvészeké és politikusoké is. Jó fejû, kitartó, megbízható. Emberismerete legendás. Belelát a vesékbe. Uralja a lábikrát és a nyirokmiri-gyeket. Emlékei fontosak számára, gyakran gyûjtöget azokkal kapcsolatos tárgyakat. Uralkodó bolygója: Uránusz. Uralkodó eleme: levegô. Színe: világoszöld. Köve: zafír. Szerencseszáma: 4. Szerencsenapja: szom-bat. Mottója: "tudom!"*
Ez utóbbi nagyon igaz volt Ricsre, Marton Gyulára viszont egyáltalán nem. Épp ez tûnt föl Viktóriának azon a fogadáson, amelyet a New York-i *Yale Club*-ban rendeztek, 1989 januárjában, a Színházi Világ-kongresszus záróakkordjaként. Viktória jelmeztervezô-ként kapott meghívót, egy off-off Broadway Shakes-peare elôadásban az ô emberméretû korsóit viselték a színészek. Honnan ismerjük mi egymást? - kérdezte Viktória attól a csimbókos hajú, nagyorrú férfitól a svédasztalnál (a fazonja alapján esküdni mert volna rá, hogy Vízöntô). *Áj dzsászt dont nóu,* mondta a férfi - *mit tudom én!?* Viktória nem akart ellenállni a kísértésnek: bocsánatot kérek, megmondaná nekem, melyik asztrológiai jelben született? *Áj dzsászt dont nóu.* Mikor született? *Áj dzsászt dont nóu,* válaszolta a férfi, ezúttal nyilvánvalóan viccbôl. Viktória füle már érzékelte a jellegzetes akcentust, amellyel egykori hon-fitársai törik az angolt: magyar vagy, ugye? - kérdez-te tôle az anyanyelvén. A férfi arcára különös mosoly terült, akárha egy égve hagyott lámpa fénye vetülne rá, *áj dzsászt dont nóu,* mondta újra.
Persze, Vízöntô volt, rendkívül izgalmas aszcen-denssel, és igen széles fogakkal, melyek Viktóriára - akit ekkor még nem hívtak Viktóriának - igen nagy hatást gyakoroltak. Gyula volt a neve, ugyanúgy, mint az ô nagyapjának. Szólíthatlak *Gyulus*-nak? Igen, ha én is szólíthatlak Viktóriának. Miért éppen Viktóriának? Miért éppen Gyulusnak?
Viktória elmondta a nagyapját, Marton viszont nem mondta el, hogy egy elomló szôkeségû lányra emlékez-teti, Kövesdy Viktóriára a negyedik bébôl, akitôl a nógrádverôcei tanulmányi kirándulás két éjszakáján olyan

sokat tanult, a nyikorgó emeletes ágy tetején. Viktória meghívta Gyulust a Park Avenue-n (az 57-ik utcánál) levô, huszonnegyedik emeleti lakásukba - Rics éppen Kaliforniában volt -, és fölolvasta neki a *Csillagnaptár* heti horoszkópjaiból a rá vonatkozó részt. Martont jobban izgatta a körben csupaüveg, galériás luxuslakás (sokadik amerikai filmdíszlet), de azért úgy tett, mintha elmélyülten figyelne. Mit jelent az, hogy *uralom a lábikrát és a nyirokmirigyeket?* - kérdezte. Nyilván ezek a legerôsebb pontjaid, mondta Viktória sejtelmesen. Hamarosan elmesélte az élete történetét.
Irish cream-et ittak jéggel, szódával. Késôbb Viktória megéhezett, mit kérsz, kínait vagy pizzát? Gyulus a kínait választotta, s arra számított, hogy most kimennek a konyhába, elkészíteni, Viktória azonban telefonon rendelt vacsorát, négy személyre (van étvágya! - gondolta Marton), a fiókból elôhúzott több tucat étlap egyikérôl választva. Viktória is Vízöntô volt - a legritkább emberfajtából való -, természetesen.
Gyulus, mennyire vagy te ellenzéki? - kérdezte Viktória. Én? - nem tudta, mit feleljen. Hát… elég-gé… - jelentette ki azután, remélve, hogy a nô ezt a választ várta. Oké, csak azért kérdem, mert nemsoká följön a Szem. Kicsoda? Hát a Szem! az nem lehet, hogy ne ismerjétek egymást! tudod, a *Szem!* a *Szem on Hádzn!* Ja, persze, mondta Gyulus buzgón, szégyellvén bevallani, hogy ettôl sem lett okosabb. *Sam on Hudson*… úgy hangzott, mint valami harmadosztályú gengszterfônök neve, akit egyébként Rejtô Jenô talált ki. Csalódott volt, idáig úgy hitte, Viktória azért hívta föl magához, amiért annak idején Kövesdy Viktória a negyedik bébôl az emeletes ágy tetejére.
Martonnak is akadtak a múltjában olyan jelenetek, melyekbôl szükség esetén levezethette tántoríthatatlan politikai bátorságát és rendszerellenességét. Tízéves korában például kiküldték az iskolai november hetedi-ki ünnepségrôl, mert szellentett a Szovjet Himnusz alatt. Lázadó gesztusát két tanévvel késôbb megismétel-te, az Internacionálé ünnepélyes akkordjaira tromfol-ván, ezúttal nem zavarták ki, mert alfarhangja túlsá-gosan halkra - igaz, annál büdösebbre - sikeredett.
Noha mindig utálta a pártot, s mindent, ami a szocializmussal kapcsolatos, úgy érezte, az ô dolga az, hogy játsszék, nem pedig hogy illegálisan szervezked-jék, különösen azért, mert tudta, retorzióként bevon-hatják az útlevelét. *Volt* az ô útlevele bevonva - pontosabban ki sem adva -, a hatvanas évek végén, amikor - kevéssel az érettségi elôtt - lelkesen csatla-kozott Halász Péterék színházához. Majdnem kicsapták a gimnáziumból.

Mit képzel maga, Marton! - üvöl-tötte az igazgató torkaszakadtából, rendôri ügyekbe keveredik, maga Marton! kire üt ez vissza, Marton? rám! nekem nem hiányzik, hogy a Bajzásokat bevigyék a rendôrségre, államellenességi ügyekben! szégyellje magát, maga Marton!!! - és Marton maga csakugyan szégyenkezett, amiért ilyen ostobán hagyta, hogy behúzzák a csôbe: házkutatás volt Artúrnál, ô épp akkor érkezett, már a földszintrôl látta a gangon az egyenruhás rendôröket, nyomultak be a lakásba, kissé tolakodva, akár egy színházi jegypénztár elôtti sor. Nyugodtan visszafordulhatott volna, a kapu elôtt csak az üres rendôrautó állt, a kutya se vette volna észre, de nem, ô nem akart megfutamodni, szépen fölmászott a harmadikra (Artúréknál a lift majdnem soha nem mû-ködött), becsöngetett, s azt mondta a törzsôrmesternek, aki ajtót nyitott: Artúrhoz jöttem. Tessék befáradni, így a törzsôrmester.

E látogatás folyományaként rendôrhatósági figyel-meztetésben részesítették, mert "amatôr színházi mûkö-dés örve alatti felforgató tevékenységben vett részt". Mindig úgy érezte, a REF miatt ejtették ki a harmadik rostavizsgán, amikor elôször jelentkezett a fôiskolára, így közvetve a REF miatt kényszerült egy évet kézi-szedô ipari tanulóként tölteni az ólombetûk és kizá-rások társaságában, melyek kikezdték eladdig hibátlan fogsorát: három lyukat kellett betömetnie abban az esztendôben. Tehát e lyukakat is a REF okozta, illetve a szocializmus, illetve Artúr, illetve az ô saját hülyesége, amiért nem fordult sarkon, hanem szépen fölsétált a házkutatásba - és ha már a törzsôrmester szíves invitálására *befáradt,* nyugodtan letagadhatta volna, hogy bármi köze van Halászékhoz, végeredményben Artúr az egyik osztálytársa unokabátyja volt, onnét az ismeretség. Ô azonban e belépôjét is szerepként élte meg, agyában a gimnáziumi orosz tankönyv bizonyos jelenetei révedtek föl, melyekben elfogott partizánok állták vallatóik keresztkérdéseit - a kínzásra csak késôbb került sor.

Remekbe szabott alakításával elérte, hogy ne mehes-sen ki a szófiai VIT-re, ahová pedig nagyon szeretett volna eljutni, a Postás Kórus mezzo szólamának erôssé-geként. Nézz ide, Gyulus! - a karnagy holtsápadt arc-cal mutatta a hivatalos értesítést:

"Marton Gyula számára az útlevél kiállítását meg-tagadom, mert kiutazása
k ö z é r d e k e t
sért."

Gyulus soha többé nem jelent meg a kórus próbáin. Tajtékzott. Milyen közérdeket sért az ô kiutazása? Fölháborodása elsô rohamában fogadkozott, aláírásokat gyûjt: *Igazolom, hogy az én érdekemet nem sérti Marton Gyula kiutazása a szófiai Világ Ifjúsági Talál-kozóra (vagy bárhová). A köz.* Persze, ezt a tervét sem vitelezte ki. Major Tamás lebeszélte róla. A Dunapark kávéházban találkoztak össze (mely Artúr törzshelye volt, *ávéház*-nak hívta, biztosra vette, hogy a nyomo-zók megfigyelés alatt tartják). Major felvételiztette Gyulust, kevéssel azelôtt. Meghallgatta a panaszait, és azt mondta: Nézze, kis Marton, nem kell ugrálni… papírszalvettát gyûjtsön, ne aláírásokat. Lapítson! lapítson, édes fiam, la-pít-son! Jövôre jelentkezzék a fôiskolára megint, akkor majd szépen fölvesszük.

Ez az orrhangú tanács bevált. Gyulus la-pí-tott, így lett színész, e vezérelvet követve araszolt elôre a pályán és az életében. Végeredményben amerikai kalandjának is elôfeltétele volt ez a taktika, mert ha nem la-pít, sosem kap hivatalos útlevelet a miniszté-riumtól a washingtoni bemutatójára.

Csilingelt a telefon, a portás szólt fel, ám nem a titokzatos Sam on Hudson jött, hanem a kínai vacsora. Viktória az asztal közepére tette a drótfogantyúval ellátott kartondobozokat, négy tányért és evôeszkö-zöket rakott ki, tessék, láss hozzá. Ne várjuk meg a… többieket? Nem kell, mondta Viktória. Kinyitotta mind a nyolc dobozt, a lakás rafinált parfümillatát elnyomta a kínai ételek ínycsiklandó szaga. Szótlanul kóstolgatták végig az összes létezô állat húsából készült fogásokat, s e tobzódás végén egyszerre nyúltak a szirom alakú papírtálcához, amelyen négy világosbarna *fortune cookie* - szerencsesütemény - várt a sorára. Mind a ketten ugyanazt a *forcsn kuki*-t szemelték ki, s egymás kezét ragadták meg. Viktória kissé csodálkozva nézett Gyulusra, ô állta a tekintetét, az ajkához húzta Viktória hosszú ujjait, egyenként megcsókolta mind az ötöt. Hogy érted ezt? - kérdezte Viktória rezzenéstelen arccal, kettyinteni akarsz? Gyulus lehervadt, nem, én nem így mondanám.

Ültek néhány másodpercig, aztán ismét a szeren-csesütik után nyúltak, megint ugyanaz az egy kellett volna nekik, Viktória félrelökte Gyulus tenyerét, ne szórakozzál, ez komoly dolog! nem szabad válogatni, mert akkor nem érvényes! - gyorsan feltörte a szerencsesüteményt, kivette belôle a vékony cetlit, elolvasta a jóslatot, s annyira izgalomba jött, hogy orrcimpái remegni kezdtek. *SZERELEM ÉS ÜZLETI SIKEREK VÁRNAK RÁD, DE NE LÉGY TÜ-RELMETLEN!* A kebléhez szorította a papírcsíkot, tudtam! tudtam! -

mondta lelkesülten. Te elhiszed ezt? - kérdezte Gyulus, feltörte a magáét: *SZEREN-CSECSILLAGOD IDÉN A HOLD, SOSE FELEDD!*
Naná, hogy elhiszem, eddig még mindig stimmelt! a forcsn kukikban sose csalódtam! - Viktória a rokokó íróasztalhoz lépett, a felsô fiókból elôvett egy bôrkö-tésû emlékkönyvet, s beragasztotta a sokszorosított kínai jóslatot. Gyulus láthatta, az album minden lapján szerencsesüteményekbôl származó papírcsíkok voltak. Több évre visszamenôleg megvannak! - mutatta Viktória. Ezt például San Franciscóban kaptam: *FÁJNI FOG A FEJED!* - és azon a télen Colorado Springsben síztem, elestem, betört a koponyám. *VALAKI MEGLEP TÉGED HÓFEHÉR CSOKORRAL!* - ez a festô férjem volt. *HIVATALOS ELISMERÉSED NEM VÁRAT SOKÁ MAGÁRA!* - ekkor kaptam meg a kanadai állampol-gárságot… - Viktória ábrándos arckifejezéssel bó-logatott: te is okosabban tennéd, ha megfogadnád, amit írnak! mutasd! - kivette a kezébôl, fölolvasta: *SZERENCSECSILLAGOD IDÉN A HOLD, SOSE FE-LEDD!* Ezt nehéz lesz megfogadni, dünnyögte Gyulus; nem tudhatod, mondta Viktória, tedd el jól.
Hamarosan megérkezett Sam on Hudson, Szerbusz, Gyuluskám! Marton visszafelé szedte a levegôt, mert Lázár volt az, gyerekkori jóbarátja, aki odahaza csakugyan ismert ellenzékinek számított. Gyulus fölállt - s alaposan meglepve saját magát - arconcsókolta Lázárt. Legalább tíz éve nem látták egymást. Mi ez a hülyeség, hogy Szem on Hádzn? - kérdezte. Lázár vigyorgott (csakúgy mint a régi szép idôkben), egy nehezen kiejthetô nevû pici egyetemen - *Pram-Pramm on Hudson* - vagyok vendégprofesszor, emiatt ragadt rám a Sam on Hudson… néha írói álnévnek is használom, publikálok az itteni lapokban… és te mit keresel itt? Gyulus is vigyorgott (csakúgy mint a régi szép idôkben), Altheimer ösztöndíjas vagyok. Akkor te is lemaradsz mindenrôl, vélte Sam on Hudson. Hogy-hogy lemaradok? Ne viccelj, míg mi itt szteppelünk, odahaza mindjárt ledôl a rendszer és kitör a demok-rácia! Tény-leg? - tátva maradt a szája. Bizony, Gyuluskám… szabadság lesz, többpártrendszer, válasz-tások, meg minden, ami kell! Tény-leg? - kérdezte Gyulus immár másodszor, a saját hangjának kunkoro-dása tehénbôgésre emlékeztette.
Pillantása Viktóriára tévedt, s abból, ahogyan a nô tekintete Lázár arcán függött, egyszeriben megértette, hogy ezek ketten jó nagyokat kamatyolnak. Haza kéne menni, jelentette ki Sam on Hudson a villával gesztikulálva, most Kelet-Európa a világ szíve, ott dobog a jövô. Ez olyan gyönyörû, hogy le kéne írnod! - mondta Viktória. Majd leírom… - szájon-csókolták

egymást. Gyulus félrenézett. Összeszorult a torka, reménytelenül magányosnak és elveszettnek érezte magát. Semmi kétség, ô volt az elefánt itt. Hülye ez a nô? minek hívott föl, amikor a szeretôjét várta? - okosabbnak vélte, ha eltakarodik. Búcsúzott. Sam on Hudson és Viktória adott neki egy-egy névjegyet, a lelkére kötötték, jelentkezzék.
Már az ajtóban állt, amikor befutott Viktória férje, Rics. Mi az isten, gruppenszex lesz? - gondolta Gyu-lus. Rics örvendezett, amikor megtudta, hogy Marton színész, még jobban tetszett neki, hogy a Yale-en van, de a leginkább azt ünnepelte, hogy teniszezik, ajánlotta, játsszanak, értesítse, ha legközelebb Manhattanben jár, a pálya nem gond, ô több klubban is tag! - Rics adta a harmadik névjegyet.
Kábé egy évvel késôbb levelet kapott a Guns & Greenburger ügynökségtôl, nem sokkal azután, hogy életre-halálra összeveszett Joe Seegerrel. *Kedves Mr Marton,* írta neki bizonyos Geraldine Esmeraldo, *Mr Guns nevében fordulok Önhöz. Sajnáljuk, hogy ilyen soká tartott, mire visszatérhettünk Önre és a* Just for Kicks-*re, melyet az eltelt idôszakban sikertelenül pró-báltunk eladni film- és televíziós producereknek. Ebben az országban kicsi a kereslet a szabványtól eltérô sztorikra, különösen ha nem boldog a végük.* Ha csak ez a baj, csinálok én nektek olyan happy endinget, hogy belefulladtok a mézbe, gondolta Marton a fogát csikorgatva. *A kéziratot sajnálattal és tisztelettel vissza-küldjük. Ügynökségünk egyik munkatársának az az ötlete támadt, nem volna-e kedve szerencsét próbálni színészként? Látva káprázatos önéletrajzában az ön által eljátszott fôszerepek sokaságát, föltesszük, hogy tapasztalatban és tehetségben nem szûkölködik. Ha egyetért, hívja föl Joy Harris-t a (212) 152-6152-ôn.*
Héjja-héjja-hóóó! - ordította Marton, akár egy meghabarodott (európai) futball-szurkoló. Azonnal tárcsázta a számot. Csak az üzenetrögzítô jelentkezett. Nem csoda. Háromnegyed tizenegy múlt. Éjjel. Dzsúla Marton magyar színész keresi Joy Harris-t, fuvolázta Marton a bíp után, reménykedve. Néhány nappal késôbb Joy Harris titkárnôje megszervezte a találkozót. A Hotel Plaza kávéházában sötét kosztümös nô várt Martonra, hercig kis kalapban, fekete kazetta-aktatáskával. Marton kezet csókolt neki. Nem ismersz meg? - kérdezte a nô, amikor két pincér ugyanabban a pillanatban tolta a fenekük alá a széket. Marton zavartan pislogott. Én vagyok, Viktória, mondta a nô magyarul, ennyire megváltoztam? Dehogy! Ne hazudj! - Viktória lehúzta a selyemkesztyût hosszú ujjairól, Marton megállapíthatta, hogy csupán ez a tíz mozgé-kony testrészecske maradt rajta

a régi. A haját levá-gatta és átfesttette, a ráncait valószínûleg fölvarratta, lefogyott (vagy a testén is igazíttatott valamicskét a plasztikai hentessel), ruházkodásában odahagyta a bohó tizenévesek divatját, úgy festett, akár egy jól menô fôkönyvelô.

Joy Harris tejeskávét rendelt, feles tejszínnel. Gyulus is megöregedett, gondolta. Középen teljesen ôsz már. Milyen fáradt a szeme… nehéz sora lehet. De akkor miért nem megy vissza Budapestre, ahol ünnepelt színész volt? Ha igaz a rezjuméja… Negyven tájt a férfiak hirtelen használódnak el, szinte egyik napról a másikra esnek össze. És a nôk?

Viktória elmesélte, hogy hozzáment egy Harris nevû filmrendezôhöz, természetesen csak azután, hogy Rics-tôl elvált, muszáj volt, mert Rics verni kezdte, ami ôt eleintén szórakoztatta, ám aztán már nem. Ezúttal fölvette a férje nevét. Úgy érezte, a *Herrisz*-hez új keresztnév is dukál, azért döntött a *Joy* mellett, mert remélte, sok *élvezete* lesz ebben a kapcsolatban - ami csak részben vált valóra. Természetesen anyagilag valamivel rosszabbul áll, mint amikor Rics neje volt, dolgozni akart, ismeretség révén került a Guns & Greenburger cég film- és tévérészlegéhez, de nem bánta meg, világhírû színészeket képviselhet. És mi van Sam on Hudsonnal? - kérdezte Marton. Kivel? Nem érdekes… te írtad nekem a levelet? Diktáltam. És komolyan gondolod? Micsodát? Azt, hogy látva káprá-zatos önéletrajzomban az általam eljátszott fôszerepek sokaságát, fölteszed, hogy tapasztalatban és tehetségben nem szûkölködöm? Hát, ez csak a szabvány szöveg a számítógépben, mindenkinek ezt írjuk. Aha… és tény-leg tudnál segíteni, hogy szerencsét próbálhassak színészként? - Marton hangja csikorgott az izgalom-tól. Azt hiszem, tudnék… de ne gondolj mindjárt valami nagyra, esetleg egy tévésorozatban kaphatnál kisebb szerepet, legföljebb heti négy-ötezer dolláros gázsival.

Marton ismét megfogta Viktória - vagy inkább Joy - kezét, s valamennyi ujját végigcsókolta, oda-vissza. Imádlak, mondta neki elfúlón. Szívesen magáévá tette volna, akár ott rögtön, a márványasztalon. Ekkoriban boldog volt, ha óraadó tanárként ezernyolcszáz dollárt összegürizett egy hónapban. Ehhez négy egyetemen kellett tanítania, nyomorúságos fizetségért. A *City University*-n a piszok Joe Seeger kurzusába ugrott be, ô maga ajánlotta Martont, amikor egyik napról a másikra fölhagyott az oktatással, a második szemeszter elején, Joe Seegernek már nem volt szüksége arra a zsebpénzre azok után, hogy Guns és Greenburger ôbelôle csinált híres (gazdag) embert - Marton helyett. Marton a hátralévô négy hónapra havi hétszáz dollárt

kapott, ám ennek dacára sem bocsátott meg Joe Seegernek. Könyöradomány…
Joe Seeger szerencsecsillaga azóta is magasan szállt az égen, már a második darabját mutatták be a Broad-way-n, ezúttal egy musicalt a *Hófehérke és a hét törpe* témájára, melyben a címszereplô egy sarki kurva volt, hét aprótermetû stricivel körülvéve. Klassz lehet… Joe Seeger egyébként hamar szakított a *Guns & Green-burger Office*-szal, s egy kaliforniai ügynökséggel kötött szerzôdést. Marton minderrôl a *New York Times* színházi rovatából értesült. Rohadék, gondolta. Jobbik énje rögtön rászólt: mit ártott neked? Akkor is rohadék, és kész! te pedig kussoljál! - förmedt a jobbik énjére. Ne izgasd föl magad, mondta amaz, úgyis ritkán szólalok meg.
Hátha most Joy - és a *Dzsí end Dzsí Áfisz,* ahogyan mûvészkörökben emlegetik - kárpótolja. Joy a maga részérôl mindent elkövetett. Elôször is, meghívta a kedvenc kínai éttermébe a magyar színészt, egy méreg-drága helyre az 53-ik utcába. Marton a szétrobbanásig telezabálta magát, mert Joy megsúgta neki, hogy a számlát az ügynökség hitelkártyájával egyenlíti ki. Joy szerencsesüteményében ezt olvashatták: *KÖVESS EL MINDENT, HOGY EZ A NAP IS A SZERELEM NAPJA LEGYEN!* Martonéban pedig ezt: *NE ESS KÉTSÉGBE, SIKERFÁK ÁLLNAK KÖRÜLÖTTED!* Mindketten el-hitték. Fölmentek Joy új, két pirinyó szobából álló, tipp-topp lakásába, mely a Lincoln Plazára nézett, s már a liftben vetkôztetni kezdték egymást. Marton örömét az sem csorbította, hogy Viktória a harmadik menet kellôs közepén a távkapcsolóval beindította a hatalmas képernyôjû tévét, nem akarván elszalasztani az *I love Lucy* címû legendás sorozat ismétlését. Nem bontakoztak ki egymásból, folytatták a finom ringa-tózást, és nézték *Lucille Ball* imádnivaló ripizését a képernyôn. Halkan cuppogott alattuk Viktória vízágya.
A következô hetekben Marton a vágyálmok édes hullámain hajózott. Nehezen tudott odafigyelni a mun-kájára, a tanítványait összekeverte, néhány dolgozat szôrén-szálán eltûnt a táskájából. Idônként elvesztette a türelmét és föltárcsázta Joy New York-i lakásának a számát. Rendszerint az üzenetrögzítô vette föl, Joplin híres *Ragtime*-jának bevezetôje szólt a szalagról, melyre Joy ritmusban énekelte rá, elnyújorkiasodott angolsággal: Nem jö-he-tek a te-le-fon-hoz mos-tan, hagyd meg szá-mod, visz-sza-hív-lak én nyom-ban! - *dah-dah-dah-dah,* fûzte hozzá a dob és a cintányér, *bíp,* kontrázott az üzenetrögzítô. Gyulus vagyok, kántálta Marton angolul és

kedveszegetten, hiányzol, hiányzik a jó hír is mos-tan, amelyet tôled várok, jelentkezz vele nyom-ban, viszlát, pamm-pamm-pamm-pamm.
De Joy nem jelentkezett. Marton egyszer otthon érte, szemére hányta, hogy csak énekel róla, de sose hívja vissza. Nagyon elfoglalt lettem, Gyulus, sokat kell utaznom, ésatöbbi, különben is, minek hívjalak, ha nincs jó hír? Talán azért, mert látni akarsz… vagy nem akarsz látni? Dehogynem, pusztán arról van szó, hogy annyira elfoglalt lettem, sokat kell utaznom, ésatöbbi. Marton csalódottan szipogott, amikor letette a kagylót. Nem kellesz te se Joy-nak, se az amerikai filmproduce-reknek, se senkinek, gondolta. Nagyon sajnálta magát. Fájdalomdíjul aznap este is a *Hamden Mall Chinese Take Out* gyorsétterembôl rendelt magának vacsorát telefonon. Már tudta, hogy a kínai koszt semmivel se kerül többe, ha az ember házhoz hozatja. Sôt. A Hamden Mall Chinese Take Out tíz százalék árenged-ményt ad telefonos rendelés esetén - szállítani még mindig egyszerûbb és olcsóbb, mint fölszolgálni, leszedni, mosogatni.
Marton legtöbbször *sweet 'n' sour* - savany-édes - csirkét kért, illett a lelkiállapotához. A kínai vacsora csúcspontja azonban a szerencsesütemény volt. Reszketeg izgalommal törte föl, a torkában dobogott a szíve, miközben kisimította a gyatrán sokszorosított papírcsíkot, hogy elolvashassa, mi vár reá. Gyakran meg se várta az étkezés végét, hanem rögtön a forcsn kukival kezdte. Beragasztgatta a velôs üzeneteket a zsebnaptára elsô oldalára. Tervezte, hogy ha legköze-lebb találkoznak, megmutatja Joy-nak.
LÁTNI FOGSZ MINDENT A NAPPALI SÖTÉTSÉG-BEN!
TÖBBÉ MÁR NEM LEHETSZ AZ, AKI VOLTÁL!
KÉSZÜLJ FÖL, ÚJ SZEREPEKET KÍNÁL A JÖVÔ!
Akadtak földhözragadtabb jövendômondások is. *GÖRÖNGYÖS AZ ÚT, MEG FOGSZ BOTLANI!* - olvasta a szerencsesüteményében, közvetlenül azelôtt, hogy lezuhant a *Connecticut College* színházépületében a lépcsôn, s kificamította a bokáját. Ha eddig nem vette volna komolyan ezeket a szûkszavú jeladásokat, ekkor rájöhetett, hogy a felük sem tréfa. *VÉR ÉS KÖNNY PATAKJÁN KELL ÁTGÁZOLNOD A BOLDOGSÁGOD-ÉRT!* - olvasta a Hamden Mall Chinese Take Out egyik küldeményében. Aznap este megeredt az orra vére, hiába dugdosott bele papírzsebkendô darabkákat, hiába feküdt le, sehogyan sem tudta elállítani. Nincs mit tenni, elvérzem… Legyen meg a forcsn kuki akarata, miképpen a mennyekben, azonképpen itt a földön is. *Éjmen…*
Valahogyan csak elállt a vérzés azután. Másnap azonban - az órája kellôs közepén - újra érezte a forró áramlat csurgását. Kirohant a tanterembôl, be a férfi vécébe, ám mire odáig ért, az inge és a zakója iszamos volt a vértôl.

Leült a szemétládára, fejét hátra-támasztotta a hideg csempére. Várt. Tíz perc után a vére változatlan iramban folydogált kifelé a vécépa-pírból göngyölt dugaszokon át, mindkét orrlyukából. A takarítónôvel üzente meg, hogy az óra ezúttal el-marad. Olyannak látta önmagát a tükörben, amilyennek a háborús sebesülteket szokták ábrázolni a magyar filmekben. Jól nézek ki… De mi a túró ez? miféle betegség? - számba vette a legeslegborzalmasabbakat. Elképzelte, mi lesz, ha néhány hónap (néhány hét!) leforgása alatt elragadja ôt a halál - Amerikában nyilván még a halál is gyorsabban mûködik. Miféle nekrológokat írnak róla odahaza? És mit szól Joy? Dzsoana és Dzseremi bizonyára meggyászolja, de a temetésére nyilván nem lesz pénzük. Atyavilág, elte-met-e egyáltalán valaki? Talán a követség… ha ugyan hírt kapnak rólam. Ha nem, akkor a végén egy zsákban a temetô árkába löknek, rámlöttyintve némi oltott meszet, ahogyan Mozartot kaparták el Milos Forman filmjében… - Marton nagyon sajnálta magát, ömlöt-tek a könnyei, a sós lé összekeveredett a vérrel.
Másnap egy filmoperatôrrel találkozott New York-ban, szó volt róla, hogy Martont ügyelôként alkalmaz-nák egy filmforgatáshoz. Az operatôr az *Olajfák* nevû libanoni étteremben várta, a *Greenwich Village*-ben. Elmesélte, hogy egy horrorfilmet forgatnak Vermont állam déli csücskében, szinte kizárólag külsô felvéte-leket készítenek: ott lakik a stáb a *Woodford State Park*-ban, festôi helyszín, majd meglátod, kár, hogy nem melegebb az idô. Az ügyelô sajnos rosszul lett, vért hányt, kórházba vitték, ôt helyettesíthetnéd, napi száz dollárért. Rongyos napi száz dollárért hagyjam félbe a kurzusaimat, és utazzam föl Vermontba? az egy hónapban legföljebb kétezer, nem éri meg, gondolta Marton. Ha legalább valami gusztusos mûvészi feladat volna… de ügyelônek? egy horrorfilmben? - ebben a pillanatban zubogni kezdtek a forró vérpatakok az orrából, vörösre festve mindent, az arcától az abroszig. A horrorfilm operatôre döbbenten nézett rá, te, mi van veled? Semmi, csak átéltem a horrort, mondta Marton, elügetett az illemhelyre, hogy azután háromnegyedóra múltán keveredjék elô. Az operatôr már nem volt az asztalnál, üzenetet hagyott egy papírszalvétán: majd hívlak! - természetesen soha többé nem jelentkezett.
Marton ekkor már tudta, orvoshoz kell fordulnia, eddig is csak az tartotta vissza, hogy nem volt egészen megnyugtató a biztosítása, melyet a Connecticut College-beli állására hivatkozva fizetett, havonta, csek-ken. Ez a fajta biztosítás valójában csak a fôállású egyetemi tanárokat illette meg. Szerencsére az orr-fül-gégészt nem érdekelték a részletek, pillanatok alatt

kiégette Marton orrában az elrongyolódott eret. Mitôl rongyolódott el? - kérdezte tôle Marton, amikor a nagy kô már leesett a szívérôl. Mindenünk rongyolódik folyton, mondta a doktor, de már átment a következô szobába. Hat vizsgálóban helyezte el a betegeket az ápolónô, az orvos olyan tempóban körözött szobáról szobára, akár egy rendôrjárôr. Nagyüzem, gondolta Marton. Fontolgatta, hogy következô életében orr-fül-gégész legyen-e Connecticutban.
A baljóslat - *VÉR ÉS KÖNNY PATAKJÁN KELL ÁTGÁZOLNOD A BOLDOGSÁGODÉRT!* - beteljese-dése alkalmatos ürügy volt, hogy újra fölhívhassa Joy Harris-t. Gondolatolvasó vagy, Gyulus! - visította a telefonban az egykori Viktória, képzeld, férjhez megyek valakihez, aki Marilynnek hív, mert az isteni Monroe-ra emlékeztetem, olyan szépnek lát, ez azért valami! nem? partyt adunk a vôlegényem woodstocki házában, szívesen látunk. Hát, nem találok szavakat… ez *az* a Woodstock? a rock-fesztiválos? Igen, az, és ha eljössz, küldök neked postán térképet, hogy odatalálj. Elmegyek… de ki az… illetô? Hugh Allister. Öööh… - Marton levegô után kapkodott, *az* a Hugh Allister? Igen, az. De… ô a CBS tévétársaság alelnöke… úgy tudom. Én is úgy tudom. Akkor viszont… éppenséggel módjában áll, hogy énrajtam… énnekem… ööö… Bizony, mondta a jövendôbeli Mrs Hugh Allister, lehet, hogy eljött a te idôd, Gyuluskám!
Hamarosan megérkezett a nyomtatott meghívó. *Gyere el hozzánk egy jó kis BYOB partyra! Vár rád Marilyn, Hugh és még sokan mások…* A címhez vezetô utakat piros filctollal jelölték be a fénymásolt térképen. Mi lehet az a BYOB? - Marton megkérdezte Dick Elmertôl, a szociológia professzortól. *Buy Your Own Booze*, mondta Dick Elmer, vagyis ki-ki hozzon magával piát. Marton nem értette, a CBS tévétársaság alelnökének ne futná arra, hogy állja az italszámlát? Furcsa… - Egy üveg francia pezsgôvel fölfegyver-kezve indult Woodstockba, New York állam közepébe. Hatvan mérföldnyire taksálta a távolságot, ami normá-lisan másfél óra volna, de New York város tájékán sosem lehet tudni, mi meddig tart. A *Merritt Park-way*-n hajtott, amíg ráfordulhatott a 287-es autó-pályára, melyen aztán - áthajtva a tónyivá szélesedô Hudson fölött a *Tappan Zee* hídon - elérte a *New York State Thruway*-t, azon hajózott északra, véges-telen végig. Egész úton *Jimi Hendrix, Janis Joplin* és a *Who* zenéje döngött az agyában, s az a képsor vetítô-dött, amikor megmámorosodott fiúk és lányok korcso-lyáztak cipôsarkon a sárban, hatalmasakat tanyázva. Négyszer látta a *Woodstock* címû filmet.

Amikor behajtott Hugh Allister ingatlanának fényár-ban úszó autóparkolójába, mintegy kétszáz gépkocsi közé, már sejtette, hogy okosabb, ha a francia pezsgôt a Mercury Zephyr hátsó ülésén hagyja. Amint kiszállt, abban is biztos volt, hogy öltönyben és nyakkendôben kellett volna jönnie. A kertben hetven méter hosszúsá-gú asztalkígyó roskadozott az ételek és italok lélegzet-elállító bôsége alatt. Miniszoknyás pincérlányok kínál-gatták a pezsgôt, arany(?)tálcáról. A mûanyag borítású teniszpályát síkosra vikszelték, az lett a táncparkett, a sarkában fölállított dobogón játszott a szalonzenekar. A versenyméretû úszómedence rejtett fényforrásainak pászmáiban mûanyaghattyúk imbolyogtak a kékítôs vízen, melyet állandóan fodrozott a szél. Ami az öltönyt illeti, tévedtem… minimum szmokingban kellett volna jönnöm, maximum frakkban. A *BYOB* tehát vicc volt, a finom iróniát mindenki értette, kivéve Marton Gyula magyar színészt.

És még valakit. Sam on Hudson narancssárga tenisz-pulóverben - *NIKE® Just Do It.* - és fehér tréning-alsóban ácsorgott a kockásra nyírt gyepen. Helló, Gyuluskám, téged is ideevett a fene? Lehet mondani… és veled mi van? még mindig professzor vagy *on Hádzn?* Nem, most csak egy konferenciára jöttem a Columbiára, holnap utazom haza, nemsoká kezdôdnek a választások, én is indulok! - Sam on Hudson ugyan-úgy hadart, mint kamaszkorában.

Valaki befogta Marton szemét. Illatos, hosszú ujjak. Viktória… Joy… azaz Marilyn… sôt mindjárt Mrs Allister! - mondta Marton. Édes Gyulus, de jó, hogy eljöttél! - a néhai Viktória a nyakába ugrott, e pilla-natban csakugyan az isteni Monroe-ra hasonlított. Marton bôre a nô egész testét radarként érzékelte, jó formában vagy, dünnyögte rekedten, a vesszeje rándult egyet odalenn. Kösz! - Marilyn pukedlizett, kurta hófehér szoknyája alól egy pillanatra elôvillant a csipkebugyija. Marton máris utálta Hugh Allistert, látatlanban.

Gyulus arcára mintha rászáradt volna valamiféle fájdalom, gondolta a jövendôbeli Mrs Allister, kemény, bánatos redô húzódott mindkét halántékától a szája szögletéig. Csak nem beteg? A vállát is milyen görbén tartja… - szívesen hátba vágta volna. Az elmúlt hónapokban sokszor és sokaknak mutogatta Marton *káprázatos* önéletrajzát, de még egy apró epizódszerepre se tudta eladni a magyar színészt. Talán Hugh tényleg segít rajta…

Hugh Allister sovány, horpadt fejû, erôsen kopaszo-dó férfi volt, aki tízpercenként szájsprével illatosította a leheletét. Sok szépet hallottam már magáról, Mr Dzsúlusz, mondta Martonnak, amikor Marilyn bemu-tatta ôket egymásnak. Igaz az, hogy maga mindent megtenne, csakhogy színészi munkát kapjon? - kérdezte szigorún. Mindent azért nem, mondta Marton (buzi ez? á, akkor Viktória nem menne hozzá), de nagyon sokat. Well, majd én adok magának egy lehetô-séget. Köszönöm, uram. Nincs mit.
Marton gyorsan ivott néhány vodkát a nagy ijedtségre, s hamarosan csillámló homályba borult elôtte a világ. Érzékelte, hogy Rics tûnt föl elôtte, váltottak is néhány szót, aztán Sam on Hudson mutatott be egy magyar írót, aki az NYU egyetemre jött, Fulbright ösztöndíjjal. A saját novelláit fordítja angol-ra, mesélte Martonnak az az író, egy amerikai barátja segítségével, aztán küldözgetni fogja az irodalmi lapok-nak, elôbb-utóbb biztosan közlik valamelyiket, ô annak idején otthon is így kezdte a pályát. Még egy idióta, gondolta Marton ékes angolsággal, sôt talán mondta is, mert az író sértett arccal faképnél hagyta.
A BYOB partyt követô napokban Marton éjjel-nappal Hugh Allister telefonjára várt. Régi - kissé megbízhatatlan - üzenetrögzítôjét új, két mikro-szalagos, mindentudó masinára cserélte. Fogalmazgatta búcsúbeszédét, mellyel négy tanszékvezetônek jelenti majd be, hogy a továbbiakban ne számítsanak rá, mert óraadó tanár helyett inkább filmsztár lesz. Változatlan bizakodással nyitogatta a forcsn kukikat, melyek ekkoriban csupa jóval kecsegtették. *HOZZÁD FOR-DULNAK AZ ISTENEK!* - jelezte a Hamden Mall Chinese Take Out, bambuszrügyes és földimogyorós húsgombócok kíséretében. És íme, aznap megcsörrent a telefon. Magyar színész? - recsegte egy érdes hang, angolul. Igen, felelte Marton megszeppenten. Miller vagyok, maga írt nekem levelet? Hát… lehetséges, mondta Marton óvatosan, nem akarta elhinni, hogy a vonal végén Arthur Miller lehet. Többen is figyel-membe ajánlották, legutóbb Hugh Allister, és arra gondoltam, mi volna, ha szombat este meglátogatna, hol is lakik maga? Hamdenben. Jó, de melyik állam? Connecticut. Oké, akkor csak egy ugrásra van tôlem, figyeljen ide, lényegében végig a 67-esen kell jönnie… - részletesen elmagyarázta az útvonalat.
Ou, máj gudnesz, suttogta Marton, amikor letette a kagylót. Mostanában már gyakran megesett vele, hogy angolul gondolkodott. *Arthur Miller meghívott! engem! Dzsú Marton magyar színészt! ou, de izgalmas! Senki se fogja elhinni odahaza.* Csodálkozott, hogy rögtön ez jut az eszébe. Nem

kívánkozott elmenni innét… egyelôre még… itt akarta megmutatni magának és a világnak, hogy kicsoda ô.
Illik valamilyen ajándékot vinni, ha vendégségbe mész, de mit vigyen az ember Arthur Millernek? Hát… a kocsi hátsó ülésén még úgyis ott volt a francia pezsgô, amit Marilyn és Hugh Allister BYOB partijára szánt, talán az megteszi. A "csak egy ugrás" ebben az esetben kilencvenöt perces vezetést jelentett észak-nyugatnak, Connecticut belsejébe, mesés tájakon, a *Housatonic* folyóból kiágazó patakok és tavak közt kanyarogva. Marton ritkán vette észre a természeti szépségeket, rendszerint csak akkor, ha kifejezetten fölhívták rájuk a figyelmét. Érdeklôdése homlok-terében mindig valami magasabbrendû cél, valami *fontos* állott, betöltvén a teljes vetítôvásznat. Connec-ticutban azonban olyan sok szó esett a természeti környezet gyönyörûségérôl, hogy még ô is a szokottnál gyakrabban érzékelte. Valószínûleg épp a hozzá hason-lók számára helyezték el az amerikaiak a gyorsfor-galmi utak mentén a figyelmeztetô táblákat: *SCENIC VIEW!* - FESTÔI LÁTVÁNY! Marton ilyenkor lassított, kutyafuttában szemrevételezte a szívfacsaró szépségû völgyet - vízmosást, lankát, szirtfokot -, majd azt mondta magában (újabban angolul): *Ez tényleg festôi! Meg kéne állnom!* - és továbbhajtott.
Bekanyarodott Arthur Miller házához, a vadregé-nyes erdei úton. A házhoz tartozó nagy farkaskutya öblös csaholással rohant oda a Mercury Zephyrhez, hátsó lábára emelkedve az ajtónak támaszkodott, a körme csikorgott a dukkózott fémen. Menj a francba, mondta neki Marton, mert nem tudok kiszállni! Az a dög nem moccant, csóválni kezdte a lompos farkát, nyilván barátsága jeléül, és Marton határozottan úgy érezte, legokosabb volna, ha az ebnek adná át a francia pezsgôt - ám ehhez elôbb ki kéne jutnia az autóból. Elôkeveredett a házból egy sovány, erôsen kopaszodó férfi, Marton nagyon ismerôsnek találta - nyilván a fényképekrôl -, rászólt a kutyára, a dög engedelmesen félrevonult, lógó farokkal. Üdvözlöm, Mr Miller, boldog vagyok, hogy megismerhetem! - a kezébe nyomta a francia pezsgôt. Köszönöm, Mr Dzsúlusz, mondta a sovány férfi, de én még mindig Hugh Allister vagyok.
Marton beharapta a szája szélét, bocsánat, dünnyögte vérvörös arccal, s az járt a fejében, hogy azt a pezsgôt eredetileg amúgy is Hugh Allisternek szánta. Beléptek a házba a kutya nyomában, a konyhán át jutottak a tágas, téglalap alakú nappaliba, ahol a nagy író - népes társaság közepén - a kandalló elôtt üldögélt egy hintaszékben. A nagy kutya a lábához

dörgölôdzött. A nagy író felesége fogadta az új vendéget, *kehüljön beljebb, Miszteh Mahton, hamahosan vacsoházunk!* - Martont fôbekólintotta a sovány, szaporabeszédû asszony elképesztô kiejtése, melyben szinte valamennyi indoeurópai nyelv hangzói keveredtek, az asszony élettörténetének francia, német és spanyol fejezeteit idézve. Ekkor jött oda Marilyn (immár Hugh Allis-terné), arconcsókolta Gyulust, mindkét oldalon, ez elárulta európai származását - az amerikaiak csak egy puszit adnak. Kivéve a szerelmeseket, ugye. Meg esetleg a házastársakat. Vajon Marilyn angolságán miért nem hallatszanak az általa elfogyasztott országok és férjek? Nyilván ez is tehetség dolga.
A legutóbbi forcsn kuki jóslatának - *HOZZÁD FORDULNAK AZ ISTENEK!* - további beteljesedésére is sor került. Egy medveméretû pasas közeledett Marton felé, *Nolti vagyok, hallom, maga is színész!* - a vállára eresztette hatalmas tenyerét (mancsát?), mit iszik? *Mindent,* jelentette ki Marton tévedésbôl. Azt akarta mondani: bármit. Dicséretes, mondta Nick Nolte, a filmsztár. Épp olyan hatalmas volt élôben, mint a filmvásznon. Töltött Martonnak a kezében lévô üvegbôl valamiféle átlátszó folyadékot, kóstold meg ezt! Marton belekortyolt, aztán jó darabig nem kapott levegôt. Japán rizspálinka volt.
Valamivel késôbb Nick - fölhatalmazta Martont, hogy szólítsa így - bemutatta Debra Wingert, aki viszont jóval törékenyebb volt élôben, mint a film-vásznakon. Marton kezet csókolt neki, a filmszínésznô szégyenlôsen elkapta a kezét, s a rubinköves gyûrûjével fölsértette a magyar színész ajkát, hiába tapasztott rá papírzsebkendôt, sokáig csurgott belôle a vér. Semmi baj, motyogta Marton párás szemmel, *VÉR ÉS KÖNNY PATAKJÁN KELL ÁTGÁZOLNOD A BOLDOGSÁ-GODÉRT!* - gondolta. Debra Winger elpirult, újra meg újra bocsánatot kért, a háziasszonytól kapott gyorstapasszal leragasztotta a sebet, majd lábujjhegyre állt, (egy) könnyû csókot nyomott a magyar színész arcára. Martonnak fájt, de nem mutatta. Élvezte, hogy a társaság középpontja lett. Eszébe jutott, hogy érte már ôt ilyen baleset egy kézcsóknál, New Orleans-ban - akkor is jól járt.
Valamivel késôbb Debra - fölhatalmazta Martont, hogy így szólítsa - elmesélte a magyar színésznek, hogy Nick és ôk játssza Arthur új filmjének fôszerepeit; a rendezô Karel Reisz; tudod, *A francia hadnagy szeretôje!* Marton tudta. Debra megmutatta neki Karel Reiszet: az ott, Arthur és Hugh között, aki épp bekapja a kesudiót! És ô kicsoda? - kérdezte Marton, egy szakállas kis mukira értve. Te nem ismered Dustin Hoffmant? - Debra

kézen fogta, odavitte, bemutatta: Ez itt Dzsú Marton, híres magyar színész. Martonnak e szavaktól megremegett a térde. Boldog vagyok, hogy találkozhatunk, Mr Hoffman, mondta akadozva. Dustin - fölhatalmazta Martont, hogy így szólítsa - azt mondta, örvend. Debra vitte Martont tovább, be- és megmutatta neki a jelenlévô hírességeket. Még Mrs Allisternek is bemutatta, amin aztán jót röhögtek. Marton remélte, hogy Debra izmos kis keze soha nem ereszti el az ô virsliujjait. Szívesen átkarolta volna a kislányosan törékeny nôt. Nem szexuális vágy volt ez, úgy dörgölôdzött volna hozzá, ahogyan egy nôvérhez vagy húghoz bújik az ember. Bár… igazság szerint a teremben lévô valamennyi hírességhez odabújt volna, tekintet nélkül nemre, fajra, életkorra.
Valamivel késôbb Dzsú - mindenkit fölhatalmazott, hogy így szólítsa - odanyomakodott a házigazdához, vagyis a jelenlévôk leghíresebbikéhez, elmondta neki, mennyire tiszteli, s hogy több darabjában játszott fôszerepet Budapesten, föl is sorolta a híres címeket. Ebbôl egy szó sem volt igaz, de a híres írónak ugyan-olyan jólesett, mintha igaz lett volna. A magyar színész egycsapásra a figyelem reflektorfényébe került. Dustin Hoffmannal folytatott emelkedett eszmecserét Billy Lomanrôl, villogásukat a híres író bólogatva hallgatta.
Dzsú vacsoránál Debra és Nick közé került. Nick mesélte, hogy a Public Theatre bemutatja a *Richard the Third*-öt, kedden lesz az *oudisn*, nagyon izgatott, régi vágya, hogy e darab címszerepét eljátszhassa. A *III. Richárd*-ot én is szívesen eljátszanám, mondta Dzsú. Menj te is az oudsnre, ajánlotta Debra. Csak nem gondolod, hogy esélyem lehet egy Nick Nolte elle-nében? Miért ne lehetne? - vélte Debra, és Marton az asztal alatt megszorította a kezét. A színésznô azonban félretolta a tenyerét, ám Marton tökéletes boldogságát már ez sem ronthatta el.
Debrát soha többé nem látta, Nicket azonban igen, mert csakugyan bevonatozott Manhattanbe az *audition*-re, összefutottak a színház elôcsarnokában. A szerepet egyikük sem kapta meg, egy fiatal, majdnem teljesen ismeretlen New York-i színészre osztották. Mindkette-jüket megviselte a kudarc. Szerinted ez normális, hogy odaadják a *III Richárd*-ot egy ismeretlen senkinek, amikor itt vagy te, a világhíreddel? - kérdezte Marton felbôszülten. Költôi kérdésnek szánta. Hát, mindenesetre pech, de azért normális, mondta Nick, ha nem így volna, akkor te például sose rúghatnál labdába! ez Amerika! nem ülhetsz a babérjaidon, mindig újra bizonyítanod kell… na, viszlát, sok szerencsét! - faképnél hagyta.

E kemény mondatok döngölôdtek Marton fülébe egész úton hazafelé a Metro North-on, a zakatolás ritmusára. Amikor hazaért, ruhástul vetette magát az ágyra. Bekapcsolta a színes hordozható tévét, amelyet Dzsoanától kapott ajándékba. Majdnem minden adón a bárgyú szappanoperák és *sitcom*-ok mentek. Martont elégedettséggel töltötte el, hogy immár mindkét név eredetét tudta - föl is írta a jegyzetfüzetébe -, elôbbit a szappanreklámok miatt hívták így, utóbbi pedig a *situation comedy* rövidítése. Levette a hangot, ugrálgatott egy darabig a csatornák között, aztán ela-ludt. Azt álmodta, hogy szerepet kapott egy szitkom-ban. Csöngött a telefon. Halló, mondta kábán. Szia, szerepet kaptál egy szitkomban, hadarta valaki a túloldalon. Tudom, mondta ô. Honnan tudod? - kérdezte az a nôi hang csodálkozva, melyben lassacskán a néhai Viktóriáéra - a jelenlegi Marilynéra - ismert. Hát… én… hm… - így Marton, Marilyn pedig elújságolta, hogy ôk átköltöztek Kaliforniába, mert Hugh lett a tévétársaság szórakoztató mûsor-gyártásának a fônöke, és közbenjárt Marton érdekében, minek folytán szerzôdtetni fogják egy új sorozatba, melynek a világûrbôl jött emberek a hôsei, így Marton akcentusa nem okoz gondot, április másodikán kell jelentkeznie a hollywoodi CBS tévéstúdióban, a *pájlot* próbafelvételére. Mi az a pájlot? Próbaadás, annak a sikerétôl függ, hogy lesz-e sorozat belôle.

Erre már végképp fölébredt. Fontolgatta, hogyan menjen Kaliforniába. Át is autózhatna, állítólag ha ketten vezetnek fölváltva éjjel-nappal, bô négy nap alatt meg lehet tenni… épp annyi ideje van. Csakhogy nincs váltótársa… különben sem biztos, hogy a Mercury Zephyr kibír egy ekkora utat. Repülni kell… az ugyan legalább négyszáz dollár, de az ember áldoz ennyit a jövôjére. Szerencsére épp most kezdôdik a tavaszi szünet mindenütt, semelyik egyetemén nem indul újra a tanítás kilencedike elôtt, sôt a CUNY-n egy héttel késôbb. Addigra bôven itt lesz. Ha pedig nem… hát… akkor majd boldogan lemondja a kurzusait telefonon. Az utolsó pillanatban is megteheti… ahogyan a piszok Joe Seeger csinálta.

Egész nap ágyban maradt, és hívogatta a telefon-könyvbôl a légitársaságokat, olcsó jegyre vadászva. Közben a CNN-t nézte. E hírtévé szünetjelként ismétel-gette a híradások között a megható pillanatképeket, amint a tömeg felmászott a Berlini Fal több méteres betonkaréjára a Brandenburgi kapunál, és csáká-nyokkal bontani kezdte. Martont a könnyekig meg-hatotta, hogy odahaza leomlottak a falak és a határok. Jelképesnek érezte, hogy ô itt, e távoli földrészen ugyancsak megindul

Nyugatra - arra, amerre annak idején a *pájonír*-ok vonultak vászontetejû szekereikkel, hogy meghódítsák az országot. Történelmi idôket élünk!
Déltájt csöngettek. A *Federal Expressz* gyorsposta-szolgálat egyenruhás kézbesítôje állt az ajtó elôtt, nagyalakú kartonborítékot hozott Mr Dzsúla Marton számára. Repülôjegy volt benne, a legdrágább fajta, *open*, vagyis bármelyik napon és járatra fölhasznál-ható. Különös módon az út kiinduló állomása a jegyfüzet szerint New Haven volt - Marton idáig nem is tudta, hogy van a városban reptér, az emberek álta-lában a Connecticut Limousine Service autóbuszaival utaztak a New York-i repülôterekre. A borítékon feladóként a *CBS TV, Talents Dept* szerepelt. Tehetség Részleg! - kecsegtetôen hangzott.
Dick Elmer vitte ki Martont New Haven *Tweed* névre hallgató repterére, mely nagyjából akkora volt, mint a budaörsi. Martont kiverte a verejték, amikor meglátta a gépet - alig valamivel tûnt *kisebbnek*, mint a Budaörsrôl felszálló sportrepülôk. Négyfokú vaslét-rán hághatott föl az ember, miután a gép aljában lévô kerek odúba sajátkezûleg behajította a bôröndjét. Marton lekuporodott a négy ülés egyikére. Ô volt az egyetlen utas. Bemászott a pilóta is, üdvözlöm légi-társaságunk nevében, kellemes repülést kívánunk, mondta. Kösz, felelte Marton. Kiverte a veríték. Félt. A pilóta elfoglalta a helyét, beindította a motort, olyan rémisztô dübörgés kezdôdött, hogy Marton legszíve-sebben szólt volna: állj! meggondoltam magam! ki-szállok!
Az iszonyatos zaj ellenére élvezetes út volt, a gép alacsonyan szállt a *Long Island Sound* fölött, Manhattant pedig a *World Trade Center* két torony-háza közt keresztezte. Így érezhetik magukat a milliomosok a magánrepülôjükön, gondolta Marton. Beleélte magát.
Newark repterén átszállt a nagy jumbo gépre, s egész úton a próbafelvételre készült, átismételte az alkalomra betanult angol verseket és jeleneteket. A szomszédja idônként rosszallóan pislogott, amikor a kelleténél hangosabban szavalt, olyankor zavartan bocsánatot kért, ám újra és újra belefeledkezett az alakításba.
Los Angeles nemzetközi repülôterén Martont a szó szoros értelmében mellbe vágta a hôség: megérkezett a nyári kánikulába. Azonnal levette a dzsekijét, a zakóját és - rövid habozás után - a nyakkendôjét is. Ám ez sem segített. Egy karót nyelt, sötétkék egyenruhás öregember várt rá, a nyaka körül túlságosan tarka selyemsállal, a kezében GUY MARTIN föliratú táb-lával. (Marilyn keresztelte át *Gí*-nek, úgy vélvén, e francia keresztnév

elônyösebb lesz, a Martin sajtóhiba volt). A sofôr nem kívánt szóba elegyedni vele, némán vezette ki a hatalmas hófehér limóhoz. Az álom folytatódik, gondolta Marton angolul. A hét személyre méretezett luxusautó üléshuzatain diszkrét dombor-nyomott betûk jelezték, hogy ki a tulajdonos: *Mr & Mrs Allister*. Marton attól tartott, hogy ezt talán a sofôrre is ráírták valahol. Elterpeszkedett az ülésen, kivett egy dobozos sört a minijégszekrénybôl, és rágyújtott egy aranyvégû cigarettára a minipolcról, pedig hónapok óta nem dohányzott. Bekapcsolta a minitévét, aztán a mini-hifitornyot is, melybôl Paula Abdul esdekelve búgta: *Forever Your Girl!* - tény és való, hogy bár a néhai Viktória inkább hasonlított a mostani Madonnára a platinaszôkére festett hajával (a mostani Madonna pedig erôsen emlékeztetett a néhai Marilyn Monroe-ra), a mostani Mrs Allister viszont a mindenkori Paula Abdulra vette a figurát, a teljesség kedvéért még egy anyajegyet is rajzolt magának a szája szegletébe. Marton ezt még nem tudhatta. *A te csajod, mindörökre!* - ismételte Paula Abdul a refrént. Ez nem Viktóriáról szól.
A karót nyelt sofôr bekísérte a *Sunshine Inn*-be. Elegáns szobát foglaltattak számára. Egy gyerekképû *bell boy* hozta föl a bôröndöt, Marton elôkapta a pénztárcáját, de a sofôr intett, hogy majd ô - két dollárt dugott a lila egyenruhás fiú zsebébe. Marton vállat vont, ô csak egyet adott volna. Mr Martin, zümmögte a sofôr géphangon - a rezonátort a nyakához szorítva -, egy óra múlva kezdôdik a *Welcome Party*, javaslom, talán könnyítsen ruházatán, megvárom odalenn a foájéban! - kifordult a szobából. Szegény, gondolta Marton lúdbôrözve, neki is kivágták a gégefôjét, úgy járt, mint Don McGuire, azért hordja a selyemsálat. Persze, egy sofôrnek nem annyira fontos eszköze a hangja, mint egy beszédtanárnak! - ebben a pillanatban meglátta magát a szekrény ajtóit borító tükrökben. Fehér ingén sötét izzadságfoltok éktelen-kedtek, melyek sokkal kevésbé illettek az öltönyéhez, mint a sofôr egyenruhájához a csiricsáré selyemsál.
A Welcome Party-t Allisterék rendezték, a Csendes Óceánra nézô új házukban, a *Pacific Pallisade*-en. A terasz akkora volt, mint a Budai Váré, ott terítettek, harminc személyre. Marton úgy érezte, túlöltözött, átkozta magát, amiért nem értett a szóból, pedig a gégétlen sofôr figyelmeztette. Marilyn piros cipôpert-likbôl álló bikiniben (melyet errefelé G-húr fürdô-ruhának neveznek) ült asztalhoz, Hugh, a férje, fehér sortban és felül mindössze egy vastag, dögcédulás aranyláncban, AZ ÉLET 30 FÖLÖTT KEZDÔDIK feli-rattal. A csipkés abroszon a lapos és mély tányér körül

mintegy harminc különféle méretû és jellegû kanál, kés, villa, olló várta a fogások ármádiáját, Marton megszeppenve nézte e dús fegyverzetet, némelyikrôl (például a csigafogó csipeszrôl és a kétágú osztriga-villáról) nem tudta, mire valóak. Sebaj, gondolta, majd lesi, hogy a vele szemben ülô Marilyn melyiket hasz-nálja, s egyszerûen követi a példát. E taktika nem vált be, minthogy Marilyn megragadta az elsô keze ügyébe akadó villát, s avval ette végig mind a tizenöt fogást.

Gyûjtöd még a forcsn kuki jóslatokat? - kérdezte Marton; nanáci, mondta Marilyn. Megkötöttem az elôszerzôdésedet, mesélte azután, ha beválsz, heti ötezer dollárt kapsz, abból persze ezer az enyém, mert én vagyok az ügynököd. Istenem, fohászkodott Marton, bár gazdaggá tehetnélek! Ne hozz szégyent a fejemre, kedves Dzsúlusz, szólt oda Hugh Allister angolul. *Gí* az ô neve! - mondta Marilyn. Ne hozz szégyent a fejemre, kedves Gí, ismételte Hugh Allister arcizom-rándulás nélkül, én nagyon megágyaztam neked… a próbafelvételen légy szûkszavú és magabiztos, itt azt szeretik. *I’ll do my best*, mondta Guy Marton.

Marilyn érte küldte az összkomfortos limót, Marton a stúdióig nyelvtörôkkel melegítette be hangképzô szerveit. Sárga bögre, görbe bögre. Mit sütsz, kis szûcs… - biztosan léteznek ilyenek angolul is, ám ô egyet sem tudott. Lehet, hogy így csak a magyarhoz melegítettem be magam, gondolta. Kérdés, van-e különbség?

A limó több sorompón és ellenôrzési ponton át hajtott a hangárnyi stúdióépületek egyikéhez. Láb-törést, Mr Martin! - zümmögte a sofôr, így kívánván sok szerencsét neki. Egy kalap szart, mondta Marton önmagának. Odabenn tucatnyi férfi és nô ácsorgott, a segédmunkások a lámpákat állítgatták. Marilyn jött eléje, gyere, már várnak! - bemutatta a rendezônek, a felvételvezetônek, az operatôrnek, a kameramanoknak, az asszisztenseknek, az ügyelôknek; Marton szerette volna megjegyezni az összes nevet, de ilyen tömegben képtelen volt. A rendezôt mindenesetre Kirk Solomonnak hívták (Salamon Király! - Marton így próbálta az agyába vésni). Hogyan utazott, Mr Martin? - érdeklôdött a rendezô, uralkodói nyájassággal. Istenien, felelte Marton, alattvalói udvariassággal, s átfutott a fején, hogy talán nem volna hülyeség, ha Martinra magyarosítaná… *angolosítaná* - *AMERI-KAISÍTANÁ* - a nevét. Érdekes dolgok zajlanak odaát, jegyezte meg Salamon Király. Hát igen. Ledôlt a Fal, forradalom Romániában, szétvágták a vasfüggönyt… maga tulajdonképpen honnét való, Mr Martin? Magyarországról. *Wonderful!* - mondta Salamon Ki-rály.

Honnét való ön, Mr Morton? - érdeklôdött vala-mivel késôbb az operatôr, és amikor Marton meg-mondta, azt felelte: *marvelous!* - ami persze ugyanaz, mint a wonderful, csak ragadósabban hangzik. A felvételvezetô formabontó módon azt kérdezte: meddig maradsz Amerikában, kedves Gí? Marton vállat vont, még nem tudom, mondta - kiderült, hogy ez is wonderful. A gyártásvezetô viszont ragaszkodott a refrénhez: érdekes dolgok történnek odát… ön honnan jött *Mr Máhten*? - franciásan ejtette, ami a keresztneve folytán logikus választásnak tûnt. Guy Martain, ismételte magában Marton franciásan, uvuláris r-rel és nazális n-nel, ragyogónak találván, *merveilleux!* - azazhogy marvelous. Marton úgy érezte, még wonderfulabb volna, ha Romániából vagy Kelet-Németországból származna. Az most az igazi.
Másfél óra múltán a díszletszobát bevilágították, Salamon Király leszólt a technikai helyiségbôl megafonon: készen van, Mr Martin? Azt hiszem, eddig sem rám vártunk, mondta ô hetykén (hülye! - szólt önmagára, Allister magabiztosat mondott, nem pök-hendit!). Oké, mit tudna mutatni nekünk, Mr Martin? Mit szeretne? - kérdezett vissza ô a lehetô legmaga-biztosabban, monológ? vers? jelenet? vicc? dal? vígjáték? szomorújáték??? Well, inkább meséljen valamit önmagáról. Magamról… - Marton megkö-szörülte a torkát, nevem Gí Martin, negyven éves múltam, magyar színész vagyok, aki elhatározta, hogy szerencsét próbál Amerikában… remélem, a történet végét maguk fogják elmesélni nekem! - fejet hajtott. Hosszú másodpercekig csönd volt.
Mondtam, hogy túl öreg! - jelentette ki Kirk Solomon a technikai helyiségben. Ne szórakozzál, fför-medt rá Mrs Allister, a szerep szerint harmincnyolc! Igen, de nézd meg, mennyire ôsz… elaggott pléboj! - Marton közelképére bökött a négyes monitoron. Mi van, már hajfestékre se telik nektek? - kérdezte Mrs Allister élesen. Ez öv alatti ütés volt. A produkció költségvetése nagymértékben függött Hugh Allister jóindulatától. A rendezô sóhajtott, a mikrofonhoz hajolt, és megnyomta a gombot: Mr Martin, tudna mutatni nekünk valami rövid, vicces dolgot?
Rövid, vicces dolgot, ismételte Marton szolgálat-készen. Esetleg… vagyis inkább… pillanat! - benyúlt a zsebébe, elôhúzta a naptárát, kinyitotta az elsô oldalon, és olvasni kezdte, olyan vérfagyasztó ko-molysággal, mintha a *Hamlet* nagymonológja volna: *SZERENCSECSILLAGOD IDÉN A HOLD, SOSE FE-LEDD! NE ESS KÉTSÉGBE, SIKERFÁK ÁLLNAK KÖRÜLÖTTED! LÁTNI FOGSZ MINDENT A NAPPALI SÖTÉTSÉGBEN! TÖBBÉ MÁR NEM LEHETSZ AZ, AKI VOLTÁL! KÉSZÜLJ FÖL, ÚJ*

SZEREPEKET KÍNÁL A JÖVÔ! GÖRÖNGYÖS AZ ÚT, MEG FOGSZ BOTLANI! VÉR ÉS KÖNNY PATAKJÁN KELL ÁTGÁZOLNOD A BOLDOGSÁGODÉRT! HOZZÁD FORDULNAK AZ ISTENEK!
A technikai helyiségben Salamon Király a térdét csapkodta, úgy röhögött. Gyakran járt kínai vendég-lôkbe. Leszólt: Köszönjük, Mr Martin, ennyi. Küldjék be Mr McCoy-t!
Marton kihátrált a reflektorfénybôl, melybe most Mr McCoy - egy harmincéves, ír származású színész - lépett. Készen van, Mr McCoy? - érdeklôdött Salamon Király a megafonból. Az ír származású színész nem válaszolt, csak állt ott (Marton úgy érezte: *szûkszavúan és magabiztosan*), hosszúkás arcát fürdetve a fejgép tüzében. Addigra leért a vaslépcsôn Marilyn, Marton kérdôn nézett rá. Mehetek anyámba most rögtön, vagy majd értesítenek róla? - gondolta. Okéság, súgta Marilyn az anyanyelvén. Hogyhogy okéság? Meglesz… gyere! - odakinn beszálltak a limóba, *Golden Dragon*! - utasította Marilyn a karót nyelt sofôrt. A Golden Dragon valószínûleg Los Angeles - de talán egész Kalifornia - legelegánsabb kínai étterme volt, ahol a fogásokat glaszékesztyûben szolgálták föl, s a plafonról leereszthetô, alulról megvilágított fémkorongokra rakták, e csillogó-villogó tálcák lassan forogtak a levegôben a kedves vendégek orra elôtt.
Most akkor mi van? - kérdezte Marton. Nyugodt vagyok, jelentette ki Marilyn, úgyis mint ügynököd, úgyis mint barátod… bekajáltak, légy nyugodt. És akkor mi a következô lépés? Értesíteni fognak. De… megkapom a szerepet? Megkapod. Biztos? Biztos a halál, Gyuluskám… ez viszont több mint valószínû. Jaj… - Marton nagyot fújt, érezte, egyelôre itt a pózna vége, errôl nem lehet tovább beszélgetni. Neki-látott, hogy szisztematikusan végigegye az étlapot, a Guns & Greenburger számlájára, a szerencsesüte-ményig bezárólag. Marilyn ezt olvashatta: *HAMA-ROSAN GYERMEKEITEK CSILINGELÔ KACAGÁSA TÖLTI BE OTTHONOTOK CSÖNDJÉT!* Marton pedig ezt: *HA TUDSZ VÁRNI, LESZ MIRE!* Na látod, mondta Marilyn jelentôségteljesen.
A limó visszavitte Martont a szállodába. Másnap hazarepült Connecticutba. Mindössze két és fél napot töltött Hollywoodban, de úgy érezte, mintha ugyan-ennyi év lett volna. Hamdeni garzonlakását éppolyan lepusztultnak és sivárnak látta, mint egész keleti parti életét, az ingázást az egyetemekre, a beutazásokat Manhattanbe, a parttalan reménykedést. Újra a telefon-készülék, az üzenetrögzítô és a postaláda bûvöletében élt. A postaládához naponta háromszor is leszaladt, a telefont és az üzenetrögzítôt örökké ellenôrizte. Gépei hibátlanul mûködtek, csakúgy, mint a Szövetségi Posta-szolgálat. Derûlátása és csüggedése görbéje óránként ívelt a magasba és a

mélybe, néha úgy érezte, becsa-varodik, ha nem történik valami, de rögtön! Olyankor elismételte fennhangon: *HA TUDSZ VÁRNI, LESZ MIRE!*
Múltak a hetek, kínkeservesen. Többször beszélt telefonon az ügynökével, Marilyn nyugtatgatta, a pro-dukció beindulása kissé elhúzódik, de meglátja, hívni fogják. Marton tehát várt tovább. Ha a telefonja tilinkózni kezdett, azonnal összerándult a gyomra. Rendre csalódnia kellett. Egy este aztán érthetetlen kiejtésû, hebegô-hadaró titkárnô hívta, Kaliforniából, kapcsolom Pram, Pram Pram (érthetetlen) -ot! Marton a halántékához emelte a tenyerét, egészen biztosra vette, hogy *ez az!!!* Jó napot, Professzor Marton, ez itt Professzor Angár, mondta a kaffogó férfihang tört magyarsággal, én a *Júszíelé*-n vagyok professzor a színházi tanszéken, Kotász Máriától kaptam meg a számát. Kitôl? Kotász Máriától, azt mondta, hogy ô az ön ügynöke! Mrs Allister? Igen, mostanában ez a neve, tôle hallom, Professzor Marton, hogy ott van maga a *Jél Junivörziti*-n, ezért hívom, ajánlok egy jó üzletet, az én rezjumémból még hiányzik a Jél Junivörziti, szóval, maga meghív engem a Jél Junivörzitire elôadást tartani, én meg visszahívom magát ide Losz Éndzsöliszbe, a Júszíelére, és akkor kvittek leszünk! Csak az a baj, mondta erre Marton - a csalódás felbôszítette -, hogy az én rezjumémbôl nem hiányzik a UCLA! - azt már nem tette hozzá, hogy egyébként sem volna módja meghívni bárkit. Így ez a jó üzlet nem jött létre.
Ezekben a hónapokban sokat hallott Magyarország-ról Dick Elmertôl, aki tanulmányt írt a szocializmusból a kapitalizmusba vezetô átmenetrôl, melyet *transition period*-nak nevezett. Martonnal nézette át a magyar nevek helyesírását. Marton e dolgozatból tudta meg az elsô szabad választások részletes eredményét, s azt is, hogy Sam on Hudson bejutott a Parlamentbe.
Mindeközben írt egy új darabot, rögtön angolul, Dick Elmer segített kijavítani a stílust. Beadta a Drama School pályázatára, harmadik lett, színre vitték a *Yale Cabaret*-ban. Úgy érezte, végre egyenesben van. Ekkor ismerkedett meg Amy-vel, égzengetô szerelem sült ki e kapcsolatból - egyszóval, zajlott az élet rendesen, csak épp az a bizonyos tévéprodukció kussolt odaát a túlsó parton. Connecticutban közelgett a nyár, a szemesz-terek befejezôdtek, a napok rohamosan hosszabbodtak és melegedtek.
Már-már föladta a reményt, amikor egy incifinci nôi hang várt rá az üzenetrögzítôjén, közölte vele, hogy indul a forgatás, még aznap megkapja a repülô-jegyet. Reszketô ujjakkal tárcsázta Allisterék számát, Hugh vette föl, aki persze mindenrôl tudott, gratulált. Hívta azután Amy-t, újságolta neki a fantasztikus hírt. Amy azt hitte vicc ez. Tulajdonképp Marton is erre

gyanakodott, amíg meg nem érkezett a repülôjegye. Gyertyafényes vacsorán búcsúztak el egymástól. Marton szerette volna, ha a lány elkísérné Hollywood-ba, ám e lehetôséget egyikük sem vélte kivitelez-hetônek.
A Los Angeles-i reptéren most nem a fehér limó várta, hanem csak egy üzenet: üljön taxiba, vitesse magát a *CBS Lot*-ra. A taxit már az elsô sorompónál föltartóztatták, s csak hosszan tartó telefonálás után engedték tovább a következôig, ahol ugyanúgy át kellett esniük a gyanakvó igazoltatási procedúrán - a mindenre elszánt autogramvadászok rámenôssége a végsôkig fokozta a biztonsági ôrök óvatosságát. Marton legértékesebb fegyvere két név volt - Hugh Allister és Salamon Király, azaz Kirk Solomon -, ezekkel vag-dalkozott. A saját neveivel semmire se ment.
A CBS Lot földszintes moteljében kapott szobát, napi huszonöt dollárért. Vastag boríték várta, melyben egy Wells Fargo csekket talált négyezer dollárról. *Pay to the order of Guy Marton $4,000 - - - FOUR THOUSAND - - - DOLLARS…* Táncra perdült a pici szobában, félrerugdosva a két nádfotelt, *Here's my first paycheque!* - énekelte az amerikai himnusz dallamára, *hírz máj fôrszt pé-éj-csek, hírz máj fôrszt pé-éj csek!* Valaki átkopogott a falon, akkor ordítsál, haver, ha megkapod a másodikat is! De Marton jóked-vét nem lehetett elrontani. A *schedule*-ját a tükörre ragasztották gondos kezek, délután *make up* próbája volt, este jelmezigazítás, másnap reggel fényképez-kedés, aztán kamerapróbák, harmadnap pedig fölvétel. A forgatókönyvet küldönc hozta. A bevezetô szerint a pilot másfélórás lesz, a késôbbi folytatások pedig bruttó 30 percesek, lejön belôlük a reklámidô. A szereposztás szerint Guy Marton egy *Attilla* (így! két ellel) nevû ûrlényt alakít. Pergette a lapokat, s még izgatottabb lett, amikor látta, hogy átlag három oldalanként Attillának van azért egy-két mondata, tehát nem is olyan pici szerep ez… ámbátor: kis szerep, nagy szerep, Martonnak az egyremegy!
A jelmezpróba után a stáb fotósa - nyurga, szôke srác -, elhívta Martont egy közeli klubba, ahol éjjel-nappal *stand up* színészek léptek föl, komikus monoló-gokkal. A közönség iszogatott és beszélgetett, miköz-ben azok a szerencsétlen flótások - kezükben mikro-fonnal - igyekeztek nevetést fakasztani a teremben. Szörnyû foglalkozás, gondolta Marton.
Egy Buchanian nevû ismertebb stand up színész következett. Marton látta már ezt a férfit, egy gyü-mölcslét népszerûsítô tévéreklámban. Buchanian a töb-bieknél valamivel nagyobb figyelmet kapott. Magán-száma arról szólt, hogy ô a túlsó parton, a Martha's Vineyard szigeten szokott horgászni, és

mindig kibab-rálnak vele a halak. Buchanian épp csak a gatyáját nem tolta le, minden más alpári trükköt bedobott. Erôlkö-dését Marton szánalmasnak találta. Megitta a sörét, el-búcsúzott a fotóstól és hazament szerepet tanulni.
Másnap reggelre betéve fújta minden mondatát. A fényképezkedésen összeismerkedett a sorozat sztárjai-val, a két fôûrlény - állítólag híres színészek, noha a nevük ôneki semmit nem mondott - úgy nézett át Gí Martonon, mint egy darab szaron. A közepes szerepek büszke tulajdonosai valamivel barátságosabban fogad-ták. Mindenki egyszerre beszélt, hiába csitította a fél-száz embert a fotós srác. Villantak a vakuk, pukkantak a pezsgôs dugók. Marton csak egy kortyot ivott, ügyelt rá, hogy az elméje tiszta maradjon, a teste pedig acélos. Biztosra akart menni. Már tudta, ô játssza a szomszéd-ban lakó ûrlényt, aki néha átjön a cselekmény hely-színére, a szabvány amerikai ház szabvány bútorokkal berendezett nappalijába. Repülô csészealjon érkezett a Földre, de nem arról a távoli bolygóról, ahonnét a két fôszereplô, hanem egy másikról. Örökké az amerikai technikai civilizáció újdonságain álmékodik, a mikro-hullámú sütôtôl a telefaxig, ebbôl adódnak aztán a mulatságos félreértések. A valóságban is így van, gon-dolta, egy másik távoli bolygóról jöttem, s bámulom az itteni csodákat… E csodák legnagyobbika pillanatnyi-lag az a tizenkét sûrûn telenyomtatott papírlap volt, mely egy hónapra szerzôdtette Guy Martont a CBS *Külföldi földiek* címû produkciójához.
Szíve csordultig telt hálával, át akarta önteni belôle Marilynre és Hugh-ra. A késô délutánba nyúló kamera-próba - ôt mindössze egy percre hívták a díszletbe - után taxiba vágta magát, az elsô virágboltnál vett száz szál rózsát (száznyolcvan dollárba került), s Allisterék házához vitette magát. Föltette, hogy nagyoperettes belépôje - bokacsattogtatós meghajlásra készült, a *Csárdáskirálynô* második felvonásából - mindenki számára sokáig emlékezetes marad. Felsietett a széles, dupla körívben kanyarodó lépcsôn, mely önmagában is az operettek világát idézte, bement a nyitott fôkapun, kongtak a léptei a hatalmas elôcsarnok márvány-padozatán, sehol senki. Indult fölfelé a cirádás belsô lépcsôsoron, s hirtelen hangokra lett figyelmes. A fordulóból már látta, hogy Marilyn szobájának ajtaján ruhadarabok röpülnek ki. Odabenn valaki torkaszakad-tából ordított: micsoda állat vagyok én, hogy ezt tûröm!! tûr-*tem!!* de mindennek van határa!! kész!! vége!! ennyi!!!
A jelenet kísértetiesen emlékeztetett arra a régi jelenetre, amikor visszafordulhatott volna, ahelyett hogy szépen bekopogtatott az Artúréknál

tartott házkutatásba; *most is visszafordulhatott volna,* hogy eltûnjön a *Pacific Pallisade* forgatagában, épp olyan észrevétlenül, ahogyan érkezett, de nem! - ô folytatta útját fölfelé és elôre, az ajtó téglalapja egyre nôtt, feltûnt benne Hugh Allister, vértolulásos arccal, hajigálta azokat a lenge nôi ruhadarabokat, a háttérben Marilyn támasztotta a falat, talányos mosollyal, utoljára került a képmezôbe a harmadik szereplô, egy meztelen felsôtestû és rendkívüli izomzatú férfi, aki az ujjait tördelte - Marton hallani vélte az apró rop-panásokat.
Mindhárman ugyanabban a pillanatban vették észre; hát te mit keresel itt? - kérdezte Marilyn magyarul; na, megjött a magyarod is, bömbölte Hugh Allister sebzett oroszlánként, kikapta Marton kezébôl a kévényi csokrot és csapkodni kezdte vele a feleségét: te szemét! még ez is megdugott? Még ez is, mondta Marilyn fojtott hangon, engem már mindenki megdug, csak te nem! Persze, hogy nem, amikor még az úszómesterrel is összefekszel! hogy jövök én ahhoz, hogy a saját úszómesterem megdugja a saját feleségem a saját házamban! - egyre csapkodott a szerencsétlen rózsák-kal, hullottak alá a leszakadó szirmok. Marilyn meg-elégelte, kikapta a kezébôl a bukétát, s most ô ütötte vele a férfit. Martonnak fájt minden egyes suhintás, száznyolcvan dollárt fizetett ô azért a gyatra korbáccsá silányuló csokorért.
Elnézést, ha rosszkor jöttem, mondta zavartan. Mindhárman rámeredtek. Hugh jött rosszkor, jegyezte meg Marilyn. Az Allister házaspár mindkét tagja hevesen lihegett, e szaggatott lélegzetvétel alakult hehe-részéssé, majd vad röhögéssé. Marton boldog volt, hogy ekkora sikere van, együtt nevetett velük. Kisvártatva a halálra vált úszómester is csatlakozott az általános bruhaházáshoz, öblös basszusa kirítt a kórusból. Hugh Allister úgy nézett rá, mintha lándzsát dobna feléje, erre az a férfi gyámoltalanul elhallgatott, a földre sütötte a szemét. Másodjára Marton csöndesedett el, harmadjára Marilyn, utoljára Hugh Allister, örülök, hogy ilyen jól mulattok, sziszegte. Marton krákogott, azt hiszem, az a legjobb, ha most el fogok távozni! - mondta. Az idétlenül használt igeidô dühbe gurította Hugh Allistert: gondoskodni fogok róla, hogy te is megtudjad, hogy mi a legjobb! mi a legeslegjobb! takarodjál, te rohadt *anyabaszó!* mind-annyian takarodjatok, rohadt *anyabaszók!!!*
Marton elsôként hátrált ki a szobából, futott le a belsô majd a külsô lépcsôsoron, paradicsomvörös fej-jel, melyben az a hülye gondolat fogalmazódott meg, hogy Marilynt éppenséggel nem anyabaszónak kéne nevezni, hanem úszómesterbaszónak, avagy csak egy-szerûen: kurvának.

Ámbár a kurva pénzért baszik, Marilyn meg azért, mert - ahogyan Pesten mondják: - szereti a faszt. A *motherfucker* amerikai idióma nyilván úgy fordítandó: a rohadt kurva anyád! - míg e nyelvleckével bíbelôdött, egyre gyorsabban vitte a lába, a végén már rohant, s meg sem állt az Allisterék ingatlana elôtt kanyarodó gyorsforgalmi útig. Itt nem lesz könnyû taxit kapni, gondolta. Igaza volt.
Másnap reggel a dohányzóban gyakorolta az elsô felvételi napra jutó tizenkilenc mondatát oda-vissza, amikor szólt az asszisztens, hogy a rendezô úr látni kívánja. Egy kis mûsorváltozás van, Mr Martin, mondta neki Salamon Király a büfében, átírtuk a forgatókönyvet, és Attilla nem a szomszédban lakik, hanem mindig ott van a nappaliban. Wonderful! - Marton boldogan vigyorgott, hiszen akkor ô szinte állandóan látszani fog! És az új dialógusok? - kérdezte. Nincsenek új dialógusok, mondta Salamon Király. De minden jelenetem azzal kezdôdik, hogy jónapot, bip-bip, bocsánat, hogy a szomszéd közbe-szól… ez nyilván ugrik, vagy nem? Bizony, ez ugrik… meg a többi szövege is. Tessék? Majd az elsô asszisztensem tájékoztatja. De hát mi leszek én, egy né-ma ûrlény? Mondom, meg fogja kapni az új instrukciókat… jó munkát, Mr Martin! - faképnél hagyta.
Marton úgy érezte, megnyílik alatta a föld. Az elsô asszisztens máris odaperdült hozzá, magyarázni kezdte, hogy Attilla mindjárt a landolás után figyelmetlenül szalad át az úttesten, autóbaleset éri, tetôtôl talpig begipszelik, ott fekszik a nappaliban, beszélni nem tud, csak bip-bipezni, ez rettentô vicces lesz, majd meglátja! Remek lesz, ismételte Marton merev ajakkal. Wonder-ful… Hugh Allister bosszúja máris lecsapott rá.
Így történt, hogy Guy Martin (a makacs sajtóhiba a stáblistába is bekerült) a másfélórás pilotban végig ott hevert a szín hátterében, s egy-egy poén után így szólt: bip-bip! - néha helyeslésképpen, máskor pedig tilta-kozva. Valójában egy szintetizátor bippegett, amelyet a technikai helyiségbôl mûködtettek, a rendezô intésére. Martont minden reggel betekerték több kilométernyi gézbe, s azután bekenték egy bizonyos fehér kenôccsel, mely néhány perc alatt megszilárdult - visszatérô humorforrás volt, hogy a fôszereplôk Attillán kopog-tattak. Marton a saját verejtékében úszva hevert ott, napi nyolc órát, gondolatait a heti négyezer dollárra összpontosította, hogy kibírja. Ilyen érzés lehet a teljes bénaság… vagy a vastüdô, gondolta.
Az is eszébe jutott, hogy - mindennek dacára - immár joggal írhatná a rezjuméjába: *Kicsi de fontos szerepet alakítottam a CBS TV* Külföldi

földiek *címû nagysikerû sitcomjában.* De ennek sem tudott örülni. Úgy érezte, elpusztul abban a kemény testhezálló burokban. Múmiát csináltak belôlem… - minden por-cikája viszketett. Állandóan vicsorgott odabenn, és véresre harapta a száját.

Miért nem fekhet egy bábu énhelyettem? - kér-dezgette az ügyelôt, a felvételvezetôt, az operatôrt - a rendezô nem tárgyalt vele. Kitérô válaszokat kapott. Végül az elsô asszisztens megadta neki: fekhetne bábu, csakhogy akkor te nem kapnál gázsit… mint tudod, egy hónapra szerzôdtettünk. És… mi lesz azután? Az elsô asszisztens erre már nem felelt, de Marton sejtette: azután jön a bábu. Szeretett volna beszélni Marilynnel - úgyis mint ügynökével -, néhányszor föltárcsázta az Allister ház számát, ám a szobalány szerint a ház gazdái külföldre utaztak.

Amikor a hónap letelt, Marton vert seregként repült vissza Connecticutba. A Tweed reptéren senki nem várta, taxival ment haza - ha ugyan megérdemli ezt a szót az a vacak garzon.

Néhány nappal késôbb a New York-i kínai ne-gyedben kószált, s a döglesztô hôség elôl idônként légkondícionált üzletekbe menekült. Az egyik boltban csodálkozva látta, hogy százasával kapható a forcsn ku-ki, celofánzazskókban. Vett egy csomaggal. Leült egy padra a Washington Square-en, egyenként szétrop-pantotta a szerencsesüteményeket, és elolvasta a jósla-tokat. Csupa hülyeség… semmitmondó frázisok, bárgyú bölcsességek, rejtélyeskedô áligazságok… Visszagyûrte a papírfecniket a zacskóba a száraz tésztadarabokkal együtt, s a szemétkosárba dobta. Kis-vártatva egy mocskos ruházatú *homeless* kiguberálta onnan, s vitte sietve, akár a kutya a csontot. Nem sok öröme lesz benne, gondolta Marton. Marilyn jutott eszébe. Mi lehet vele? hol él? és kivel? - Marton a történtek dacára remélte, hogy jól megy a sora.

Eroica a San Francisco-i operaház kulcsra zárt öltö-zôjében egy híres svájci karmester alatt feküdt, térdig húzott lábakkal. A férfi állandóan azt kérdezgette, mulatságos hangsúllyal: már teneked ez jó? Eroicának tetszett, hogy a híres svájci karmester ilyen nagyon ki akarja elégíteni. A férfi azért szólította Eroicának a néhai Marilynt, mert az egyik híres zenemûre emlékez-tette ôt a jelleme - Eroicának ez is tetszett. A férfiak ritkán érdeklôdtek a jelleme iránt. Tûnôdött, hogy elvetesse-e magát e rendkívül gusztusos, rendkívül tapintatos és rendkívül híres férfival. Ámbár az is lehet, hogy nôs, boldog családapa. Még csak keveset beszélgettek. A

dilemma eldöntésében a korábban föl-hozatott kínai vacsora forcsn kukija sem segített: *EL-JUTHATSZ AZ ÉRTÔL AZ ÓCEÁNIG.*

Kérdés, hogy melyik óceánig, gondolta Eroica, mi-közben a híres svájci karmesterrel hánykolódott a mámor tengerében.

Egon Katz

a maga nemében világbajnok volt,

a túlélés világbajnoka. Három náci koncentrációs táborba zárták be, állati számítás szerint mindegyikben el kellett volna pusztulnia. Mind a háromból megszö-kött. Hátralévô életében örökké a táborokról kérdez-gették, ô azonban bármirôl szívesebben beszélt, mint azokról az évekrôl. Akik már ismerték, tapintatosan kerülték a témát, azt hitték, fölkavarja az emlékezés. Nem tudták, hogy ôt éjjel-nappal kísértették a borzalmas emlékek, e szempontból mindegy volt, kimondja-e vagy sem. Egon Katz *másról* szeretett beszélni. Elsôsorban készülô regényeirôl.

Vágyai netovábbja az volt, hogy írjon egy *rendes* könyvet. Egy *best seller*-t, ami hetekig éllovas lehet a *New York Times* listáján. Három memoárkötete (táboronként egy) tisztes kritikai sikert aratott, Egon Katz azonban másféle babérokra vágyott. Hamisítatlan ponyvaregényt akart, olyat, amelyet minden reptéren árulnak, szerelmi szállal, holdfényes tengerparti tájak-kal, vígjátéki bonyodalommal és romantikus *happy ending*-el. A könyv filmjogaira azonnal lecsap a *United Artists*, a film bemutatója zajos nemzetközi sikert hoz, nagydíjat és forgatókönyvi különdíjakat *Cannes*-ban,

San Remó-ban és *Új Delhi*-ben; azután amerikai díjak özönét, beleértve természetesen az Oszkárt is; végül, de nem utolsósorban hatalmas összegekrôl szóló jogdíj-csekkeket, melyek révén ô nyugdíjba mehet és átköltözhet a túlsó partra, *Friscó*-ba (illetve mellé). Hatvannégy éves volt, ám ebbôl csak tizenkilencet töltött amerikai alkalmazottként, így túlságosan ala-csony lett volna a nyugdíja ahhoz, hogy megengedhesse magának a költözködést, és meg is éljen azután odaát. A túlélés világbajnoksága korántsem olyan jövedel-mezô, mint - mondjuk - az ökölvívásé, Frisco pedig drága város. Egon Katz következetesen Friscónak mondta San Franciscót, mint a San Franciscó-i benn-szülöttek, mert úgy érezte, ô is közébük tartozik, csak éppen sok idôt tölt másutt.
Valójában a felsô-csehországi Písekben volt Egon Katz bennszülött - de errôl sem szeretett beszélni. Immár tizenkilencedik éve lakott és dolgozott a connecticuti *Quinnipiac College*-ban (illetve mellette, ami a lakást illeti). Egon Katz volt a mûvészeti tanszék vezetôje, de minthogy beosztottal - a tikárnôt leszá-mítva - nem rendelkezett, igazság szerint Egon Katz volt *a* mûvészeti tanszék. A többiek meghívott vendég-elôadóként dolgoztak, az ô irányításával.
A Quinnipiac College Wallingford és Hamden közt volt félúton, tanárainak zöme egy hosszúkás sorházban lakott az azonos nevû - pataknak látszó - folyó partján, háromnegyed mérföldnyire a campustól. Ez volt az egyetlen épület abban a kunkori utcában, melyet eredetileg *Walnut Road*-nak hívtak. Minden amerikai kisvárosban van Walnut Road (vagy Street), sokhelyütt több is. Egon Katz javasolta a lakógyûlésen, változ-tassák meg valami szebbre, hiszen senkinek sem öröm újra meg újra azt írni a lakcíméül, hogy Dió út 1. A szomszédok - csupa sznob oktató - azonnal ráálltak. De sehogyan sem sikerült megegyezniök az új névben. Hónapokig húzódott az ügy. Végül a levélkihordó - egy szakállas fiatalember - dobta föl az ötletet: minek ezen annyit problémázni? egyszerûen fordítsák meg a szót, és legyen *Tunlaw Road!* Ezt mindenki elfogadta.
Egon Katz kezdetben lelkesedett a Tunlaw-ért (bár sose tudta úgy kiejteni, hogy az amerikaiak elsô hallásra fölfogják). Ô persze a szavak többségét a Felsô-Csehországból hozott kemény hangzókkal képez-te, s beszédmodora egészében a *heavy Iron Curtain accent* - erôs Vasfüggöny-akcentus - iskolapéldája volt. Persze, a Tunlaw-t a született amerikaiak is legalább három változatban ejtették: Tönlóu, Tánlóu, Tyunlóu - csakhogy ôk

mondhatták bárhogyan, mégse kérdezett vissza rögtön a másik amerikai, mint Egon Katz-nak: *iksz-kjúzmí?* Egymást valahogyan mindig megértik…
A Tunlaw-t Egon Katz - eltekintve a kis helyesírási hibától - házi használatra *Hangszerelt Törvény*-nek fordította, mert ugye *tune* = hangolni, szerelni, beállí-tani; *law* = jog, szabály, törvény stb. A Hangszerelt Törvény Útja sejtelmes poézist árasztott magából.
Egon Katz elmagyarázta a névadás történetét Gyula Marton magyar színésznek, aki az *Honors Program*-ba ajánlkozott tanerônek. Érdekes, mondta a magyar színész, Egonkám, ezek szerint egy nem létezô utcában laksz! - kapásból leegonozta, mint egy sliccgombot.
Nem létezô utca, nem létezô ország, nem létezô élet, gondolta Egon Katz. Örökre elment a kedve a Tunlaw Roadtól. A magyar színész kereszbe vetett lábbal és karba font kézzel ült az íróasztal elôtt az egyetlen fotelban, a csöppnyi irodába kettô nem fért volna be. Gyula Marton minden ruhadarabja - kopott bôr-dzseki, magasnyakú pulóver, kordnadrág - fekete volt. Miért hord dzsekit nyáron, amikor odakinn az idôjárásjelentés szerint kilencvenhat fok van? - kérdezte Egon Katz önmagától. Belemélyedt Gyula Marton önéletrajzába. Harminckilenc éves, Magyar-országon sikeres színész, tíz hónapig Altheimer ösztöndíjas volt a nagyhírû Yale School of Dramán, ez mindenesetre jó ajánlólevél, a mostani tanévben óraadóként kíván boldogulni, két egyetem - köztük a Yale - már fölfogadta, de annyiból nem tud kijönni. Darabokat is írt, némelyiket ideát is bemutatták. Magyar filmek sztárja volt, és játszott kisebb szere-peket amerikai filmekben… - ez fölkeltette Egon Katz érdeklôdését: hogyan került amerikai filmekbe, Mr Marton? A magyar színész elvigyorodott, úgy-szólván véletlenül… épp arra jártam! - pontosan így történt. Filmforgatások helyszínén belopakodott a háttérbe, ingyen-statisztaként… ám ezt nem akarta Egon Katz orrára kötni. Nagyon kellett neki az a munka a Quinnipiac College-ban.
A magyar színész minden vonatkozásban eleget tett a meghirdetett feltételeknek, csak egy kis baja volt: kelet-európai származása. Egon Katz amerikai élete során gyakran segített a születése régiójából érkezô-kön. Mindig megbánta. Becsapták, kihasználták, szé-gyent hoztak a fejére. Tapasztalatai nyomán keletkeztek elôítéletei, s annak dacára, hogy helytelenített minden elôítéletet, a sajátjait nehezen tudta kikapcsolni. Cseh honfitársait általában kicsinyesnek és megbízhatat-lannak találta, a lengyeleket iszákosnak. A magyarok rendszerint pitiáner üzleti ügyekbe bonyolódtak, a bolgárok többségét modortalanságon kapta, a románok

intrikáltak, az oroszok pedig… nos, az oroszok letipor-ták a cseh forradalmat 1968-ban, amikor ô a maga részérôl meg sem állt Svájcig, ahol azonnal megkezdte a sorbanállást az amerikai vízumért.
Are you a Jew? - kérdezte a magyar színész. Egon Katz annyira meglepôdött, hogy a bifokális szemüvege leesett az orráról az íróasztalra. A keret megrepedt. Maga nem túl tapintatos, hallja! - förmedt a magyar-ra, milyen alapon tesz föl nekem ilyen kérdéseket? Bocsánat… nem akartalak megsérteni, csak láttam a gyertyatartót… - a szekrény tetejére mutatott, ahol - rengeteg egyéb lom között - egy kisméretû Hanuka gyertyatartó porosodott. Egon Katz olyan régen tette oda föl, hogy már megfeledkezett róla. Magyarországon talán hiánycikk a Hanuka gyertya-tartó? - kérdezte Egon Katz ellenségesen. Azt hiszem, igen, mondta a magyar színész.
Egon Katz lelki szemei elôtt megjelent a kép, amint ez a pasi vesz száz Hanuka gyertyatartót valamelyik New York-i zsidó kegyszerárusnál, becsempészi Budapestre, és eladja dupla áron… ez aztán a pitiáner üzlet… Martonnak ugyan esze ágában se volt ilyesmi-vel foglalkozni, de Egon Katz annyira belelovalta magát ebbe a kényszerképzetbe, hogy máris haragudott rá. Nekem ne célozgasson, mondta neki sértett hangon, ez itt Amerika, mindenki annyira zsidó, amennyire csak kedve tartja! A magyar színész fölpattant, két tenyerével az íróasztalra támaszkodott, közvetlen közelrôl hadarta a tanszékvezetô pofájába: elment az eszed, jóember?! engem nézel te antiszemitának?! a fölmenôimet majdnem mind elgázosították a lágerok-ban!!! Egon Katz is talpra ugrott, igen?? vedd tudomásul, hogy én pedig ott voltam azokban a tábo-rokban!! nem egyben, hanem háromban!! *drei! trois! tri! three!!!* Háromban, egyszerre? - kérdezte Marton ütôdötten. Nem egyszerre, nagyokos! egymás után! - Egon Katz elnevette magát. Marton még mindig gyanakodva bámult rá, a három koncentrációs tábort hitte is, nem is. Egon Katz váratlan ötlettôl vezérelve kezet nyújtott neki, és azt mondta: föl vagy véve, hülye barom!
A magyar színész még nem tudta, hogy a *stupid idiot* Egon Katz szavajárása volt, s a szavak eredeti jelentésével ellentétben ez nála a szeretet és nagyra-becsülés jele. Mindenesetre köszönte a bizalmat, majd az iránt érdeklôdött, hogyan tehette volna föl tapinta-tosabban a kérdést, hogy zsidó-e a tanszékvezetô? Egon Katz eltûnôdött, s azt kérdezte: *are you Jewish?* Igen, felelte Marton, mint mondtam, az vagyok szintén. Egon Katzból újra kibuggyant a nevetés: tudom, te hülye barom! csak a kérdésedre válaszoltam! az *ár jú e dzsú?* kissé sértô, az *ár jú dzsúis?*

semlegesebb. Marton elôvette kisalakú spirálos jegyzetfüzetét, gondosan leír-ta a hallottakat. Egon Katz elmosolyodott - amerikai életének elsô tíz évében ugyanígy gyûjtögette az idiómákat.
A Quinnipiac College mûvészeti tanszéke a juniorok és seniorok - harmad- és negyedévesek - számára az Honors Program keretében speciális összehasonlító kurzusokat ajánlott, ezeket mindig kéttagú team vezette, egy szakprofesszor, meg egy mûvész. A képzômûvészeti speckolhoz a tanár mellé egy festôt szerzôdtettek, a zeneihez egy csellistát, a film- és színházihoz - melynek szaktanára Egon Katz volt - színészt vagy rendezôt. E tanítási módszer lehetôvé tette, hogy az oktatás egyszerre legyen gyakorlati és elméleti. Hamar elterjedt a híre az államban, tavaly hosszú ismertetést írtak róla az *Educational Review*-ban, melynek szerzôje a cikk végén azt írta: “Egon Katz a jelenkori amerikai pedagógia egyik szürke óriása.” Ez jólesett neki, az már kevésbé, hogy a diákjai azóta fáradhatatlanul Szürke Óriásnak hívták a háta mögött - a kollégái szemtôl szemben is.
Egon Katz a végletek embere volt. A magyar színész iránti kezdeti ellenszenve ismeretségük harmincadik percében mély rokonszenvbe csapott át. Meghívlak ma este vacsorára, hülye barom! - mondta neki, a vállát veregetve. A magyar színész szabadkozott, sajnos, más programja van. Egon Katz királyi mozdulattal intett: lemondhatod a kedvemért!
Gyula Marton magyar színész ezerkilencszázhúsz dollárt kaphatott a team-tanításért az ôszi szemeszter-ben. Heti egy délutánja megy rá, fölkészülnie nem kell, megteszi helyette Egon Katz, a syllabus készen van, a dolgozatokat szintén Egon Katz javítja, s az összes többi papírmunka és a fogadóóra is az ô dolga. Igaz, a fôállású amerikai professzorok ennek sokszorosát keresik, ám ô már megszokta, hogy az a legokosabb, ha saját magát következetesen csak egyvalakihez viszo-nyítja: saját magához. Az ô lehetôségeihez képest a Quinnipiac College ajánlata igen kedvezô volt - csakugyan hülye barom lett volna, ha elszalasztja -, így hát hét óra tízkor - hóna alatt egy palack francia borral - megnyomta a gombot Egon Katz kaputele-fonján. Ki az? - kérdezte Egon Katz, noha pontosan látta a pici képernyôn (biztonsági kamera volt a fôbe-járat fölött). A hülye barom! - mondta a hülye barom.
A Tunlaw Road-i épület házirendje szerint tûz-védelmi elôírások miatt a fából ácsolt teraszokon tilos a barbecue használata. Egon Katz ennek dacára rendsze-resen sütötte a vastag bélszín szeleteket a balkonján. Ne ugassanak

tûzvédelemrôl ôneki, aki háromszorosan megúszta a krematóriumot! Ijesztôen sûrû fekete füstoszlop szállt az ég felé Egon Katz teraszáról, régebben ilyenkor a tapasztalatlanabb szomszédok kihívták a tûzoltókat. Uram, szólt föl a tûzoltóparancs-nok, legyen szíves, oltsa el. Egon Katz a fakorlátra tehénkedett, úgy ordított lefelé a második emeletrôl: szarok a maguk ostoba elôírásaira! A parancsnok sóhajtott, nem tudta, mit kezdjen e kormos arcú patriarkával, aki nem Szürke, hanem inkább Fekete Óriásnak látszott. Sajnos, uram, nincs mit tenni, szabály az szabály. Fasiszta! - jelentette ki Egon Katz, és sütötte tovább a húst. A tûzoltók rövid tanakodás után elvonultak. Lassacskán mindenki tudomásul vette, hogy a Tunlaw Road-i teraszokon tilos a barbecue - kivéve Egon Katzot.
Megették a kissé elszenesedett marhaszeleteket, melyeket a hülye barom keserûnek találta, de nem vallotta be, inkább cuppogott, s azt mondta: wonderful! Két üveg kaliforniai bor is elfogyott. Egon Katz elme-sélte néhány legkedvesebb készülô könyvének cselek-ményét. Egyszerre négy kéziraton dolgozott. A hülye barom alig tudta megôrizni a komolyságát. Mit akarhat Egon Katz ezekkel az émelygôs és lapos történetekkel? Miért izgatja például, hogy Robert, az iowai farmer-család legkisebb fia hogyan gyullad szerelemre Esmeralda, a francia fotómodell iránt, s miként utaz-gatnak széltében-hosszában az Amerikai Egyesült Államokban divatbemutatóról divatbemutatóra, egé-szen az esküvôjükig? A hülye barom úgy érezte, tíz perc alatt épületesebb sztorit talál ki, a vécén ülve, szarás közben. De ezt sem merte megmondani, inkább figyelmesen bólogatott, érdekes…! nagyon érdekes…!
Érdekes, hogy egy ilyen sokat próbált ember efféle bárgyú históriákra pazarolja az idejét. A hülye barom az este folyamán többször igyekezett a három koncent-rációs táborra terelni a szót, de Egon Katz gyakor-lottan hárította el: arról én már mindent elmondtam, olvasd el a memoárjaimat! - odaadta neki, mind a három kötetet. A hülye barom elolvasta. Jeges borzongás futkározott a hátán. Úgy érezte, le kéne borulnia Egon Katz vaskos lábai elé, mert ez a koravén nagypapának látszó férfi a megtestesült emberi szenve-dés szobra. Miképp lehetséges, hogy Egon Katz nagy-jából úgy él, mint a többiek, ahelyett hogy állandóan teli torokból ordítana?! Elcsitulhat-e a fájdalom?! Enyhülhet-e valaha az édeskés hullaszag, mely örökre beleivódott az emlékek szövedékébe?!
Egon Katz az általa átélt kitalálhatatlan állati kegyet-lenkedéseket visszafogott szomorúsággal és aggályos tárgyszerûséggel írta le. A hülye

barom errôl akart beszélgetni vele, nem pedig a szépséges fotómodell és az iowai farmergyerek bimbódzó szerelmérôl. Zavarban volt. Hogyan kérdezôsködne e szörnyûsé-gekrôl anélkül, hogy megbántaná a túlélés világbajno-kát (az elsô kötete fülszövege nevezte így), aki már az *are you a Jew?*-t is sértésnek vette?!
Megállapodtak, hogy ô a Tunlaw Roadra jön az órák kezdete elôtt, onnét sétálnak be a campus-ra, útközben átbeszélhetik az aznapi teendôket, ô elolvashatja az Egon Katz írta *hand out*-ot - a diákoknak szétosztan-dó sokszorosított óravázlatot -, mely a Quinnipiac College-ban kötelezô volt. A Tunlaw Road és a campus között át kellett vágniuk a *Sleeping Giant* nemzeti park nyúlványán, e gondosan karbantartott erdôben séta-utak, tisztások, gránitból épített tûzrakóhelyek várták a kirándulókat.
Az óravázlatról nem esett szó. Egon Katz az óra-vázlatokról sem szeretett beszélni. Ezúttal névtörténeti fejtegetésekbe bocsátkozott, elmagyarázta, hogy a jelenlegi nemzeti park területét még az indiánok keresztelték el *Alvó Óriás*-nak, nem tudni, mely okból. Connecticut úgyszintén indián elnevezés, eredetileg úgy írták: *Quonecktacut*, aminek a jelentése az indianológusok szerint: *fenyôk övezte folyó*. Más államok neve spanyol kifejezések elferdítése! - Egon Katz hevesen gesztikulált. Elemében volt, ha elkáp-ráztathatta hallgatóit az angol nyelvvel kapcsolatos beható ismereteivel. *Californiá*-t példának okáért annak idején *calor de forni*-nak hívták, ami olaszul annyit tesz: *olyan meleg, mint a kemence*.
Ezekben a szeptemberi napokban Connecticut is olyan meleg volt, mint a kemence, mindkettejükrôl patakzott a verejték, pedig a Sleeping Giant hatalmas fáinak árnyékában haladhattak, míg el nem érték a campus fôbejáratát. A hülye barom itt gépiesen jobbra indult, Egon Katz pedig balra. Hová mész? - kérdezte a tanszékvezetô. Hogyhogy hova, hát a *Main Hall*-ba, ahol az óránk lesz! A Main Hall erre van, mondta Egon Katz. Hát… erre rövidebb, vélte a magyar színész. Épp az, hogy *erre* rövidebb! Ne haragudj, de megnéztem a campus térképén, és határozottan állíthatom, hogy az a legegyenesebb út a Main Hallhoz, ha az ember átvág a *Dining Hall* mögött, és… Egon Katz türelmetlenül közbevágott: öregem, én tizenkilenc éve vagyok itt, volt idôm kitanulni a járást! jössz te, az újszülött, és rögtön mindent jobban tudsz? Nem mindent, de általában jól kiismerem magam a térképeken, és aszerint erre rövidebb, mert így nem kell bekanyarodni a sportpályáknál, hanem… Egon Katz újra közbevágott: tudod hányszor tettem már meg én ezt az utat?! gondolod, hogy nem

próbáltam ki minden variációt?! annyira ostobának látszom, hogy nem bírom megkülönböztetni a rövidet a hosszútól? Nem látszol ostobának, drága Egonkám, de amerre te akarsz menni, az kerülô, erre mérget vehetsz! - mondta a hülye barom, a rá jellemzô nyakassággal. Igen? - kérdezte Egon Katz felbôszülten, a halántékán kidagadtak az erek: tehát mérget vehetek? - páros lábbal ugrálni kezdett, ami roppant mulatságos látvány volt, tekintettel arra, hogy Egon Katz közel száz kilót nyomott. Nyugodj meg, ajánlotta a hülye barom, ez az egész nem olyan fontos… De fontos! igenis fontos! jól figyelj rám, nagyokos! ha én egyszer azt mondom: erre rövidebb, akkor erre rövidebb! punktum!!! - hirtelen abbahagyta az ugrálást, hátat fordított, s dacos léptekkel elindult azon a útvonalon, amelyen tizen-kilenc éve közlekedett a Main Hallhoz.
A hülye barom döbbenten pislogott, azt latolgatva, hogyan lehet a túlélés világbajnoka ennyire begyö-pösödött és önfejû?! miért nem hallgat az észérvekre?! megmutathatná neki a térképen, hogy téved!! - kérdés, vitatkozhat-e az ember a túlélés világbajno-kával egy ilyen marhaságon?? végeredményben tök mindegy, melyik a rövidebb út…
Egon Katz már messze járt, magában füstölögve, a fene egye meg, azt hiszi, mindent tud, pusztán azért, mert tanulmányozta a térképet… néha egészen más a térkép, mint a valóság… - hátrasandított, látta, a makacs magyar nem követte, ragaszkodott tehát az általa kieszelt útvonalhoz. Nagyon helyes, így mindjárt eldönthetjük a dolgot, hiszen aki elôbb ér a Main Hallhoz, annak van igaza! - sietôsre fogta lépteit. Amikor bekanyarodott a fôépület elé, a hülye baromnak még se híre, se hamva nem volt, Egon Katz jólesô elégtétellel nyugtázta, hogy természetesen ô nyert. Amint fölért az emeletre, a hülye barom ott támasztotta a falat a tanterem bejáratánál. Én meg odalenn vártam rád, hazudta Egon Katz.
Aznap a bemutatkozás után a film és a színház gyökereirôl volt szó. Egon Katz elismeréssel adózott a hülye baromnak, aki szabatos és élvezetes elôadást rögzönzött a görög színjátszásról - kecskebôr, álarcok, koturnusz satöbbi -, be is mutatott egy részletet egy tragédiából. A tizenkét diák úgy hallgatta, akár a szentbeszédet. Nem gondoltam volna, hogy ilyen furcsa nyelv az ógörög, mondta egy copfos szôke lány, akinek a stréber megjegyzéseit Egon Katz már jól ismerte tavalyról. A hülye barom élvezte a sikert, s nem árulta el, hogy a Electra monológját egyrészt összevissza mondta, másrészt újmagyarul.

A következô héten a hülye barom még korábban érkezett, nem bánta volna, ha ezúttal láthatja a hand out-ot, mielôtt belép a tanterembe. Ámde Egon Katz azt olvasta a *Time* magazinban, hogy erôsödik az anti-szemitizmus Kelet-Európában, okvetlenül hallani akarta a magyar színész véleményét. Lehetséges ez? A hülye barom úgy vélte, lehetséges. Sok-sok évig a proletár internacionalizmus jegyében az antiszemitiz-mus éppúgy tilos volt, mint a vallásosság vagy a nacionalizmus, most aztán föltörnek, mint a talajvíz. És ezt te csak ilyen nyugodtan mondod? Hát micsináljak? Nagyokos, ha ez igaz, akkor megint zsidóüldözés lesz! - Egon Katz megragadta az egyik gombot a hülye barom ingén, annál fogva rázta, egészen addig, amíg a kezében maradt, akkor aztán bocsánatot kért, vissza-adta: ne haragudj, ez a kérdés mindig lázba hoz! Érthetô, vélte a hülye barom.
Megérkeztek a campus fôbejáratához. A hülye barom jobbra fordult, Egon Katz balra. Ne hülyéskedj, Egonkám, láthattad a múltkor, mennyivel hamarabb értem oda! Persze, de csak azért, mert futottál! én viszont szép komótosan sétáltam, csakúgy, mint min-dig. Sétáltál… Igen, sétáltam! csak nem föltételezed, hogy hazudok? Nem, azt nem… legföljebb, hogy tévedsz. Te tévedsz! Jó, én tévedek, legyen neked igazad! - a hülye barom vállat vont, de csak azért is jobbra indult, pedig szívesen folytatta volna az eszmecserét a kelet-európai antiszemitizmusról. Ha tényleg olyan elemi erôvel tombol, mint Egon Katz állítja, lehetséges, hogy ôneki semmiképp se kéne hazamennie, okosabb, ha beletörôdik, hogy hátralévô éveiben amerikai egyetemistákat oktatgat a film és színház rejtelmeire. Ez is egy szakma… jobb híján…
Egon Katz színlelt kényelmességgel emelgette a lábait, egészen addig, amíg az elsô épület takarásába ért, ott azután rohanni kezdett. Kissé féloldalasan csápolva szaladt, mert a nácik az egyik lábáról a szó szoros értelmében leégették a körmöket és a húst. Amikor a célegyenesbe fordult - ahol a hülye barom már láthatta -, lassított, s minden igyekezetével próbálta abbahagyni a lihegést. A hülye barom sehol. Megint fönt lesz?! - igen… támasztotta a falat, csakúgy, mint legutóbb. Egon Katz meg tudta volna fojtani. Legjobban az fájt, hogy a magyar nem aknázta ki a gyôzelmet, semmi *na-ugye-megmondtam!* - csak biccentett, és elôreengedte. Egon Katz az ajtóban adta át neki a hand out-ot. A hülye barom a címre pillan-tott: *Shakespeare és Lumière fényei.* Oké, mondta, olyan hangon, akár a jótanuló, akit felelni hívtak a táblához.

A következô héten a hülye barom öreg Mercury Zephyrje már tizenegykor bekanyarodott a Tunlaw Road-i vendégparkolóba. Gondolta, így biztosan lesz idejük megbeszélni az óravázlatot, talán még a követ-kezô hetit is. Egon Katz éppen kilépett az ajtón, hogy elsétáljon a *Mount Carmel Diner*-be, egy autóbusz külsejû vendéglôbe. Agglegény lévén, minden délben ott ebédelt. Megörült a hülye baromnak, kérte, csatlakozzék hozzá. Az étkezés alatt Egon Katz kifej-tette, hogy Frisco nemcsak a világ legszebb városa, ám egyszersmind nagyon egészséges hely, ott az emberek tovább élnek, mint az USA más városaiban. Kitûnô az éghajlat, meleg, de mégsem olyan unalmas, mint Kalifornia déli részein, van egy kis enyhe tél, és a négy évszakot igényli az ember biológiai órája.
Frisco azon kevés dolgok közé tartozott, amelyekrôl Egon Katz boldogan cserélt eszmét. Ô az eszméit legszívesebben egy figyelô tekintetre cserélte, nem pedig más eszmékre. A hülye baromban tökéletes partnerra lelt, neki ugyanis semmi mondanivalója nem volt sem Friscóról, sem San Franciscóról. Alaposan elbeszélgették az idôt. Ki kellett lépniük, ha nem akarták lekésni az órájukat. A hülye barom úgy gon-dolta, Egon Katz ez egyszer hallgathatna rá, már ami az útvonalat illeti. Ám a campus bejáratánál Egon Katz szó nélkül balra indult - ô pedig jobbra. Egyikük sem leplezte, hogy sietôs a dolguk, futóra vették. A hülye barom húsz méteres elônnyel érkezett a Main Hall díszes üvegbetétes ajtajához. Na persze, ha én is olyan fiatal volnék mint te! - zihálta Egon Katz. Nem vagyok én olyan fiatal… most leszek negyven. Hülye barom! majd ha hatvannégy leszel! plusz a háborús évek duplán számítanak… minimum.
A következô héten a hülye barom fél tizenegyre futott be. Ittak néhány bourbont Egon Katz spártai berendezésû lakásában, majd ismét együtt ebédeltek. Ez alkalommal New York City került napirendre. Eleinte majd megveszett, hogy beutazhasson *a* városba, mesélte Egon Katz, úgy hitte, Manhattan a világ közepe, minden alkalmat megragadott, hogy ott lehessen. Ismerem ezt az érzést, szúrta közbe a magyar színész. Egon Katz szemrehányón nézett rá - utálta, ha félbeszakították. Elmondta, hogy tulajdonképpen azért pályázta meg ezt az állást annak idején, mert a Quinnipiac College közel van New Yorkhoz. Sokáig minden héten bevonatozott, mintha dolga volna ott, igyekezett kapcsolatokat teremteni, fontos emberekkel találkozni. Ezt is ismerem, szúrta közbe a magyar színész. Lassacskán azonban kezdte megutálni Manhattant, a tülekedést, a koszt, a megbízhatatlan metrókat, az arrogáns embereket… A színház is

kevésbé érdekli, mint régen, ami pedig a mozit illeti, szinte mindent bemutatnak az *Orange Cinema Complex*-ben, az csak tíz perces autózás innét. Mit keresne ô *a* városban? Újabban már hónapok telnek el anélkül, hogy bebumlizna.
Megint kiszaladtak az idôbôl, az óravázlat szóba se került. A campus fôbejáratánál elváltak, mint rendesen, hogy azután a Main Hall elôtt találkozzanak össze, ahová a magyar színész változatlanul némi elônnyel érkezett.
A hülye barom belátta, bármilyen korán megy Egon Katz-hoz, úgyse tesznek mást, csak eszmét cserélnek. Nem nagyon bánta. Az órák tematikája eléggé sablo-nosan követte a színház- és filmmûvészet nagy feje-zeteit, könnyû volt kapcsolódnia a tanszékvezetô fejtegetéseihez.
Egon Katz meghosszabbította a hülye barom szerzô-dését a második szemeszterre. Újabb tizenhat alkalmuk volt rá, hogy eldöntsék, melyik a rövidebb út - de már szót sem ejtettek róla. Ez a téma is besorolt azok közé, amelyekrôl Egon Katz nem szívesen beszélt.
Egy héttel a legutolsó óra elôtt a tanszékvezetô elhatározta, hogy újra meghívja a magyar színészt a lakásába, barbecue sütésre. Arra készült, hogy az este fénypontjaként majd bejelenti: az új tanévre állandó szerzôdést ajánl neki, két kurzusra, havi ezerhétszáz dolláros fizetséggel. A hülye barom azonban a vacsora-meghívást sajnálkozva visszautasította, mondván, hogy váratlanul el kell utaznia Hollywoodba, szerepet kapott egy tévésorozatban. Egon Katz legyen kedves az utolsó órát megtartani nélküle, ha ez nem túl nagy probléma. Oké, dünnyögte zordan a tanszékvezetô. Köszönök szépen mindent, mondta a hülye barom. Nincs mit. De van… nagyon jókor segítettél. Oké, hülye barom! csak semmi ellágyulás!
Soha többé nem látták egymást. A hülye barom többször gondolt rá, hogy Egon Katz-nak (is) írnia kéne, de aztán addig halogatta, míg a végén már annyi idô telt el, hogy… Addigra abban sem volt biztos, hogy Egon Katz még a Quinnipiac College-ban van. Talán tényleg átköltözött Friscóba, ahogyan tervezte.
Egon Katz-nak gyakran eszébe jutott a magyar színész. Akárhányszor elindult a campus-ra, a fôbejá-ratnál mindig megállt, néhány pillanatig tétovázott. Sokszor elhatározta, hogy egyszer majd *arra* indul. Hátha igaza volt a hülye baromnak…?! Meg is mér-hetné, leszámolván a lépéseket, vagy stopperrel az idôt. Ám a végén mindig a saját irányába fordult. Nagyokos magyar! - gondolta újra meg újra. Többé már nem mehetett

végig a maga útján anélkül, hogy eszébe ne jutott volna: hátha tényleg… hátha mégiscsak ez a hosszabb.

Thanksgiving elôtt - november utolsó hetében - hideg és meleg frontok hajkurászták egymást Connec-ticutban. Egon Katz hétfôn délelôtt a szívéhez kapott és elvágódott a Quinnipiac College fôbejáratánál. A túlélés világbajnoka épp annyira váratlanul halt meg - s ugyanolyan szabványos *best seller* fordulattal -, mint bárki más. Merevedô teste ott feküdt a sokezer talp által simára csiszolt gránitkockákon, görcsbe rándult jobbkezével arrafelé mutatott, amerre a hülye barom magyar szerint rövidebb.

Amy Gohom

biztosra vette: túl magas és túl szôke

ô ahhoz, hogy valaha is megkaphassa a *Romeo and Juliet* nôi címszerepét, melyre pedig minden másnál inkább vágyott. Hiába, a rendezôk azt akarják, hogy *Dzsúliet* pici és törékeny, ébenfekete mediterrán szép-ség legyen, amiképpen *Rómió* szôrös mellkasú, nagy orrú, sötéthajú digó. Mintha éppenséggel a sudár, szôke nôk ne lehetnének végzetesen szerelmesek! De a *kliségyárosok* - a rendezôk - azt se tudják, mi a szerelem…

Amy mindenesetre föliratkozott az új darab *audition*-jára a Yale Cabaret-ban. A Yale School of Drama hetilapja, a *Súgó*, rendszeresen közölte az iskola mind a hét színházában mûsorra kerülô darabok és a szerepek rövid ismertetését, az *oudisn* idôpontjával.

Audition a Yale Cabaret-*ban, május 4-én, de 10-kor.* Rom and Jul, *dráma két részben. Shakespeare para-frázis: idôsebb külföldi férfi beleszeret a gyönyörû amerikai lányba, de nyelvi nehézségek folytán nem tudja kifejezni magát. Szerepek: 1 nôi, 2 hím. Sugárzó szépségû, szende tizenéves lány. Idôsebb, intellektuális férfi. Öregapó, aki azonban öreganyót is alakít. Író: Gyula Marton (Magyarország), aki a tavalyi évet Altheimer ösztöndíjasként*

töltötte nálunk, idén óraadó tanár, a Yale-en is tart egy speckolt, Szemközt a kame-rával *címmel. Rendezô: Louis Stroock, harmadéves rendezôszakos hallgató. Színészi feladatért 4, egyéb közremûködésért 3 credit kapható. Próbaidôszak két hét + fôpróbák.*

A kor megjelölése - különösen öreganyók és öregapók esetén - viccnek hatott, tekintettel arra, hogy a színész-szakosok között a legidôsebb hallgató sem volt több huszonnyolcnál. Mindenesetre a fekete hajat kifejezetten nem írták be, a szendeség pedig akármit jelenthet, gondolta Amy. Megnézte magát a parányi erkély teleüveg ajtajában, melyet tükörnek használt. Széles járomcsontú és állkapcsú, hibátlan fogazatú (elemista korában évekig hordta a beragasztott fogszabályzót), arányos termetû, bár a kelleténél colosabb nô tekintett vissza rá, vállig érô vajszôke sörényén átsütött a napfény, fürtjei világítot-tak a fején, akár egy égô csipkebokor. Megrázta, hogy lobogjon. Az üvegajtóban sem az arca tésztafehér színe, sem a nyakán lángoló, ezüstdolláros méretû tûzfolt nem látszott. Jobb is… Sugárzó szépségû szende? *Well*… A fiúk gyakran mondták róla: *érdekes* arca van. Gyûlölte ezt a szót. Felmenôi anyai ágon norvégok, apai ágon pedig ukrán bevándorlók voltak, tôlük örökölte érdekes vonásait, minden egyebet - elsôsorban sudárságát (colosságát) - pedig a családba beházasodott keleti parti amerikaiktól.

Sejtette, két komoly hátránnyal kell számolnia, az egyik az, hogy a Drama School férfiszínészeinek zömé-nél magasabb (lapos sarkú cipôben is), a másik, hogy tavaly nem feküdt le Louis Stroockkal, amikor az általa rendezett *A vágy villamosá*-ban Stellát alakította. Louis Stroock vágya egy hosszúra nyúlt próba után vált villamossá, mindenáron haza akarta kísérni Amy-t, arra hivatkozván, hogy még meg kell beszélniük bizonyos mûvészi kérdéseket. Amy az *Elm City* nevû sörözô mellett lakott, melynek hullámalumínium borítása mögül állandó diszkózene lüktetett ki, az ôrületbe kergetve a környék lakóit. Amint bekanya-rodtak e földszintes fémkaszni oldalához, mindjárt kiderült, hogy Louis Stroock valójában *baszélgetni* akar, jobb kezével szakavatottan megragadta Amy nyakát, magához rántotta egy vad csókra, bal kezét pedig az ágyékára tapasztotta: megôrülök érted! - lihegte a fülébe, dohánybûzös lehelettel (rendezés közben mûvészi önkívületében az egyik cigarettáról gyújtott a másikra), tisztára megvadítasz! Kár, mondta Amy, s a legôsibb kifogással állt elô, miszerint menstruál. Nem baj, jelentette ki a fölgerjedt rendezô, de Amy

félretolta: ilyenkor nem! - mondta, annyira kedvesen, amennyire az adott helyzetben képes volt. Az ember nem gázol a rendezôje férfiúi hiúságába…

Az oudisn reggelén kibontott és lenyalt hajjal (úgy valamivel alacsonyabbnak látszott) jelent meg a Yale Cabaret félemeleti színháztermében. A szokottnál jóval többen - majdnem harmincan - gyûltek össze a színész-válogatásra, talán mert a *Rom and Jul* a Yale Cabaret idei utolsó bemutatója a vizsgaidôszak elôtt. Amy rosszkedvûen méregette vetélytársnôit, elsôsor-ban Claudia Fernandezt, a Drama School másodéves üdvöskéjét, aki a szerepek javát még a végzôsök elôl is elhappolta. Claudia Fernandez nem volt hülye: jajvörös fürtjeit ez alkalommal fekete paróka alá gyömöszölte. A Jul(iet) szerepére aspiráló lányok arcából kiszaladt a vér, amint meglátták.

Louis Stroock egy idôsebb, ôszes bozontú pasassal üldögélt a dobogó szélén, mûanyagpohárból itták a gépkávét, halkan beszélgettek. Louis Stroock pontban tízkor egy kis figyelmet kért. Bejelentette, hogy a színész-válogatást ábécesorrendben tartja, a résztvevôk huszadik századi monológgal készüljenek, utána impro-vizáció lesz a darab témájára. Ja, majd elfelejtettem, aki még nem ismerné a szerzôt: Dzsúla Marton, neves színész, rendezô és író, Magyarországról!

Néhányan tapsolni kezdtek, mindenki átvette. Marton idétlenül fejet hajtott. Annyira izgult, hogy a halántékán vitustáncot jártak az izmok. Ennek a fele se tréfa, ez egy *óriási* lehetôség, ha egy kis szerencsém van, *bármi* lehet belôle! - gondolta. Igaz, valamennyi amerikai bemutatója alkalmával így vélte - az elôzô-höz képest. De ez itt *tényleg* nem babra ment: A Yale Cabaret bemutatóira rendszerint eljöttek a tekintélyes New York-i és bostoni kritikusok. A jeligés pályázat kiírását és eredményét - Marton a saját és mások nagy meglepetésére harmadik lett - közölte a *New York Times* Connecticut rovata. Marton ezt is megemlíthette az önéletrajzában, ha akarta. Ám ô ennél jóval többet akart - *mindent.* Soha ilyen közel nem állt ahhoz, hogy megkapja. Tucatnyi darab indult a Yale Cabaret-ból ország- és világhódító útjára. Színészeket is fedeztek föl itt, Meryl Streep például azzal vonta föl magára a szakma figyelmét, hogy egy hisztérikus banyát alakított, tolószékben ülve, *Az idióta Karamazovok* címû Dosztojevszkij paródiában - utána meg sem állt Hollywoodig. A színésznô-palánták mind Meryl Streepnek képzelték magukat. A színész-hallgatók pedig Paul Newmannek, aki szintén idejárt.

Rom szerepe hamar gazdára talált, Brendon Leigh eddig Louis Stroock minden rendezésében fontos feladatot kapott. Marton is megfelelônek vélte, ámbár ez nem számított, a rendezô nem kérte ki a véleményét. Az apó-anyó figurát Louis Stroock végül a kiírással ellentétben egy kövérkés harmadéves lányra, Theresa Mystickre osztotta, azzal az indokolással, hogy ô tûnt a legidôsebbnek az egész mezônyben. Marton ezt sem bánta. Amikor azonban *Jul*-t Louis Stroock a parókás Claudia Fernandeznek akarta adni, Marton cigaretta-szünetet kért, és tiltakozott: *Dzsúl* nem egy ilyen nyafka majom, hanem egy nagyon természetes ameri-kai csaj, a szomszéd lány, akibe gimnazista korodban szerelmes voltál! Louis Stroock ingatta a fejét, csak-hogy itt nincsenek nagyon természetes amerikai csajok! - párbeszédüket suttogva folytatták, mert a Dzsúl szerepéért vetélkedô amerikai csajok hallgatóztak. Kérlek, esdekelt Marton, válassz valaki mást, a kedve-mért! Oké, sziszegte Louis Stroock ingerülten, akkor tessék! mondd meg te, hogy ki legyen! Jó… de hívjuk be ôket újra.
Louis Stroock fölsorakoztatta a színésznôket, Theresa kivételével. Claudia a sor elején állt, igézô pillantásokat lövellt Martonra, ess-belém! ess-belém! ess-belém! - hadarta magában spanyolul (szülei anyanyelvén), mindig e babonás mondókával bátorította önmagát a vizsgákon és az oudisneken. Mûszempilla, gondolta Marton.
Jody pimaszul mosolygott, bámészkodj csak, faszikám, mint az almaszüreten, gondolta. Marton emlékezett Jody monológjára, a hangját túl gyöngének és fátyolosnak találta.
Jelena volt a következô, akivel egy kis ideig szeret-ték egymást a múlt évben, Jelena tudta, hogy ô épp emiatt nem jöhet szóba, Marton pedig tudta, hogy Jele-na tudja, ezért habozott olyan sokáig, de Jelena túl okos és túl komoly nô volt a darabbeli Dzsúlhoz képest.
Frances még soha nem kapott fôszerepet, kishitûsége a homlokára rajzolódott, Marton fürdött egy darabig a félénk, gesztenyebarna szempárban, á, nem…
Sharon erôs déli akcentusban beszélt, ami édes zene volt Marton fülének, de a darabjába nem hiányzott, elég, ha a külföldi férfinak akcentusa van, a nô legyen a megtestesült Amerika, helyi sajátosságok nélkül. Sharonról rebesgették a Drama Schoolban, hogy teher-be esett, Marton pillantása az alhasára siklott, a YALE föliratú tísört puhán borult a cicanadrágra, tehernek semmi nyoma. A muffomat nézi, gondolta Sharon, marha jó, végül is a muffom játssza majd a szerepet vagy én? egyáltalán, miféle darab ez?

Cathy idétlen vihogással állta a magyar színész tekintetét, tudom, hogy pattanásos az arcom, görbe a hátam, iksz a lábam, de attól még vagyok olyan jó, mint *ezek*… Marton sóhajtott, tetszett neki, ahogyan Cathy az Ibsen monológot elôadta, igyekezett elképzel-ni Dzsúlként, de nem sikerült.
Rachelnek eszébe jutott Kovaksz bácsi, a clevelandi szomszédjuk, aki állítólag Magyarországról menekült ki, göthös, karvalyarcú ember, csöppet sem hasonlít erre a nagy darab, torzonborz drámaíróra. A kamaszlánynak látszó Rachel úgy kepesztette pingpong labda méretû melleit, hogy a bimbók pontosan kirajzolódtak a kockás flaneling vastag anyagán keresztül. Marton szívesen megnézte volna azokat a pici melleket élôben, de amint ez átfutott az agyán, vén szatírnak érezte magát.
Jessica trampli volt és rágta a szája szélét, azon tûnôdött: melyik a magyar étel, a gulyás vagy a kebab?
Dianából hiányzott a nôiesség varázsa. Pamela épp annyira túlzásba vitte az arc- és szemfestést, mint Ilus, Marton legutóbbi felesége.
Harriet selypegett és nazálisan képezte a hangokat…
Marton immár percek óta állt a lányokkal szemben, beesett vállal, bocsánatkérô arckifejezéssel. Egy hiány-zik, mondta végül. Hogyhogy hiányzik? - csattant föl Louis Stroock, kissé türelmetlenül. Ja igen, Amy már elment, jelentette Theresa, ahogyan a hetes szokta a gimnáziumban a hiányzót. Az a szôke? Louis Stroock bólintott, az… hova ment? Visszahívjam? - Theresa szolgálatkészen indult az ajtóhoz. Ne, mondta a rende-zô, aki fogja magát, és elhúzza a csíkot, mielôtt döntenénk, az le van szarva. De én szeretném, ha mégis… ha láthatnánk! - kérte Marton. Louis néhány másodpercig gondolkodott, nem tudhatta, Amy kinek mesélte el, hogy ô… ha sokan tudják, még azt hihetik… - Oké, mondta, hívjátok vissza.
Amy Gohom… - amint Marton kimondta magá-ban, megjelent az agyában a transzparens, kamaszkora tüntetéseirôl: AMI GO HOME! A vietnami háború idején világszerte ezt üvöltözték a tömegek, mutatta a tévéhíradó. Így hát ôk is ezt ordították a Hôsök terén, meg az USA nagykövetsége elôtt, meg a Szolidarítási Vasárnapokon. AMI GO HOME! VIJETNÁM A VIJET-NÁMIAKÉ! JOHNSON GYILKOS! AKI KÖZÖMBÖS HÜJE, ANNAK KÖSZTÜNK NINCS HEJE! *AMI GOHOM!* Odahaza mostanában épp ellentétes volt a jelszó, immár nem elküldeni akarják az amcsikat, hanem odacsalogatni. AMY COME BACK! E fölszólítás dallama a fülébe idézte a korabeli rock számot: *Bééé-bi, kám bek!* - basszusgitár: pamm-pa-pa-pa-pamm…

Így kapta meg Dzsúl szerepét Amy Gohom, és ami-kor Theresa késôbb bizalmasan a tudtára adta, milyen határozottan kiállt érte a magyar drámaíró, elfutotta a szemét a könny. A férfiak ôérte nem szoktak kiállni. Inkább cserben hagyják. Az apja egyik napról a másikra elköltözött hazulról, amikor ô tizenhárom éves volt, azóta Kanadában él, ritkán találkoznak. Elsô komoly szerelme egy rozsdás Chevrolet kisteherautó platóján szabadította meg a szüzességétôl, s mindjárt másnap Amy legjobb barátnôjét vitte fagylaltozni - utána nyilván ôt is megismertette a plató vasbordáival. Amy egyikükrôl sem akart hallani többé.
Marton lehetôség szerint minden próbát végigült, pedig Louis Stroock nem hagyta, hogy *az elvakult szerzô* beleszóljon a munkájába. A darab fokozatosan kibontakozott, Amy és Theresa szépen haladt, csak Brendon Leigh nem talált bele a kerékvágásba. Örökké kifogásokat keresett. Micsoda ökörség! - üvöltötte a színpadon toporzékolva, miért tanuljam meg ezt a fucking halandzsát? miért kell nekem magyarul beszélnem, amikor amerikai vagyok??? Louis Stroock órákat töltött a Brendon Leigh-vel vívott meddô viták-kal. Újra meg újra elmagyarázta neki: a darab lényege éppen az, hogy a kelet-európai Rom beleszeret az amerikai Dzsúlba, a huszadik század végén, New Jersey-ben, és reménytelenül nem értik egymást, illetve félre-, emiatt halnak meg azután mind a ketten. A világ kulturális és gazdasági kettészakadtságáról van szó, ésatöbbi.
Brendon Leigh a magyar szöveg felét önhatalmúlag kihúzta, a másik felét szabadon kezelte - még az angol mondatait is. Minden alkalommal egészen mást játszott, újra és újra megakasztván a partnereit. Marton kétség-beesetten tanácskozott Louis Stroockkal. Ne nyugtalan-kodjál, mondta a rendezô, Brendon már ilyen, neki több idô kell, mint másoknak, de meglátod, a fôpróbahétre majd összeszedi magát.
Lehet, hogy a fôpróbahétre Brendon összeszedte magát, de nem a Yale Cabaret-ban - ott meg se jelent. Louis Stroock érte szalasztotta az ügyelôt, hiába, Brendon nem volt a lakásán. Eltûnt, köddé vált. A rendezô a színészeket hazaküldte, s világítópróbát tar-tott. Marton is elindult valamerre. A Park Streeten összefutott Amy-vel. Hova mész? - kérdezte a lány. Világgá, mondta Marton. Megyek veled, ajánlotta Amy. Órákig rótták New Haven utcáit, anélkül hogy egy szót szóltak volna egymáshoz. Talán azért holnapra kitisztul a feje és elôkerül, mondta Amy, mielôtt szétváltak volna az Elm City sarkánál. Hogyhogy kitisztul a feje? Ha nem szív többet. Mit nem szív? Well… Brendon a *pot* rabja.

Martonnak fogalma se volt arról, hogy a *pot* nemcsak edényt jelent, hanem többek között marihuá-nát is. Amikor Amy megmagyarázta neki, egy pillanatra kihagyott a szívverése. Louis Stroock tudja ezt? Persze, hogy tudja. És volt képe egy kábítószeresre osztani a darabom fôszerepét? Ugyan már… Stroock sem veti meg a potot, nem olyan komoly anyag az, majdnem mindenki szívja… az a baj, hogy Brendon néha túlzásba viszi. Csak nem azt akarod mondani, hogy te is? Én nem… nem nagyon… szinte soha.
Brendon Leigh másnap sem jelent meg a próbán. Most már Louis Stroock is elvesztette a hidegvérét. Dzsúla, esetleg, ha minden kötél szakad, be tudnál ugrani? - kérdezte összetörten. Marton sóhajtott. Két nap múlva premier… Eszébe jutottak a híres New York-i kritikusok, akik várhatóan megjelennek a bemutatón. Talán azért rendezte így az úristen, a sors, a vakszerencse - nem kívánt törlendô -, hogy dupla alkalmat teremtsen neki. Bízhatsz bennem! - mondta Louis Stroocknak. Aznap átvette Rom szerepét. Ettôl Amy is fölvillanyozódott, és a darab - végre - sisteregve fölizzott.
Rom magyarul vallott szerelmet Dzsúlnak, Dzsúl angolul utasította vissza, egészen addig, amíg Rom makacs udvarlással meghódította. Átölelték egymást nyílt színen, s amint Dzsúl fiatal testét magához szorította, Rom áramütésként jött rá, hogy fülig szerelmes belé. Persze, az ember gyakran hiszi, hogy szerelmes a partnerébe, pusztán azért, mert a színpadon szeretnie kell. Rom esete még bonyolultabb és még veszélyesebb: hiszen ô álmodta meg Dzsúlt - voltaképp már akkor belehabarodott, amikor leírta, most a színpadon is alakítja esténként a szerelmet - játék a tûzzel -, a drámaíró instrukcióit követve, ehhez jön még a hála forró hulláma, amiért a lány mindent elkövet az ô darabja sikeréért - sok ez egy negyvenéves férfinak…
A híres New York-i kritikusok sem hiányoztak.
Izmos tehetségû rendezô és rutinos kelet-európai színpadi szerzô szárnypróbálgatása…
Ügyes színdarab, megfelelô alapanyag egyetemi színjátszóknak…
Amy Gohom sokra viheti, ha nemcsak kitûnô adott-ságaival él…
A Yale Cabaret-ban mindenki boldog volt - Mar-tont leszámítva. Ô boldogtalan volt. Mennyi *fucking* mondat, gondolta. Szárnypróbálgatás, *my ass…* A *fucking* kritikusok ugyanolyan *fucking bullshit*-okat írnak a *New York Times*-ban, mint a *Veszprémi Napló*-ban… *So many stupid motherfuckers!* Semmi értelme… *Nonsense*… Amy mi mással élhetne, mint a kitûnô adottságaival?

Rom valójában nem az amerikai kritikusok miatt borult ki. Ezekben a napokban csak egyvalami izgatta: Dzsúl. Ne haragudj, errôl szó sem lehet! - mondta Dzsúl azonnal, amikor ô esetlenül bevallotta, hogy nem közömbös a számára. De… miért? - kérdezte sebzet-ten. Verd ki a fejedbôl, hadarta Dzsúl, és Rom esküdni mert volna rá, hogy valamelyik amerikai film nagy-jelenetébôl valóak ezek a szavak. A kudarc megsemmi-sítette.
Naponta háromszor-négyszer föltárcsázta Dzsúl telefonszámát. Halló, mondta Dzsúl. Rom nem szólalt meg, a fülében a szíve dobbanásai szakaszolták a múló másodperceket. Halló, ki az… - mondta Dzsúl, kér-dôjel és meggyôzôdés nélkül. Várt, aztán: Rom… meddig csinálod ezt? Bár tudnám, gondolta Rom. Lete-szem, dünnyögte Dzsúl, de még hallgatta egy darabig a férfi fojtott lélegzetvételét, mielôtt a helyére rakta a kagylót. Rettentôen sajnálta, hogy így alakultak a dolgok. Hálás volt Romnak, amiért kiállt mellette - neki köszönhette, hogy Dzsúllá válhatott -, ráadásul szeretett vele játszani, de azt nem tudta elképzelni, hogy ôk ketten, együtt… Túl öreg. Túl magyar. Túl… férfi.
Ámbár… az ô apja tizenkét évvel volt idôsebb az anyjánál. Rom most negyven, ô pedig huszonöt… És… Dzsúl norvég nagyanyját sem zavarta, hogy a nagypapa ukrán bevándorló volt. Lehet, hogy zavarta, de túltette magát rajta. Ami pedig a férfiasságot illeti… Dzsúl családjában a férfiaknak alig volt szôrzetük, Rom bozontosságát Dzsúl ijesztônek érezte, ám egy-szersmind vonzónak is.
Rom azt szerette a legjobban, ha nem Dzsúl vette föl a telefont, hanem az üzenetrögzítôje. Ilyenkor viszony-lag hosszan hallgathatta. *Itt É-mi Go-om*, mondta a lány szalagról éneklôsen, *ne haragudj, de most nem beszélhetsz velem, légy olyan kedves, hagyd meg a neved, a számod és hogy miért kerestél! Köszi, szia!* - pi-pa-pi-pa-pimm! - a lány gépe bíp helyett trillázott, mint egy pályaudvari hangosbeszélô. Rom számtalan-szor elhatározta, hogy üzenetet hagy Dzsúlnak, de min-dig visszariadt. Undorítóan giccses mondatok születtek az agyában. Beleszerelmesedett ô egynéhány lányba otthon, meg ideát is, ám semmi - *semmi* - nem hasonlított arra, amit Dzsúl iránt érzett. Úgy látszik, még sosem volt (igazán) szerelmes… Az is lehet, hogy még sosem volt (igazán) negyven éves. Ám a legva-lószínûbb, hogy még sosem volt (igazán) e kettô egyszerre. Ráadásul épp ott tartott, hogy el kellett döntenie, mit kezdjen az életével. Már csak két elôadás volt hátra - a Yale Cabaret-ban rövidek a szériák. Megkapta a csekkjeit, színészként

kétszáz dollárt keresett, drámaíróként háromszázat. A szerzôket jobban megbecsülik…
Mit tegyen? Maradjon-e idekinn, remélve, hogy a *Rom and Jul* farvizein evezve újabb pici esélyek nyílnak elôtte? egyúttal hajtson rá, hogy valamivel kedvezôbb munkalehetôségekhez jusson óraadóként? aztán majd csak lesz valahogy?! Vagy térjen haza Magyarországra, mindazzal, amit Amerikától kapott, s próbálja folytatni, amit ott félbehagyott?! Még mindig reménykedett a hollywoodi tévészerep ígéretében, akár egy bedobott lottószelvényben. De bizakodása herva-dozott.
Amy éppen olyan, mint Amerika, gondolta, fiatal, erôs, vonzó, kegyetlen… Újra meg újra föltárcsázta a számát. Egy alkalommal ezt hallotta: *Itt É-mi Go-om, hagyd meg a neved, a számod és hogy miért kerestél! Rom, ha te vagy az, hidd el, nekem se könnyû. Vigyázz magadra!* - pi-pa-pi-pa-pimm! Ô inkább arra vigyá-zott, nehogy túlértékelje e bátortalan jeladást. Meghall-gatta még tizenháromszor, mielôtt azt a gondosan fogalmazott üzenetet hagyta: Köszönöm. Elôadás után vacsorázz velem. Rom.
Egy kis japán étterembe vitte, mert tudta, hogy a lány szereti a távol-keleti konyhák ízeit. A csöppnyi helyiségben félhomály volt, a nádfonatú asztalokon gyertyák égtek. Dzsúl aznap este férfiöltönyt viselt, s a gátlástalan értelmiségi nô szerepét alakította, Diane Keaton nyomán, szabadon. Rom nem bánta. Átnyúlt az asztal fölött, megfogta Dzsúl kezét, színpadon kívül most elôször, s azt mondta: szeretem a kezedet… ami persze magától értetôdik, ha egyszer szeretem az egészet! Dzsúl csiklandósan nevetett, kedves vagy. Rom ezzel beérte, s egyre a saját *sushi*-ját kínálgatta a lánynak kóstolásra, azon mesterkedvén, hogy cserébe kaphasson egy darabkát Dzsúl *soshumi*-jának abból a részébôl, amely már érintette a lány ajkát, hátha ezáltal valamiféle titkos kapcsolat keletkezik közöttük… - eddig ilyesmit is csak ostoba szerelmesregényekben olvasott, íme! - benne volt a kellôs közepében. Utólag nem tudta fölidézni, mi mindenrôl beszélgettek, valójában inkább Dzsúl csacsogott, ô meg csak nézte, minduntalan bepárásodó szemmel, idôrôl idôre átnyúlt, hogy megfogja a kezét, érzékelt valamelyes haladást, mert a lány már nem tolta el *azonnal*.
Pezsgôvel temették a *Rom and Jul* utolsó elôadását. Rom juhászkutya módjára követte Dzsúlt - szerelmi történetüket már széltében-hosszában beszélték a Drama Schoolban. A közhiedelem szerint rég túlestek mindenen, csak ôk ketten tudták, hogy bár a színpadon Rom már teherbe

ejtette Dzsúlt, *igaziból* még csupán a kezét szorongathatta, s puszit adhatott neki kétfelôl. Egyáltalán, úgy viselkedtek, akár a gátlásos kamaszok a tánciskolában. Sosem foglak siettetni, súgta Rom. Dzsúl élvezte ezt a régimódi tempót. A korban hozzáillô fiúk rendszerint az elsô randevú végén kigombolták a blúzát - körülbelül ez volt az a pillanat, amikor ô rájött, hogy haza kell sietnie.

Dzsúl gôzerôvel készült a vizsgákra, Rom pedig ímmel-ámmal vizsgáztatta a diákjait négy egyetemen, három különbözô városban, New Yorkban, New Londonban és New Havenben. Elsô csókjukat az *Orange Cinema Complex*-ben váltották, miközben a vásznon az *Esôember* pergett, Dustin Hoffmant a liftben lesmárolta egy kis feketehajú nô, majd megkér-dezte tôle: milyen volt? Elég nedves, mondta Dustin Hoffman, egy furcsa elmebetegségben szenvedô férfit alakítván. Rom ezzel szemben egy gyakori elmebeteg-ségben szenvedô férfi volt. Suttogva eldicsekedett Dzsúlnak, hogy találkozott ô Dustin Hoffmannal, Arthur Miller házában. Látta, ez imponál a lánynak, kihasználta a pillanatot, hirtelen a szájára tapadt. Mielôtt szétváltak volna - leheletfinoman végigsimí-tott Dzsúl mellén, s amikor a lány a vállára hajtotta a fejét, ô ott helyben elélvezett.

Még csak itt tartottak, amikor Martonnak beütött a tévészerep - egy hónapra Hollywoodba kellett utaz-nia. Igyekezett rávenni Dzsúlt, hogy kísérje el, de a lánynak még több vizsgája volt hátra. Marton Kaliforniából gyakran fölhívta, és több terjedelmes levelet írt neki.

Hollywoodból porig alázva érkezett vissza Connecti-cutba. Két napig halogatta, hogy telefonáljon Dzsúlnak. A lány megelôzte. De jó, hogy itt vagy, édes Rom! tudod, mi újság? asszem szeretlek! - kevéssel azután, hogy Dzsúl kagylót letette, Rom már csöngetett az ajtaján. A szívében teljes hangerôvel játszott a vonós-zenekar. Rom sorsa eldôlt tehát. Hátralévô életét Dzsúl oldalán akarta tölteni, menjen bár a lány bármelyik szegletébe az országnak vagy a világnak, ô mindenüvé követi. Ennek jegyében a vizsgaidôszak végén beültek a lány piros, itt-ott rozsdásodó Peugeot-jába (az ameri-kaiak *Puzsó*-nak ejtették), és elhajtottak Amy szülô-házához, hogy részt vegyenek az *évi rendes családi hét* eseménysorozatán. A ház a Cliffside Park (New Jersey) körzetében állt, a Hudson túloldalán, ahonnét tiszta idôben látszott az egész Manhattan. Esténként a felhôkarcolók fölött puha fénypor lebegett az égen, álomszerûvé lágyítva a toronyházak csoportozatából összeálló jellegzetes körvonalat. Középen kimagaslott az Empire State Building szúrós kupolájának a hegye, Marton ôsi ellensége.

Dzsúl úgy mutatta be az anyjának, a nagynénjének, a testvéreinek valamint azok kapcsolt részeinek: *a barátom!* Dzsúl két nôvére már férjestül jött, a család e kültagjai - az *in-law*-k - kissé gyanakodva mére-gették az új fiút (a kelleténél idôsebbnek találván), a többiek viszont úgy mosolyogtak rá, mintha évek óta ismernék. Dzsúl anyja sem kérdezett semmit. Rom fürdött a népes família gátlástalan jókedvében, szóra-koztatta, hogy általában legalább hárman beszélnek egyszerre az asztalnál, tetszett neki, hogy kalákában végzik a konyhai munkát, ô maga is beállt a sorba, noha ezt nem kérték és nem várták el, de ugyanolyan természetességgel fogadták, mint a jelenlétét. Esténként az in-law-k kapitányságával vegyes csapatokat alakítot-tak és *softball*-oztak a garázs elôtti betonnégyszögön.

Éjszakánként Rom nem tudott betelni Dzsúl hajlé-kony testével, s amikor a lány nevetve a másik oldalára fordult: na, most már hagyj egy kicsit aludni! - Rom még vagy félóráig leheletfinom cirógatással követte Dzsúl hátán, tomporán és combján az izmok ívelt vonalát.

A családi hét leteltével Dzsúl *cross country* vaká-cióra indult. Amikor bepakolta a holmiját két hordó méretû sportszatyorba és búcsúzkodni kezdett Romtól, ô úgy érezte magát, mint akit hátbadöftek vasvillával: nélkülem akarsz elmenni? Dzsúl arca ferde fintorba rándult, Rom, édesem, ne tégy úgy, mintha nem tud-nád, hogy erre a cross country vakációra készülök hónapok óta. Persze, de azt hittem, engem is beleér-tesz. Sose mondtam! Az igaz… sose mondtad… - Rom lábai annyira elgyöngültek, hogy le kellett ülnie. Van valakid? - kérdezte. Te megôrültél! - Dzsúl elébe kuporodott, s a térdére eresztette az állát: szerinted a kapcsolatunk azt jelenti, hogy egyikünk se tehet egy lépést se a másik nélkül soha többé? Rom szipogott, akár egy kislány, átautóznál egész Amerikán nélkülem… az testvérek között is legalább négyezer mérföld… jó nagy lépés, mondhatom! Dzsúl elnevette magát, olyan pofát vágsz, mint a Donald kacsa! - magához húzta a férfi fejét, és megcsókolta. Egy perc múlva már szerelmeskedtek a szônyegen, anélkül hogy levetkôztek volna. Rom soha nem tudott ellenállni Dzsúlnak.

Miért ne mehetnék veled? - kérdezte, amikor már az oldalukon hevertek, fejüket a fiókos szekrénynek tá-masztva. Azért, mert én *SERVAS*-szal utazom! Kivel? - Rom gyanakodva pislogott. Hülye… a SERVAS egy nemzetközi szervezet! - elmesélte. Ha az ember belép - két ajánló kell -, kap egy igazolványt, meg egy vastag könyvet, mely tartalmazza az összes SERVAS vendégváró család adatait, államonként listázva. Kiderül belôle, hogy

miféle SERVAS utazókat szeretnének vendégül látni, hány napra, milyen körülmények között. Vannak, akik szívesebben veszik külföldiek látogatását - esetleg meg is jelölik a preferált nemzeteket -, mások egy-egy foglalkozási ág képviselôit részesítik elônyben: az állatbarátokat, a bélyeggyûjtôket, a környezetvédôket… Sokan feltéte-leket szabnak: csak egyedülálló jöhet; kizárólag nôk (férfiak); dohányzókat nem fogadunk; vegetáriusok vagyunk, hús nem hozható be; este tízkor villanyoltás; csak mormonok (unitáriusok, zsidók, mohamedánok); alkoholmentes háztartás… A leírásból kiderül a SER-VAS család otthon lakó tagjainak száma, életkora, foglalkozása, nyelvtudása, hobbija, ésatöbbi. Ha az em-ber megérkezik egy bizonyos helyre, választhat magá-nak testhezálló vendégvárókat a könyvbôl, fölhívja ôket, s ha nem alkalmatlan, akkor megszáll náluk.

Mennyiért? - kérdezte Rom. Ingyen. Hogyhogy ingyen? Csak jelképes tagsági díjat kell fizeni a könyvért, negyven vagy ötven dollárt, a vendéglátás szívességi alapon megy, a SERVAS-ba azért lépnek be az emberek, mert barátkozni akarnak máshonnét való emberekkel, érted? épp ez a SERVAS alapeszméje, ismerjék meg egymást az idegenek… lehetsz csak utazó, vagy csak vendégváró, vagy mindkettô! én például mind a kettô vagyok, sokszor adok szállást idegeneknek, persze, mire elmennek, már jóbarátok vagyunk! - megmutatta a saját adatlapját a könyvben. *Amy Gohom, 25, nô, egyedülálló, protestáns, nem dohányzik, egyetemi hallgató a Yale School of Dramán, szûkös lakáslehetôségek, 1-2 éjszakára 1 sze-mély jöhet, kinyitható futonon lehet aludni, érdeklôdési kör: színház, mozi, irodalom, zene, francia sport-kocsik.* Aha… szóval tehozzád egyedülálló férfiak is… úgy értem… - Rom nem fejezte be. Dzsúl bólogatott, én bárkit befogadok, mindennemû megkülönböztetés létjogosultságát tagadom. Aha, mondta Rom megint. Dzsúl kinevette: féltékeny vagy! Féltékeny vagyok… és szerelmes… légy szí, ne hagyj itt, hanem vigyél ma-gaddal! kérlek! naaa! - gyermek módjára kérincsélt.

Dzsúl nem tudta, mit feleljen. Évek óta tervezgette a cross country vakációt, mindig úgy képzelte, egyedül vág neki a végtelen autópályáknak. Soha nem jutott eszébe, hogy társaságban utazzék, pláne nem férfi-társaságban. Ábrándképeiben egymaga ült a piros *Puzsó*-ban, szólt a rádióból az ilyesfajta kalandhoz illô country zene - gitár, bendzsó, szájharmonika, feszes férfi tenorok… Ugyanakkor Rom bizonyára hiányozna neki, ha négy teljes hétig nem látná. Félô, hogy a könyvbôl kiválasztott SERVAS vendégvárók egy része nem fogadná, ha a barátja társaságában állítana be.

Esetleg mondhatnák, hogy házasok… - elképzelte magát Rom feleségének. Mrs Rom. Vagyis inkább: Mrs Dzsúla Marton. Jól hangzott. Milyen volna meg-öregedni mellette? Ô írná a darabokat, melyekben én játszanám a fôszerepet… Néha együtt hajolnánk meg a végén, mint a Yale Cabaret-ban, kézenfogva.
Ha nem viszel magaddal, akkor is megyek! - jelentette ki Rom. Mi? Egyszerûen követlek a kocsimmal… végül is ez egy szabad ország, jogom van arra hajtani, amerre kedvem tartja… robogok mögötted a Mercury Zephyrrel… ameddig ki nem dôl alólam… akkor pedig lóra szállok, úgy ügetek a végtelen pampákon! - máris föltérdelt, a paták jellegzetes zaját hallatta. Megigazította a fején a széles karimájú kalapot, elôhúzta az övébôl a hatlövetû koltot s a lányra fogta: vigyél el! vigyél-el! vi-gyél-el!!! Zsarolni nem hagyom magam, jelentette ki Dzsúl kaján arccal. Rom sóhajtott, a halántékához emelte a kézi-fegyvert, elsütötte, összecsuklott. Dzsúl egy darabig nevetgélt, aztán megrázta, Rom!? Ô azonban nem mozdult. Mindig erôssége volt a halottak alakítása, lélegzetét úgy tudta visszafojtani, hogy jószerivel meg se moccant a hasa és a mellkasa, arca hamuszínûre váltott, izmait megmerevítette. Rom?! - kérdezte Dzsúl újra, immár enyhe ijedelemmel a hangjában, Rom, ne hülyéskedj, rosszul vagy? - rémülten hajolt fölébe, tapogatta. Rom hirtelen magához rántotta - a lány fölsikított -, vi-gyél-el-vi-gyél-el-vi-gyél-el!!!
Elsô este Buffalo (New York) mellett éjszakáztak, a Niagara vízesésnél. Rom akarta így, azt olvasta, hogy az amerikai nászutasok hagyományos célpontja a Niagara. A vízesés nagyjából olyan volt, mint a képes-lapokon, de sokkal zajosabb. Dzsúl Bruce Ellingtonékat pécézte ki a SERVAS könyvbôl. Bruce jégszobrásznak mondta magát, Lilly, a felesége pedig állattenyész-tônek. Jöjjenek csak bátran, mondta Bruce, amikor Dzsúl telefonált, ha nem félnek a bolháktól. Ugye, nem félsz a bolháktól? - kérdezte Dzsúl. Nem, hazudta Rom, s a teste legkényesebb pontjai azonnal viszketni kezdtek. Ellingtonék harminckét kecskét tartottak a kertjükben, ezek az állatok mágnesként vonzották a bolhákat. Lilly megnyugtatta ôket, nem kell félni, az állatbolhák az embereket kevésbé szeretik. Ez az érzés kölcsönös, gondolta Rom lúdbôrözve. Dzsúlt nem iz-gatták a bolhák, nagyon álmos volt, azonnal lefeküdt. Rom még kiült a teraszra a házigazdákkal, borozgatni. Megtudhatta, hogy Bruce csakugyan jégszobrász, minden szilveszterkor kiállít a szabadidôközponttá átépített manhattani Fulton halpiac fôterén. És évközben mit csinál? Várom a telet,

mondta Bruce Ellington. De akkor mibôl él? Kémiát tanítok a Saint Louis gimnáziumban, Lilly pedig biológiát. Rom nyelve hegyén volt a kérdés: miért nem ezt írták foglalkozásul a SERVAS könyvben? - de nem tette föl. Számukra bizonyára a jégszobrászat a fontos, meg a kecskék. Utóbbiakat Lilly az Egyesült Államok különbözô elnökeirôl nevezte el.
Rom szeretett volna több napig maradni a fenséges vízesés közelében, de Dzsúl panaszkodott, hogy éjszaka nem tud aludni az állandó robajlástól, így másnap továbbálltak. Indulás elôtt tanulmányozták a térképet a kertben, a kerítésnek támaszkodva. Jimmy Carter vá-ratlanul átdugta a pofáját a résen, kikapta Rom kezébôl Pennsylvania térképét és megette. Mindegy, mondta Dzsúl, Pennsylvanián épp csak áthajtunk, útban Ohió-ba.
Clevelandben választhattak egy magyar származású vákuumkályhás özvegyember és egy kínai házaspár közt, akik virágpréseléssel foglalkoztak. Rom szíveseb-ben vette volna a kínai házaspárt, de Dzsúl ragaszko-dott a magyar vákuumkályháshoz. Rom kezdte megta-nulni, hogy Dzsúllal nem érdemes vitatkozni. Az özvegyembert Ernie Esslai-nek hívták, ami *Örni Eszléj*-nek ejtendô, negyvenhétben jött ki, akkor angolosította a nevét Iszlai Ervinrôl. Hallom, Magyar-országon mozst jó, mondta Ernie Esslai a bemutatkozás után, egészséges Vazs megyei tájszólásban. Mozst már jó, ismételte, de itten jobb. Mi az a vákuumkályhás? - kérdezte Dzsúl. Tessék? - Ernie Esslai kissé nagyothallott. Vákuumkályhás!!! - kiáltották ôk ketten kórusban. Elírás, mondta Ernei Essei, aki városi postás volt. Amikor megtudta, hogy a vendégei színészek, elismerôen bólogatott, az szép… nagyon szép… - ábrándos hangon elmesélte, hogy egyszer ô is volt színházban, a Clevelandi Magyar Házban adták a *Csárdáskirálynô*-t. Rom nekilátott, hogy elôadja a *Csárdáskirálynô* legfontosabb áriáit, ott, a konyha-asztalnál. Ernie Esslai tercelt.
Rom Clevelandben is szívesen idôzött volna, Dzsúl azonban kijelentette: randa ipari város, gyerünk tovább! Rom már szédelgett az örökös autózástól, de Dzsúl nem tágított, ô a maga részérôl azért jött, hogy minél többet lásson. Rom belátta, hogy a lánynak igaza van.
Dzsúl egész úton jeges narancslét iszogatott. Gyakran megállította a kocsit a benzinkutaknál és az üzletekkel ellátott parkolóhelyeknél, hogy zacskós jeget vegyen a hûtôládába. Árt a hangszálaidnak, vélte Rom. Ugyan… Csoda, hogy nem rekedsz be. Én sose rekedek be! Majd ha… - Rom nem fejezte be. Azt akarta mondani: majd ha olyan idôs leszel, mint én…

Chicagóban (Illinois) rengeteg SERVAS család közül választhattak. Mit gondolsz, melyiket hívjam föl? - kérdezte Dzsúl. Rom érezte, okosabb, ha nem nyilat-kozik, de Dzsúl addig unszolta, míg egy prédikátor + díszlettervezô házaspárt választott. Dzsúl helyettük Richard Bogosiant és a feleségét hívta föl, a sovány férfi ékszerész, a duci asszony kisegítô ápolónô volt, a Hyde Park nevû lerobbant körzetben laktak, egy valaha jobb napokat látott utcában.

Elanor Bogosian megmutatta a lomtárnak használt szobát, ahol már fölállította a kempingágyakat. Dzsúl leült - és elaludt. Rom is elgyötört volt a mérhetetlen autózástól, de kötelességének érezte, hogy beszélgessen a háziakkal, hiszen a SERVAS-nak az ismerkedés az alapeszméje, mint tudjuk. Bogosianék a magyar sertés-pörköltre emlékeztetô egytálétellel kínálták, mely azonban az örmény konyha egyik jellegzetes fogása volt. Elmesélték, hogy e tizenkét lakásos épületet 1970-ben húzták föl, ôk voltak a legelsô lakói. Akkoriban errefelé még ritkaságnak számított a társasház, a neve - *co-op* - is rosszul hangzott, ellenkezett az amerikai életideállal, az emberek zöme ragaszkodott a saját kis kertben lévô önálló otthonhoz. Bogosianék azonban úgy gondolták, nem lehet rossz, ha más fiatal párokkal lakhatnak egy házban. Két gyereket neveltek föl itt, és sokáig minden úgy alakult, ahogyan képzelték. Szom-szédaikkal kellemes viszonyt alakítottak ki, az asszo-nyok együtt jártak vásárolni, a férfiak kártyáztak vagy futballoztak valamelyik parkban.

Kábé tíz éve kezdôdött, hogy az eredeti lakók fokozatosan újaknak adták át a helyüket. Nemcsak a házban, az egész utcában. Az új lakók kivétel nélkül feketebôrûek voltak. Tavaly Bogosianék azon kapták magukat, hogy immár az épületben - s jószerivel az utcában - rajtuk kívül mindenki fekete. Ôket ez nem zavarta, de a fekete családok nem bánták volna, ha Bogosianék is elköltöznének. Minden módon megkese-rítették az életüket. Ablakaikat gyakran betörték. Postájukat elorozták. Macskájuknak patkánymérget adtak. Teraszukra bûzbombát dobtak. Az ajtójukra részben obszcén, részben fehér- és örmény-gyalázó szavakat írtak. Bogosianék félni kezdtek. A co-op többi lakója azt is kifogásolta, miért szállnak meg Bogosianéknál állandóan idegenek - a SERVAS uta-zók. Bogosianék viszont lassan már csak akkor érezték magukat biztonságban, ha épp lakott náluk valaki, a szomszédok mérsékelték magukat, ha kívülállók voltak a házban, akik tanúskodhatnának ellenük.

Amikor Dzsúl mindezt megtudta Romtól, fölült a kempingágyon, holnap reggel csomagolunk és me-gyünk. Még csak most jöttünk! De ha egyszer veszé-lyes! Épp az, hogy addig nem veszélyes, ameddig itt vagyunk… addig a feketék nem macerálják ôket. És mi van, ha egyszer kivételt tesznek? Nyugi, nem tesznek. Miért vagy ebben olyan biztos? Ne légy már annyira berezelve… Nem vagyok berezelve, de eszembe sincs kockáztatni a saját életem vagy a tiédet Bogosianékért, akiket lényegében nem is ismerek, csak kinéztem a SERVAS könyvbôl… Akkor sem futhatunk el innen, akár a patkányok a süllyedô hajóról! Ne beszélj versben! nem mi tehetünk a helyzetrôl, és ha egyszer ez itt fekete környék lett, az a legokosabb, ha elköltöznek! milyen alapon teszik ki a SERVAS látoga-tóikat annak a veszélynek, hogy a feketék megsértsék vagy megtámadják ôket? végeredményben ez fele-lôtlenség! Megáll az eszem… hogyan lehetsz ilyen közönyös? Attól, ha minket is fejbevágnak, Bogosian-éknak nem lesz jobb! nekem te ne magyarázd el, hogy mi a faji megkülönböztetés! gyerekkoromban láttam lincselést! lenn Alabamában! nem a tévéhíradóban, hanem a saját két szememmel! agyonvertek egy *nigró*-t a szabadstrandon! nehogy azt hidd, hogy az ilyesmit el lehet felejteni!!! Hogyhogy *nigró?* - kérdezte Rom fôbekólintva, azt hittem, ezt a szót nem szabad… Alabamában így mondták, jelentette ki Dzsúl.
Reggel a jégszekrény ajtaján lévô mágnesfigurák egyike alá csúsztatta a *New Haven Mall*-ban nyomatott kártyák egyikét: *KÖSZÖNÖM! Egy hálás* SERVAS *utazó, Amy Gohom,* YALE STA *765/139, New Haven,* C.T. *06520.*
Minden látogatásuk így végzôdött. Romnak ilyen-kor az járt az eszében, hogy azért az ô nevét is oda-biggyeszthetnék arra a kártyára, golyóstollal, vala-hogyan így: + *Gyula Marton (Magyarország), aki szintén hálás. Magyarországi lakcíme jelenleg nincs…* Dzsúlnak azonban nem jutott eszébe, hogy aláírassa vele, ô pedig röstellte szóvá tenni. Végeredményben hülyeség… létezésének nem ad nyomatékot az, ha vad-idegen amerikai családok konyhájában ott marad a neve a jégszekrényre biggyesztett kártyán.
Beszálltak a piros Puzsóba, indultak tovább. Lehet, hogy nem a fajüldözés miatt nem maradtunk, gondolta Rom. Dzsúl tulajdonképpen sehol sem akart idôzni, számára az utazás állandó mozgást jelentett, szüntelen nyomulást elôre, valamiféle cél felé, mely jelenleg a nyugati part volt, a *másik* óceán. Haladtak arra rendü-letlenül, követvén a rendkívül praktikus AAA térkép-füzet hosszúkás oldalain vastag zöld filctollal kijelölt útvonalat. E

mûanyagspirálos térképfüzeteket *triptik*-nek hívták, az American Automobile Association ingyen állította össze a tagjainak. Triptik… úgy hangzik, mintha köpködne az ember. A triptik minden elképzelhetô információval és jótanáccsal ellátta az utazót. Dzsúl volt az az utazó, aki a kapott informá-ciókat száz százalékig hasznosította, a jótanácsokat pedig követte. A mérföldóra állását mindig gondosan összevetette a triptik-lapok szélén megadott számokkal. Ahol festôi panorámát jelzett a térkép, meg kellett állniuk gyönyörködni és fotókat készíteni.

A gyakorlott utazó 2 1/2 órát szán 100 mérföldre (161 kilométerre), föltételezve az étkezések, a tankolás és a pihenô céljaira szolgáló megállások ésszerû ará-nyát, írta a triptik általános útmutatója. *Az alábbi képlet segítségével kiszámíthatjuk a vakáció hatékony beosztását:*

A vakáció napjai, megszorozva az utazással töltött órákkal = rendelkezésünkre álló órák száma. Nevezzük az eredményt A-nak. Utazásunk teljes becsült hossza (mérföld), szorozva 0,025-el (ez másként 2,5 osztva 100-al) = vezetésre, étkezésre, tankolásra és pihenésre jutó órák száma. Nevezzük az eredményt B-nek. Ezek után: A mínusz B = a tényleges turizmusra (nézelôdés, múzeumok stb) jutó órák száma. Nevezzük az ered-ményt C-nek. Írjuk az alábbi táblázatba a megnézni kívánt látványosságokat, úgy, hogy a rájuk fordítandó órák összege ne legyen több, mint C.

Rom hátán mindettôl fölállt a szôr. Dzsúl kiszámít-gatta A-t, B-t és C-t, a *Grand Canyon*-tól a *Golden Gate*-ig. Hasonló mûgonddal könyvelte a tankolt gallo-nok számát, kivetítve a megtett mérföldekre. Vezette továbbá a kiadások bonyolult táblázatát, elfogadván az autóklub becslését, mely szerint személyenként és naponta 29,95 dollár számítandó étkezésre, + borravaló. Dzsúl ügyelt rá, hogy az átlagot ne lépjék túl. Nem fösvénységbôl, hanem elvbôl. Minden költséget centre elfeleztek, ehhez a lány ragaszkodott, és Rom hiába erôsködött, hogy néha hadd fizessen *csak* ô, Dzsúl nem fogadta el, az ilyesmi sértené a nôi egyenjogúságot. Rom egy-egy rajtaütésszerû vacsora-meghívással igyekezett kitörni a triptik szabta ará-nyokból, Dzsúl azonban résen volt: majd holnap! - mondta, ha valami már nem fért bele a keretbe.

Dzsúl alapos természetének elônyei is voltak. Rom esténként alig várta, hogy mellé fekhessen az ágyba. Dzsúl sosem volt olyan fáradt, hogy egy-két órás szundítás után ne lett volna kapható a szerelmeske-désre, hajlékony teste néha olyasmivel is megpróbál-kozott, amiben Romnak még soha nem

volt része. Gyakran csak azért nem hallatott szarvasbôgést a mámor pillanataiban, mert SERVAS vendéglátóik ott aludtak a szomszéd szobában. Rom legjobban a nagy, lapos államokat szerette Amerika közepén - Iowa, Nebraska, Wyoming -, melyeken Dzsúl (a mérföld-átlag érdekében) gyorsan akart átrohanni, és sajnálta az idôt SERVAS család keresésére pazarolni, megszálltak inkább az AAA listái szerinti legolcsóbb motelok egyikében. E hosszú, földszintes épületeket úgy tervezték, hogy a fáradt utazók egészen a szoba ajtajáig hajthattak a kocsijukkal. A motelban Rom kedvére bégethetett - a szomszéd lakók legnagyobb örömére.

Salt Lake City-ben (Utah) hét SERVAS család látszott megfelelônek, közülük öt mormonnak vallotta magát. Mormonokhoz menjünk? - kérdezte Dzsúl. Igen! - Rom úgy gondolta érdekes volna látni, hogyan élnek a mormonok. Dzsúl azonban különbözô ürügyekkel kilôtte az öt mormon famíliát. A fönnmaradó kettô: 1. gyermektelen karikaturista férfi + könyvelô asszony, 2. elvált teniszedzô + két leány-gyermeke, akiket a bíróság neki ítélt a négybôl. *Elváltak elônyben!* - írta a könyvben. Karikaturista + könyvelô legyen, vagy *elváltak elônyben* teniszedzô? - kérdezte Dzsúl. Rom a teniszedzôt szerette volna, így a karikaturista + könyvelôre szavazott. Nyert - a teniszedzôhöz mentek.

Ian O'Brien vékony csontú, vastag szemüvegû férfi volt, éjjel-nappal suhogó fényes melegítôalsóban és narancssárga pólóban járt, csakúgy mint a tizenéves lányai, ám az ô trikójukat nem a helyi teniszcsapat emblémája ékesítette, hanem az a fölirat: *U CAN'T TOUCH THIS!* - és M. C. HAMMER aláírása. Ian O'Brien már a bemutatkozásnál zavarban volt, ez késôbb - amikor megtudta, hogy színészek jöttek hozzá látogatóba - fokozódott. Rendkívüli megtisztel-tetés számomra, hogy mûvészek társaságában lehetek, mondta bocsánatkérôn pislogva sok dioptriás szemüve-ge mögött, mely a pupilláját többszörösére nagyította. Megkérdezte, nem akarnának-e teniszezni, boldogsága nem ismert határt, mert Rom azonnal igent mondott.

Tengerkék beton borította a tizenkét pályát, melye-ken Ian O'Brien kereste a mindennapi kenyerét. Ütött néhányat Rommal - aki saját megítélése szerint elég jól visszalôtte a labdákat tenyeressel és fonákkal -, majd megkérte, fáradjon át a kettesre. Ô azt hitte, a teniszedzô kisvártatva követni fogja, ám helyette egy idôsebb, kopasz és elhízott úr jött oda: *Ilyen* küldött, hogy meccsezzünk, tudsz sorsolni az ütôddel? Tudok, makogta Rom, lassacskán rájött, hogy az *Ilyen* nem a magyar névmás, hanem az Ian angol keresztnév szaba-tos kiejtése. Harry vagyok, mondta az idôsb úr, kez-dem a

szervát! - mert az ütôpörgetés az ô javára dön-tött. Rom kissé neheztelt Ilyen O'Brienre, mi a túrónak hoz össze egy ilyen trotyakos öregúrral? - odahaza a magyar színészek között nem talált legyôzôre. Rosszkedve fokozódott, amikor látta, milyen angol-kóros mozdulattal dobta föl Harry a labdát az adogatáshoz.
Elnyerte Harry adogatását, és úgy döntött, nagy-vonalú lesz, enged az öregnek egy-két gémet. Igyekezett kíméletesen bánni vele. Szép halál lehet az, gondolta, ha egy ilyen Harry hirtelen a szívéhez kap a teniszpályán - és vége. Míg ez emelkedett gondolatsor lépcsôit megmászta, kétszer is elvesztette a saját adogató gémjét. Négy-kettô *ide,* mondta Harry diadalittasan. Jó, gondolta Rom, ennyi elég! - neki-látott, hogy lehengerelje Harryt.
Csakhogy Harry nem hagyta magát. Reménytelennek látszó labdákat ért el, s olyan idétlen mozdulattal vágta vissza, hogy Rom képtelen volt kiszámítani a röp-pályát, rendszeresen rossz irányba indult. Harry hat-kettôre nyerte az elsô szettet, utána leült a padra, lihegve törülközött, s olyan elmélyülten összponto-sított, mintha a wimbledoni döntôt vívná. Gyerünk, apuskám, gondolta Rom türelmetlenül, állj föl szépen az alapvonalhoz! - Harry megfontolt mozdulatai most már határozottan idegesítették. Megpróbálta erôsebben ütni a labdát, de így sokat hibázott. Kétségbeesetten küzdött, nem lehet igaz! hagyom, hogy megverjen egy ilyen trotty pali! mi van velem?! - nem vitte a lába, nem engedelmeskedtek az izmai, rendre hibás paran-csok érkeztek az agyából. A második szettet Harry hat-nullra nyerte. Miután beütötte a meccslabdát a fonák sarokba, hájas és kurta karjait az égnek lökte, s azt kiáltotta: *jesz! jesz! jesz!* - jött a hálóhoz kezetfogni. Gratulálok, mondta Rom savanyún, alig tudott ural-kodni a vonásain. Sírni lett volna kedve. Megöre-gedtem, már nem megy a játék, mondta búsan. Hány éves vagy? - kérdezte Harry. Negyven. Én is! - Harry élvezte a hatást, tudom, valamivel többnek látszom… nehéz életem volt.
Rom úgy érezte, neki van nehéz élete. Még szerencse, hogy Dzsúl nem jött le a pályára, egybôl kiábrándult volna belôle, ha ezt a kínlódást látja. Másnap estére revansot beszélt meg Harryval, ám addigra már a havas fennsíknak látszó Nagy Sós Sivatagon vágtak át a Puzsóval - Dzsúl számításai szerint csak másfél nap jutott Salt Lake City-re. Indulás elôtt még megnézték a nagy központi mormon templomot, melynek központi nagytermében az a meglepetés érte ôket, hogy hallhatták az Isten hangját.

Magnóról. Az Istennek basszus hangja volt, és arra próbálta rávenni ôket, hogy csatlakozzanak a mormonok nagy családjához. Te hiszel istenben? - kérdezte Rom Dzsúltól a Nagy Sós Sivatag kellôs közepén. Hiszek. Melyikben? Hogyhogy melyikben? Elég nagy a választék, hihet az ember Jézusban, Buddhában, Mohamedben… én például egyikben sem… Te *nem* hiszel Istenben?! - Dzsúl megrökö-nyödve pillantott rá, és egy másodpercre elengedte a volánt. Nézz elôre! - mondta Rom. Hát akkor miben hiszel? Jó kérdés… - cirógatni kezdte a haját, s boldog volt, amikor a lány visszacirógatta.
Nevadában Rom hirtelen gyermekké vált, állandóan játszani akart. Rulett, black jack, póker… még a benzinkutaknál is lehetett félkarú rablózni. Nevada nagy állam, s míg elérkeztek Kalifornia határára - az utolsó települést sajátságos módon *Verdi*-nek hívták -, többször összevesztek. Dzsúl hideglelést kapott a szerencsejáték minden válfajától, talán mert az apja nagy kártyás volt. Rom viszont úgy vélte, azt csinál a pénzével, amit akar. A legvadabb balhékat a legvadabb szeretkezések követték, mintha volna a kettô közt vala-miféle összefüggés.
Rom magának se merte bevallani, de kezdte unni ezt a száguldozást a szebbnél szebb tájakon, amelyeket Dzsúl kivétel nélkül lefényképezett. Kérlelte a lányt, lassítsanak a tempón, Dzsúl azonban az orra alá dugta a triptik képleteit: már így is egy nap késésben vagyunk! Késésben? mihez képest? ki a francot érdekel, hogy hány mérföldet irányoz elô az autóklub? miért nem lazítasz egy kicsit? Én? - visította Dzsúl, hát ki ordibál?? ki hisztériázik folyton a másikkal?? kinek ment agyára a jólét??? Rom hátat fordított neki, lecsavarta az ablakot, hadd csapkodjon a pofájába a szél, hadd nyomjon el mindent a légvonat süvítése. Húzd föl az ablakot, légkondícionálok! - kiáltotta Dzsúl. Rom nem hallotta. Süket vagy? húzd föl az ab-la-kot! - hátba vágta. Rom visszakézbôl ütötte arcon. A lány félrekapta a kormányt, kis híján karamboloztak. Dzsúl azután egészen San Franciscóig nem beszélt Rommal, pedig jó nagy darab út az. Rom eleinte nem bánta: amíg kussol, addig se veszekszik… - hirtelen rájött, hogy ôk ketten már mindig és mindenen mara-kodnak, kivéve a szexet.
Dzsúl, kérlek, fogadjuk meg, hogy soha többé nem veszekszünk! ne viselkedjünk úgy, mint az óvodások, semmi értelme… amikor annyira szeretjük egymást! - mondta a lánynak. Nem kapott választ, Dzsúl tartotta magát ahhoz, hogy nem áll vele szóba. Rom megalázottan nevetgélt, akkor csak intsél vagy biccents, hogy rendben van! De nem volt rendben - Dzsúl

nem intett, nem biccentett, levegônek nézte. Rom kitartóan igyekezett megbékíteni. Tizennégyszer bocsánatot kért. Sacramentóban letérdelt elébe a faburkolatú sétálóut-cán. Vett neki három font vegyes bonbont, magának pedig egy Fehér Bohóc álarcot, abban idétlenkedett, a járókelôk legnagyobb örömére. Dzsúl már-már elnevette magát, ám azután összeszorította a száját és kitartott.
Minthogy nem voltak beszélô viszonyban, Dzsúl egyedül választotta ki Mr és Mrs Robinsont, akik többek között azt írták magukról, hogy a *Zöld Színház* tulajdonosai. Az ember mindig szívesen találkozik szakmabeliekkel. Robinsonék egy nagyon ferde utcában laktak, negyedórányira a kábel vontatta villamos egyes vonalától. Elônyös lakcímük miatt sok SERVAS utazó jött hozzájuk. Nem bánták. Ez volt az ô luxusuk. Keith Robinson betöltötte a hatvankettôt, húsz évvel volt idôsebb a feleségénél, Susannál. Úgy bánt vele, akár egy szigorú atya az engedetlen lányával. Éjjel-nappal veszekedtek. Keith elsô felesége autóbaleset áldozata lett, Susannak akkoriban nagyon tetszett a délceg tartású katonatiszt. Keith már tizenkét éve nyugalomba vonult, azóta átlag tíz havonta vásárolt egy-egy kis házat San Francisco külterületén, rendbehozta ôket, s kiadta vagy jó áron tovább passzolta. Jelenleg kilenc ingatlan tulajdonosa volt. Susan átlag évente költözött be valamelyikbe, amelyik éppen megürült, de Keith-nek a végén mindig sikerült hazahoznia.
Amikor az a pár beállított, Mr és Mrs Robinson gyakorlott szeme rögtön észrevette, hogy veszekedtek a kocsiban. Jelentôségteljes pillantást váltottak. Helyez-zék magukat kényelembe! - Susan fölkísérte ôket az emeleti kisszobába. Rájuk csukta az ajtót, s a kulcs-lyukra tapasztotta a fülét. Kérlek, most már hagyjuk abba ezt, mondta odabenn a férfi feszes hangon, eleget büntettél! Nincs válasz. Dzsúl, légy szíves… négyezer mérföldet vezettünk, hogy ideérjünk, az ember belefárad az örökös autózásba… mindenkivel megesik, hogy eljár a keze… te, ha nem szólalsz meg, én bizisten elindulok vissza, gyalogosan!
Susan biccentett odakinn, s lábujjhegyen settenkedett le a lépcsôn. Alig várta, hogy elmesélhesse Keith-nek: képzeld, ezek ölik egymást! Gondoltam, mondta Keith. Majd hozzáfûzte: ha már most itt tartanak, mi lesz késôbb? - Robinsonék egymásra mosolyogtak, ez már évek óta nem fordult velük elô.
Rom eközben az emeleti kis szobában letérdelt Dzsúl elé, úgy könyörgött neki, majd amikor ez sem használt, csüggedten csomagolni kezdte a

holmiját. Nna, jól van, mondta ekkor Dzsúl, de ez volt a legutolsó eset! Rom az ágyra rántotta, összevissza csókolta. Hamarosan lüktetve szerették egymást. A sodronyos rézágy fejtám-lája kétoldalt cirádás fémlabdacsokban végzôdött, melyek ritmikusan döngölni kezdték a falat, bámm, bámm, bámm!

Verekednek? - kérdezte Keith alant; bizonyára, vélte Susan, és a férje vállára hajtotta a fejét.

Másnap délután és este Robinsonék születésnapi zsúrt tartottak, Susan nagylánya, Irene húszéves lett. Meg-hívták a marakodós SERVAS párt is. Ha nincs jobb dolguk, szívesen látott vedégek, mondta nekik Susan. Rom és Dzsúl városnézésre indult, de San Francisco ötcsillagos látnivalóinál is azon veszekedtek, hogy elfogadják vagy visszautasítsák a meghívást. Dzsúl az utóbbira szavazott: két napunk van a világ legszebb városára, a *Golden Gate*-re, a *Cable Car*-ra, a *Fisher-men's Wharf*-ra, a *Lombard Street*-re, ebbôl igazán nem áldozhatunk ennyi idôt egy bakfisra, akit még nem is ismerünk! Miért volna bakfis? alig néhány évvel fiatalabb nálad! Jó, akkor nem bakfis, csak hogy a tiéd legyen az utolsó szó. Nekem nem kell az utolsó szó, de úgy érzem, ilyen kedves meghívást nem utasíthatunk vissza. És miért nem? Azért, mert nem illik. Nagyon érdekes, eddig azt hittem, vakáció ez, most meg kiderül, hogy illemtanfolyam…

A Lombard Streeten, a világ sokak szerint legizgal-masabb - de mindenesetre legkanyargósabb - utcáján Dzsúl kijelentette, hogy ô a maga részérôl nem jelenik meg a zsúron, Rom pedig tegyen legjobb belátása szerint. Rom legjobb belátása szerint vásárolt egy celofánba csomagolt rózsacsokrot, s elindult hazafelé. Remélte, hogy Dzsúl követi - de nem. Ha nem, hát nem…

Robinsonék bejáratához három lépcsô vezetett, melyeket vastag kôív fogott közre. E negyedben majdnem minden házba ilyesfajta följáraton juthatott az ember. Romnak az jutott eszébe e kôívekrôl, hogy milyen jól csúszkálhatnak rajtuk a gyerekek télen. Az nem jutott eszébe - pedig tudta -, hogy e vidéken gyakorlatilag nincs tél. Épp mielôtt bedugta volna a kulcsot a zárba, odabentrôl ordibálás szûrôdött ki. Százezerszer megállapodtunk, hogy nincs én lányom, meg te fiad! csak gyerekeink vannak! mind a négy! - ez Mrs Robinson. Azért azt ne várjad el, hogy örüljek, amikor az egész család kiglancolja magát Irene tisztele-tére, ô meg csak úgy rámondja az üzenetrögzítôre: nem tom, mikorra érek oda, kezdjetek enni! - ez Mr Robinson. Mindenkinek közbejöhet valami! Igen, de épp a születésnapján?

Miért csinálsz ebbôl ekkora ügyet? várhatunk egy picit! még a marakodós pár sincs itt!
Marakodós pár… - ez fájt. Rom behúzta a nyakát, csöndesen kinyitotta az ajtót, föllopózott az emeletre, ott aztán óvatlanul az ágyra dobta magát. Bámm! bámm! - a fémlabdacsok megdöngették a falat. Mr és Mrs Robinson a plafonra emelte a tekintetét. Ezek a szerencsétlenek már itt vannak, mondta Keith, hallotta Rom. A szerencsétlen marakodós pár… - Rom látta önmagát és Dzsúlt öregkorukban, egy efféle amerikai házban, addigra elpárolog a szerelem, marad a jelentôs korkülönbség, meg az indulatok, ilyesfajta undorító párrá lesznek, ellenséggé vált gyerekekkel, akik igye-keznek elbliccelni a családi összejöveteleket. Rom áthelyezte a hatvan éves *Misztör end Misziz Rom*-ot egy hûvösvölgyi családi házba, a részletek különböztek, a lényeg ugyanaz maradt. Talán jobban járok, gondolta Rom(inzon), ha Dzsúl nem bocsát meg, s nekivágok a nagy amerikai autópályának, stoppal. Persze, négyszáz dollárért bármelyik benzinkútnál vehetne magának egy öreg kocsit, egy még üzembiztos romot, amelyik átvinné az Atlanti Óceánhoz. Emberi rom a géperejû romban… Négyszázért kaphat egy uszkve tíz-tizenkét éves Datsunt. Vagy Chevrolet-t. Vagy Buickot. Agyá-ban fölharsant a reklám kórusa: *The great American Road belongs to Buick!*
Hamarosan belépett a szobába Dzsúl, vörös fejjel: azt üzenik a háziak, hogy asztalon a vacsora, mondta. Mindketten gyorsan átöltöztek, lementek. Mr és Mrs Robinson ott ült, a gôzölgô porcelánedények és három gyerek társaságában. Foglaljanak helyet, javasolta Keith hidegen, Susan, tálalhatsz! Mrs Robinson úgy tett, mint aki nem hallja. Mami, éhes vagyok! -visította Maggie, a legkisebb gyerek, egy rózsaszínbe öltöztetett, óvodáskorú lány. Mindjárt eszünk, mondta Susan, de nem kezdte osztani az elôételnek szánt avocadót. Látszott, így próbálja kivárni az ünnepelt megérkeztét. Maggie csapkodni kezdte az evôeszközeit, és azt skandálta: éhesek vagyunk! enni akarunk! szomjasak vagyunk! inni akarunk!!! Maradj már, szólt rá Theo, az iskolás fiú. Csönd lett. Rom találgatta, mi rejtôzhet a lefedett tálakban, közülük kettôn gyöngyö-zött a pára, azok tehát meleg ételt tartalmaznak. Dzsúl minden percben arra készült, hogy hátralöki a székét és fölszalad az emeleti szobába, csomagolni, mert ez borzasztó, kibírhatatlan, elviselhetetlen. Csak Maggie nem zavartatta magát, idônként újra elskandálta a versikét, utána csönd. Akár egy szakaszos ablaktörlô, gondolta Rom.

Végre-valahára befutott a születésnapos Irene, egy pattanásos arcú, rendetlen hajú, bandzsa - egészében taszítóan csúnya - lány. Szó nélkül leült a neki szánt helyre. Mrs Robinson abban a pillanatban kiporciózta a ráksalátát, a villák kocogni kezdtek a kékmintás tányérokon. Az elôétel után Keith pezsgôt bontott, éljen az ünnepelt, mondta higgadtan. Susan átadta az ajándékát, egy nyakéket és egy aranygyûrût, mind-kettôn brillek csillogtak szerényen. Köszönöm, mondta Irene kelletlenül. A testvérei is átadták apró ajándékaikat, elemes mozgó hajkefét, indiai kendôt, Miles Davis új CD-jét. A pattanásos arcú lány ôket megcsókolta, ettôl még nyilvánvalóbbá lett, hogy az anyját és a mostohaapját nem. Amazok pofákat vágtak, a többiek úgy tettek, mintha észre se vennék.
Romnak eszébe jutottak a rózsák, fölszaladt értük a szobába. Susan és Irene arcán átsuhant a rémület, amikor Rom a csokrot maga elôtt tartva közelgett feléjük, jaj, ne! - nyögték kórusban. Rom azt hitte, sajnálják, hogy ô, az ismeretlen, a magyar színész, költségbe verte magát (Amerikában nem olcsó a virág), s rendkívül nagylelkûek érezte magát: fogadja el tôlünk ezt a csekélységet! - nyújtotta, laza meghajlással. Senki sem vette át. Az a helyzet, mondta Susan, hogy sajnos mi mind a ketten allergiásak vagyunk a rózsára. Tessék? Igen… a rózsa szagától vagy virágporától rögtön ránkjön a szénanátha… azért persze nagyon kedves… természetesen nem tudhatta! - Susan végül megragadta a csokrot, s mintha egy patkányt fogna a kezében, kivitte a ház elé, ahol a lépcsôfeljárat mellett öblös kôváza volt a falon, abba dobta. Így élvezhetjük a virágok látványát, anélkül, hogy tüsszögnünk kéne, magyarázta.
Épp a desszertnél tartott ez a rendkívül hangulatos vacsora, amikor hetyke dudálás hallatszott odakintrôl. Irene fölpattant, szevasztok! - ajándékait fölnya-lábolva kiszaladt. Láthatták, a ház elôtt egy talpig fekete bôrbe öltözött srác ült a hatalmas, Easy Rider jellegû motorkerékpáron. Irene mögé csüccsent, dübörögve elhajtottak. A légvonat megrezegtette a rózsák szirmait, néhány le is hullott. Keith ette tovább a mogyorótortát, miközben a szemrehányás nyilait lôdözte Susan felé, a szívébe célozva. Ám egy sem talált célba, az asszony páncélban volt.
Rom úgy érezte, a feszültség már elviselhetetlen, ezért megkérdezte Keith-et, hogy miféle tájakon telje-sített szolgálatot aktív katonakorában. Németország, Vietnam, Guam, Németország, sorolta Mr Robinson. Bizonyára sok megrázó élményben volt része. Igen, mondta Mr Robinson. Megint csönd lett. Most Dzsúl próbálkozott: tessék mondani, mi az a *Zöld*

Színház, amelynek a tulajdonosai? Keith az asztalra dobta az ölébôl a vakítóan fehér damaszt szalvétát, hallod, édesem? a látogatóink kíváncsiak a Zöld Színházra! Susan is fölélénkült valamelyest, ó, az egy nagyon érdekes hely… elvihetjük magukat oda, ha akarják! Keith föltápászkodott, indulás! A gyerekek nem moccantak. A srácokat nem visszük? - kérdezte Rom tétován. Nem, felelte Keith, nem nekik való.

A házból belsô ajtón jutottak a garázsba, melyben három kocsit parkolt, Keith a legelöl álló mályva színû, rendkívül elegáns autóba terelte ôket. Távkap-csolóval nyitotta a garázsajtót, kisuhantak az utcára. Most vettem ezt a Cadillac-et, magyarázta, ezek sokkal jobb kocsik, mint a *Mörszídisz Benz…* egyébiránt ugyanolyan drágák! - elhallgatott. Mindent inkább, csak ne legyen csönd, gondolta Rom: és ön milyen autóval jár? - érdeklôdött Mrs Robinsontól, könnyed-nek szánt hangon. Pontiac, mondta az asszony, nekünk csak amerikai kocsink *lehet,* Keith nem enged mást venni! Persze, hogy nem, csattant föl Keith, ameri-kaiak vagyunk, miért vennénk magunknak japán autót?

Több kérdés nem lévén, beállt a feszes csönd. Szerencsére a *Zöld Színáz* közel volt, a kínai negyed szélén. Nagy, forgó üveggolyó lógott a bejárat fölött, erôsen megvilágítva. Odabenn félhomály, sûrû ciga-rettafüst, bárpult, asztalok, hátul elhagyatott dobogó. Üdv, fônök! - mondta a színesbôrû mixer sunyi mosollyal. Hogy mennek a dolgok? - kérdezte Keith. Megjárja… félház.

Leültek a háromtagú zenekar melletti asztalhoz, Keith - anélkül hogy megkérdezte volna, mit isznak - négy *Zöld Színház Koktél*-t rendelt, mely fölcico-mázott bólénak bizonyult. A zenészek régi slágereket játszottak, Susan ritmusra ingatta a fejét. Aztán a dobos bejelentette: hölgyeim és uraim, következô mûsorszá-munk Miss Cairo! Belibbent egy bronzbôrû táncosnô, indián lánynak öltözve, a zene tüzes ritmusára riszálni kezdte magát, s lassacskán megszabadult a ruhadarab-jaitól. A Zöld Színház jólmenô sztriptízbár volt. Rom-nak eszébe jutott Egon Katz, a túlélés világbajnoka az egyik best seller regényét egy sztriptíztáncosnôrôl akarta írni, aki végül színésznôként fut be - a késôbbi filmváltozatban a fôszerepet Julia Roberts-nek szánta. Hát… egy fordított karrier jobb történet volna… - Rom Dzsúlra pillantott, a lány megvetô mosollyal nézte *ezt a gusztustalanságot.* Nem, Dzsúlból sose lenne sztriptíztáncosnô.

Dzsúl másnap reggel a jégszekrényre helyezte a köszönô kártyát, majd beültek a Puzsóba, elindultak az óceán partján dél felé.

Los Angeles-ben két vígkedélyû asszonyság - Ginger és Ina - vendégei lettek. Addigra végképp elmérgesedtek a dolgok. A szokásos turisztikai célpont-okat - elsôsorban a *Disneyland*-et és a *Universal Studio* mozivárosát - kötelességszerûen végigjárták, de nem sokat láttak belôlük. Minden apróság újabb sérelmet jelentett, alkalmat a másik gyötrésére. Gyak-ran gondolták mind a ketten (bár nem mindig ugyana-zokban a pillanatokban), hogy ennek a viszonynak vége. E fontolgatás azonnal szertefoszlott, amint az ágyban egymáshoz értek. Dzsúl a korábbi kapcsolatai-ban ritkán jutott el a mámor tetôpontjára - Rom sokszor elérte, hogy a lány orgazmusai úgy kövessék egymást, akár az alakzatban szálló vadászbombázók. Ne hagyj el soha, súgta Rom fülébe azután. Rom sem érezte magát még ennyire ellenállhatatlan férfinak, így hasonló vallomásokat és könyörgéseket sugdosott vissza.

Elindultak keletnek, kiindulópontjuk irányába. A *Yosemite* Nemzeti Parkban Rom szándékosan elvesztette Dzsúlt a *Sequoia* óriásfenyôfák közt. Ezúttal - Nevada csücskét keresztezvén - megszálltak Las Vegasban, és Rom dafke elvert háromszáz dollárt. Másnap Dzsúl kis híján betaszította a férfit a *Grand Canyon*-ba (Arizona), mely a helybéliek szerint a világ legnagyobb, legbonyolultabb, legfestôibb szakadéka. E természeti csodából Rom kizárólag Dzsúl vérben forgó szemére emlékszik. Santa Fe (New Mexico) négyzet alakú fôterén összevesztek egy indián sípon, melyet Rom hamisnak talált, Dzsúl viszont azt állította, hogy talán pentaton. Miért nem mindjárt szinkópa? Az is lehet, vélte Dzsúl bizonytalanul. Fogalmad sincs, mi az. De igenis tudom! Akkor tessék, mondd meg! Nem mondom, engem te ne vizsgáztassál...! - stb.

Dallas-ban (Texas) egy Willy Sabinas nevû tagba-szakadt fiatalembernél szálltak meg, akirôl kiderült, hogy mûkedvelô bûvész. Elvitte ôket abba a kis klubba, ahol idônként föllépett. A helyiség hasonlított a budapesti Fiatal Mûvészek Klubjának alagsorára, azzal a különbséggel, hogy itt jó hangulat volt. A fiatal pincérek fergeteges tempóban szolgálták ki a fiatal mûvészeket.

Rom és Willy Puerto Rico-i rumot ivott, Dzsúl gin fizzt. A zsebkendônyi színpadon amatôr énekesek, zsonglôrök, táncosok, *stand up* színészek váltották egymást. Egy-egy mûsorszám csak addig tarthatott, amíg a közönség zöme tûrte - a gyöngéket azonnal kifütyülték. Ma *Open Microphone* lesz, mondta Willy Sabinas. Rom tudta, ez azt jelenti, bárki fölmehet a színpadra, idônként a Yale Cabaret-ban is csináltak ilyet.

Fölmész? - kérdezte Willy-t; az amatôr bûvész a fejét rázta, nincsenek itt a rekvizitumaim… nektek, színészeknek könnyû…
Az Open Microphone résztvevôi bedobták a nevüket egy öblös keménykalapba, onnét fogja kihúzni a neve-ket a konferanszié, találomra. Rendszerint a jelent-kezôk fele se kerül sorra. Rom gondolt egyet, fölírta a kerek söröspohár-alátétre: *Marton Gyula, magyar színész* - behajította a keménykalapba, anélkül hogy fölállt volna. Kosár! - mondta Willy Sabinas elis-merôen. Te meg vagy ôrülve, támadt rá Dzsúl, mit csinálsz, ha kihúznak? Elszórakoztatom ôket. Azt megnézem magamnak. Miért? asszed, nem tudnám elszórakoztatni ezt az ötven embert? Hetven, vágta rá Dzsúl. Ötven. Hetven… - etc.
Másfél órával késôbb a szalmakalapos mûsorközlô bejelentette, hogy szabad a pálya. Elsôként húzta ki a kalapból a kerek söröspohár-alátétet: *Gijúle Merton?!* - olvasta róla bizonytalanul. Rom feltápászkodott, kissé dülöngélô léptekkel fölment a színpadra. A közönség szórványos tapssal bátorította. Ráfért. Gôze se volt, mit fog csinálni. Csak az a vágy hajtotta, hogy bebizonyítsa: Dzsúl téved… egész Amerika téved.
Well, kezdte, én vagyok magyar. Gratulálok! - kiáltotta be egy dagadt férfi, körötte röhögtek az emberek. De képzeljék, amerikai barátnôm van. Éljen! - kiáltotta be ugyanaz a pasas, néhányan gúnyosan tapsoltak. Várjatok csak, gondolta Marton, s fennhan-gon azt mondta: persze… sose voltam válogatós! Mindenesetre cross country vakáción vagyunk, megnézzük az egész marha nagy országot. Az összes államban hosszan idôzünk… némelyikben fél napig is maradunk, mert mindent látni akarunk…
A közönségbôl kigyöngyözött az elsô nevetés. Nesztek, gondolta Marton. Csak Dzsúl maradt komoly. Marton mesélni kezdte cross country vakációjuk hiteles történetét, valamennyi SERVAS családot a jégszobrász + állattenyésztôtôl Mr és Mrs Robinsonig, hosszan idôzve Irene remekbeszabott születésnapján. Minden figura hanghordozását utánozta, egyes jelenetekben hat-nyolc szerepet is játszott. A legélethûbben - természetesen - Dzsúlt sikerült megelevenítenie.
A fiatal mûvészek imádták hallani, hogy a magyar színész barátnôje milyen elviselhetetlen perszóna - többségük barátnôje szintén elviselhetetlen perszóna volt, de talán nem *ennyire*. Persze, Amy Gohom sem olyan kiállhatatlan, mint ahogyan ô lefestette, de amikor az ember nevettetni akar, csúnya szavakat használ és túloz. Martonnak eszébe jutott Buchanian, a stand up színész, akit egy hollywoodi klubban látott. Remélte, hogy ô azért

kevésbé közönséges. Na jó, megengedett magának néhány obszcén szót az elején, de csak a bemelegítés kedvéért… Rögtönzés esetén is kell egy-két biztos patron, erre a célra az alhasi tevékenységekkel kapcsolatos kifejezések a legalkalma-sabbak. Azért a gatyámat nem tolnám le, gondolta. Közben már arról beszélt, hogy milyen arcot vágott a barátnôje, amikor ô a nadrágját is elvesztette az egyik Las Vegas-i kaszinóban. Nem tudtam, hogy az amerikai nôk ilyen szégyenlôsek… kértem, hadd veszítsem el az ô nadrágját is, de nem engedte…

A fiatal mûvészek fetrengtek a röhögéstôl. Marton nyelvi hibáit is poénnak vették. A fiatal pincérek abba-hagyták a fölszolgálást, és az elôadót figyelték - itt ez jelentette a siker felsôfokát.

Marton több mint negyven percig nyomta a sódert. Alig akarták leengedni a színpadról, dörgött a taps, néhányan brávóztak. A lelkes nézôk köréje sereglettek. Egy fiatal lány félénken az aláírását kérte. A bekiabálós férfi odanyomakodott, megragadta Marton ingét, annál fogva húzta közelebb: idefigyelj, magyar, szemben van egy másik éjszakai klub, a *Single Belle,* ott én vagyok a fônök, szerzôdtetlek három hónapra, napi száz dolcsiért! mit szólsz hozzá? csapj a tenyerembe! Marton törölgette verejtékezô homlokát, nagyon megtisztelô, de azért aludjunk rá még egyet. Mit kell erre aludni? figyelj, magyar, ez Amerika, itt gyorsan döntenek! Lehet, de én nem vagyok biztos abban, hogy az életemet egy ilyen klubban akarom tölteni, mondta Marton. Az üzletvezetô csóválta a fejét, nem sokan utasítanának vissza… a Single Bell híres hely, egyszer a tévében is bemutatták… - Marton kezébe nyomta a névjegyét.

Mindenki elégedett volt, csak Dzsúl ôrjöngött, kihívta Martont a klub elé az utcára, üvöltve hányta a szemére, hogy hülyét csinált belôle: azt állítottad, egész úton veszekedtünk! meg hogy az agyamra ment a zacskós jég! kigúnyoltál, amiért minden városban csinálok kétezer fotót… Ne haragudj, mondta Marton, csak úgy beszéltem összevissza, ami a számra jött. Tudod, Rom, az nem véletlen, hogy az embernek mi jön a szájára és mi nem! - sziszegte Dzsúl. Te, én azt szeretném, ha mától nem hívnál Romnak, mondta erre Marton búbánatosan, többé én se hívlak téged Dzsúlnak.

A lány egyszerûen irigyli tôle a sikerét. Mindig is irigyelni fogja. Eszébe jutott a régi Molnár Ferenc jelenet, a színész és a színésznô késhegyig menô vitája arról, hogy ki állhat a másik elé a színpadon. *Ne takarj, Sárközi!* Szívesen lefordította volna Amy Gohomnak. De Amy faképnél hagyta, elrohant. Az irigy színésznôk nyilaitól ments meg, uram, minket!

Baj van? - Willy Sabinas is kijött az utcára. Marton nem tudta, hogyan magyarázza el a helyzetet. Willy Sabinas azonban mindent értett. Hazamegyünk, mond-ta, addigra biztosan ô is ott lesz. Ám amikor befaroltak a garázs elé, a Puzsónak már csak a hûlt helyét találták. Amy hagyott Willy Sabinasnak egy nyomtatott üzenetet a jégszekrényen - *KÖSZÖNÖM! Egy hálás SERVAS utazó*… satöbbi -, Martonnak azonban semmit.

Willy Sabinas kerülte a magyar színész tekintetét. Ha akarod, kölcsönadom a kocsit, még utolérheted! - ajánlotta. Marton eltûnôdött, aztán bizonytalanul vállat vont. Miért futnék egy olyan nô után, aki nem képes elviselni, ha sikerem van? - gondolta.

Másnap reggel megkérte a házigazdáját, hogy vigye el a Dallas körüli sztrádagyûrûhöz. Miután elbúcsúz-tak, kiállt az út szélére, autóstopra várva. Tudta, hogy errefelé ez nem nagy divat, de azért remélte, majd csak fölveszi valaki. Igyekezett bizalomgerjesztô arcot vágni.

Senki nem állt meg.

Fütyörészett.

Valószínûleg itt fogok megöregedni.

Bár… azon már-már túl vagyok.

Dudorászott.

Bééé-bi, kám bek! - a talpával verte a ritmust a betonon.

Mar-ton, go hóm! - basszusgitár: pamm-pa-pa-pa-pamm.

Márton Anikó

nagyjából havonta elhatározta,

hogy nevet változtat. Már a fôiskolai felvételin is azt kérdezte tôle jövendô osztályfônöke, a színész tanszak vezetôje: Anikó, van valami köze Marton Endréhez? Nincs, én… - azt akarta mondani: az ô családi neve *Márton*, nem Marton, ám addigra megkapta a következô kérdést: és Marton Frigyeshez? Nem… az a helyzet, hogy én… - újra megelôzték: és a Marton Lacihoz? - Márton Andrást, Marton Gyulát, és Márton Lászlót (az ifjú drámaírót) ritkábban említették.

Ízlelgette a kézenfekvô változatokat: Már Anikó? Áron Anikó? Tonmár Anikó? Az is eszébe jutott, hogy az anyja nevét használja: Kertész Anikó. De mire eldöntötte volna, a szakma már megszokta, hogy ô a Márton Anikó, s nem volt annyira fontos az apja kiléte, akinek egyébként semmi köze a színházhoz : vízipóló- edzô. Amikor megtudta, hogy a lánya titokban - a közgáz helyett - színésznônek jelentkezett, két csatta-nós pofont kevert le neki.

Márton Anikó 1992-ben végzett, és a Thália Színházhoz szerzôdött, mely épp ekkoriban lett Arizóna. Mindez ôt nem izgatta, helyzetét átmenetinek

tekintette. Ki akart jutni Amerikába, olyan hamar, aho-gyan csak lehet. A Budapesten forgatott külföldi filmek próbafelvételeire mindig elment. Kapott idônként pici - egy-két napos - szerepeket. Aztán egy öt naposat is, egy német bûnügyi tévéjátékban. Többször le kellett vetkôznie, s kétszer vérbefagynia. Nem zavarta. Már-kában fizetnek, az a lényeg. Bízott önmagában. A nagy lehetôség december közepén mosolygott rá.
Sajtóhibás névrokonát Miskolcon kereste föl, karácsony elôtt. Helló, mondta a telefonban, jótaná-csokra volna szükségem. Tôlem? - kérdezte Marton, bivalybôgésre emlékeztetô hangon, mert kissé kapatos volt. Amerikáról lenne szó, mondta Márton Anikó, oda készülök. Négy nappal késôbb befordult a színészházul szolgáló ramaty lakótelepi kockaépület elé egy ezüstös Ford Fiesta, s kiszállt belôle Márton Anikó, hosszúszôrû fekete félbundában, ugyanolyan színû bôrnadrágban és csizmában. Marton Gyula az ablakból figyelte, amint a nyúlánk lány bevonul a kapun, olyan léptekkel, ahogyan az ôzgidák járnának, ha csak két lábuk volna. Helló, mondta Márton Anikó, kézfogásra nyújtva bôrkesztyûs ujjait, Marton Gyula azonban a kézcsókot választotta. Jaj, ne tessék hülyéskedni, mondta Márton Anikó nevetve.
Marton még soha nem látta ennyire sivárnak a kétszobás lakást, melyen egy idôsebb kollégával oszto-zott. Úgy érezte, okosabb, ha beviszi a színházba ezt a széplányt, meghívta hát egy italra és harapnivalóra. Aznap este az inas szerepét játszotta a futó Goldoni darab meglehetôsen közepes elôadásában. Beültek a kis Fordba. Marton átkozta saját magát, amiért nem vett magának egy ilyen bájos autót az Amerikában összegyûjtött dollárokból. Igaz, a négy éves Lada 1500-ashoz éppen feleannyiért jutott, a dezsôkbôl inkább egy házrészt vásárolt Mátyásföldön. Akkor még nem tudta, hogy hamarosan Miskolcra szerzôdik.
A színházi büfében ezúttal - mindenki nagy megle-petésére - készpénzben és azonnal fizetett, amint kihozták a két konyakot és a melegszendvicseket. Marton Gyula általában fölírásra fogyasztott, s fizetés-napon egyenlítette ki, de most azt akarta, hogy ez a bôrbe bújtatott széplány észrevegye a tárcájában az ötdollárost. Amióta hazajött Amerikából, mindig hor-dott a pénztárcájában egy ötdollárost, hogy el ne veszítse a kontaktust. Ettôl világpolgárnak érezte magát. Ô még úgy nôtt föl, hogy a dollár, a márka, a frank bûnjelnek számított, ha megtalálták. Az apja többször mesélte, hogy az ötvenes évek házkutatásainál a nyomozók gyakran húztak elô

diadalittasan egy százdollárost valamelyik polcról leemelt könyvbôl (ôk rejtették oda).
A madárlátta ötdollárost úgy ôrizgette, mintha az volna a belépôjegy a nyugat világába. Amerikai tár-cájából, amelyben fémklamni alá hajtogathatta a bankjegyeket, a magyar címletek kilógtak. A dollárok kisebbek. A Váci utcában egy bôrdíszmûves kirakatában fölfedezett aztán egy ilyesfajta tárcát, azt írták alája: *dollar folder, 1200 Ft.* Megvette volna, de a forintok abból is kilógtak.
Hazatérte után sokáig ösztönösen dollárban számolt. Nem értette, miért panaszkodnak a barátai és ismerôsei drágaságról. Alaposan bevásárol az ember a közértben, fizet kétezer forintot, az kábé huszonöt dollár, nem olyan veszélyes, Amerikában ennyi minden legalább negyvenbe kerülne. A hétszáz forintos éttermi számla sem rázta meg a Fészek Klubban, istenkém, kilenc dollár alatt két ember még a MacDonald's-nál sem ússza meg, nemhogy normál vendéglôben. Ez persze gyorsan elmúlt. Sokkal tovább tartott a *tenk jú*, a *blessz jú*, az *ájm szori* és az *íkszkjúz mí* - gépiesen csusszant ki a száján, rögtön utána pironkodva magyarul is hozzáfûzte. Utálta az affektáló disszidensek beszéd-modorát, akik elegánsnak érzik, hogy angol fordula-tokat keverjenek a magyarba. Hiába, legalább egy évig, ha nem figyelt oda, még ki-kiszaladt belôle a *tenk jú* meg a többi. Akkor tájt folyton angolul álmodott. Mintha szinkronizálatlan amerikai filmet látna. Volt aztán egy idôszak, amikor már magyarul mondta a *köszönöm*-öt meg a hasonlókat, pedig az agyában még angolul jött - gyorsan lefordította. Végül ez is elmúlt.
Ha Amerikába akarsz menni, az a legfontosabb, hogy minél elôbb megtanulj angolul, magyarázta Marton Gyula Márton Anikónak. Én spec már tudok, mondta a lány. Igen, de úgy értem, majdnem annyira, mintha ott születtél volna! Majdnem annyira tudok, mondta Márton Anikó. Elmesélte, hogy az apja sokfelé edzôsködött a világban, rendszerint kivitte magával a családot, ô több évig járt különbözô amerikai iskolákba Görögországban, Angliában és Málta szigetén. Most az a helyzet, mondta Márton Anikó, hogy esetleg jutna nekem egy szerep egy francia-amerikai koproduk-cióban, amit részben a Riviérán, részben pedig az USÁ-ban forgatnak, ezzel kapcsolatban szeretnék taná-csot kérni… arra gondoltam, hogy kimennék a filmmel, aztán ottmaradnék, szereznék valami ösztön-díjat, beiratkoznék egy jobb drámaiskolába, a UCLA-re vagy a Yale-re, a többi majd elválik. Igen, felelte Marton, ez jó terv, mindenesetre szükséged lesz egy amerikai

önéletrajzra, egy úgynevezett… *rezjumé*-ra! - ezt már ketten mondták, kánonban. Márton Anikó mosolygott, a retiküljébôl az asztalra tette a rezjuméját. Úgy nézett ki, mintha nyomtatva volna. A papa csinálta, lézerprinteren, tette hozzá a lány.
Márton átfutotta. Szerette volna, ha néhány nyelvi vagy stilisztikai hibára bukkan, de ilyesmi nem volt benne.
Anita Martin (Magyarországon: Marton Anikó) színésznô
Milyen okos, gondolta Marton.
Magyarországon sikeres színésznô vagyok, aki sze-rencsét próbálna a nagyvilágban. Bízom magamban, a sors kegyében és a rendezôkben.
MUNKAHELY:
Fél éve az egyik leghíresebb Budapesti Repertoár Színház állandó tagja vagyok.
Az Arizóna, mint az egyik leghíresebb repertoár színház?! De persze igaza van. Úgyse tudják ellen-ôrizni.
DIPLOMÁK ÉS ISKOLÁK:
1988-92: Színház- és Filmmûvészeti Fôiskola
1990: Felsôfokú állami nyelvvizsga angolból
1989: Felsôfokú állami nyelvvizsga németbôl
1984-88: Radnóti Gimnázium
Az általános iskola 4-tôl 7-ik osztályát amerikai követségi iskolákban végeztem külföldön.
CSALÁDI ADATOK:
Születtem 1970-ben. Hajadon vagyok. A szüleim elváltak. Apám vízipólóedzô, jelenleg Kanadában dolgozik. Anyám egy ruhabolt tulajdonosa.
Tehát a kedves mama butikos, gondolta Marton, onnan a sok drága cucc meg a Ford Fiesta. Bár a vízi-labdaedzôk sem kereshetnek rosszul, pláne Kanadában. Ennek a csajnak tehát annyi dollárja lehet, amennyit csak akar, fütyül az én madárlátta ötösömre… Korrekt rezjumé, mondta Marton, bár kissé rövid. Mit írjak még bele? - kérdezte a lány. Marton eltûnôdött. Semmi nem hiányzott abból az életrajzból, legföljebb a kirobbanó sikerek, ami huszonkét éves korban még érthetô.
Kedves Gyula, írna nekem néhány ajánlólevelet? tudja, olyan amerikai stílusú *letter of recommenda-tion*-t, ami tele van túlzással! például hogy én vagyok a legnagyobb tehetség Magyarországon. *The Best of Budapest*, gondolta Marton; éppenséggel írhatok, mondta. Jó… okvetlenül vegye bele, hogy maga mégiscsak a Yale-en volt, azért az jól hangzik. Rendben van,

mondta Marton. Kissé lekezelônek érezte a *mégiscsak*-ot. Miféle koprodukcióban szerepelnél? - kérdezte, egyáltalán, mennyire biztos? Tuti. Tessék? Már elküldték a szerzôdést, tizenhat forgatási napom van, napi háromszázötven dollárt kapok, plusz néhány pontot a film bevételébôl, ha lesz olyan… - kitette az asztalra a retiküljébôl az amerikai kinézetû - a hazai géppapírnál valamivel rövidebb és szélesebb - lapo-kat. Marton Gyulának leesett az álla. Szabályos szer-zôdés volt, angol jogi bikkfanyelven, tele *therefore*-okkal és *hereby*-okkal, ahogyan kell. Nem bánnám, ha átfutná, mielôtt aláírom, maga nyilván jobban kiismeri magát az ilyen szövegekben. Jó, mondta Marton, elolvasom… - a lány aggályos magázása idegesítette. Rendelt még két konyakot. Gyula, maga le akar engem itatni? - kérdezte a széplány, árnyalatnyi kacérsággal a hangjában. Nem, magamat akarom leitatni… de azért ihatnánk pertut! - emelte a poharát. Inkább ne… Miért? Nehezemre esne tegezni egy… szóval… én spec jobb szeretem a magázódást.

Egy ilyen öreg faszit! - gondolta Marton. Nem baj… oly mindegy… - fölhajtotta a konyakot. Gyula, maga mindig iszik, amikor játszik? - kérdezte a széplány. Nem, mondta Marton ellenségesen, csak elôtte meg utána… mi a fasz közöd van hozzá? Maga meg mi a picsát káromkodik? nehogy má azt higgye, ez a sikkes! - Márton Anikó kislányosan mosolygott. Na, jól van, majd beszélgetünk elôadás után, *all right?* - ajánlotta Marton Gyula békülékeny hangon. *That's fine with me*, felelte Márton Anikó, olyan tökéletes kiej-téssel, hogy Martonnak elakadt a szava. A kurva anyját, gondolta, ennek fele se tréfa… ez kimegy, eljátssza azt a szerepet… fölfigyelnek rá… befut… megcsinálja mindazt, amit én szerettem volna, olyan könnyedén, ahogyan a konyakos poharat tartja a hosszú ujjaival. Milyen szépek a körmeid! - dünnyögte. Kö-szönöm, mondta a széplány, de ezek spec ragasztottak. Hogyhogy? Hát, van ez az új amerikai dolog, hogy ráragasztják a mûkörmöt, és ha lenô, a rést mindig kiöntik masszával… egy gép csinálja, nagyon ötletes. Szóval… ezek szerint ez nem a te körmöd? Ami azt illeti, az enyém, csak éppen mûanyag. Mutasd! - Marton megfogta a széplány pirosra lakkozott kör-meit, tapintásra éppen olyanok voltak, mint az igazi. Mindenfélét kitalálnak, motyogta, amikor a lány visszahúzta a kezét.

Marton Gyulának mennie kellett átöltözni. Kért a mûvészeti titkártól egy tiszteletjegyet, kivitte Márton Anikónak. Ám a lány már néhány volt évfolyamtársa - fiúk - körében üldögélt, akik addigra szereztek neki belépôt.

Veletek nehéz konkurálnom, gondolta Marton. Rosszkedvûen ült be a tükör elé, hogy föltegye magának az álbajuszt, amihez a Goldoni darab rende-zôje ragaszkodott. Aznap a szokottnál is lassabban döcögött az elôadás - a rendezôbôl és a társulatból hiányzott a ritmusérzék. Marton Gyula alig várta, hogy vége legyen, gyorsan ledobálta magáról a jelmezt, ment a büfébe.
Márton Anikó a pultnak támaszkodva beszélgetett, immár nemcsak fiatal színészekkel, néhány Marton korabeli kolléga is odanyomakodott. Nagy sikere van, gondolta Marton savanyún, pedig *annyira* nem is szép… Gyere, most átnézhetjük a szerzôdésedet! - ké-zenfogta, egy távoli sarokba vitte. A faképnél hagyott hímek borús arccal pislogtak utánuk. Éhes vagy? Igen, de fogyókúrázom, mondta a széplány, napok óta almán élek. Kár… ma disznótorost adnak! - rendelt magá-nak egy nagyadagot, aztán megkérdezte: hogy tetszett? Micsoda? Az elôadás! Igazán nagyon szép volt! - Márton Anikó állta a férfi tekintetét, s arra gondolt, mit mondhatna egy ilyen középszar vidéki elôadásról, mely olyan lassúdad, hogy az ember majd elalszik?!
Marton Gyula megkapta a fénylô véres és májas hurkát a vele sült krumplival és a párolt káposztával. Márton Anikó jóétvágyat kívánt, s egy darabig szótla-nul nézte, amint a férfi mohón tömte magába az ételt. A sok zsíradék lerakódik az érfalain, itt-ott össze-szûkítve a folyosókat, amelyekben a vér áramlik a létfontosságú szervekhez, elôbb-utóbb a szív erei föl-mondják a szolgálatot, jön az infarktus vagy a mûtét, az *open heart surgery…* állítólag most már Magyar-országon is sorozatban csinálják. Márton Anikó a sajtófotók és néhány kisebb tévészerep alapján jóval fiatalabbnak képzelte Marton Gyulát. A férfi arcát mély ráncok szakaszolták, a szeme táskásodott, a haja tiszta ôsz… Persze, vidéki színésznek lenni sose volt leányálom, az alkohol és a nikotin se fiatalít. Gyula, mondja meg nekem, de ôszintén, maga miért jött vissza Amerikából? Marton egy pillanatra abbahagyta az evést, a szája csillogott a zsírtól. Csak azért, hogy téged lássalak, mondta azután. Na ja… de engem spec komolyan érdekel!
Marton hümmögött, falta tovább a hurkát, kissé csámcsogva és szuszogva. Visszaemlékezett, hányan tették föl neki ezt a kérdést annak idején - az elsô néhány hét volt a legnehezebb. Aki meglátta, öszecsapta a két tenyerét: hát te itt vagy? megôrültél? mi az istennek jöttél vissza??? Ha jobb nem jutott

eszébe, azt felelte: mert szeretem az állatokat! - akkoriban rajzfilmek kutyáit, macskáit és oroszlánjait szinkronizálta tucatszám.

Azért jöttem vissza Amerikából, mondta Marton, mert úgy éreztem, hogy már ott is mindent kipró-báltam… különben is… miért ne jöttem volna haza?! Na jó, de rebesgetik, hogy maga egyetemen tanított, bemutatták a darabját, szerepelt a tévében, még ügynöke is volt… az azért nem semmi! Hát… nem semmi, de nem is minden. Elárulná, kedves Gyula, hogy egészében mennyit keresett odakinn? Hm… sose számítottam ki. De nyilván nem annyit, hogy érdemes lett volna maradnia!? - ez inkább állítás volt, mint kérdés. Nem sokat vacakol, egybôl a lényegre tér, gondolta Marton Gyula. Úgy látszik, más nem érdekli, csak a végösszeg. Milyenek lehetnek a huszonéves srácok, ha ilyenek a lányok? Hirtelen vénséges vénnek érezte magát. Nehéz pillanatokat élt át, mert egyszerre kellett volna böfögnie és szellentenie - mindkettôt visszafojtotta. Mit szólna ez a széplány, ha alul-felül kieresztené a megkönnyebbülés neszeit? Csodálkozna. Fintorogna. Undorodna.

Marton Gyula erôt vett magán, elkérte a szerzôdést, úgy tett, mintha gondosan végigolvasná, sorról sorra. Nagyon jó, mondta azután, nyugodtan aláírhatod… - bár én írhatnám alá, gondolta. Márton Anikó meg-köszönte a férfi segítségét, elbúcsúzott, még föl kell vezetnie Budapestre. Amint kilépett az ajtón, Marton rendelt magának egy dupla konyakot. Mire azonban felhörpinthette volna, a széplány már visszajött: nem akar beindulni, mondta durcásan, nem tud egy autó-szerelôt a közelben?

Lementek az ezüst színû Ford Fiestához, a lány nyitvahagyta a motorháztetôt. Marton belenézett, de nem sokat látott, egyrészt a sötétség, másrészt a szak-értelem teljes hiánya miatt. Éjféltájt szerelôt találni reménytelen. Muszáj följutnom, mondta Márton Anikó, holnap reggel próbám lesz… bajban vagyok… megy még ilyenkor vonat Pestre?

Marton felajánlotta a lánynak, hogy fölviszi a Lada 1500-asán, ami ugyan elég szar autó, de biztosan beindul. Megtenné? tényleg megtenné? köszi szépen! igazán nagyon hálás vagyok! Semmiség… úgyis régen jártam már odafönn. A Lada 1500-as tényleg azonnal beindult, Marton hajtani kezdett Pest felé. Ha fáradt, én spec szívesen vezetek! - ajánlotta Márton Anikó. Á, száznyolcvan kilométer nekem semmi… Amerikában volt olyan, hogy egy nap alatt nyolcszáz mérföldet autóztam, az kábé ezerháromszáz kilométer. Ezerkét-száznyolcvan, mondta Márton Anikó.

Néhány percig szótlanul ültek a rohamosan melegedô kocsiban. Mesélj valamit, kérte Marton. Mit meséljek? Valami érdekeset. Érdekeset… jó… azt olvastam, hogy százhuszonnégy év múlva, vagyis 2116 augusztus 14-én a Föld összeütközik egy hatalmas üstökössel, mely akkora erôvel csapódik be, mintha egymillió atombomba robbanna föl… valószínû, hogy akkor aztán lôttek az emberiségnek… állítólag a dinoszauruszokat is egy ilyen ütközés pusztította ki. Klassz, mondta Marton. Kisvártatva megkérdezte: és te ezt elhiszed? Én spec el… - megint hallgattak egy darabig. Aztán a lány: most maga meséljen valamit, kedves Gyula! meséljen még Amerikáról. Mit meséljek? Hogyan telt az élete odakinn? Gyorsan. És általában mivel foglalkozott? Saját magammal. De mégis, mit csinált? Megôszültem. Értem… azt akarja a tudtomra adni, hogy nem szívesen beszél errôl!
Marton eltûnôdött, mit mesélhetne ennek a széplány-nak. A Lada 1500-as négy hengere öblösen bôgött, s eszébe juttatta a Ford Mercury Zephyr zajtalan suha-nását. Amerikában nekem is Fordom volt, de háromszor akkora, mint a tiéd, mondta. Ha az ember megnyomta a gázpedált, az orra fölemelkedett, akár egy motorcsónaké.
A lány nem válaszolt. Elaludt. Marton sóhajtott. Elôtte két lobogó ponyvájú teherautó vánszorgott, és folyton kanyar jött, nem lehetett ôket megelôzni. Mit keresek én itt a nagy magyar éjszakában, hajnali egy-kor, útban Budapest felé? Miért fuvarozom ezt a szép-lányt a fôvárosba…? Az úttörô ahol tud, segít. Ezt most már nyilván kiscserkésszel mondják. Tiszta hülye vagyok…
Márton Anikó Pest határán ébredt föl, kismacs-kaként nyújtózkodott, s azt mondta: Hegyalja út négy-száznyolcvankettô. Amikor Marton lefékezett a földszintes sorház elôtt, nem csodálkozott volna, ha a lány megkérdi: mennyivel tartozom? Ám Márton Anikó - *Anita Martin* - mást kérdezett: feljössz egy italra? Marton Gyula zavarba jött, hm… nagyon kedves vagy… biztos, hogy ezt akartad mondani? Miért? Azt hittem, te spec jobban szereted a magázódást! Ne gonoszkodj! - a lány könnyû puszit lehelt Marton borostás arcára, hajts be a garázsba! - retiküljébôl pirinyó távkapcsolót húzott elô, a fehér fémkapu gombnyomásra nyílt. Marton bekanyarodott a Lada 1500-assal, egy fekete BNW és egy vörös Fiat Typo közé. Tiszta Amerika, gondolta. Ez az érzés fokozódott, amikor a belsô falépcsôn a lakásba jutottak. Odabenn jellegzetes amerikai följárat következett, az elején gömb végû oszloppal. A felsô szint is szakasztott úgy nézett ki, mint a keleti parti alvóvárosok legkisebb típusotthona, pici

szobák, süppedékeny padlószônye-gek, harmonika ajtós beépített szekrények, padló-fûtés… talán még légkondícionálás is van? A televízió bekapcsolva, a lámpák egy része meggyújtva, igen, ezt így szokták odakinn, hogy a betörô azt higgye, itthon vannak… A képernyôn Bernard Shaw, a CNN híres színesbôrû mûsorvezetôje az amerikaiak szomáliai segélyakciójáról beszélt. Persze, parabola antennájuk is van.
Ki mindenki lakik itt? - kérdezte Marton. Jelenleg csak én, a többiek Kanadában vannak! - a széplány egy üveg konyakot és két poharat tett a fekete üveg-asztalra. Leült Marton mellé, igézô pózban. Azért hívta föl a férfit a lakásba, mert megsajnálta, most azonban már szerette volna, ha a tárgyra térnek. Majd leragadt a szeme.
Fantasztikus ez a lakás, mondta Marton, úgy érzi magát az ember, mintha nem is Magyarországon volna. Örülök, ha tetszik… nem vagy éhes? Attól függ, mid van itthon. Itthon semmi nincs, de hozathatunk pizzát. Marton azt hitte, rosszul hall: most? ide?? Persze, van a közelben egy éjjel-nappal mûködô pizzéria, telefon-rendelésre házhoz hozzák a kaját, és elfogadják a hitelkártyát. Micsoda? milyen hitelkártyát??? A forin-tosat… naná, majd a VISÁ-t…hülye lennék valutában fizetni, pláne hogy olyan gyönge a dollár.
Marton néhány percig emésztette mindezt. Héza-gosan hallott arról, hogy az embernek lehet Duna hitelkártyája, melyet a Skálában és más nagyobb áruhá-zakban már elfogadnak. Azt is tudni vélte, hogy a devizaszámla mellé kiváltható a VISA credit card, mely *majdnem* úgy használható, mint a rendes, külföldi hitelkártyák. Sose járt utána. Le vagyok maradva… de totál… Ennek a lánynak már itt van Amerika, az ô tévéjüket nézi, az ô stílusukban öltözködik, az ô mód-szerükkel fizet… - megérintette Márton Anikó kezét a piros mûkörmökkel. A lány e mozdulattól lassan víz-szintes helyzetbe hanyatlott - az igazak álmát aludta. Marton ráterítette a horgolt takarót. Óvatos léptekkel leballagott a lépcsôkön, beült a Lada 1500-asba. Már járt a motor, amikor rájött: távkapcsoló híján nem tudja kinyitni az önmûködô garázsajtót. Visszaem-lékezett az ilyesfajta garázsokra, például Joe Seegerére, rémlett neki, hogy szokott lenni valamiféle nyomó-gomb is bent a falon, kiszállt, addig tapogatózott, míg megtalálta.
Odakinn még sûrû volt a sötétség, de az ég alja már derengett. Marton céltalanul autózott a városban. Alig ismert rá - ha feljutott Budapestre, mindig rohant valahová, sosem volt ideje nézelôdni. Éjjel-nappal nyitva tartó élelmiszerboltokat látott. Villogó neon-reklámok hirdették a gyorsbüféket: *Burger King, Pizza Hut, Kentucky Fried Chicken, Dunkin’*

Donuts… A mozik csupa amerikai filmet játszottak. A belváros fölött hatalmas reklámzászlók lógtak, melyekrôl Arnold Schwarzenegger tüzelt a járókelôkre. Rengeteg autó tetején meredezett a rádiótelefon antennája. A volt Népköztársaság útján a fákra pici villanykörték füzérét akasztották, ahogyan New Yorkban szokták karácsony elôtt.

New Yorkot ilyenkor elönti a hulladék, az üres kartondobozok és csomagolópapírok hatalmas kupacai beborítják a járdákat. Piszkos Amerika. Persze, itthon is rengeteg a szemét. Piszkos Magyarország. Amerikából már majdnem minden szar megérkezett ide: kábítószer, autólopás, bárgyú tévésorozatok, gengszterizmus, tandíj az iskolákban, drága egészség-biztosítás, hazug hollywoodi álmok, egészségtelen gyorséttermek, csôdbe menô színházak, hontalanok a pályaudvarokon…

Áthajtott a Lánchídon. Hirtelen ötlettôl vezérelve elindult fölfelé a szerpentinen a Várba. Gépkocsival tilos a behajtás - de hajnali fél ötkor mindent lehet. Leparkolt a Hilton elôtt. Még emlékezett rá, milyen heves viták voltak arról, szabad-e hagyni, hogy ez a hatalmas amerikai szálloda a Halászbástya mögé épüljön. Talán a Hilton volt Amerika elsô nagy gyôzelme Budapesten. Marton kiült az elhagyatott Halászbástya párkányára. Lóbálta a lábát. Több mint négy évvel ezelôtt azért jött fel ide, hogy elbúcsúzzék a várostól, az országtól.

New Yorktól és Amerikától másként búcsúzott. Hazaköltözése viharos volt, hirtelen elhatározás ered-ménye. Tíz nap alatt az egész kinti életét összecsomagolta és fölszámolta. Meghirdette a Ford Mercury Zephyrt a *New Haven Register*-ben. Föltételezte, hogy senki nem jelentkezik, arra az esetre is volt egy terve: a biztosítást felmondja, elhajt a kocsival a Kennedy Reptérre, a parkolóban leszereli a rendszámot, majd otthagyja az autót, egy fölirattal a szélvédôn: *Ajándék! Akinek kell, vigye!*

A hirdetésre egyetlen érdeklôdô jelentkezett, egy olasz biológus, aki Ford ösztöndíjasként jött a Yale-re, vendégprofesszornak. Ha én Ford ösztöndíjas volnék, mondta neki Marton, csak Ford autót vennék. Kérdés, mennyiért! - felelte az olasz biológus. Hétszázban állapodtak meg.

Két év alatt tengernyi holmija gyûlt össze, tévé, videó, hordozható CD lemezjátszó, sok-sok könyv, kazetta, újságkivágás, kövek a sivatagokból, kagylók a tengerekbôl - semmit nem akart itthagyni. New Yorkban találkozott egy magyar matematikussal, aki a *Rutgers*-rôl készült vissza Debrecenbe egy év után, ô mesélte, hogy most teljes ôrségváltás van a követségen és a konzulátuson, rengeteg embert zavarnak haza a régi, jól

bevált külügyes elvtársak közül. Emezek töméntelen mennyiségû szajrét visznek innen, közösen bérelnek egy hatalmas konténert, s abban kap ô, mármint a matematikus, némi helyet, próbálja meg Marton is, leírta neki a konzulátus számát meg a pasas nevét, akivel kapcsolatban állt.
Marton azon nyomban fölhívta Bordás Sándort a konzulátuson; Bordás Sanyi vagyok, parancsoljál, mondta Bordás Sanyi, azonnal tegezésre váltva. Marton elôadta a kérését, Bordás Sanyi pedig biztosította jóindulatáról: a magam részérôl mindent elkövetek, szerintem a dolognak nincs semmi akadálya, de mindenesetre beszélj Csikós Gabival, ô szervezi a konténert, megadom a telefonszámát. Marton beszélt Csikós Gabival. Csikós Gabi elmagyarázta, hogy a *követségiek*, a *konzulátusiak* meg az *enszesek* haza-települési költségeit a külügy állja, Martont és a matematikust olyan alapon veszik be, hogy ôk ketten fizessék a közös költséget az egész társaság helyett. Mi az a közös költség? Amit az ügyintézôknek meg a vámosoknak adunk, hogy ne legyen semmi gond… Milyen gond? Ne viccelj, apukám, biztos te is többet viszel, mint amennyit szabad, mindenki többet visz, és senkinek se hiányzik, hogy problémák legyenek…
A problémák Martonnak se hiányoztak, noha ô a maga részérôl azt se tudta, mennyit *szabad* hazavinni, úgy hitte, a mostani idôkben a hülye korlátok ledôltek, eszerint még nem egészen… persze, vám a nyugati országokban is van. Csikós Gabi nem tudta megmon-dani, hogy Martonnak mennyit kell fizetnie a közös költségre, ebben Hunyadkürty Imrus volt az illetékes. Hívta Marton Hunyadkürty Imrust, aki emlékezett Martonra, látta annak idején egy tévéjátékban, ennél fogva következetesen *mûvészkém*-nek szólította. A címére momentán nem emlékszek, de olyan jó kis marhaság volt, zaftos kis marhaság, hehe, te játszottad benne a felszarvazott férjet, mûvészkém, szóval, annyit de annyit röhögtünk!
Marton biztosan tudta, Hunyadkürty Imrus össze-téveszti valakivel, mert ôrá a legritkább esetben osztottak szerelmi szerepet, ha véletlenül mégis, akkor a csábító volt, nem pedig a hülye férj, bizonyára tagba-szakadt termete miatt, a rendezôk zöme ragaszkodik a klisékhez. Mindegy, Hunyadkürty Imrus sem tudta megmondani az összeget, a pénzügyekkel ô csak globá-lisan foglalkozik, a tényleges számításokat a Balassa Gyuri csinálta. Marton hívta Balassa Gyurit, aki valóban elvégezte a tényleges számításokat, majd azután családostul elutazott Hawaii szigetére, így búcsúzván az Amerikai Egyesült Államoktól.

Hívta Marton újra Bordás Sanyit, aki - hallván, hogy Balassa Gyuri Hawaii-ban van, s csak a konténer berakodásának napjára, augusztus 13-ára tér vissza New Yorkba -, azt mondta: a kurva anyját! ezek szerint nekem kell kézbe vennem az egészet! jól kibaszott velem ez a Gyuri! - de kiderült, hogy a közös költség mégis Csikós Gabi reszortja, ô a vámszakember. Marton hívta Csikós Gabit, aki nagy nehezen kibökte, hogy szerinte kétszáz dollár elég lesz, ezt persze még okéztatni kell a többiekkel. Ki fogja okéztatni? - kérdezte Marton, és Csikós Gabi azt mondta: Balassa Gyuri. Hawaii-ban okéztat? Miért, hát Hawaii-ban van? Úgy tudom. Nahát, micsoda rohadék, elhúzza a mocskos formáját Hawaii-ba, amikor még a papírok sincsenek rendben! megbolondult???
E kérdésre Marton nem válaszolt, boldog volt, hogy az ügye végre egyenesbe került. Augusztus 13-án lesz a berakodás, ami hétfô, az ô jegye épp aznap délutánra szólt - szerencsés idôzítés. Megengedték neki, hogy 12-én, vasárnap berakja a holmiját a konzulátus alag-sorában lévô pingpong szobába. Dick Elmer szerzett egy kollégájától kölcsön egy *Plymouth Voyager* márkájú *van*-t, Connecticutban sok család tartott személyautó helyett ilyen nyolc személyes kisbuszt, gyakran utaznak és költözködnek. Mindent bepakoltak, elhajtottak New Yorkba, a konzulátus épületéhez, mely elôtt már ott vesztegelt a hatalmas konténer, kerekeken. Kiderült, hogy a pingpong szobát a hazaköltözködôk - többek között a matematikus a *Rutgers*-rôl - már dugig telerakták. Marton majd fölrobbant dühében, megígérték! - ismételgette a portásnak. Az a férfi a vállát vonogatta, nem én ígértem meg.
Semmi baj, mondta Dick Elmer, majd telefonálok Pettygrew-nak, hogy csak holnap tudom visszavinni a kocsit, betesszük egy parkolóházba, *a* városban alszom én is… legalább alaposan elbúcsúztatlak, csapunk egy görbe estét! - a brit hangulatú *Yale Club*-ban kötöttek ki, vacsoráztak, pezsgôztek, majd nyugovóra tértek abban a vacak szladiban, ahol Marton foglaltatott szobát. Hétfôn reggel kilencre értek a konzulátus épületéhez, mely az 5-ös avenue-ról nyílott, közel a Guggenheim Múzeumhoz, az *Upper East Side*-on - Marton már csak így mondta, akár a bennszülöttek. Rendkívül elegáns - azaz méregdrága - negyed ez, a klasszicizáló házak elôtt sujtásos egyenruhában áll-dogálnak a portások, a széles járdán a bejárattól az út-testig díszes ponyvatetô vezet, hogy meg ne ázzanak a lakók, amíg beszállnak a kocsiba. Ha a ponyvatetô végére erôsített villanykörte meggyullad, azonnal lefé-kez egy arra járó sárga taxi - ez a jel.

Ilyen puccos környék az Upper East Side, és amikor befordultak az 5-ösrôl a 75-ösre a *van*-nel, az a hihe-tetlen látvány fogadta ôket, hogy egy futballcsapatnyi félmeztelen - zömében klottgatyás - férfi állt a járdán, terjedelmes kartondobozok, hajóbôröndök, bú-tordarabok társaságában, és emberi mivoltukból kivet-kôzve ordítoztak. Ne rakjad a mélyhûtômre a rohadt tévédet, te állat! - üvöltötte Bordás Gabi Csikós Sanyinak, ha behorpasztod, meg is fizeted! De hát így jövünk ki jól a hellyel, ha szépen egymásra pakoljuk a cuccokat, méret szerint! Nem érdekel, akkor se rakjad a mélyhûtômre, mer szájonváglak! Azt próbáld meg, te szemétláda!!! Legmélyebb tiszteletem, mondta Marton. Dick Elmer segítségével kipakolta a motyóját a járdára. Dick Elmer átölelte, vigyázz magadra! - be-szállt a kisbuszba, elhajtott. Marton ottmaradt a bô-röndjeivel és a kartondobozaival, hisztérikusan anyázó és bazdmegezô honfitársai körében. Hunyadküry Imrus kikérte magának, hogy Bordás Gabi az ócska csapóajtóit az ô kerti garnitúrájára stószolja, egyálta-lán, ki az a barom, aki tizennyolc darab csapóajtót visz haza innen? Ez a seggfej azt hiszi, a kerti garnitúra akkora okosság! mikor pedig kerti garnitúra még a Corvinban is kapható! De nem ilyen! Pont ilyen!!!
Ezzel párhuzamosan két - Marton számára ismeretlen - pocakos férfi kapott össze azon, hogy melyiknek a videója és hifitornya kerüljön beljebb; valamint többen támadtak egyszerre Balassa Gyurira, amiért rosszul számította ki a térfogatot, lehet hogy be se férnek a cuccok: azt mondtad, minden oké, közben meg elhúztad a mocskos formádat Hawaii-ba! és épp te vagy az, akinek sokkal több a csomagja, mint amenynyiben megállapodtunk! mi lesz, ha nem férünk be??? Marton rögtön tudta, mi lesz, ha nem férnek be: az ô motyóját otthagyják a járdán, a matematikuséval együtt, aki jelen se volt a bepakolásnál. A munkálatok csigalassúsággal folytak az állandó viták és dührohamok miatt. A Fifth Avenue-n hömpölygô amerikaiak és a külföldi turisták meg-megálltak bámészkodni, úgy figyelték a tucatnyi félmeztelen alak által elôadott jeleneteket, mintha filmforgatás volna.
Kiderült, hogy nemcsak Balassa Gyurinak több a holmija az elôre megbeszéltnél - az utolsó pillanatban mindenki többet akart hazamenteni annál, mint ameny-nyit az utolsó elôtti pillanatban. Marton egyre bizto-sabbra vette, hogy mindene ottmarad a kövezeten, de tévedett, az ô cucca még nagy nehezen befért. A debreceni matematikusé maradt ott a járdán. Amikor a konténer dupla vasajtaja döndülve bezárult, egyszeri-ben kitört

isten békéje, valamennyi izzadt arcon szétterült a telihold mosoly; mûvészkém, kezdte Hunyadkürty Imrus, gyere, az asszonyok csináltak marhapörköltet, meg van hazai borunk, leöblítjük a jól végzett munka porát!

Egy szabad taxi fordult be az 5-ös avenue-rôl, Marton leintette, beült, szerbusztok, mondta honfi-társainak, a reptérre, mondta a sofôrnek. Azóta is lelkifurdalást érez, mert nem tudja, mi lett a sorsa a szegény matematikus holmijának.

Világosodott az ég alja, Budapest kezdett magához térni éjszakai bénultságából. Szaporodtak az autók az alsó rakparton. Itt-ott egy-egy ablakban kigyúlt a fény. Márton Anikó most fordulhat a másik oldalára. Neki se meséltem Amerikáról, gondolta Marton Gyula. Újab-ban már szándékosan kerülte ezt a témát. Ha valakinek megpróbálta elmondani, amit ô tudott, gyakran végig se hallgatták. Mindenkinek határozott véleménye volt az USÁ-ról, filmek, könyvek, hallomások alapján, tôle is saját nézeteik megerôsítését várták.

Csakhogy az ô Amerikája Ensi volt, a japán dráma-író, Don McGuire, a beszédtanár, a Yale Scool of Drama Associate Deanje, Lora de Lavalle, a New Orleans-i panziósnô, Zsanpól, a francia születésû, Amerikában élô képkereskedô, Dzsoana, a diáklány, és Dzseremi a kisfia, Lió Sztínmen, a sajtóattasé harmadik helyettese - azaz Steinman, a grófnô, Joe Seeger, a professzor, aki drámaíró lett, Viktória, az ellenáll-hatatlan gyûjtôszenvedélyû asszony, Egon Katz, a túlélés világbajnoka, Amy Gohom, az ifjú színésznô, Marton Gyula szerelme, Dick Elmer, a szociológia professzora, Saul Gordon, a Yale School of Drama színesbôrû Deanje, Jelena, az elsôéves színésznô, George Wallach, a seggfej rendezô, a Grandstand Stage-ben, Mérienn, a szenátorné, Nina Kaufinger, a román mûfordító, Ted Willow, az off-Broadway színész, Marin-ics-pics, a szerb vagy horvát buzeráns (Jugoszlávia ugye idôközben megszûnt), a Grimm fivérek, a legeslegtehetségtelenebbek azok közül, akiket Marton Gyula valaha látott, Sandy Bukowitz, a szivár-ványhajú írónô, és Kim Szen, a koreainak látszó, erôsen selypítô ügynöke, meg az összes többi bámult és irigyelt nagyság, Woody Allen, Dustin Hoffman, Arthur Miller, Nick Nolte, Debra Winger, Gregory Hines, Joseph Papp (aki azóta meghalt), aztán Viktória összes férjei és barátai Ricstôl egészen Hugh Allisterig, a CBS tévétársaság alelnökéig, s tovább Sam on Hudsonig, aztán Arthur Guns, a legsikeresebb keleti parti független filmproducer, Cindy Selby, a Surprise

Theatre Club PR-felelôse, Kirk Solomon azaz Salamon király, a tévésorozat-rendezô, valamint a SERVAS vendéglátók, Ellingtonék Buffalóban, Ernie Esslai Clevelandben, Richard és Elanor Bogosian Chicagó-ban, Ian O'Brien Salt Lake City-ben, Mr és Mrs Robinson San Franciscóban, Ginger és Ina Los Ange-les-ben, Willy Sabinas Dallasban, meg akit kifelejtett, meg az összes kristálytiszta hangú telefon operator, meg a különbözô egyetemek diákjai és professzorai, meg a bankok csöndes beszédû ügyintézôi, meg a szín-házak artistic és managing directorai, továbbá Gyula Marton, Dzsúla Marton, Möszjô Martn, Misztör Mertn, Guy Martain, Dzsú Marton, Dzsí Martin, meg a *Víziló*, a *Kismadár* és *Varangyos béka*, meg a *Harcsa*, az *Angol-na* és az *Ebihal*, meg *Rom and Jul*, meg a New York-i sárga taxik vezetôi, meg a Metro North vonatjáratok és a New York-Budapest metró vezetôi, kalauzai és utasai - - -
Mindez lassacskán homályos üveglap alá került, melyre finom port szitált a múló idô. Marton Gyula ott, a Halászbástyán jött rá, a téli hajnal fagyos leheletében vacogva, hogy már nem emlékszik az amerikai telefonszámára, se magyarul, se angolul. Tudta, ez azt jelenti: a felvonás - a darab, a regény - lezárult. Nézte a város ébredezését, azon tûnôdve, leugorjon vagy elrepüljön? Alant jégtáblák szorultak egymásnak a Dunán; fenn éhes sirályok köröztek, lesve a kiszámíthatatlan sors kegyét.

1990-93.